

C A P. I.

In Synops.

ost mortem Iosue consuluerunt. * Athanasius. Vocatur hic liber Iudicum, propterea quod post mortem Iesu Naue, populum suum Deus a relictis Chananæorum gētibus pretium, per Iudices seruauit, quoru

hoc volumine singulorum facta & vitæ tempus continentur, &c. Fuerunt autē numero tredecim: & anni illorum fuerunt quadragenti & vndecim.

In lib. Indic.

* Theod. Quemadmodum regnorum liber vocatur Regna, propterea quod recenset ea quæ temporibus Regum contingere populo: ita liber iste Iudicum appellatus est, quia docet illa quæ tempore Iudicum eueniunt. Initium autem huius historię arbitror esse recapitulationem quãdam fortiter gestorum ab Iesu filio Naue.

In Talmud. c. Babæ Bar. 11. g.

* Hebræi. Samuel res a Iudicibus gestas hoc volumine descripsit.

Lib. diuin. offic. c. 11.

* Ifid. Iudicum, & Ruth, & Samuelis primam partem scripsit Samuel.

Com. in lib. Iudic.

* Procop. Narratio Iudicum plurimum nobis vtilitatis affert, cum ponit ob oculos quanta diuini cultus, ac contra, defectionis vis existat: quod videlicet ille hostes & sic contra nos insurrexerint, reprimat: ea, verò sub ipsorum manum mittit. Quare diuus Paulus non indignè ex his scripturis plurima citat exempla, ut de Gedeone, de Barac, de Sampsonè, Iephte & aliis, qui fidei virtute deuicerunt regna. Porro, postquam vita defunctus est Iosue, ac ipsius doctrina adhuc recens esset, piè quidem erga Deum affectus fuit populus. Itaque quis ipsorum dux sit futurus dominum consulunt: exemplo enim con-

LIBER IUDICVM
Hebraicè Sophetim.

OST mortem Iosue consuluerunt filij Israel dominum, dicentes: Quis ascendet ante nos contra Chananæum, & erit dux belli? Dixitque dominus: Iudas ascendet, ecce tradidi terram in manu eius. Et ait Iu-

† Tribus Iudæ.

August. in fine libri Iesu Naue bñ narrator porrexit historiam, quousq; filij Israel ad colendos deos alienos declinauerūt. In hoc autem libro ad ordinem reditur, quomodo consequentiã gesta fuerint post mortem Iesu Naue. Non ergo ab illo tempore incipit liber, quo populus ad colenda simulacra defluxit: sed a priorib. interpositis temporibus, quibus ea gesta sunt postquam ad illa peruenit.

b Iudas. Queritur vtrum aliquis homo Iudas vocabatur, an ipsam tribum de more sic appellauit? Sed illi qui interrogauerant dominum, ducem requirebant. Vnde putatur vnus expressum

NICOLAUS DE LYRA.
CAPVT I.

Vscitauit dominus iudices qui liberarent eos de vastantium manibus. Iud. 2. c. Sicut in libro Iosue (a quo incipiunt libri historiales) agitur de terræ promissionis ingressu, vel potius de Deo filios Israel in terram promissionis introducente, ita in alijs libris historialibus agitur de populi Israel dictam terram inhabitantis gubernatione vel processu, vel potius de Deo dictum populum gubernante, quia sicut in tota sacra scriptura Deus absolutè est subiectum, ita & in partialibus libris Deus est subiectum sub rationibus contractis, sicut dictum fuit ibidem. Deus autem populum Israel gubernauit & direxit tripliciter. Primo per iudices vsque ad Saulem regem. Secundo per reges à Saule vsque ad Babylonis transmirationem. Tertio per pontifices a reditu captiuitatis Babylonicæ vsque prope tempus Christi, quando Iohannes Hircanus qui descendit de Machabeis primus post captiuitatem Babylon: eam imposuit sibi diademata regim. De prima igitur gubernatione vel potius de Deo primo modo gubernante agitur in hoc libro Iudicum, & hoc est quod dicit verbum præsumptum: Suscitauit dominus, &c. In quo tria tangunt. Primum est Dei presidentis clementia, cum dicitur: Suscitauit dominus. Secundum est medijs obsequiis decentia, ibi: Iudices qui liberarent eos. Tertium est populi gentis indigentia, ibi: de vastantium manibus. Ad pleniorè intellectum istorum trium considerandum, q̄ iudices qui rexerunt populum vsque ad tempus Saulis regis non regebant per modum imperij seu alicuius domini, si d tantum per modum ministerij, exhortationis & consilij, Deus enim retinuerat sibi ipsud domini im, & ideo cum filij Israel liberati essent per Gedeonem de manibus Madian, vt habetur infra 8. ca. & ei dicerent: Dominate nostritu & filius tuus & filius filij tui. Respondit: Non dominabor vestri, nec dominabitur in vos filius meus, sed dominabitur dominus. Et ideo propter tale dominum Dei immediatm facilius & frequentius condescendebat dominus ad castigandum populum paterna correptione, & ad liberandum materna consolatione, sicut patet intuenti huius libri decursum. Considerandum etiam q̄ licet Deus possit omnia immediate regere per se ipsum, tamen ad seruandum vniuersitatis pulchritudinem

Tribus modis Deus populum rexit.

Quomodo rege aut populum iudices

tudinem & ordinem, regit inferiora per media, & sic populum Israel gubernauit per iudices tanquam per ministros idoneos & decentes, qui propter excellentiam virtutis quantum ad plura erant quasi mediatores ipsius Dei ad populum, & propter assuetudinem pietatis qua populo in afflictione posito compatiebantur, erant quasi mediatores populi ad Deum impetrando eius auxilium. et propter ista dicitur inf. 2. ca. Cumque dominus iudices suscitaret, in diebus eorum fledebatur misericordia, & audiebat afflictorum gemitus, & liberabat eos de cæde vastantium. De his vero tribus, videlicet de diuinis condescensionibus & liberationibus populi ab afflictionibus & iudicum sustentationibus, est totus decursus huius libri, vt patet ex sequentibus. Primo igitur per modum prologi præmittitur materia huius libri breuis prælibatio. Et secundo subditur historia narratio, ca. 3. Circa primum sciendum, quod occasio suscipiendi iudices fuit eò quod populus recedens a domino affligebatur, & panitens liberabatur. Et ideo primo in breui tangitur populi transgressio. Secundo transgressionis reprehensio, in principio secundi capituli. Tertio materia huius libri prælibatio, ibi: Dimisit ergo Iosue, &c. Circa primum sciendum, quod opposita iuxta se posita magis elucescunt, ideo primo ponitur profectus populi laudabilis. Secundo defectus eius culpabilis. ibi: Manasses quoque. Adhuc circa primum. Primo ponitur profectus Iudæ. Secundo aliorum, ibi: Filij autem Cinei. Adhuc circa primum primo ponitur profectus tribus Iudæ in generali. Secundo ipsius Caleb in speciali, ibi: Pergensque Iudas. Circa primum dicitur.

1 Post mortem. Quia experti fuerunt malè accidisse eis, quando Iosue inconsulto domino misit bellatores cõtra regem Hai, vt habetur Iosue 7.

2 Iudas, &c. id est, tribus Iudæ. Hoc communiter exponitur sic, q̄ Iudas instituebatur dux in bellis filiorum Israel generaliter, sed hoc non bene consonat sequentibus, quia A. osh, Barach, Gedeon & Iephte fuerunt duces exercitus in magnis prælyis qui tamen non fuerunt de tribu Iudæ. Et ideo aliter exponunt Heb. q̄ per hoc quod dicitur hic Iudas asc. intelligitur q̄ tribus Iudæ prima expugnaret aduersarios in sorte sua. vnde subd.

3 Et ait Iu. &c. Trib. n. Simeon habuit sortē iuxta tribu Iudæ: ppter quod

A L I E G O R I C E.

† Dixitq; dom. Iudas asc. Alleg. Per Iudã significatur dominus noster

noster Iesus Christus, qui s̄m carnē est de tribu Iudæ, prout declaratur Mat. j. & Ro. j. d̄f de ipso, q̄ factus est ei ex semine * David

expressum hominis nomen. Sed quia non solet duces nomi-
minare scriptura cum constituuntur, nisi memorata etiam
origine parentum, & constat post Iesum duces habuisse po-
pulum Israel, quorum primus Othoniel filius Cenez: recte

intelligitur nomine Iudæ tri-
bunum Iuda fuisse significatam,
ab ipsa enim voluit dominus
incipere conteri Chananæos.
Et cum populus de duce in-
terrogaret, ad hoc valuit re-
sponso domini, vt scirent
Deum noluisse ab vniuerso
populo bellari aduersum Cha-
nanæos. Dixit ergo: *Iudas*, &
sequitur: Et dixit Iudas ad Si-
meonem fratrem suum, tri-
bus. scilicet ad tribum, nō enim ad-
huc vivebant filij Jacob, qui
sic appellati sunt. Manifestū
est tribum Iuda alterius sibi
tribus auxilium postulasse, q̄
redderet cum opus esset.

antiqu. Ioseph. Phinees, p̄heravit
secundum Dei voluntatem,
ad delendum Chananeorum
genus, tribui Iudæ præben-
dum esse principatum. Tunc
assumpta etiam tribus Simeō
ad pugandum.

in Iu. Procep. Inter alias trib. Iu-
da excellit, quoniam figurā
Christi sustinuit, ad quem se-
cundum carnem à patre di-
ctum est: Postula à me, & da-
bo tibi gentes hereditatem
tuam, & possessionem tuam
terminos terræ.

a * Septuaginta reges amputa-
tis, &c. Ioseph. Dum manuum
& pedū summitates ei absci-
derent ait: Non semper potui
latere Deum, illa patiens, que
contra vos, & septuaginta re-
ges prius facere non erubui.

16. Anasta. Nicenus. Legem fe-
rens dixerat Deus: *Oculus pro
oculo, dens pro dente*, Dicit etiā
liber Iudicū, Adonibezec am-
putat as fuisse summitates ma-
nuum ac pedum. quod tantū
dem septuaginta regib. fece-
rat. Merito ergo dicebat Sa-
piens

C

† Tribus scilicet tribus.

das Simeoni fratri suo: Ascende mecum in sorte
meam, & pugna contra Chananæum, vt

† Cum opus tibi fuerit

& ego pergam tecum in sorte tua. Et abiit cum
eo Simeon. Ascenditque Iudas & tradidit domi-
nus Chananæum ac Pherexæum in manus eo-
rum, & percusserunt in Bezece decem milia viro-
rum, inueneruntque Adonibezec in Bezece &
pugnauerunt contra eum, ac percusserunt Cha-
nanæum & Pherexæum. Fugit autem Adonibe-
zec, quem persecuti comprehenderunt, cæsis
summitatibus manuum eius ac pedum. Dixit-
que Adonibezec: Septuaginta reges amputatis
manuum ac pedum summitatibus colligebant
sub mensa mea ciborum reliquias, sicut feci, ita
reddidit mihi dominus. Adduxeruntque eum in
Ierusalem, & ibi mortuus est. Oppugnantes er-
go filij Iuda Ierusalem, ceperunt eam, & percuf-
ferunt in ore gladij, tradentes cunctam incen-
dio ciuitatem. Et postea descendentes pugna-
uerunt contra Chananæum, qui habitabat in
montanis, & ad Meridiem in campestribus. †
Pergensque Iudas contra Chananæum qui ha-
bitabat in Hebron, cuius nomen fuit antiquitus
Cariatharbe, percussit Sefai & Ahimon &
Tholmai, atque inde perfectus abiit ad ha-
bitatores Dabir, cuius nomen vetus erat Cha-
riathsepher, id est, ciuitas literarum. Dixit-
que Caleb: † Qui percusserit Cariathsepher
& vastauerit eam, dabo ei Axam filiam meam
uxorem. Cumque cepisset eam Othoniel fi-
lius Cenez frater Caleb minor, dedit ei A-
xam filiam suam coniugem. Quam pergentem

1
2
3
4
5
6
7
8

† Iosue 15. c.

† Iosue 15. d.

† Iosue 15. d.

† Iosue 15. d.

† Iosue 15. d.

piens per que quis peccat, per illa etiam punitur.
b * Oppugnantes Ierusalem, &c. Theod. Si tunc euersa fuit
Hierusalem, qui sit vt David iterum illam obsidione cepe-
rit: Vicissitudines rerum permultas passus est populus. Nam
interdum vincebant, aliquan-
do vincebantur: interdum im-
perabant extraneis, quando-
que seruebant illis. Quare per
spicuum est, Hierusale prius
exustam, postea ab Iebuseis
sub duram populi seruitutem
reductis instauratam fuisse.

Sip. 11.
D
Que t. 1. in
Iudic.

c Dixitque, etc. August. Qui-
cunque percusserit ciuitatem liti-
rarum et ceperit eam, dabo ei filiā
meam in uxorem. Hoc in libro
Iesu memoratum est. Sed vt-
rum Iesu viuentis sit factum,
& nūc recapitulatum, an post
eius mortem postquam di-
ctum est: *Iudas ascendet*, & ce-
pit Iudas bellare contra Cha-
nanæos: in quo bello omnia
hæc gesta narrantur, merito
queritur. Sed credibilis est
post mortem Iesu factū, tunc
autem per proleptum, id est,
per præoccupationem me-
moratum, sicut & alia. Nunc
enim cum res gestæ aduersus
Chananæos tribus Iudæ ex-
ponerentur, ita se narrationis
ordo continet inter cætera lu-
de facta bellica, de quo post
mortem Iesu dixit dominus:
Iudas ascendet, & post hæc ascē-
derunt filij Iuda pugnare ad-
uersus Chananæum qui habi-
tabat in montanis ad Austrū
& campestem, & abiit Iudas
ad Chananæum habitantem
in Hebron, & exiit Hebron
ex aduerso. Nomen autem He-
bron erat Cariatharbe vel Se-
pher, & percussit Sefai, & Ahi-
man & Tholmai filios Enac
& ascenderunt inde ad inha-
tantes Dabir, cui ante fuit no-
men ciuitas literarum. Et di-
xit Caleb: Quicunq; percusse-
rit ciuitatem literarum, &c.

Quæst. 3. in
Iudic.
Ios. 15. d.

† Iosue 15. c.

† Iosue 15. d.

† Iosue 15. d.

† Iosue 15. d.

† Iosue 15. d.

† Iosue 15. d.

NICOLAVS DE LYRA.

* quod aliqua ciuitates de parte Iudæ fuerunt adiunctæ sorti tribus
Simeon, vt dictum fuit Iosue 15. & propter hoc erat magis conueniēs
q̄ inuarent se mutuo, cætera patent vsque ibi.

1 Cæsis. In Hebræo habetur: *Cæsis behonoth*, id est, pollicib. &c.
tales enim inepti redduntur ad prælium.

2 Dixitque Ado. Hoc fecerat iste Adonibezec ex magna crudelita-
te & superbia, ad ostentationem victoriarum quas habuerat.

3 Adduxeruntque eum. In exercitu suo.

4 Oppugnant, &c. Non totam sed partem eius, quia fortalitem
vbi manebat Iebuseus, non fuit expugnatum vsque ad tempus David,
vt dictum fuit Iosue 15.

5 Traden-

5 Tradentes. Locutio est hyperbolica, quia pars eius remansit in-
combusta, vt dictum est sicut aliquando dicitur tota ciuitas vadit ad
tale spectaculum, licet aliquando maior pars remaneat.

6 Pergensque. Hic consequenter agitur de profectu tribus Iudæ in
speciali, scilicet, ipsius Caleb, cui assignata fuit Hebron specialiter, vt
habetur Iosue 14.

7 Cuius. Id est, ciuitas quatuor, propter quatuor patriarchas ibi se-
pultos, vel propter quatuor gigantes ibidem commorantes, vt dictum
fuit Iosue 14. & Gene. 23.

8 Percussit Sefai & Ahiman, &c. Illi fuerunt tres gigantes ma-
gna fortitudine præditi & pater eorū fuit quartus noie Enac. Cætera
patet ex dictis Ios. 15. vbi eadē sententia & quasi eadē verba ponuntur.

1 Filij autem

A L L E G O R I C E.

* David secundum carnem, ipse namque pro nobis ascen-
dit crucem, & ibi debellauit Chananæum. i. humani generis
inimicum cum satellitibus suis.

† Fugit autem. qui interpretatur dominus fulguris, p̄ quod
significat diabolum qui fideles nititur iectu fulguris percutere
inducendo eos ad peccatum mortale, quod foeret corā Deo
& angelis, sicut ignis fulguris, hūc autem fugauit Christus.

2 Septuaginta. Per septuaginta reges quos Adonibezec tene-
bat captiuos, significantur homines de septuaginta idioma-
tibus quos diabolus tenebat inclusos quos Christus per vir-
tutem suæ crucis liberauit. Moraliter autem per Iudam,
qui interpretatur confessio, significatur quilibet confitens
Est autem duplex confessio, scilicet, propriorum peccato-
rum,

rum, & diuine laudis. Et vtrique confessio præcedere de-
bet in expugnatione demonis & vitiorum. de qua dicit Se-
neca. Pacem habere cum hominibus, & cum vitis bellum.
Et propter duplicem confessionem prædictam bene quæri-
tur. *Quis ascendet ante nos*, &c. Respondet dominus, *Iudas a-
scendet*. Sequitur, *Et ait Iudas simeon*. Per Simeonem qui au-
diens interpretatur, obedientia diuinis præceptis & eccle-
siæ significatur, quæ cum confessione peccatorum & laudis
diuinæ debet adiungi in demonis & vitiorum expugnatione.
Et sic Adonibezec per quem vt dictum est, demon signi-
ficatur cum suis satellitibus superatur.

6 Pergensque Iudas contra Chananæum. Moralitas autem huius
historiæ posita est supra Iosue 15.

C festaru reru post mortem Iesu hoc esse factum. Cum ergo ciuitates data ipsi Caleb memorentur accepta occasione nator q. postea gestu est, poccupauit. Nec tn hic frustra arbor hoc de filia Caleb data in victoris pramium bis scripturam memorasse.

Aug. qust. 7 in Iudic.

A Nec po. In hoc ipso fuit dominus cu Iuda. restringit. n. Deus propitius etia in cordibus suorum sanctorum nimit p speritatis excessum, vt in vltus eoru conuertat inimicos non solum quando vincuntur, sed etiam qn metuuntur. Illud ad comendanda sua largitate, hoc ad reprimenda eoru elationem. Inimicus. n. sanctorum est angelus Sachanæ, que sibi datum ad se colaphizandum dicit Apost. Ne

† soceri.

1. Cor. 12. b.

B magnitu. reuelationum extollar. &c.

Qust. 7 in Iudic.

B Iebusæum. Aug. Superius legitur eadē ciuitas a Iuda capta, & incēsa interfectis in ea Iebusæis. Sed sciendum est hanc ciuitatem comūne habuisse duas tribus Iudam & Benjamin sicut ostēdit diuisio terrarū quā fecit Iesus. Ipsa est enim Iebus, quæ & Ierusalē. Ideo hæ duæ tribus remāserunt ad templū domini quando cæteræ (excepta tribu Leui, quæ sacerdotalis fuit, & terras in diuisione non accepit) separauerūt se a regno Iuda cum Ieroboam. Sciendū est ergo, a Iuda ciuitatem captam esse & incensam, interfectis qui illic reperti fuerant. Sed non omnes Iebusæos extinctos, vel quia extra ciuitatem erant: vel quia fugere poterāt. Quos Iebusæos admissos esse a filiis Benjamin, quibus cum Iuda ciuitas illa erat communis in ea simul habitare. Quod ergo dictum est: Non hæreditauerunt Iebusæum filij Benjamin, intelligendum est, quod tributarios facere non potuerunt, vel noluerunt, aut non hæreditauerūt Iebusæum, quia

Ierusalem communis duabus tribubus.

C

non sine illo tenuerunt terram quam possidebant. c. Manass. August. Et non hæreditauit Manasses Bethsan, q̄ est Scytharū ciuitas, ipsa hodie perhibetur Citropolis dici. Pōt aut mouere quomodo in illis partibus multū a Scythia diuitis potest esse Scytharū ciuitas. Sed similiter potest mouere, quomodo tam longē a Macedonia Alexander Macedo cōdiderit Alexandriā ciuitatem, quod vti que fecit longē late que bellando, ita et Scythæ hanc conde re potuerunt. Nam legitur in historia gē tium vniuersam penē Asiā Scythas aliquando tenuisse. * Theodo. Quare non omnes vrbes ceperunt, sed ingens extraneorum gētū numerus habitauit cum eis? In primis propter ignauiam: deinde ob immodicā auaritiā. Præterea transgressi sunt legem diuinam, atque Diis alienis serui erunt: quapropter sapientissimus dominus non prorsus interemit Chananæorum gentē, sed prope illos habitare permisit, vt expugnati, & in seruitutē redacti, procedens ab errore damnum sentirent, & confugerent ad conseruatorem Deū, eiusque beneficiis fruerent. &c. Alteram etiam causam esse puto, propter quam non obtinuerunt integram terram promissam. Obseruatio legalis politiæ angustissima terra contenta erat, quia tet in anno lex statuerat cunctos festa celebrare in vnum locum conuenientes, in quo templum diuinum construxerant, vbi etiam primitias, decimas, primogenita ouium, & alia sacrificia offerre iusserat. Quocirca non abs re conclusit eos in arctum locum, vt facile vel ipsi pigri ad ædem consecratam adeundam excitari possent.

D Quæst. Iud.

Quæst. Iud.

Ios.

E

F

in itinere monuit vir suus, vt peteret a patre suo agrum. Quæ cum suspirasset sedens in asino dixit ei Caleb: Quid habes?

At illa respondit, Da mihi benedictionem, quia terram aren-

† Aug. Lxx. redemptionem aquæ, terram. s. de cuius fructibus aquam redimeret, cuius inopia erat in illis regionibus ad quas supra dicebatur. **†** Aug. Lxx. redemptionem excelsum & redemptionem humilium fluetorum, subaudi, quæ vel in montanis vel in campestribus fluunt.

tem dedisti mihi, da & irriguam aquis. Dedit ergo ei Caleb irriguum superius & irriguum inferius. Filii autem Cinci cognati Moysi ascenderunt de ciuitate palmarum cum filiis Iuda in desertum fortis eius, quod est ad Meridiem Arad, & habitauerunt cum eo. Abiit autem Iudas cum Simeone fratre suo, & percusserunt simul Chananæum qui habitabat in Sephath, & interfecerunt eum. Vocatumque est nomen vrbis Horma, id est anathema. Cepitque Iudas Gazan cum finibus suis, & Acalonem atque Accaron cum terminis suis. Fuitque dominus cum Iuda, & montana possedit. Nec potuit delere habitatores vallis, quia falcatis curribus abundabant. † Dederuntque Caleb Hebron, sicut dixerat Moyses, qui deleuit ex ea tres filios Enac. Iebusæum autem habitatorem Ierusalem non deleuerunt filii Benjamin, habitauitque Iebusæus cum filiis Benjamin in Ierusalem vsque in præsentem diem. Domus quoque Ioseph ascendit in Bethel, fuitque dominus cum eis. Nam cum obsiderent urbem, quæ prius Luza vocabatur, viderunt hominem egredientem de ciuitate, dixeruntque ad eum: Ostende nobis introitum ciuitatis, & faciemus tecū misericordiam. Qui cū ostendisset eis, percusserunt urbem in ore gladij, hominem autem illum & omnem cognationem eius dimiserunt. Qui dimissus abiit in terram Ethim, & ædificauit ibi ciuitatem, vocauitque eam Luzam, quæ ita appellatur vsq; in præsentem diē. Manasses

† Aug. Hoc in libro Iesu dictum est, quia illo viuo factum est: sed hic recapitulando memoratum est, cum de tribu Iuda vnde fuit Caleb loqueretur scriptura.

propter quam non obtinuerunt integram terram promissam. Obseruatio legalis politiæ angustissima terra contenta erat, quia tet in anno lex statuerat cunctos festa celebrare in vnum locum conuenientes, in quo templum diuinum construxerant, vbi etiam primitias, decimas, primogenita ouium, & alia sacrificia offerre iusserat. Quocirca non abs re conclusit eos in arctum locum, vt facile vel ipsi pigri ad ædem consecratam adeundam excitari possent.

† a Arbanitq;

NICOLAUS DE LYRA.

1 Filij autem. Hic ponitur profectus aliorum, & primò conuersorum ad Iudaismum, cum dicitur: Filij autem Cinci. Dicunt cõter expositores, q̄ iste fuit filius Ietro, qui ad preces Mosi vniit cum filiis Israel ad terram promissionis, vt habetur Num. 10. Et vocatur fuit Cin, vel Cincus & Obab. Hebræi dicunt q̄ iste fuit ipsemet Iethro socer Mosi, sicut declaratum fuit plenius Num. 10. vnde vbi dicitur hic cognati Mosi: in Hebræo habetur, hoten, id est, soceri Mosi.

2 Ascenderunt. Quæ est Iericho, non quod habitarent in ciuitate quæ erat destructa, nec fuit reedificata vsq; ad tempus regum Israel prout dictum fuit Ios. 6. sed habitabant in territorio quod fuerat illius ciuitatis.

3 Cum filiis Iuda in de. Dicunt Hebræi, q̄ illuc iuerunt ad manendum vt addiscerent legem ab Othoniel, qui erat edoctus in ea.

4 Abiit autem Iudas. Hic consequenter agitur de profectu tribus Simeon. Et patet in littera vsque ibi.

5 Vocatumque est nomen vrbis Horma, i. anathema. Hoc non est in Hebræo, sed additum fuit a translatore nostro, ad ostendendum significationem huius nominis, Horma, de cuius significatione dictum fuit plenius Iosue 6. & Leuit. vlt. tamen hic accipitur pro destructione perfitæ, quia ciuitas ista fuit funditus euersa.

6 Cepitque Iudas. Hic reuertitur scriptura ad scribendum profectum Iudæ, cum dicitur: cepitq; Iudas, &c. Non est intelligendum q̄ ceperit tunc istas ciuitates, quæ erant Philistinorum, sed accepit aliqua pertinentia ad istas ciuitates, & pro tanto dicitur eas accepisse, quia

quia infra 3. cap. dicitur, q̄ quinque satrapæ Philistinorum remanserunt ad exercendum Israel, quorum aliqui præerant ciuitatibus istis, prout patet 1. Reg. 6. Vel si dicatur q̄ Iudas tunc cepit ciuitates istas, prout sonat littera, oportet dicere q̄ Philistæi recuperauerant eas, quia ibi dominabantur tempore Heli: vt dicitur 1. Reg. 5.

7 Nec potuit delere habitatores vallis, quia falcatis curribus abunda. Erant enim armati isti currus vnicis ferreis ad modum falcis scindentibus, vt dictum fuit Iosue 17.

8 Dederuntq; Caleb Hebron. Hoc habetur plenius Iosue 14.

9 Qui deleuit ex ea tres filios Enac. Isti sunt tres gigantes supra nominati.

10 Iebusæum autem. Hic agitur de filiis Benjamin, cum dicitur: Iebusæum, &c. non de. Quia non potuerunt propter fortitudinem populi & loci, vel quia noluerunt propter iuramentum fœderis inire inter Abraham & Abimelec, a quo descenderunt illi Iebusæi, sicut dictum fuit Ios. 15. in fine.

11 Domus quoq; Ioseph. Hic agitur de profectu filiorū Ephraim cum dicitur: Fuitque dominus cum. Et sequitur.

12 Ostende nobis introitum. Dicunt enim Hebræi, quod habebant introitum & exitum subterraneum extraneis occultum.

13 Hominem autem illū & omn. Parentes ei, sicut filij Israel pepercerunt Rahab & cognationi eius, vt habetur Iosue 6. & David puero qui duxit cum ad cuncum Amaleitarum: vt habetur 1. Reg. 30

14 Manasses quoq;. Hic consequenter describitur defectus filiorū Israel culpabilis, cum dicitur,

1 Post

^a *¶* Lxx. Et non hereditavit Manasses Bethsan, que est Seythari civitas, neque filius eius, id est, civitates suas ipsa tanquam me ropel' instituerat.

quoque non deleuit Bethsan, & Anach cum viculis suis, & habitatores Dor, & Iebiaan, & Mageddo cum viculis suis, cepitque Cha-

^a *¶* Aug. Idem pene in Iesu Naue, & eisdem verbis dicitur. Ideo aut hic per anacephaloesin dicitur, aut ibi per prolepsin dicitur est, id est, aut hic recapitulando, aut illic præoccupando.

nanæus habitare cum eis. Postquam autem confortatus est Israel, fecit eos tributarios, & delere noluit. Ephraim etiam non interfecit Chananæum, qui habitabat in Gazer, sed habitavit cum eo. Zabulon non deleuit habitatores Citron, & Naalol, sed habitavit Chananæus in medio eius, factusque est ei tributarius. Azer quoque non deleuit habitatores Accho, & Sidõis Ahalab & Achazib, & Helba, & Aphec, & Rohob, habita-

NICOLAUS DE LYRA.

¹ *Postquam.* Propter cupiditatem tributi, & in hoc fecit contra præceptum domini, qui præceperat eos occidi, & deos eorum exterminari, vt habetur Numer. 33. & Deuter. 8. & eodem modo intelligendum est in sequentibus de his, qui facti sunt tributarij ipsi Ephraim, Zabulõ, Aser, & Nephtialii, quia noluerunt eos occidere pro cupiditate tributi, in hoc transgredientes præceptum dñi, vt dictum est, & patet lra vsq; ibi.

² *Arctavit*

uitque in medio Chananæi habitatoris illius terre nec interfecit eum. Nephtali quoque non deleuit habitatores Bethsemes, & Bethanath, & habitavit inter Chananæum habitatorē terre, fueruntque ei et Bethsemitæ, & Bethanithæ tributarij. Arctavitque Amorrhæus filios Dan in monte, nec dedit eis locum, vt ad planiora descenderent habitavitque in monte Hares, quod interpretatur testatio, Aialõ & Salebî. Et aggravata est manus domus Ioseph, factusque est ei tributarius. Fuit autem terminus Amorrhæi ab ascensu scorpionis, petra, & superiora loca.

^a *Arctavit;* Quest. 11. in Iudic.

^a *Aug. Et conturbavit Amorrhæi filios Dan in monte. quoniam non permisit eos descendere, etc.*

^e *Hoc aut in lib. Iesu Naue de memoratim est, hic autem recapitulando.*

CAP.

² *Arctavitque Amorrhæum.* Propter peccata sua non potuerunt convenienter dilatari.

³ *Et aggravata est manus domus Ioseph.* Hoc exponitur dupliciter. Vno modo active, vt manus, id est, potestas domus Ioseph gravaverit inimicos, & redegerit eos sub tributo. Alio modo passive, vt potestas eius sit depressa, & aduersarij redegerint domum Ioseph sub tributo. Nec apparet plane ex textu, quod istorum intelligatur.

CAP.

CAP. I.

Ascenditque an. Aug. Et ascendit angelus dñi super Clauthmos montem. Scripser hoc nomine appellavit locum, quia postea scripsit: Quia enim Angelus dñi super eum ascendit, nondum sic vocabatur, a ploratione enim nomen accepit, quæ Græce κλαυθμός dicitur.

Ibi enim populus fleuit cum audisset ab angelo verba vindicantis in eos, quod inobedientes fuissent, quia non exterminaverunt populos secundum præceptum eius quibus prævaluerunt, eligentes eos tributarios facere, quam perdere, sicut dominus iusserat. Quod siue contempto Dei mandato, siue timore fecerint (ne hostes contra se acrius pugnarent pro salute obtinenda, quam pro tributo nondando) sine dubio peccaverunt, vel spernendo Dei præceptum, vel non præsumendo, quod eos posset, qui præceperat adiuvare. Quod ideo per Iesum noluit eis dicere. Si tñ adhuc eo vivente iam fieri præceperat, & non

CAP. II.

Ascenditque angelus domini de Galgalis ad locum flentium, & ait: Eduxi vos de Aegypto, & introduxi in terram, pro qua iuravi patribus vestris, & pollicitus sum, vt non facerem irritum pactum meum vobiscum in sempiternum, ita duntaxat, vt non feriretis fœdus cum habitatoribus terræ huius, & aras eorum subverteretis, & noluisistis audire vocem meam

qui appellatur Iesus Naue, vel si ab illo iam factum esse sciebat post mortem Iesu, quod ibi præoccupando memoravit.

Quamobrem

NICOLAUS DE LYRA.

¹ *Ascenditque ang.* Hic consequenter describitur transgressionis reprehensio, vt dicunt Hebrei, quod iste angelus fuit Phinees, tum quia angelus interpretatur nuntius, ipse autem fuit missus a Deo ad arguendum populum de transgressionem mandatorum eius eo modo, qui sequitur, tum, quia Hebræi dicunt ipsum fuisse angelum in corpore humano assumpto apparentem, sicut dictum fuit Ios. 11. Expositores autem catholici dicunt, quod non fuit Phinees, sed Angelus a Deo specialiter missus, & hoc videtur verius, quia quod Phinees fuerit angelus, falsum, & fictum videtur, quia scriptura ubique de eo loquitur, sicut de homine puro, & mortali. Quod autem ille, qui apparuit hic, fuerit homo purus, falsum videtur, vt magis apparebit ex sequentibus. Dicendum igitur, quod iste fuit angelus specialiter a Deo missus, ad reprehendendum filios Israel de transgressionibus suis, & apparuit sic, quod eius apparitio fuit nota populo. Et primo

mo apparuit in Galgalis, vbi filij Israel fuerunt circumcisi post transitum Iordanis, vt habetur Iosue 5. Et inde transfuit se ad alium locum, qui dicitur hic locus flentium per anticipationem, quia sic vocatus est locus ille, ex hoc, quod populus post reprehensionem angeli ibi fleuit, vt postea dicitur.

² *Et ait.* Ex hoc patet, quod fuit vere angelus, quia loquitur in persona Dei sicut angelus loquebatur Moysi. quando autem homines sancti, & prophetae denuntiabant mandatum Dei communiter præmittebant. *Hec dicit dominus,* vel aliquid consimile, quod non fecit iste, sed absolute dixit. *Eduxi vos,* etc. Et propter hoc angelus sic loquens aliquando Deus, aliquando angelus nominatur, vt dictum fuit Exod. 3. cap. ita duntaxat, quia promissiones Dei de bono futuro intelligendæ sunt sub conditione si homines fideliter seruiant Deo.

³ *Vt non feriretis fœdus, etc.* vt habetur Num. 33. Deut. 7.

⁴ *Et noluisistis audire vocem meam.* V. patet ex dictis capituli præce.

¹ *Vt habea-*

MORALITER.

¹ *Ascenditque an. etc.* Per istum angelum, qui de peccatis commissis arguit populum significatur bonus prælatus, vel prædi-

cator arguens efficaciter peccata populi, & cum deducens vsque ad lachrymas veræ contritionis. Ideo subditur.

* ¹ *Cumque*

Quamobrem nolui delere. Aug. Hinc intelligimus quaedam ex illa Dei venire peccata. Vt. n. Dij gentium inter quas nō exterminatas Israelitae hitare voluerunt, essent eis in scādālū, i. facerēt eos scādālizari in Deo suo, eo q̄ offensa viuere indignans comminatus est Deus, quod manifestum est magnum esse peccatum.

* THEOD. Deus mittit angelū refrigerans eis traiectionē fluminis, & notatū circūcisio nem; Dominus reduxit nos ab Aegypto, etc. Haec vbi dixit, fleuit populus, &c.

* Proc. Euge Dei humanitatem, qui peccatores erudit, in firmos consolatur, & Israelē ad pietatem reducit. Ad Israelitas sane missus est angelus, qui causam proposuit, ob quā hostes suos superare non poterunt. Quomā vero post aduentū angeli exultant: Iudices ipsis excitauit dominus.

Quā. 14. b. Dimisit ergo Iosue. Aug. Hoc per recapitulationem iteratur. Nam, & mors Iesu Naue in hoc libro memoratur, vt cāquā ab exordio breuiter cuncta infinuatur, ex quo dedit eis dominus terram, & quomodo sub iudicibus vixerint, vel quae perpeffi sunt, & iterum reditur ad iudicium ordinem ab eo, quod primus est constitutus.

* THEOD. Ex his discimus quantū iuuet subditos pietas Principū, quantūque noceat carere principe, aut ē diuerso, Principum improborū regi imperio. Hoc ipsum quoque proxime docetur, *Suscitauit enim illis (ait) Iudices dominus, & liberauit eos de manu depredanti in eo.* Et quando suscitabat illis iudices, dominus erat cum iudice, qui eruebat eos. At paulo post, quam decessit iudex, deflectebant, & deteriores erant ciebantur patribus suis, ita vt sequerentur Deos alienos.

c. Seruierturque. Adam. Sciendū est, quia quisque sibi prestat vt in bonis diebus sit, an in malis, & habeat dies Iesu, vel iustorū, aut impiorū. Si. n. intelligimus lumen verū, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundū, & praebeamus ei vias nostras ad illuminandū, aut si oriatur nobis sol iustitiae, & illuminet mundū aie nostrae, habemus dies Iesu Christi dies salutis. Si quis vero receperit lucē, q̄ extinguitur q̄riam veritati, & ab ea illuminatus fuerit, habebit dies, sed malos, & nō erit in diebus Iesu, sed in dieb. Manassē, vel Phataonis vel cuiuslibet pessimi. Deniq; in dieb. Achan regis pessimi, non potuit Esaias videre dñm Sabaoth, sedētē super thronū excelsum, sed mortuo rege nequā cuius erāt dies mali, vidit visientē Dei. Cū autē dñs in scripturis, dies illius, vel illius, non significatur tēpus vite ipsius. vnde, *Orietur in diebus eius iustitia*

Isa. 6. non potuit Esaias videre dñm Sabaoth, sedētē super thronū excelsum, sed mortuo rege nequā cuius erāt dies mali, vidit visientē Dei. Cū autē dñs in scripturis, dies illius, vel illius, non significatur tēpus vite ipsius. vnde, *Orietur in diebus eius iustitia*

Psal. 71. b. & multitudi pacis, usquequo extollatur iustitia. Quod si accipimus, quia in dieb. quib. saluator morabatur in terris, dies erant iustitiae, & pacis. Quomodo probabimus dies iustitiae, & pacis ortos esse his, qui eū crucifixerunt, & aduētū eius nō receperunt? Aut quō multitudo pacis in dieb. eius fuit apud eos, q̄ eū in mortē falsis criminib. tradiderunt? Quō hi dies pacis, & iustitiae habuerunt, in quorum mentibus tenebre iniquitatis, & furoris versabantur? Deniq; quia nō sunt nūc dies illi, non orit iustitia, nec multitudo pacis Christi apud fideles

Mal. 4. 3. Magis ergo quisq; ex cōuersatione vitae dies sibi iniquitatis & belli, vel iustitiae, & pacis acq̄rit. vnde. *Sumentib. nomen meū orietur*

orietur sol iustitiae, ut faciat eis, s. die iustitiae, dies Iesu. De impiis autē dñs, quia occidet eis sol iustitiae, in quib. s. iustitia dormit, & tenebrae iniquitatis oriuntur. Et alibi egr̄io: Pax multa diligentib. nomen tuum, et non est illis scandalum. Habent impij lucem suam, ex qua oriuntur eis dies mali. Vnde: Lux iustis

semper, lux autē impiorum extinguitur. Nescio si tā inepte quis intelligat, vt putet esse aliquā substantialem lucem, aliam, quae impiorum dicatur, & alia quae iustorū, quod fieri nō potest, Vna est enim lux mundi a Deo facta, quae omnib. communiter, & aequaliter lucet. Sed sciendū, q̄ anima nostra, aut vero lumine illuminatur quod non extinguitur, id est, Christo. aut si nō habet in se hoc lumen aeternū, tēporali, & extingibili illuminatur ab illo, s. q̄ transfiguratur se in angelū lucis, & falsa luce illuminatur

cor peccatoris, vt videant ei vera bona esse, q̄ caduca sunt. Hoc lumine illuminantur, qui summū bonū voluptatē dñt qui diuitias, honores seculi, & terrenā gloriā quasi aeternam q̄rūt. Sūt ergo isti in dieb. lucis eius, quae extinguitur. quaeque magis, vel cupiunt, extinguent. Hoc lumine Marcio illuminat, Deū legis iustū, sed nō bonū dicit. Sūt ergo dies Iesu de quib. dñs. *Seruiertur populus domino omnibus diebus Iesu. Qui n. habet in se dies I. su. seruit domino. Non. n. potest seruire Zabulo, aut avaritiae. Nec pot. fieri, vt qui illuminatur lumine veritatis seruiat mendacio. Oremus ergo, vt Christus, q̄ est lux vera sp̄ faciat in nobis dies bonos, ne vnquā Zabulo illuminante, hēamus dies malos, de quib. dñs. *Redimentes ips̄s qm̄ dies mali sint.* Etiam similiter seculū malū s̄m Apōstolū. *Se u eruntq; Seruierturque populus dño omnibus diebus Iesu. Non. n. dixit vnū d. ē fuisse Iesu, q̄a mlti sunt dies eius, vn̄ dies est iustitia, alius sanctificatio, alius prudentia, alius misericordia, & singula virtutū bona in quib. dño seruitur. his autē virtutib. animi dño placetur. In his omnib. dieb. Iesu domino seruiet. Non vult scriptura sancta, vt aliquas virtutes habeas, & alias negligas, sed vt omnibus his virtutib. adornatus, & in eorū actib. positus Deo seruias. Similiter seniorū dies quis hēt in se, & in diebus eorum seruit dño, s̄m illud. *Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. In dieb. inquit, seniorum eorū, qui cognouerunt omnia opera dñi, &c. Ille cognoscit omnia opera dñi, qui facit, sicut filij Heli dñr nescientes dominū, nō q̄ dominū ignorarent cū alios docerent, sed quia agebāt sicut illi, qui dominū nesciūt. Similiter hic dñs. *Qui cognouerunt omne opus domini, nō solū, inquit, cognouerunt opus domini, sed addidit, omne. i. q̄ cognouerūt, & opus iustitiae, & sanctificationis, & patiētie, & mansuetudinis, & similiū. Quicquid ex mādati Dei venit opus dñi dñs, q̄riū est opus Diaboli, in iustitia, ita, & similia. Cognoscūt ergo opus dñi, qui faciunt opus eius, vnde. *Qui custodi mandatum nesciet verbum malum, i. cauebit. De Christo quoq; dictū est, quia non nouit peccatum, id est, non fecit opus peccati. Cognoscit ergo opus opera domini, qui facit, ignorat, qui non facit. Cognouerunt, inquit, opera domini magna, quae fecit in Israel. Quasi sint aliqua opera domini parua. Ego arbitror, quod omne opus domini magnū est, sed pro capacitate eorum quibus operatur sibi inui-*****

NICOLAUS DE LYRA.

1 *Vt habeatis hostes, Ly vt, non tenetur hic causaliter, sed cōsecutiue tantum, quia ex hoc, quod filij Israel transgressi sūt praeceptum domini, consecutum est illud malum super eos.*

2 *Immola eruntque, &c. Ex hoc etiam apparet, quod tunc vere angelus domini ille, qui apparuit ibi, quia ex quo fuit fixum tabernaculum domini in Silo, non erat heitum filius Israel offerre hostias alibi, vt dictum fuit Ios. 22. nisi ex speciali reuelatione diuina, vel apparitione angelica. sicut Manue obtulit sacrificium quando angelus sibi apparuit, vt habetur infra cap. 13.*

3 *Dimisit. Hic consequenter ponitur materiae huius libri breuis*

breuis praelibatio, vbi primo ponitur fēderis populi ad Deū per Iosue renouatio. Secundo renouati transgressio, ibi. *Et surrexerunt.* Tertio transgressionis punitio, ibi. *Iratusq; dñs.* Quarto punitiois subleuatio, ibi. *suscitauitque dominus.* Circa primū dicitur sic. *Dimisit ergo.* Hoc factum fuit ante mortem eius, sed hic recolitur propter sedus quod renouauit Iosue inter Deum, & populum, vt dictum fuit Iosue vlti. quo facto dimisit vnumquemque ire ad locum suū, vt ibidem dicitur, & hic recolitur, vt appareat, quod tempore Iosue, et seniorum, qui viderant miracula Dei, factus istud fuit obseruatum, vt consequenter dicitur in litera, & patet vsque ibi.

1 Et sepe.

MORALITER.

1 *Cumque loqueretur angelus domini. Et quia non sufficiunt lachrymę contritionis de communi cuius, nisi sequantur opa*

satisfactionis, ideo subditur. 2 *Immolaueruntq. ibi. bo. &c. Vnde dicit Apōstolus Ro. 12. a. Obsecro vos per misericordiam Dei, vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuētem, sanctam, Deo placentem, &c.*

G Dei. Hinc totius Gētilitatis error cepit exordiū, dū ea, que multū diligunt homines deos esse volunt, & humanis vitijs & cupiditatib. diuinū nomen adscribunt. Pecunia. n. cupidi & auaritiæ amore flagrantēs, mammonā quēdam apud Syros Deū cupiditatis dicunt, libidinis & voluptatis amatores Venerem deam sibi hui⁹ vitij quo agitantur, adscribūt. Similiter i ceteris vitijs, ipsum quo vrgentur affectū Deū sibi fecerunt. vñ Apostolus. *Auaritia, q̄ est idolorū seruitus.* Cum ergo aliqua vitia toto corde, tota anima, & totis viribus diligimus, idola adoramus.

Augu. *Fe seruiertunt Baal, & Astartibus.* Dicitur Baal eē nomē Iouis apud illas gentes, Astarte verō Iunonis. Punic. n. Baal dominum dicere vident, & Balsamen dominum celi. In nonē autem sine dubio Astarten vocant. Et quia hæ linguæ parum differunt, dicit hic scriptura, quod seruiertunt Baal, & Astartibus, Ioui, scilicet, & Iunonib⁹. Nec singulariter dicit Astarti, sed ad simulacrorum multitudinē intellectū retulit. Varietatis cā tamen estimo Iouem singulariter, Iunonē pluraliter memorari voluisse.

Augu. Sed & in Psalmo dicitur. *Vendisti populum tuum sine pretio.* Et in propheta. *Gratis venditi estis, & c.* Quare ergo venditi, si gratis, & non potius donati? An forte scripturarū locutio est, vt dicatur venditus etiā donatus? Hic sensus optimus est ibi. *Gratis venditi estis.* Et: *Vēdidisti populum tuum sine pretio,* quia illi quibus tradidisti populū impij fuerunt non Deū colendo, tradi sibi populum meruerunt vt ipse cultus tanquam pretiū videretur. Quod vero dictū est

† tentem. *neque cum argento redimemini, nō ait, neque cum pretio, sed neque cum argento,* vt pretiū redēptionis intelligatur sanguis agni immaculati. In argento enim ppheta omnem pecuniā significauit, q̄a pretio sanguinis Christi, non pretio pecuniatio fuerant redimendi.

a Iratusque

2 Iratusq; dominus contra Israel tradidit eos in manus diripientiū. Qui ceperunt eos, & vendiderunt hostibus, qui habitabant per Gyrū, nec potuerunt resistere aduersarijs suis, sed quocunq; pergere voluissent, manus domini super eos erat, sicut locutus est, & iurauit eis, & vehementer afflicti sunt. Suscitauitq; dominus iudices, qui liberarent eos de vastantium manibus, sed nec eos audire voluerunt fornicantes cum dijs alienis, & adorantes eos. Citò deseruerunt viam, per quam ingressi fuerant patres eorum, & audientes mandata domini, omnia fecere contraria. Cumq; dominus iudices suscitaret, in diebus eorum flectebatur misericordia, & audiebat afflictorū gemitus, & liberabat eos de cæde vastantium. Postquā autem mortuus esset Iudex, reuertebantur, & multo faciebant peiora, quam fecerant patres eorum sequentes deos alienos, seruientes eis, & adorantes illos. Non dimiserunt adinventiones suas, & viam durissimā, per quam ambulare consueuerāt. Iratusq; est furor domini in Israel, & ait: Quia irritum fecit gēs ista pactum meum, quod pepigeram cum patribus eorum, & vocem meam audire cōtempnit, & ego non delebo gentes quas dimisit Iosue, & mortuus est, vt in ipsis experiar Israel, vtrum custodiant viā domini, & ambulent in ea, si-
a Aug. qui fuerunt, scilicet cū Iesu viuerēt, illis enim mortuis surrexit generatio altera, quæ cepit offendere dominū, pro quibus probandis nō sunt deletæ gentes. **cut custodierunt patres eorum, an non. Dimi-
† Quasi non uideatur Iesus humano consilio gentes illas reliquisse. sit ergo dñs omnes nationes has, & citò sub-
uertere noluit, nec tradidit in manus Iosue.**

a *Iratusq; dominus.* Orige. Cum quis Deo seruit, non tradit in manus diripientium, sed cū Deū dereliquit, & seruit passionib. suis, traditur passionib. ignominæ, & in reprobum sentum, vt faciat, quæ non conueniunt, quia repletus est iniquitate, nequitia, fornicatione, & huiusmodi. Si. n. peccamus domino, & voluptates nostras, & desideria velut Deū colimus, tradimur i manu diaboli Apostolica autoritate. Vñ ipse ait. *Tradidi huiusmodi Sathane in interi. um carnis, ut si vitus saluus fiat.* Non solū ergo per angelos tradit Deus delinquentes in manus inimicorum, sed etiam p̄ praelatos ecclesiæ, qui potestatem habent soluendi, & ligandi. Traduntur autē in interitum carnis, cum pro delictis a Christi corpore separantur. Traduntur autē dupliciter, cum delictū, scilicet, manifestū sit ecclesiæ, & per sacerdotes, quis de ecclesia pellitur, vt notatus ab hominibus erubescat, et conuerso eueniat quod sequitur. *Vt spiritus saluus fiat in die domini.* vel cum peccatum nō sit manifestum hominib. Deus autē, qui videt in occulto, videns eius mentē vitijs & passionib. seruientem, & in corde eius non se colit, sed auaritiā, aut libidinē, aut huiusmodi, talē ipse tradit Sathane. Auertit enī se, & refugit a cogitationib. suis malis, & desiderijs indignis, & relinquit domum cordis eius vacuā. Tunc immundus spiritus, qui exierat ab homine, inueniēs domum suam vacantem, & emundatā assumit alios septem spiritus nequiores se, et ingressi habitant ibi, et fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus. Sic intelligēdum est Deum tradere quos tradit, nō quia ipse tradat aliquem, sed indignos derelinquit, nec habitat in eis. Anima autem tradita dicitur ex eo, quod Deo vacua inuenitur, & a spiritu nequam inuaditur. Vigilemus ergo, & nos a vitijs purgemus, vt Deum intra nos teneamus, ne diabolo tradamur.

† CAP.

NICOLAUS DE LYRA.

- * **1** *Iratusque dominus.* Hic consequenter ponitur transgressionis punitio, cum dicitur.
- 2** *Tradidit eos,* quia bona filiorum Israel rapuerunt sibi, & corpora eorum vendiderunt hostibus extraneis: Cuius causa subditur cum dicitur.
- 3** *Manus domini,* scilicet, ad flagellandum, sicut ante transgressionem fuerat super eos ad adiuuandum.
- 4** *Suscitauitque dominus.* Hic consequenter ponitur punitio subleuatio, quia filij Israel in afflictione positi recurrerant ad dominum. *Quia vexatio dat intellectum,* & tunc Deus per iudices quos suscitabat præbebat eis remedium, sed postea

stea reuertebantur ad vomitum, & ideo reiterabatur diuina punitio, & iterum subleuatio modo prædicto, sicut patebit in sequentibus huius libri, cuius materia hic breuiter prælibatur, & patet litera vsque ibi.

5 *Et ego.* Experientia autem fit, vt cognoscatur aliquid ignotum, & ideo non experitur Deus aliquid, ad hoc, quod aliquid fiat sibi notum, cū nihil lateat ipsum, sed dicitur experiri aliquid, vt per hoc aliqua fiant nota alijs, quæ erant eis ignota, & hoc modo Deus experiebatur filios Israel in gentibus prædictis, quia quandā seruebant domino præuelebant eis, quando autem derelinquebant dominum, eis subiciebantur, & per hoc obedientia, & inobedientia filiorum Israel ad Deum hominibus erant notæ.

* CAP.

MORALITER.

- 4** *Suscitauitque dominus.* Per istos iudices figurati fuerunt ecclesiæ sancti, potestates, & doctores, quorum precibus, & meritis, & laboribus de manibus demonum frequenter libera-

tus fuit populus Christianus, & aliquando a corporalibus inimicis, sicut per merita beati Basilii liberatus fuit a persecutione Iuliani Apostatæ, & per merita beati Syluestri a persecutione Constantini, & aliorum, qui tunc ecclesiam persequebantur, & consimilia facta sunt frequenter precibus, & meritis aliorum sanctorum.

* I H.

CAPVT III.

De sunt gentes, &c. Theodoretus. Cum duce Iofua bellum gereretur, vincebat populus, non fm artem militarem instructus, sed superne fretus auxilio. Nunc aut ait, non plane cuctos

terre illius habitatores perditos, vt posteri cognoferet ex perientia, quantam illoru curam gereret Deo, & necessitate belli compulsi, dum ad pugnandum secum imploraret, &c. Quemadmodu dederat mandatum ad exercendam ratione Adae, ita hoc loco reliquit gentes, vt horum per specta esset impietas, iuxta quod dicitur. Vt tentaret in ipsis Israellem. Qui et res ipse docent, eos in causa fuisse, cur non prorsus liberati sint ab impijs gentib. Na Iosue licet vrbe careret, ac militib. in arte bellica exercitatis, nihilominus viginti, & non uem reges percussit, & duobus Hiericho, & Hai non numeratis. Qui vero superuixerunt ei, quauis munitis urbib. abundarent, ac diuitijs, spolijs, armis, muris, & vallibus, ob suam tamen impietatem reliquias gentium superare non potuerunt.

B

In medio. Aug. In Exo. dicit Deus de his gentib. Non eiciam illos i anno vno, ne fiat terra deserta, & multiplicetur i te bestie fere. Paulatim eiciam illos, donec multiplicemini, et crescat, et hereditatis terram. Poterat hanc promissionem suam dominus seruare erga obediens, vt exterminatio gentium illarum crescentibus Israeliticis partib. fieret, cum eorum multitudo terras vnde aduersarij exterminarentur de fertas esse non sineret. Quod autem ait. Ne multiplicentur i te bestie

bestia fera, mirum si non bestiales cupiditates, & libidines intelligi voluit, quae solent de repentino successu terrena felicitatis existere. Non enim Deus homines exterminare poterat, & bestias non poterat.

D Li. 5 antiq. cap 7. tentaret per eas. scirent generationes filiorum Israel docere eos bellum. qui antea non cognouerant ea. E

CAPVT III.

De sunt gentes quas dominus dereliquit, vt erudiret in eis Israellem, omnes qui non nouerant bella

Chananaeorum, & postea discerent filij eorum certare cum hostibus, & habere consuetudinem praeliandi: quinq; satrapas Philistinorum, omnemq; Chananaeum, & Sidonium, atque Heueum, qui habitabant in monte Libano de monte Baal Hermo vsque ad introitum Emath.

Augu. Non vt sciret Deus omnium cognitor etiam futurorum, sed vt ipsi scirent, & conscientia sua, vel gloriarentur, vel conuincerentur.

Dimisitq; eos, vt in ipsis experiretur Israellem, vtrum audirent mandata domini, quae praeceperat patribus eorum per manum Mosi, an non. Itaq; filij Israel habitauerunt in medio Chananaei, & Hethaei, & Pherezai, & Heuae, & lebusae, & duxerunt vxores filias eorum, ipsiq; filias suas filijs eorum tradiderunt, & seruerunt dijs eorum. Feceruntq; malum in conspectu domini, & oblitum sunt Dei sui seruientes Baalim, & Astaroth. Iratusq; contra Israel dominus, tradidit eos in manus Chusan Rasathaim regis Mesopotamiae, serueruntque

b

c

d

e

f

g

h

i

k

l

m

n

o

p

q

r

s

t

u

v

w

x

y

z

Aug. Erat ergo ista causa in eorum tentationem, vt bestia dicerent, id est, vt tanta pietate, & obedientia legis Dei bellarent, quanta patres eorum, qui Deo etiam bellando placuerunt, non quia opabile sit bellum, sed quia pietas laudabilis etiam in bello.

ret in eis Israellem, omnes qui non nouerant bella

Chananaeorum, & postea discerent filij eorum certare cum hostibus, & habere consuetudinem praeliandi: quinq; satrapas Philistinorum, omnemq; Chananaeum, & Sidonium, atque Heueum, qui habitabant in monte Libano de monte Baal Hermo vsque ad introitum Emath.

Augu. Non vt sciret Deus omnium cognitor etiam futurorum, sed vt ipsi scirent, & conscientia sua, vel gloriarentur, vel conuincerentur.

Dimisitq; eos, vt in ipsis experiretur Israellem, vtrum audirent mandata domini, quae praeceperat patribus eorum per manum Mosi, an non. Itaq; filij Israel habitauerunt in medio Chananaei, & Hethaei, & Pherezai, & Heuae, & lebusae, & duxerunt vxores filias eorum, ipsiq; filias suas filijs eorum tradiderunt, & seruerunt dijs eorum. Feceruntq; malum in conspectu domini, & oblitum sunt Dei sui seruientes Baalim, & Astaroth. Iratusq; contra Israel dominus, tradidit eos in manus Chusan Rasathaim regis Mesopotamiae, serueruntque

eo quod iam esset i labore difficiles, & in diuinitatis cultu deficerent. Nam ferebant ad libidinem, vt pro sua viueret voluntate, ita vt immineret Chananaeis, malis omnibus implerentur. Iratus igitur Deus foelicitate, qua innumeris laboribus acquisierant, propter epulas amiserunt. Castra si quidem contra eos agente Cusardo rege Assyriorum, multi pugnantes pierunt, & obsessi fortiter capti sunt, quidam sponte se illi tradiderunt, & maiora, quam possent tributa sibi imposita exolebant, & diuersas iniurias per octo annos perferabant.

Procopius. Ille quoque Syriae rex fuit, totius n. Asiae imperium Assyrij tenuerunt.

Adamant. Et tradidit eos dominus in manus Chusan Rasathaim regis Mesopotamiae. Interpretatur Chusan Rasathaim humiliatio eorum. Traditi sunt ergo ei, vt humiliaret eos, et quia in excelsis montium impie agebant, & altissimum, ab ipso in humilitatem traditi. Nec solum olim diuina prouidentia eos, qui impie exaltabantur tradidit humiliandos, vt salubri medicina contra contrarijs curarentur, sed & nunc idem agit in ecclesia sua. Est & nunc Chusan Rasathaim rex Mesopotamiae, cui humiliatio, & affligenda traduntur aequae Christiana humilitate con-

Li. 5 antiq. cap 7. tentaret per eas. scirent generationes filiorum Israel docere eos bellum. qui antea non cognouerant ea. E

Orig. hom. 3. in li. Iudi. tentaret.

F

tempta

NICOLAUS DE LYRA. CAPVT III.

De sunt gentes. Postquam praemissa est huius libri praefatio, hic prae describitur historiae narratio, & primo historia textitur, secundo triplex casus inducitur. 17. c. Prima aut diuiditur i septem partes, secundum septem tribulationes quas passi sunt filij Israel pro peccatis suis, & a quibus penitentia ducti liberati sunt, per septem iudices sibi succedentes. Duae primae tanguntur in hoc. c. tertia. c. 4. quarta. c. 6. quinta. c. 9. sexta. c. 11. ca. 13. Praesens autem c. diuiditur in duas partes, secundum duas tribulationes, quae in eo tanguntur, scilicet ibi. Addiderunt autem. Circa primum ponitur ad praedicta continuatio, scilicet describitur prima tribulatio, ibi. Itaque filij Israel. In fine praecedentis c. huius, q. Deus dimisit gentes inter filios Israel, vt experiretur eorum obedientiam, & inobedientiam, & id in principio huius c. per modum continuationis ad praedicta ostenditur, quae fuerunt illae gentes, cum dicitur. Haec sunt, scilicet quae postea nominantur. 2. Quas dominus, scilicet quantum ad artem praeliandi, ne fierent ignaui

ignaua ex diffuetudine armorum. Ista enim fuit vna causa inter alias, quare dimissae sunt istae gentes, vt dictum fuit Ios. 13. 3. Quinq; satrapae, id est, regulos, vel principes secundum numerum quinq; ciuitatum principalium, scilicet Azoti, Ged, Gaza, Ascalon, Accharon. Et dicuntur satrapae, quasi satis parati, vel satis sapientes. Caetera patent ex dictis. 4. Itaque filij. Hic consequenter describitur tribulatio prima, quae fuit per regem Syriae. Circa quam primo describitur culpa filiorum Israel, cum dicitur. 5. Et duxerunt vxores. quod erat eis inhibendum. Deut. 7. g. 6. Et serui. quia viri etiam sapientes aliquando trahuntur ad idolatriam per mulieres, vt dicitur de Salomone. 3. Reg. 11. Secundo subditur poena infligenda, cum dicitur. 7. Iratusque contra Israel. Mesopotamia est ciuitas Syriae, & tunc erat metropolis huius regni, & dicitur Mesopotamia a mesos, quod est medium, & potamis, quod est fluuius, quae erat in medio duorum fluminum, ista tamen interpretatio est secundum idioma Graecum. In Hebraico enim habetur Aram naharaim, id est, Syriam duorum fluuiorum.

* I Et

MORALITER.

1 Haec sunt gentes, quas dominus dereliquit, &c. scilicet, in exercitio praeliandi. Per quas spiritualiter intelliguntur ea, quae nos impugnant de peccatis, & resistendo viriliter in spiritualibus praeliis erudimur. 3 Quinq; satrapae. Per quos intelliguntur quinq; sensus exteriores nos ad vitia impellentes. Thre. 3. f. Oculi meus de praedatus est animam meam. & sicut est de visu, ita est de alijs sensibus. propter quod dicitur Iere. 9. f. Ingressa est mors per fenestras meas. † Omnemq; Chananaeum. qui interpretatur commutatus propter, quod signat mundum in continua mutatione positum cuius concupiscentia nos impugnat.

† Et Sidoni. qui interpretatur venator, ideo signat carnis in fultum, quae continue sibi delectabilia venatur Iob. 39. Circumspicit montes pascuae suae, & videntia quaeque perquirunt. † Atq; Heuae, qui habitabant in monte. qui interpretatur ferus vel pessimus, id signat diabolus, de quo dicitur. 1. Petr. 5. b. Aduersarius noster diabolus tanquam leo rugiens circumit quaerens quem deuoret, cui resistite fortes in fide. Per talem enim resistenciam acquirunt fideles gloriae coronam. 2. Timoth. 2. a. Non coronabitur, nisi qui legitime certauerit. 7 Tradidit eos in manus Chusan Rasathaim regis Mesopotamiae, qui interpretatur nigredo tenebrosa, propter quod significat infernum, qui tenebat inclusos patres antiquos.

† Et

Tom. 2.

F 2 I Et

A tempta se in superbiam extulerunt, q̄ in conspectu Dei valde est odiosa. Initium. n. discedendi à Deo superbia. *Deus autē superbis resistit, & humilib. dat gratiam.* Si quis ergo Chri humilitate despecta, (qui pp nos cum Deus esset hō, factus est humiliatus vsque ad mortem) extollitur, & vsque ad po-

Eccl. 10. b.
Iaco. 4. b.
Philip. 2. a.

+ De pœnitē.
dist. 1. c. vide.

† Roborata
est manus ei
super cū Heb.

Eccl. 25. a.

Homil. 3. in li.
Iudi.

restates, & dignitates seculi p̄ filit, & artes quibus assequatur etiam si contra fidem, & religionem sint non refugit, euenit, vt malum faciat in conspectu domini, & cum summas adeptus fuerit infulas potestatum, & ad ipsa superbix fastigia summa cōscenderit, inde deiectus traditur Chusan Rasathaim, vni, sacreorum principum, sicut alibi Pharaoni, & alibi Chiram, vt humiliet eū, qui nimis fuerat exaltatus, & affligat donec resipiscat, & querat dominū, qui cum esset in superbia ignorabat eū. Postest quisque etiam paruus, vel minimus, etiam si nulla dignitate vsus superbix vitio laborare, & nihil tam fœdū tā ex crabile, quam pauper supbus, & diues mendax. Penetrat ali quando morbus superbix ipsum sacerdotale, & Leuiticū ordinē, & in nobis, qui ad exēplum humilitatis positi sum⁹, & in circulo altaris velut specula quædam intuentib. arrogantix vitium feret, & de altari domini, quod debet incensu suauitate flagrare, odor teterimus superbix renidet.

C * *Et clamauerunt ad dominum, &c.* Procopius. Clamor hic laudem meretur, quoniam ex resipiscētia est profectus. De qua Dauid quoque ait. *Domine, clamauit ad te, exaudi me.* Item. *De profuudis clamauit ad te, &c.*

Origenes. Vide benignum dominum misericordiam cum seueritate miscentem, & pœnæ modū iusta, & clemēti deliberatione pensantem, non in perpetuum tradidit delinquentes, sed quanto inquit, tempore seruiert Baalaam, tanto seruiert Chusan Rasathaim, id est, octo annis. Disce hæc, qui errasse te cognoscis, & quanto tēpore peccasti, tanto humilia te ipsum Deo in confessione pœnitentiæ, nō expectes, vt humiliet te Chusan Rasathaim, & inuito necessitas extorqueat pœnitētiā, Præueni tortoris manus, quia si te ipse correxeris, pius est dominus, q̄ vindictā temperet ei, qui illam pœnitendo præuenit. Notandum autē, quia dum seruirent

seruirent Chusan Rasathaim, & non clamarent ad dominū, nemo suscitatus est, qui saluare eos posset. Cū ergo clamauerunt, suscitauit eis saluatōrē Othoniel, qui interpretatur tēpus mihi Dei, per quem ille popul⁹ de seruitute ereptus est, & pax populo reddita, quam superbia, & diuersa plebis facinora fugauerant. Videtur autem mihi Othoniel vnus esse de militia celesti, & archagelicis turmis, qui ad auxilium eorum mittuntur, qui hæreditatem capiunt salutis. Sunt enim angeli saluatores, qui per Othoniel, vel Aioth designantur.

a *Quantum, scilicet, seruirent Baalim, debet enim afflictio pœnitentiæ esse secundum quantitatem culpæ.* b *Clamauerunt ad dominum cum tribularentur, & de necessitatibus eorum liberant eos, & eduxit eos de tenebris, &c.* c *Nō clamassent non suscitaretur eis saluator.* d *In tribulatione posuit.*

ei octo annis. † Et clamauerunt ad dominum,

a *Aug Nota quod hominem saluatōrem dicit per quem Deus saluat.* b *Ille teologia species, scilicet, hyperbari.*

qui suscitauit eis saluatōrem, & liberauit eos,

a *Aliquem, s. archangelorum missum in auxilium eorum, qui hæreditatem capiunt salutis.* b *Lxx. Othoniel, quod est tempus mihi Dei.* c *Cuius familiaris, cuius nobilitatis sit ostenditur.* d *Viri, scilicet mirabilis, qui solus Iosue fuit.*

Othoniel videlicet filium Cenez fratrem Caleb

minorem, fuitque in eo spiritus domini, & iu-

a *Qui spiritus domini erat cum eo.*

dicauit Israel. Egressusque est ad pugnam, & tra-

didit dominus in manus eius Chusan Rasathaim regem Syriæ, & † oppressit eum. Quie-

uitque terra quadraginta annis, & mortuus

est Othoniel filius Cenez. Addiderunt autem

filij Israel facere malum in conspectu domini,

a *Vides, quia peccata nostra vires hostibus præbent, & reddunt, quando malum facimus in conspectu domini, & confortantur a domino aduersarii nostri. In spiritualibus quoque contrariæ virtutes non inuale scerent contra nos, nec ipse zabalus nisi ei vires ex nostris vitiis præberemus, & locum ei introeundi, & dominandi in nobis peccando faceremus. Vnde: Nolite locum da. di.*

qui confortauit aduersum eos Eglon regem

Regum, in quo dicitur quomodo quisque regum regnauerit, & quid egerit etiam malum, vt ecclesiæ, scilicet, principes, vel iudices bona eorum imitentur, mala caueant.

b *Addiderunt autē filij Israel, &c.* Iosephus. Othoniele mortuo, denuo res Israelitarum sine principe vexabantur. Et dum honorem Deo non ferrent, nec legibus obedirēt, magis, ac magis afflictionib. subiacebant, ita vt Eglon rex Moabitum, despiciens inhonestam conuersationem eorum, bellum eis inferret, & multis eos prælijs obtineret ac subderet. Constituens autem sibi regnum in Hiericho, nihil mali reliquit, quod populo non imposuit.

c *Confortauit aduersum eos, &c.* Procopius. Secessio Dei, hostibus vires suppeditauit.

* *HIERONYMVS.* Iniquitatibus nostris barbati fortes sunt.

Regum, in quo dicitur quomodo quisque regum regnauerit, & quid egerit etiam malum, vt ecclesiæ, scilicet, principes, vel iudices bona eorum imitentur, mala caueant.

b *Addiderunt autē filij Israel, &c.* Iosephus. Othoniele mortuo, denuo res Israelitarum sine principe vexabantur. Et dum honorem Deo non ferrent, nec legibus obedirēt, magis, ac magis afflictionib. subiacebant, ita vt Eglon rex Moabitum, despiciens inhonestam conuersationem eorum, bellum eis inferret, & multis eos prælijs obtineret ac subderet. Constituens autem sibi regnum in Hiericho, nihil mali reliquit, quod populo non imposuit.

c *Confortauit aduersum eos, &c.* Procopius. Secessio Dei, hostibus vires suppeditauit.

* *HIERONYMVS.* Iniquitatibus nostris barbati fortes sunt.

Epistol. Heliod.

a Seruie-

NICOLAUS DE LYRA.

* **1** *Et clamauerunt, &c.* vexati, & nimis afflicti. Tertiò subditur subleuantis misericordia cum dicitur.

2 *Qui suscitauit eis, &c.* & patet litera vsque ibi.

3 *Quienitque ter.* In istis tamen quadraginta annis includuntur octo anni afflictionis prædictæ, aliter non haberetur certus numerus annorum foundationis templi per Salomonem prout describitur 3. Reg. 6. quia tempus ibi determinatum computatur per tempora Iudicium, & Regum, qui fuerunt vsque

vsque ad tempus illud, prout declarabitur domino concedente, quando veniemus ad locum illum.

4 *Addiderunt.* Hic ponitur secunda tribulatio, quæ fuit per regem Moab, quæ primo describitur, & secundo de tertio iudice additur, ibi: *Post hunc, &c.* Circa primum primo describitur filiorum Israel culpa cum dicitur: *Addiderunt autem.* Secundo subditur pœna, cum dicitur.

5 *Qui confortauit aduersum eos Eglon regem, &c.* ad eos debellandum.

* **1** Et

MORALITER.

1 *Et clamauerunt ad dominum qui.* cum magno desiderio querentes liberari.

2 *Qui suscitauit eis saluatorem, & liberauit eos Otho.* qui interpretatur signum Dei, ideo signat Christum, de quo dicitur Esaiæ 11. capitu. *Radix Iesse, qui stat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur, ipse namque patres sanctos de inferno liberabit.*

4 *Addiderunt autem filij Israel facere malum in.* qui confortauit aduersum eos Eglon, qui interpretatur rota. ideo signat vitium

vitium instabilitatis, cui subiacebant filij Israel. Nam habita modica prosperitate eleuabantur in superbiam contra dominū ad idololatriam declinantes, & aduersitate occurrente deiecebantur nimis per tristitiam, ideo Deus suscitauit eis saluatorem vocabulo Aod, de quo subditur, quod vtraque manu utebatur pro dextera. **MORALITER** autem talis est, qui bene se habet in prosperis, & aduersis, quia de prosperis non eleuatur per superbiam, sed magis humiliatur Deo gratias agendo, & indignum se tantis bonis reputando. Similiter in aduersis non frangitur per impatientiam, sed magis in bono per virtutem patientiæ firmatur, & sic Eglon, id est, instabilitatis vitium superatur.

A *Seruiertq; filij Israel.* Adaman. Post decem, & octo annos iterum clamauerunt filij Israel ad dominū, & suscitauit eis saluatorē Aod filium Gera, filij Iemini, virum ambidextrum. Qui suscitatur ad saluandū Israel nihil hēt in se sinistrum, sed vtrāque manū dexterā, dignus populi princeps,

B *Adaman.* Etiam menturas penę indicat diuina scriptura supra octo annis, hic de cem, & octo dicit. Certum est autem, quia secundum modū peccati, & conuersionis moram, etiam castigationis tempora terminantur, transierunt enim, & isti decem, & octo anni seruitutis, & nō dicitur, quia clamauerunt ad dominum, vel cōuersi sunt à malitia sua, sed post.

C *Saluatorem.* ADAMANTIVS. Saluatores, vel iudices qui ad liberandos filios Israel suscitantur, principes celestis militiæ significant, quos emit tit Deus ad subsidium eorum qui ad se toto corde clamaerunt, & diuinam clementiam erga se conuersione penitentię flexerunt. Scriptum est enim, quia cum multo tempore seruissent Pharaoni patres nri, clamauerāt ad dominum, ita vt ipse diceret: *Clamor filiorum Israel ascendit ad me.* & misso Mose visibiliter eduxit eos. Angelus quoque exterminator missus est, qui omnia primogenita Aegypti vastaret. Israelitarum verò neminem tangeret, & sic patet virtutem cœlestem fuisse, quæ vastatis Aegyptijs filios Israel de seruitute eduxit. Sub rege

D *Etiam Affyriorum Sennacherib,* angelus domini mittitur, qui prostratis vna nocte centū octuaginta milibus hostiū, & vrbe ab obsidione, & populū ab interitu liberauit. Similiter ergo quādo peccamus, vel pro peccatis in captiuitatem tradimur, clamemus ad dominum non ore, sed mente, vt dolor cordis fontē lachrymarū producat ex oculis. Sicut ille, qui ait: *Lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo.* Si ita conuertimur a malis, vt vltra nō contingamus ea, mittet nobis dominus virtutem suam celestem, per quā liberemur a seruitute Zabolica, quæ omnia pro nobis agat, dextera, & prospera, quæ faciat nos relinquere viam sinistram, quæ ducit in perditionem, & reuocet nos ad viam dexteram, quæ dicit: *Ego sum via veritas, & vita.*

E *Qui vtrāque manu pro dextera vtebatur.* Secundū spiritualem intelligētiā omnes sancti ambidextri dicuntur, diabolus, & principes eius ambidextri, totum enim, quod agunt sinistrum est, & peruersum, & aeterno igni cum his, qui a sinistris sunt deputatum.

F *Ingre. est Aod, &c.* Ada. Ori. homil. 4. in lib. Iud. Aod interpretatur laus, arte enim callida, & laudabili vsus deceptione iterum Eglon, qui interpretatur rotat⁹, vel orbita. Oportet tales eē nostri populi iudices, qualis fuit Aod, qui interpretatur laus, vt omnes volubiles motus, & orbitas mali itineris excidant, & perimant Madianitarum regem, qui interpretatur fluxus, vel effusio. Fluxus ergo, & dissolutus gentis quis est princeps, vel dux, nisi sermo illius philosophiæ, quæ summum bonum iudicat voluptatem? Quem interficit euangelicus sermo, & propheticus, qui gladio comparatur, qui in ventre eorum,

Moab, quia fecerunt malum in cōspectu eius.

Et copulauit sibi filios Ammon, & Amalec abijtq; & percussit Israel, atq; possedit vrbem palmarum. Seruiertq; filij Israel Eglon regi Moab decem, & octo annis, & postea clamauerunt ad dominum. Qui suscitauit eis saluatorem vocabulo Aod, filium Gera, filij Iemini

† qui vtrāque manu pro dextera vtebatur. Miseruntque filij Israel per illum munera Eglon regi Moab. Qui fecit sibi gladium ancipitem † habentem in medio capulum longitudinis palmæ manus, & accinctus est eo subter sagum in dextro femore: Obtulitque munera Eglon regi Moab. Erat autem Eglon crassus nimis. Cumq; obtulisset ei munera, † profecutus est socios, qui cum eo venerant, & reuersus de Galgalis vbi erant † idola, dixit ad regem: Verbum secretum habeo ad te ò rex. Et ille imperauit silentium. Egressisque omnibus, qui circa eum erant, ingressus est Aod ad

† habentem in medio capulum longitudinis palmæ manus, & accinctus est eo subter sagum in dextro femore: Obtulitque munera Eglon regi Moab. Erat autem Eglon crassus nimis. Cumq; obtulisset ei munera, † profecutus est socios, qui cum eo venerant, & reuersus de Galgalis vbi erant † idola, dixit ad regem: Verbum secretum habeo ad te ò rex. Et ille imperauit silentium. Egressisque omnibus, qui circa eum erant, ingressus est Aod ad

† habentem in medio capulum longitudinis palmæ manus, & accinctus est eo subter sagum in dextro femore: Obtulitque munera Eglon regi Moab. Erat autem Eglon crassus nimis. Cumq; obtulisset ei munera, † profecutus est socios, qui cum eo venerant, & reuersus de Galgalis vbi erant † idola, dixit ad regem: Verbum secretum habeo ad te ò rex. Et ille imperauit silentium. Egressisque omnibus, qui circa eum erant, ingressus est Aod ad

† habentem in medio capulum longitudinis palmæ manus, & accinctus est eo subter sagum in dextro femore: Obtulitque munera Eglon regi Moab. Erat autem Eglon crassus nimis. Cumq; obtulisset ei munera, † profecutus est socios, qui cum eo venerant, & reuersus de Galgalis vbi erant † idola, dixit ad regem: Verbum secretum habeo ad te ò rex. Et ille imperauit silentium. Egressisque omnibus, qui circa eum erant, ingressus est Aod ad

† habentem in medio capulum longitudinis palmæ manus, & accinctus est eo subter sagum in dextro femore: Obtulitque munera Eglon regi Moab. Erat autem Eglon crassus nimis. Cumq; obtulisset ei munera, † profecutus est socios, qui cum eo venerant, & reuersus de Galgalis vbi erant † idola, dixit ad regem: Verbum secretum habeo ad te ò rex. Et ille imperauit silentium. Egressisque omnibus, qui circa eum erant, ingressus est Aod ad

† habentem in medio capulum longitudinis palmæ manus, & accinctus est eo subter sagum in dextro femore: Obtulitque munera Eglon regi Moab. Erat autem Eglon crassus nimis. Cumq; obtulisset ei munera, † profecutus est socios, qui cum eo venerant, & reuersus de Galgalis vbi erant † idola, dixit ad regem: Verbum secretum habeo ad te ò rex. Et ille imperauit silentium. Egressisque omnibus, qui circa eum erant, ingressus est Aod ad

† habentem in medio capulum longitudinis palmæ manus, & accinctus est eo subter sagum in dextro femore: Obtulitque munera Eglon regi Moab. Erat autem Eglon crassus nimis. Cumq; obtulisset ei munera, † profecutus est socios, qui cum eo venerant, & reuersus de Galgalis vbi erant † idola, dixit ad regem: Verbum secretum habeo ad te ò rex. Et ille imperauit silentium. Egressisque omnibus, qui circa eum erant, ingressus est Aod ad

12 Habentem in medio capulum longitudinis palmæ manus, & accinctus est eo, &c. Hoc non est in Hebræo, sed illud, quod sequitur immediate coniungitur literæ præcedenti sic. Fecit sibi gladium ancipitem longitudinis palmæ manus. In Hebræo habemus. Longitudinis parua, ad hoc, quod minus appareret, vt de subditur.

13 Et accinctus est eo subter sagum, &c. id est, pallium militare, vt dicunt expositores communiter, tamen in Hebræo habetur. In dextro femore, quia melius iuuabat se de sinistra, secundum, quod dicunt Hebræi. Illi autem, qui melius se iuuant de dextera, cingunt gladium ad partem sinistram. Secundum autem translationem nostram, quæ dicit, quod æqualiter se iuuabat de vtrāque manu, dicunt expositores, quod hoc fecit ad hoc, vt minus appareret gladius, vel vt videretur in armis in expertus.

14 Cumque obtulisset ei munera, profecutus est socios, qui cum eo venerant. Hic consequenter describitur ipsius Eglon interfecit, & modus interfecit, quia Aod non interfecit eum statim, sed recessit inde facta sua legatione, & hoc est, quod dicitur. Cumque obtulisset ei, &c. ad deferendum munera prædicta.

15 Et reuersus de Galgalis vbi erant. Vsq; ad illum locū redierat cum socijs suis, sed qm vidit idola, quæ Eglon posuerat in Galgalis, quem locum Hebræi reputabant sanctum, eo quod ibi primo manserant post transitum Iordanis, & circūcisi fuerant; & pascha celebrauerant, vt habetur Iosue 4. & 5. quia arca testamenti, & tabernaculum fuerunt ibi quosque translata fuerunt in Silo, vt dictum fuit Iosue 18. quod fecerat Eglon in contemptū loci sacri, sicut Antiochus Epiphanes posuit idolum in templo domini, vt habetur 1. Machab. 1. c. ex hoc fuit accensus Aod ad reuertendum, vt interficeret Regē Eglō.

16 Verbum secretum habeo ad te ò rex. Et accipitur hic verbum pro re significata verbo, quia intendebat eum occidere in secreto. in aperto enim non poterat propter adstantes.

17 Et ille imperauit silentium. inuendo, quod omnes exiret, vt patet per literam sequentem.

NICOLAVS DE LYRA.

* 1 Et copulauit. id est, fœdere iunxit.

2 Filios Ammon, & Amalec. vt esset potentior contra filios Israel.

3 Atque possedit vrbem palmarum. id est, Iericho, non quia esset reedificata, sed quia accepit totum territorium illud, vnde filij Israel territi reddiderunt ei tributum, ideo subditur.

4 Seruiertque filij Israel Eglon regi, &c. Tertio subditur penitentia, cum dicitur.

5 Et postea clamauerunt ad dominum. nimis afflictī de tyrannide Eglon. Quarto subiungitur Dei misericordia, cum dicitur.

6 Qui suscitauit eis saluatorem, &c. Circa, quod sciendum, quod iste Aod liberauit populum per hoc, quod interfecit regem prædictum, quando missus fuit ad reddendum ei tributum. Primo igitur describitur ipsius Aod conditio, secundo eius legatio, ibi. Miseruntque filij, tertio Eglon interfecit, ibi. Cumque obtulisset, quarto exercitus Eglon debellatio, ibi. Aod autem. Circa primum conditio Aod describitur ex genere, cum dicitur.

7 Filium Gera, filij Iemini. Ex hoc habetur, quod erat de tribu Benjamin, secundo describitur quantum ad personam, cum dicitur.

8 Qui vtrāque manu pro dextera, &c. id est, ita faciliter, & fortiter vtebatur sinistra, sicut, & dextera. Hebræi autem dicunt sic. Debilis manu dextera, non quod esset impotens in illa parte, sed quia melius, & promptius iuuabat se de sinistra. Et tales aliquando sunt optimi bellatores, quia tanto minus potest præuideri ielus eorum, quanto magis est inconsuetus.

9 Miseruntque filij Israel, &c. Hic consequenter describitur eius legatio cum dicitur. Miseruntque filij Israel id est Israel per illum, tanquam per solennem nuntium.

10 Munera Eglon regi Moab, id est, tributum.

11 Qui fecit sibi gladium, &c. id est, sciendentem ex vtroque latere.

A rum, & in imis p̄cordijs ambi dextri doctoris disputationib. concluditur, vt veritatis eos assertione cōcludēs, extinguat omnē prauū dogmatis, & crassā intelligentiā sensum, q̄ se extollit p̄ spirituale scientiam Christi, ut hoc faciens, & dimicās in verbo Dei, oīs ecclesie iudex fiat laudabilis Aod,

Math. 23. c. cui dicit à Domino: *Euge serue bone, & fidelis, quia supra pauca fuisi fidelis, supra multa te constitutam.*

Quæst. 20. in lib. Iud. **A**ugust. Quod Aod dixit Eglon, *Verbum Dei ad te, & c.* intelligendū est hoc illi Deum vt faceret, præcepisse, qui eū populo suo excitauerat saluatōrē, sicut illis temporib. talia fieri diuinitus oportebat.

In Ps. 90. **H**ieronym. Aior propterea dicitur duas dexterās habuisse, quia iustus erat, & interfecit illum pinguisimum Regem.

Lib. 6. histo. cap. 1. **S**ozomenus. Iulianum imp. apostatā miles Romanus hasta confodit, iniquo animo ferens, illū temeritate, & audacia exercitum Romanū in tanta pericula coniecisse.

Lib. 5. anti. cap. 8. **I**osephus. Iuuenulus Aoth, de tribu Benjamin, audacia fortissimus, & corpore ad exercenda opa robustus, in leua manu maximā fortitudinē habens, Egloni factus est notus & charus, cum regiē quiescerent custodia, p̄ æstium, & cunctis ad prandia recedentibus, regiū cubiculū petijt, cūque ei terror ingressus fuisset ne eum fortissimē percutere valeret, relaturum se ei ex Dei p̄cepto somniū dixit. Cūque ille lætus pro somniū recitatione surrexisset, Aoth eum in corde percussit, & c.

Quæst. 73. in Script. **A**nastasius Nicenus, ex Basilio in Afericis. Mores in fidiōsi, fallaces, & dolosi eorū qui dānum alijs machinātur, sic diaboli fraus aduersus hominem, Cain aduersus Abēlem, Iezabel aduersus Nabothē, & Deo sunt odiosi, & hominibus. De iustis autem insidijs dolo, qui male, sed sapienter, & iuste celat, artificiosam præ se fert speciem

ciem, & tria faciens insidiosus, & dolosus, & fallacibus hominibus. suam & aliorum utilitatem tanquā scopum sibi proponens, primum exemplum sit Moyses, qui iussu Dei præse tulit, quod viam trium dierum abducturus esset populū ad Deū colendū, quamquam eius esset propositum, oīno

eum. Sedebat autem in æstiuo cœnaculo solus.

^a Quia præceperat ei Deus hoc facere, quem populo suo saluatōrē excitauerat.

Dixitq̄: Verbum Dei habeo ad te. Qui statim surrexit de throno. Extenditque Aod sinistram

^a Sermonem euangelicum, vel propheticum.

manum, & tulit sicām de dextro femore suo,

^a Disiungendo, scilicet, vt extingueret omnem prauū dogmatis, & crassā intelligentiā sensum.

infixitque eam in ventrem eius tam validē, vt capulus sequeretur ferrū in vulnere, ac pinguisimo adipe stringeretur. Nec eduxit gladium, sed ita, vt percussit reliquit in corpore, statim

que per secreta naturæ alui stercora proruperunt. Aod autem clausis diligentissimē ostijs cœnaculi, & obfirmatis fera per posticū egressus est. Seruique Regis ingressi, viderūt clausas

fores cœnaculi, atque dixerunt. Forsitan purgat alium in æstiuo cœnaculo. Expectantesq̄; diu

donec erubescerent, & videntes, quod nullus aperiret, tulerunt clauem, & aperientes inue-

nerunt Dominū suum in terra iacentem mortuum. Aod autem dum illi turbarentur, effugit, & pertransijt locum idolorum vnde reuersus fuerat. Venitque in Seriath, & statim in-

sonuit buccina in monte Ephraim. Descenderuntque cum eo filij Israel ipso in fronte gradiente. Qui dixit ad eos. Sequimini me. Tra-

didit enim dominus inimicos nostros Moabitas in manus nostras. Descēderuntq̄; post eū, & occupauerunt vada Iordanis, quæ transmittunt

in Moab, & non dimiserūt transire quenquam, sed percusserūt Moabitas ī tēpore illo circiter

Proinde aut alia clavis allata est, aut tale genus clausurę fuit quod sine clavi possēt claudi, nec sine clavi aperiri. Nam sunt quædam talia, sicut ea, quæ verudata dicuntur.

a Post

clauem ad aperiendum ostium. Et ideo dicendum, quod plures erant ibi clauēs, quarum vnā tantum Aod secum portauit, vel quod ostium sic erat factum, quod per impulsionem clauderetur, sed non poterat aperiri sine clauē, sicut modo fit in pluribus ostijs.

8 Per posticum. In Hebræo habetur misderonah, id est, porticum, quæ solet fieri in domibus magnatum. Et videtur litera nostra corrupta per scriptores propter similitudinem literarum.

9 Seruique. Non cœnaculum in quo erat Rex, vt patet in textu, sed porticum, quæ erat ante, à qua se aliquantulum elongauerat, & post exitum Aod ibidem redierunt, stantes ibi per aliquod spatium temporis, propter causam, quæ exprimitur in textu, & patet litera.

10 Venitque, & cetera. Hic consequenter describitur debellatio exercitus Eglon, quia videntes ex insperato Regem mortuum, fugit mens, & consilium ab eis, vt de exercitu Holofernis dicitur Iudith 15. quando sciuerunt eum mortuum, & ideo Aod potuit eos cum paucis debellare, ideo dixit ad socios.

11 Sequimini me. Id est, locum illum per quem homines poterant transire de terra promissionis in terram Moab. Eglon enim cum suo exercitu acceperat partem terræ promissionis, vt patet ex supradictis, & ibi erat. Cetera patent.

NICOLAUS DE LYRA.

1 Verbum Dei habeo ad te. Quasi dicat, oportet, q̄, surgas propter reuerentiam verbi Domini. Nec oportet hic Aod de mendacio excusari, maxime, quia illud mendacium non fuit perniciosum, sed magis officiosum, quia fuit ordinatum ad interfectionē idololatræ pessimi, & tyranni super populum Dei, propter quod commendatur Aod, non autem propter mendacium, sicut Exod. 1. commendantur obstetrices, eo quod saluauerunt pueros Hebræorum, non autem propter mendacium, quod dixerunt Regi mendaciter se excusantes.

2 Et tulit. Id est, gladium, qui sic nominatur à sonitu quē facit quando de vagina extrahitur.

3 Vt caput. Capulus est manubrium sic factum, quod supereminet vaginæ.

4 Nec eduxit. Tum quia retentus erat in adipe, tum quia festinavit fugere.

5 Alui stercora proruperunt. In his enim, qui moriuntur violenter egestiones solent exire, sicut suspensi emittunt urinam, vel aliquod tale.

6 Aod autem. Ne aliquis intraret ad Regem, & inueniret ipsum mortuum, donec esset elongatus.

7 Et obfirmatis. Infra dicitur, quod serui Regis tulerunt clauem

clauem ad aperiendum ostium. Et ideo dicendum, quod plures erant ibi clauēs, quarum vnā tantum Aod secum portauit, vel quod ostium sic erat factum, quod per impulsionem clauderetur, sed non poterat aperiri sine clauē, sicut modo fit in pluribus ostijs.

8 Per posticum. In Hebræo habetur misderonah, id est, porticum, quæ solet fieri in domibus magnatum. Et videtur litera nostra corrupta per scriptores propter similitudinem literarum.

9 Seruique. Non cœnaculum in quo erat Rex, vt patet in textu, sed porticum, quæ erat ante, à qua se aliquantulum elongauerat, & post exitum Aod ibidem redierunt, stantes ibi per aliquod spatium temporis, propter causam, quæ exprimitur in textu, & patet litera.

10 Venitque, & cetera. Hic consequenter describitur debellatio exercitus Eglon, quia videntes ex insperato Regem mortuum, fugit mens, & consilium ab eis, vt de exercitu Holofernis dicitur Iudith 15. quando sciuerunt eum mortuum, & ideo Aod potuit eos cum paucis debellare, ideo dixit ad socios.

11 Sequimini me. Id est, locum illum per quem homines poterant transire de terra promissionis in terram Moab. Eglon enim cum suo exercitu acceperat partem terræ promissionis, vt patet ex supradictis, & ibi erat. Cetera patent.

C a Post hunc. Adamant. Lxx. Semgar. i. ibi aduena. Omnes enim homines Dei aduena sunt in hoc mundo, sicut ille, q dicebat. *Aduena ego sum, in terra apud te, & peregrinus, sicut oēs patres mei.* Hūc ergo Semgar spūs sanctus ibi aduena dicit, i. hic, q enim spiritu sancto, qui i celis est ibi est, nobis hic est.

A Post hunc. Augustinus. Quæritur quomodo post Aod pugnauerit Samgar pro Israel, & eum saluasse dictus sit. Non. n. fuerat captiuatus, vel iugo feruitutis innexus. Sed ita saluauit, non quia hostis nocuerit, sed ne pei mitteretur nocere, quem credendum est bello cepisse tentare, & huius victoria fuisse repulsum.

B Qui percussit. Adamant. Semgar percussit Allophylos in sexcentis viris in stiuua, vel pede aratri. Aliud genus laudis in Sēgar video. Ite in aratro pugnat, Aod, inquit, in gladio, vicit tñ, & hic prosternit Allophylos. Pōt ergo fieri, vt ecclesie iudex non semper gladiū proferat, id est, nō semper austeritate

decē milia omnes † robustos, & fortes uiros, nullusq; eorum euadere potuit. Humiliatusq; est Moab in die illo sub manu Israel, & quie-

^a uit terra octogintā annis à prælijs. Post hunc ^b fuit Samgar f'ius Anath, qui percussit de Phi-

^a listhijm sexcentōs uiros † uomere. Er ipse quo que † defendit Israel.

tate verbi, & acumine correctiōis vtatur, sed imites agricolam velut aratro sulcans aie nostræ terrā, & sepius clementi monitione rescindens, vt aptet eam suscipiēdis feminib: Interficiuntur et hic Allophyli, cū nō argumentis, & acumine q̄ aduersarios v. imur, sed agresti, & simplici cōmonitione de animis auditorū vitia p-

pellim⁹. Tu quoq; esto agricola aīæ tuę. Vtere aratro quovis Sāgar. Sed cū miseris manū in aratrū, noli respicere retro, i. postquā tuleris crucē tuā & secutus fueris Christū postquā seculo renūciasti, & his, q̄ in seculo sunt, noli requirere ea que pp Christū reputasti, vt stercora, quia si in hoc aratro manū habueris sp, vt cōfidenter dicas. *Mibi aut absit gloriari nisi in cruce dñi, & c. Cadent à dextris tuis mille, et decem milia, & c.*

* Vomere. Septuaginta, pede arat. i. boum. R. L. E. V. I. aculeo, id est, stimulo boum. R. Kimhi, baculo cui infixus est vncinus, quo diriguntur boues in agricultura.

D pingues. Luc 9. g. Matth. 16. d. Luc 14. g.

† stimulo boum. tvel seruauit. Galat. 6. c. Phil. 90. b. E

NICOLAUS DE LYRA.

1 Post hunc fuit. Sub isto non legitur aliqua notabilis retributio, sed pacem factam sub Aod conseruauit, nec permittit Philisthæos eis dominari, ideo subditur.

2 Qui per. In hebrej. habetur, stimulo bouis. Ite videtur fuisse homo rufficanus, & fortis, & forsitan de ligno in quo erat

rat aculeus ad pungendū boues, fecit lanceā, vel hastā ad pugnandum, & aliquos alios induxit ad simile faciendum, q̄a non est verimile, quod ipse solus sexcentos viros interfecerit, & sic hic accipitur singulare pro plurali, scilicet, stimulo, pro, stimulis, sicut frequenter fit in sacra scriptura. vnde Exo. 8. f. *Veni musca grauissima.* id est, multitudo muscarum.

CAP.

CAP.

MORALITER.

1 Post hunc fuit. Est autē vomer instrumentū ad aperiendū terrā pro seminatione, & fructificatione, & ideo tignat verā confessionē, per quam aperitur terra cordis nostri pro boni operis fructificatione. ergo vomere Philisthæi percutiuntur quando

quando per veram confessionem vitia abijciuntur. Qd̄ aut per Philisthæos vitia significentur, patet, q̄a Philisthæi interpretantur cadentes, vitia uerō, vel peccata cadere faciunt hominem de vno in aliud. vnde Gregorius. Peccatum, quod per penitentiam non diluitur, mox suo pondere ad aliud trahit. Et finaliter peccata trahunt ad penam inferni.

2. Erat

CAPVT III.

A Addideruntq; si. Quasi pro peccatis populi dux bonus obiit, peccatorib. autē, & indignis aufert homo Dei. Sed dicit aliquis. Quando ecclesia Dei sine iudice est? si prior discesserit, al-

ter adhibetur. Nō semp princeps populi ecclesie iudex per Dei arbitrium dat, sed vt merita nostra deposcunt. Si mali sunt actus nostri, & operamur mala in conspectu domini, datur nobis principes secundū cor nostrū. vnde: *Fecerunt sibi regē, sed nō per me, & principem, & nō per consiliū meū.* Hoc dictum videtur de Saule quē ipse dñs elegerat, & regem fieri iusserat. Sed quia non secundum Dei uolūtatem, sed secundum peccatoris populi meritum fuerat electus, negat eū sua voluntate, vel consilio constitutum. Sic in ecclesia pro meritis populi, aut verbo, aut opere potens à Deo tribuit rector, aut si malū faciat populus in conspectu dñi, talis ecclesie iudex datur sub quo famē verbi Dei, & sitim populus patiat, & non famē panis, aut sitim aquæ, sed audiendū verbi Dei. Ita ergo agamus, & oremus, ne hac fame, & siti indignatiōe Dei codēnemur, ne auferatur à nobis, qui nos verbo Dei, & opere instruat. Si. n. malū fecerimus in conspectu dñi, morietur nobis Aod, & auferetur Samgar, & obscurabitur laus nostra, & trademur in manus Iabin regis Chanaā, q̄ interpretatur sensus, vel prudentia. Si ergo non probauerimus Deū habere

habere in notitia, tradet nos Deus in reprobum sensum, repletos iniquitate, nequitia, fornicatione, auaritia, & c. Vides, qui sunt, & quales sint, qui traduntur in reprobum sensum, & Iabin principis Chananeorum.

* Iosephus. Calamitates quas passi fuerant, non colendo Deum, nec legibus eius obediendo, correptionē nō agnoscentes Dei, à rege Chananeorū Iabin subiugati sunt.

F Rom. 1. d.

Li. 5. antiq. cap. 9.

CAPVT. III.

A Addideruntque filij Israel facere malum in conspectu domini post mortem Aod, & tradidit illos dominus in manus Iabin regis Chanaā, qui

Et cum essent eiusdem nominis, eodem regno potiebatur. Verimile est autem hunc illius esse filium. Multos. n. reperias, qui nonnibus patrum suorum appellantur, vt Constantini Imperatoris primogenitus dictus est Constantinus. Nec est alienum a verisimili vrbē illam tum euersam, postea instauratam fuisse.

b In manus Iabin regis Chanaan. Adamant. Princeps militie Iabin erat Sifara, qui interpretatur visio equi. Ite. n. est animalis, non spūlis, & nō videt, nisi ea, que animalis sunt. Ipse est. n. vitio, ipse est. n. semper mutus, & ideo semper aialis homo, qui secundum carnem natus est, persequitur eū, qui secundū spūitū donec spiritualiter intelligat, & examinet omnia,

Questio. 9. & in Iud.

Homil. 4. iu lib. Iudic. 1. Cor. 2. d.

NICOLAUS DE LYRA.

CAPVT III.

A Addiderunt; Hic ponitur tertia tribulatio per Iabin regem Chanaan, & primo describitur hic tribulatio, secundò diuina liberatio, ibi. *Erat autem Debora.* tertio gratia iūctio. e. s. Circa primum p̄mittitur filiorum Israel culpa, cum dicitur

Addideruntque. quia plura mala fecerunt, quam ante. **2** Post mortem. Non facit mentionem de tempore Samgar, quia fuit breue, & ideo conputatur sub tempore Aod, secundo subditur de bita pena cum dicitur. **3** Et tradidit. Iosue 11. dicitur, quod Iosue istam ciuitatem combussit. Ad quod dicitur, quod Chananej p̄ualentes, postea reddificauerunt eam.

A omnia, & intelligat unde sibi sit auxilium deprecandum, et clamet ad dominum, donec illi animæ, quæ clamauerit ad dominum suscitetur prophetia, quam Debora significat, & secundum prophetiæ gratiam, & intelligentiam, vel ecclesiæ populus gubernetur, vel cuiusque animæ sensus.

Orig. hom. 5 in li. Iudi. 1. Timot. 3. d.

a Erat. ADAMAN. secundum Apostolum, *Ois scriptura diuinitus inspirata utilis est ad docendum, ad increpandum, ad doctrinam, quæ est ad iustitiam.* Quæritur ergo, quid habet ista scriptura, quæ diuinitus est inspirata doctrinæ, vel increpationis, vel disciplinæ? Quid enim confert si legim⁹, quod Debora mulier prophetissa uxor Lapidoth iudicabat Israel, &c. Primo ergo hoc ipsum, quod cum plurimi iudices in Israel fuerat, de nullo dicitur, quia propheta fuerit, sicut de Debora muliere.

† ferreos, & in fra.

† 23.9.4.5. h.

B Præstat in hoc consolatione mulieri sexui, ne pro infirmitate desperet se prophetiam posse suscipere, sed credat, quia præfert hanc gratiam mentis puritas, non sexus diuersitas.

b Debora. apis, uel loquela, quæ prophetiā significat, quæ suauis celestis doctrinæ fauos, & dulcia diuini eloquij mella componit. unde. *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua super mel, & fauum ori meo.* Et alibi. *Iudicia domini dicit propheta pretiosa esse super aurum, & lapidem pretiosum nimis, & dulciora super mel, & fauum.*

Psal. 118. a. Psal. 10. c.

Quest. 11. in lib. Iudic.

*** THEODORETUS.** Mulier prophetizat, quia uirorum ac mulierum eadem est natura. **C** Nam ex Adâ formata est mulier, & particeps rationis effecta,

sicut & ille. In Christo Iesu non est masculus, aut femina. Quemadmodum Moses propheta fuit, ita & Maria prophetissa. Existimo enim Deboram, in contumeliam virorum prophetiæ donum adeptam esse. Nam cum ex vitis nullus inueniretur dignus, qui Spiritum sanctum promeretur, hæc donum sanctissimi Spiritus est consecuta. Atque tam clare constabat eam natam esse gratiam supernam, ut ne Barac quidem absque ea progredi auderet in aciem.

regnavit in Afor. Habuitque ducem exercitus

[†] Id est uisionem equi.

sui, nomine Sisaram. Ipse autem habitabat in

^a Adam. Obserua, quia nesciunt clamare filii Israel ad dominum, nisi traditi in manus Iabin regis Chanaan, vel per Sisaram principem militum eius afflicti.

Haroseth gentium. Clamaueruntque filii Israel ad dominum. Nongentos enim habebat [†] falcatos currus, & per viginti annos vehementer

^a Hoc de nullo iudicum legitur.

oppresserat eos. [†] Erat autem Debora prophetissa uxor Lapidoth, quæ iudicabat populum in illo

^a Quia iustus sicut palma florebit, quem propheta erudendo producit ad palmam supernæ uocationis.

tempore, & sedebat sub palma, [†] quæ nomine illius vocabatur inter Ramâ, & Bethel in monte Ephraim. Ascendebantque ad eam filii Israel

^a Primo. ^b Priorem populum. ^c Id est coruscationem, quæ scilicet, habet lucem non permanentem, cit⁹ enim desinit, hic est prior populus, qui primo omnium prophetarum per prophetiam uocatus est ad audienda eloquia Dei, & capienda munera legis, qui retulit quidem splendorem legis, sed non permansit, nec continuuum lucis fulgorem obtinuit.

in omne iudiciū, quæ misit, & uocauit Barac filium Abinoem de Cedus Nephthali, dixitque ad eum: Præcepit tibi dñs Deus Israel. Vade, & duc exercitum in montem Thabor, tollesque tecum decem

[†] Seruus emissus.

milia pugnatorum de filiis Nephthali, & de filiis Zabulon. Ego autem adducam ad te in loco

potest. Sicut Salomon dicit, quod in altis, scilicet, portis ciuitatum adfistat, uel in murorum menibus habitet, uel in altis

NICOLAUS DE LYRA.

*** 1** Ipse autem habitabat, &c. Sic nominatur, quia homines de diuersis nationibus collecti erant, ibi.

2 Erat autem, &c. Hic consequenter describitur liberatio populi à dicta tribulatione, ubi primo ponitur diuina reuelatio, secundò populi congregatio, ibi: *Qui accersitis*, tertio hostium debellatio, ibi. *Dixitque Debora.* Circa primum dicitur. *Erat autem Debora prophetissa*, id est, habens spiritum prophetiæ, quod exprimitur eo, quod iudicabat populum, ut fragilitatem sexus releuaret prophetiæ spiritus.

3 Uxor Lapidoth, quæ iudicabat, populum in illo tempore, & sedebat sub palma, quæ nomine illius, &c. Dicunt expositores nostri communiter, quod iste Lapidoth fuit idem, qui Barac, & allegat ad hoc dictum Hebræorum. Sed occurrit hic dubium, quia postea subditur, quod ipsa manebat in monte Ephraim, & quod inde misit, & uocauit Barac de Cedus, quæ erat in sorte Nephthali, & sic non uidetur, quod fuerit uir eius

eius, quia separatim habitabant, & in diuersis tribubus, & ideo dicit Ra. Sa. quod Lapidoth non est nomen proprium, sed commune, & significat lychnariam, quia faciebat lychna pro lucernis, quæ ardebant in tabernaculo domini, & sic ubi habemus uxorem Lapidoth, dicunt mulierem lychnatricem. Si autem antiqui Iudæi dixerunt, prout dicunt expositores prædicti, nescio, sed moderni sequuntur dictum Ra. Sa.

4 Quæ misit, & uocauit Barac filium Abinoem, &c. per reuelationem domini, ideo sequitur.

5 Præcepit tibi dominus, id est, non dico tibi autoritate mea, sed diuina.

6 In montem Thabor, in quo transfiguratus fuit Iesus Christus coram Petro, Iacob, & Ioanne. de qua transfiguratione habetur Matth. 17.

7 Ego autem adducam ad te, &c. Sisaram. immittendo ei uoluntatem præliandi contra te.

*** 1** Dixitque

MORALITER.

2 Erat autem Debora, &c. Per Deboram, quæ interpretatur apis, & Israel iudicabat, significatur bonus princeps, uel pater. Apis. n. habet aculeum pungentem, & facit mel consolans & in bono prælato, uel principe debet esse rigor iustitiæ, & dulcor misericordiæ. Gregorius in pastoralibus. Inesse bonis rectoribus debet iuste consulens misericordia, & pie sciens disciplina, ne iustitia sit nimis aspera, & pietas sit remissa. Sit igitur amor, sed non emolliens, sit rigor, sed non exasperans, sit zelus, sed non immoderate sciens, sit pietas, sed non plusquam expedit parcens. Talis autem princeps, uel prælat⁹ uocat viros aptos ad pugnandum contra Sisaram, id est, contra diabolum, quia Sisara interpretatur exclusio gaudij, diabolum autem nititur excludere fideles a gaudiis paradisi. Homines autem ad pugnandum apti contra diabolum, sunt homines uitæ laudabilis, & doctrinæ, & zelatores iustitiæ, quia tales possunt efficaciter

efficaciter prædicare, & sana consilia dare, & uitia punire, pp quod significantur per Barac, quod fulgor interpretatur, uel coruscatio, quam sequitur tonitruum, & ideo signat fulgor bonæ uitæ, & sonum sanæ doctrinæ. Similiter per Barac significantur homines, qui sunt discreti, & iusti, eo quod fulgent industria naturali, & tonant sententia iudiciali, pp quod sunt ad pugnandum contra iniustitiam valde apti. Licet autem in manibus Barac traditus fuerit Sisara debellandus, non tamen per eum totaliter conterendus, sed hoc fuit reseruatam feminæ, scilicet, ipsi Iahel, ut dicitur in textu, quæ cum clauo, & martello contriuit caput eius. Ideo per ipsam figurata fuit uirgo Maria de qua scribitur Genes. 3. c. *Ipsa conteret caput iuum*, quod ibidem dicitur de diabolo, eo quod contritio demonis, qui per serpentem, & Sisaram significatur, fuit beatæ uirginis reseruata.

A altis turribus liberè agat. Inter domum Dei ergo & excelsa dicitur habitare. Non enim docet quæ super terram sunt quærere, sed quæ in cælis, ubi Christus est in dextera Dei sedens. Illuc nos hortatur ascendere: illuc discipulos suos mo- litur mouere prophetia.

a *Si ve.* August. Quid est quod respõdēs Barac Deborę ait: Si ibis mecū ibo: & si nõ ieris mecum, non ibo: qm̄ nescio diem in quo prosperat angelum dñs mecū. Quasi à prophetissa diē audire nõ potuerit, nec illa die respõdit: sed perrexit cum illo. Et quid est: qui prosperat angelū dominus mecum? An hic demonstratū est, quia & angelorū actus prosperatur. i. adiuuantur à domino vt feliciter cedāt? an locutionis est prosperat angelum mecū: idest, facit mecum prospera per angelum.

z Ambros. In mulieris manu summam fuisse victorię docet Barac filius Deborę, dicens: Nisi tu veneris mecū, non ibo, quia non noui diem in quā dirigit dominus angelum suū mecū. Quanta ergo femine istius virtus, cui dux exercitus dicit, Nisi tu veneris, nõ ibo? Quanta viduę fortitudo, quæ à periculo filium nec materno reuocat affectu, imò ad victoriã hortatur dicens, quod in manu mulieris sit summa victorię? Deborā ergo prælij probauit euentum, Barac produxit exercitū, Iahel cepit triumphum. Huic enim propheta Deborę militauit.

B Adam. Non ascendam nisi tu ascenderis mecum. Vides quomodo illis prioribus prophetia detulit eloquia Dei: & illis dicit data esse præcepta vt ascendant in montem. Sed excusant & dicunt. Non ascendā nisi & tu ascenderis mecum. & de excusatione quidem verū est: de promissione falsum. Non. n. ascenderunt in montem sanctum domini. Quod aut pollicentur se ascendere cū prophetia, falsum est. Non enim secuti sunt prophetiam, vt crederent Christo: de quo omnis prophetia est. Dicit ergo ei Deborā: Ibo tecum: sed non primatus in hac vice tuus. In manu mulieris tradet dominus Sifaram, &c. aperte ostendit: quia non

C non

Torrētis Cison, Sifaram principem exercitus Iabin, & currus eius, atq; omnē multitudinē, & tradā eos ī manu tua. Dixitq; ad eā Barac: Si venis mecū, vadā: si nolueris venire mecū, non pergā. Quę dixit ad eū: Ibo quidem tecū: sed in hac vice victoria non reputabitur

tibi, quia in manu mulieris tradetur Sifara. Surrexit itaq; Deborā, & perrexit cum Barac in Cedes. Qui accitis Zabulon & Nephthali ascendit * cū decem milibus pugnatorū, habens Deborā in comitatu suo. Haber aut Cingens recesserat quōdā à cæteris Cinæis fratribus suis filijs Hobab † cognati Moyfi, & tenderat tabernacula vīq; ad vallē quæ vocatur Sennim: & erat iuxta Cedes. Nuntiatūq; est Sifarę, q̄ ascēdisset Barac filius Abinoem in montē Thabor. Et cōgregauit * nōgentos falcatos currus, & omnem exercitū de Haroseth gentiū ad Torrētem Cison. Dixitq; Deborā ad Barac: Surge: Hęc est enim dies in qua tradidit dominus Sifarā in manus tuas. En ipse ductor est tuus. Descendit itaque Barac de monte Thabor, & decem milia pu-

gnatorum cum eo. † Perterruitque dominus Sifaram & omnes currus eius, vniuersamque multitudinem in ore gladij ad conspectum Barac, intantum vt Sifara de curru defiliēs, pedibus fugeret, & Barac persequeretur fugientes currus, & exercitum vsque ad Haroseth gentium, & † omnis hostium multitudo vsque ad interneccionem caderet. Sifara autē fugiens peruenit ad tentorium Iahel vxoris Haber Cinæi. Erat enim pax inter Iabin regē Afor, & domū Haber Cinæi. Egressa igit-

no

nō erat apud populum illum primatus, nec victorię palma: D sed in manu mulieris cui nomen Iahel, traditur Sifara.

b * Perterruitq; Dominus. &c. Iosephus. Cū Israelitę obstupescerent multitudinem hostiū, de fuga iam cogitarent, Deborā retinebat eos, & ipsa die dimicare p̄cipiebat, victo-

lib. 5. Antiq. cap. 9.

resque eos Deo auxiliante, pollicebatur. Congressis ergo atq; permixtis, eis imber magnus influxit. Et aqua nimia simul & grādo, & pluuia in faciem Chanætorum versa, & venter eorum aspectibus imminebat, ita vt arcus eorum & fundibulę inutiles fierent, & armati præfrigore vt gladijs non valerēt. Israelitas verò tēpestas immissa post terga, minus nocebat, quia auxilio Dei sumebant magnam fiduciam. Et alij quidem ab Israelitis exterriti sunt, alij verò equis proprijs excusci ceciderunt, ita vt etiam multi eorū conculcati curribus morerent.

c Egressa igitur. Adam. Iahel mulier alienigena ecclesiam significat: quæ ex alienis gentibus congregata est. Interpretatur autem Iahel ascensio, quia non est alia ascensio ad cælum, nisi per ecclesiam multiformis sapientię Dei. Ipsa ergo dum à corporalibus ad spiritualia, & à terrenis ascendit ad cęlestia interficit Sifaram: qui carnalium vitiatorum & animalis hominis formam tenet. Quia Sifara, visio equi interpretatur de quo dicitur: Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. Palo ergo eum interfecit, id est ligni crucis acumine & virtute. Et bene maxillas eius palo trāuerberasse dicitur. Os enim qđ de carnalibus loquebatur, & doctrina quæ carnis gloriam præferebat, quæ in delitijs & voluptate viuendum, sapientibus seculi persuadebat: & luxurię adulatione deceperat, ligno crucis confoditur: quia viam quam philosophia latam & spatiosam prædicauerat voluptatis, hanc Christus arctam & angustam nobis salutis viam ostendit. Sic ergo Iahel, id est, ecclesia vitiatorum principem Sifaram tectum pellibus, id est, membrorum mortificatione sopitum, æterno tradidit somno.

Homil. 5. Mysticę.

Plal. 3 r. c.

Matth. 7. b. † caderent omnia castra Sifarę acie gladii ita ut ne unus quidem remaneret. F

Da

NICOLAUS DE LYRA.

1 Dixitq; ad eam Barac. Si venis mecum, vadam. quasi dicat: tu habes spiritum prophetię, non ego: & ideo poteris scire tempus & horam bellandi.

2 In manu mulieris tradetur Sifara: vt patet in sequentibus postea.

3 Qui accitis. Hic ponitur congregatio populi ad bellandū. & primò ex parte Barac cū dicitur: Qui accitis Zabulon & Nep. Haber autem Ci. hoc interponitur hic, eò quod Iahel vxor Haber interfecit Sifarā. Iste autem Haber dicitur Cinæus. eò, quod descendit de Iethro qui vocatus fuit Cin vel Cinæus & Hobab: sicut dictum fuit suprā 1. capit. & Num. 10. vnde quod subditur: Cognati Moyfi. in Heb. habetur: Joceri Mofi.

4 Recesserat quon qui habitabant in forte Iudæ, vt dictum est suprā 1. cap. 2. describitur congregatio populi ad præliū ex parte Sifarę, cum dicitur.

5 Nuntiatumque est Sifarę, &c. & patet litera.

6 Dixitq; Debo. Hic consequenter describit hostiū debellatio, &

tio, & secundò ducis interfectio, ibi: Sifara autem. Circa primum dicitur:

Dixitque Deus ad Barac. per reuelationem diuinam.

7 Surge. ad pugnam.

8 Hęc est enim. Videtur quod contrarium dicatur suprā, In manu mulieris tradetur Sifara. Dicendum quòd vtrumque verum est, quia fuit traditus in manu Barac ad debellandum & fugandum, & in manu mulieris ad interficiendum.

9 Perterruitque do. &c. quia fulgura & coruscationes & lapides grandinis immense magnitudinis ceciderunt super exercitum eius, ita quòd non poterant sustinere: sed multi mortui sunt, & alij fugerunt, & in fugiendo occisi sunt. ideo subditur:

10 Et omnis hostium. Hic consequenter describitur ducis interfectio per modum qui sequitur. cum dicitur: Sifara autem fugiens peruenit ad tentorium Iahel vxoris Haber Cinæi. cuius causa subditur:

11 Erat enim pax. & ideo illuc diuertit securius, & maxime, quia Iahel inuitabat eum dicens:

z I Intra

Homil. 5. in lib. Iudic.

A *Da mihi Adam.* Sifara aquam petiit: Iahel verò lac tribuit. Lactis cibus dicitur in scripturis sanctis doctrina quæ incipientibus velut paruulis traditur. Nō. n. statim discipulis profunda & secretiora tradenda sunt facta. sed morū correctio & disciplina emendatio: religiosæ cōuersationis & simplicis fidei prima elementa, hoc est ecclesiæ lac: hæc incipientiū paruulorū prima elementa. Sed iste cibus his qui ad bonū tendunt, vitam tribuit & salutem: his verò quibus cōtraria placent, quibus luxuria, libido, auaritia & omnis impietas cordi est, nec enim. Ex eisdem ergo cibus auertur bonum, suffocatur malum, & ubi pijs vita, impijs mors, sicut vinum sanos inuat, & cor hominis sani dū taxat latificat: febricitantibus verò perniciem parit. Sic intelligendum est Sifaram animalem hominem, & viciorum principem per doctrinam ecclesiæ, quam non ex fide suscepit, extinctum.

B *Que aperit.* Procop. Iahel Sifaræ aquam petenti, lac p̄buit, quo benevolentia simulatione maiore mereret fidē, nec nō humectat, stragulisq; calefactus, i somnū delaberet. Anastasius Nicenus, ex Basilij magni Asceticis. Ad sumē dā iustā de inimicis vltionē sepe doli sunt probati, cuiusmodi fuit Aod qui interfecit Eglon, Iahel quæ occidit Sifaram, & Iudith quæ interemit Holofernem. Propter hos dolos & mendacia non sunt sancti appellandi mendaces, nec dolosi, sed sapientes quidem ad bonum, sinceri autē ad malum. Cauendum est autem si quando opus fuerit eiusmodi mendacio aduersus hominum malitiam, ne sermoni addamus etiam iusturandum.

C Iosephus. Ceterū Barac agēs exercitū sup Asor, & obuiā veniēte iterem it Jabin, & cadēte p̄ncipe, ciuitatē vsq; ad fundamēta deiiciēs, princeps fuit Hebræorū p. quadraginta annos. Adam. Vnaqueque aīa hoc lacte euangelico & apostolico Sifaram

Quæst. 73. in script.

Lib. 5. An. c. 9.

Homil. 5. in lib. Iudic.

Sifarā in se sopiat & extinguit. Si. n. per hoc q̄s edoctus mortificauerit mēbra sua q̄ sunt sup terrā, auaritiā, fornicationē & h̄mōi, Sifarā in seipso videbit peremisse, ut hæc nō mō in p̄sona ecclesiæ cōsummari, sed etiā in aīa sua ostēdat quisq; impleri. Quia ergo Sifarā cepit insectari populus prior: sed iterē

Col. 3.

1 *Intra ad me domine mi, intra, ne timeas.* Qui ingressus tabernaculum eius & opertus ab ea pallio, dixit ad eā; Da mihi obsecro paululum aquæ, quia sitio valde. **2** *Quæ aperuit vtrē lactis, & dedit ei bibere, & operuit illū. Dixitq; Sifara ad eā; Sta ante ostiū tabernaculi, & cū venerit aliquis interrogas te, & dices; Nuquid hic est aliquis? Respōdebis; nullus est. Tulit itaque Iahel vxor Haber clauū tabernaculi, assumēs pariter & malleum, & ingressa absconditē & cū silentio posuit supra tēpus capitis eius clauū, percussūmq; malleo defixit in cerebrum vsq; ad teriā, qui soporem morti sociās, defecit & mortuus est. Et ecce Barac sequēs Sifaram veniebat; egressaq; Iahel in occursum eius, dixit ei; Veni & ostendā tibi virū quē quæris. Qui cū intrasset ad eā, vidit Sifarā iacētem mortuū, & clauū infixum in tempore eius. † Humiliauit ergo Deus in die illo Iabin regem Chanaā corā filiis Israel: qui crescebant quotidie & forti manu opprimebant Iabin regem Chanaan, donec delerent eum.*

ptus est a muliere. i. gētū ecclesiæ, & in manu eius data est victoriæ palma, in cōsummatione omnium. i. in fine seculi canticum etiā dño cātabitur p̄ Deborah, in quo primatus dabit Iahel. i. ecclesiæ gentium, nec tñ Deborah laus filibitur, sed vnum primis & nouissimis victoriæ præmium dabitur.

Homil. 5. lib. Iud.

† 23. q. 1. fna. in 6.

Rom. 11.

Gen. 27.

Matth.

lib. in 1. cap. 7.

F

ip̄si ondēs opus suū & victoriā cōsummatā, & i societate p̄strati hostis iuitat, q̄a cū plenitudo gentiū introierit, tūc oīs Israel saluus fiet. Fit ergo primatus in manu mulieris alienigenæ nō tñ excludit̄ ēt Barac à cōsortio gloriæ, q̄ prior q̄dē cepat, sed nouissim⁹ puenit ad fidē. Imō dū ille puenit, Iahel alienigena p̄tereuntē quodā mō victoriā rapit. Eadē forma p̄cessit in Esau & Jacob, dū. n. Esau sequeretur agrestia & moraret̄ in altib⁹, pueniēs Jacob & mulieris m̄tis cōsilio cōpositos p̄i offerēs cibos, b̄ndictionē primat⁹ accepit. In euāgēlio quoq; p̄gēte dño ad filiā principis synagogæ s̄scitadā, pueniens mulier sangumaria fidei tactū prior consequitur sanitatem. † Rupert. Verē iuxta scripturam, *Mulier fortis accinxit fortitudinē lumbos suos, et roborauit brachium suum.* Sinistram manum misit ad clauum, & dextram ad fabrorum malleos. Tali habitus corporis profectō figurā crucis exprimit. Clauus tabernaculi ipsum est stigma passionis Christi. Clauum tulit, quē iustā mortificare membra sua super terram, crucem suā baiulauit, crucifigens carnē suā cū vitijs & cōcupiscētijs.

CAP.

NICOLAUS DE LYRA.

1 *Intra ad me do. mi. Iste autem modus loquendi scilicet ingressus viri ad mulierem frequenter accipitur in scriptura pro concubitu carnali: non tamen semper: sed hic accipitur pro securitate refugij.*
2 *Quæ aperuit vtrē lactis. Petenti aquam dedit lac ad bibendum: quia potus lactis aggrauat corpus hominis & inducit somnum. Cetera patent vsque ibi.*
3 *Et ingressa abscondite. non à tabernaculo, sed ab ostio tabernaculi, ubi Sifara rogauerat eam stare: & silenter venit iuxta eum ad ipsam interficiendum. Ideo subditur:*
4 *Qui soporem morti socians. quia inter soporem & mortē nō fuit intervallum temporis. Cetera patent in litera. Circa hoc queritur vtrū Iahel malefecerit interficiendo Sifaram. Et videtur sic: quia in textu dicitur: quod pax erat tñ temporis inter Iabin regem & domū Haber Cinci. Ex quo videtur quod factus erat inter eos: propter quod Sifara securius intravit tabernaculū Iahel, & ideo Iahel cōtra factus iniuriā videt fecisse, & per consequens contra dictamen iuris naturalis quod semper & apud oīs est illicitū. Itē promiserat securitatē vt patet in textu & postea latēter interfecit eū, & sic proditoriē videt egisse. Contra: quia in cantico Deborah que habuit spiritū domini: vt patet ex prædictis cōmendatur Iahel de fācto isto, ubi dicit: Benedicta inter mulieres Iahel. & sequitur: percussit Sifarā quæ rēs in capite vulne r̄ locū. Ad hoc dicēdū quod in factō huius mulieris aliqua fuerūt vituperabilia & mala: videlicet falsitas in verbis & signis quibus ondēbat se velle eū protegere, dicē: Intra ad me dñe mi, ne timeas, cū tñ intenderet eū occidere, & de hoc nō cōmendatur in sacra scriptura: quia talia non possunt bene fieri secundū philosophos: nec secundū doctores sanctos de hac materia loquētes, & de hoc nō cōmēdabat in scriptura: sed de bono affectu quē habuit ad liberandū populū de manu*

tyranni, quod fuit laudabile. Sicut & Iudith cōmēdat de magno affectu, quē habuit ad liberationē populū Israel de manu Holofernis, nō autem de mendacijs q̄ dixit in cōspectu eius. Et obsterices de pietate quæ saluauerunt filios Hebræorū: nō autē de mēdacio per q̄ excusauerunt se Pharaoni: vt habet Exo. 1. Sed quia quæstio est de interfecione Sifara, dicēdū qd Iahel in hoc fecit rē licitā & meritoria, licet immiscuerit aliqua illicita: ut dictum est. Sciebat. n. q̄ iste Sifara erat maximus oppressor fidelis populi cuius fidei ipsa erat: q̄a Iethro q̄ dictus est Cincus & alij descēdētes ab eo, cōuersi fuerūt ad Iudaismū recipiētes legē Dei, ut dictū fuit Exo. 18. et Nu. 10. et ideo sicut mēbrū illius cōitatis habuit titulū iustū interficiendi eū. Item per signa manifesta videbat ipsum debere mori ex iustitia diuina. Tū quia vidit exercitum eius magnū & fortē debellatū à paucis respectiue & inermibus. n̄ dicitur infra 5. ca. Clypeus & hasta si apparuerunt in xl. milib. in Israel. i. non apparuerūt. Tū quia exercitus eius fuit magis prostratus ictibus fulguris et lapidibus grandinis Deo. p̄ filijs Israel dimicāte quā bellatorū gladius, & ideo ipsum interficiēdo cōformiter egit volūtatī diuinæ, & forsitā instinctu speciali diuino sicut & Debora hoc p̄dixerat spiritu prophetiæ. Ad primū in cōtrariū posset dici: q̄ forsitan pax illa erat ex hoc, q̄ Haber soluebat Iabin tributū excessiuū, vt sic nō perderet totū qd habebat, & sic à tali iniusta exactione licitē poterat se per se & suos liberare occurrēte facultate. Nec ēt in litera habetur quod fuerit ibi fœdus amicitie inter eos contractū, vel pactum, aliquod aliquo iuramento firmatum, sed tantū quod pax erat inter Iabin & domū Haber: quod potuit fieri modo iniusto prædicto. Idem dato quod fuisset ibi fœdus vel pactū sub iuramento, tñ non tenebatur obseruare, vt videtur, quia in talibus fœderibus & pactis mulieres nō vocantur, sed tantum viri: vxor autem non semper teneatur seruare pacta & iuramenta viri sui. Ad secundū patet responsio ex prædictis in quæstione.

C A P. V.

Ecineruntq; Debo. * Procop. Primum in diuinis literis Epinicium in Exod. est: Cantemus domino, &c. secundum in Numeris, super puteo: tertium in Deut. Aduerte calum, nam loquar: quartum hoc presens in Iudicibus. Porro Præcen-

torem huius carminis vel apē fuisse, quē nominis Deboræ interpretatio est: aut eum qui ascendit, adeoque qui fulgur fit, quod significat Barac, qui a carmen victoriale canit.

* Hebræi. Prophetes primò iubet Deum laudari propter vltionem Israelis: item propter obedientiam populi, qui tam voluntariè ad bellum contra hostem processit. Dein de magnificat Deum, quod nō minori præsidio adfuerit Israeli in hoc prælio, quàm cum pugnaret contra reges Sehon & Og, cum transissent montē Seir: in quo prælio montes tremere videbantur, haud secus quàm mons Sinai, cum dominus descendisset super illum.

* Rupert. Canticum breuiter & literaliter decurramus. Exisse domin⁹ de Seir dicitur, & transisse per Edom, eò quod Idumæis legem suam recipere nolentibus, Israeli in monte Sinai eam dederit. Terræ motus montis Sinai describitur.

Quiuissē dicuntur semitæ, quæ tempore Samgar ducis Israel, præoccupatæ erant ab inimicis Israel, & non audebant in domum domini liberè orandi gratia ascendere: sed qui ingrediebantur per eas, timore inimicorum, latenter & per calles deuios ascendebant: de quibus inimicis nō plene eos Samgar liberauit. Interempto autem Sifara à Iahel, apertæ sunt viæ, & absq; vilo timore ibāt in domum Domini, &c.

Adam.

NICOLAUS DE LYRA.

C A P. V.

Ecineruntque. Postquam descripta est hostium debellatio: hic consequenter describitur gratiarum actio: sicut rationabiliter & iuste cōsuetum est fieri in qua quidem gratiarum actio: quæ vocatur canticum Deboræ, Debora primò se & alios ad diuinas laudes incitat. secundò audaciam filiorum Israel & ignauiam recitat, ibi: De Machir, tertio cui attribuenda sit victoria explicat, ibi: De calo, &c. quartò ipsam Iahel commendat, ibi: Benedicta inter mulieres Iahel. Prima in duas: quia primò excitat se & alios ad diuinam laudem. secundò ad hoc inducit triplicem rationem, ibi: Domine cum exires.

- 1. Primò igitur incitat alios dicens: Qui sponte obtulistis, id est, vitas vestras, vt sic liceat loqui.
- 2. Ad periculum, secundum humanum iudicium, quia pauci & inermes, vt postea videbitur voluntariè & promptè iuerunt ad pugnandum contra multos & bene armatos, & tamen secundum veritatem, ibi non erat periculum: quia adfuissebat eis diuinum præsidium, vt patet ex prædictis cap. 4.
- 3. Benedicite domino. de tanto eius beneficio, & alloquitur Debora illos qui fuerant in prælio.
- 4. Audite reges, id est, intelligite diuina beneficia super illos qui confidunt in eo. Consequenter excitat se ipsam dicens.
- 5. Ego sum. Et fit duplicatio ad denotandum duplicem laudem, scilicet oris quæ notatur ibi:
- 6. Quæ domino canam. & cordis, ibi: Psallam domino Deo Israel, sequitur.

8 Domine

MORALITER.

1. Cecinerunt. Licet autem plures expositiones mysticę sup illud canticum à doctoribus sint politæ, tñ quia canticum istud est gratiarū actio de triumpho de Sifara habito, videt̃ q̃ hæc sit principalis expositio mystica. f. quod in hoc habemus

Adam. Si meminerimus quæ in superioribus dicta sunt, D quid significet Debora, quid Barac, quid itē Iahel que aduer sarium sola deiecit, quidve Sifara, qui à muliere alienigena ligni virtute prostratus est: intelligemus hæc oīa sacramēta esse: quæ in nouissimis temporibus per ecclēsiā cōsummentur, & in hoc cantico velut *ἐκείνη*, id est, laudem esse descriptam victoriæ illius, scilicet, temporis quo nouissimus inimicus destructur mors. Tūc enim exultabit Debora, id est, illustrabitur prophetiæ gloria: quia quæ prædixit implebuntur. Tunc Iahel, id est, ecclesia hostem communem omnium superabit: & cum plenitudo gentium introierit: Barac, id est, reliquus Israel saluus fiet, & in societatem victoriæ recipietur.

C A P. V.

a Laudem victoriæ. b Quæ superandum Sifaram præcenerat.

Ecineruntq; Debora & Barac filius Abinoem illo die, dicentes: Qui sponte obtulistis de Israël animas vestras ad periculū, benedicite domino. Audite reges, auribus percipite principes. Ego sum, ego sum quæ domino canam, psallā dño Deo Israël. Domine cum exires de Seir: & transires per regiones Edō, terra mota est: celiq; ac nubes distillauerūt aq̃s. Mōtes fluxerūt à facie do-

Interioribus auribus. b Reges vocat quos ad audiendum verbum Dei conuocat.

Exterioribus. b LXX. satrapæ. c Adam. Vox illi ille quidē est canoræ vocis & sinceræ mentis vt cantilena eius diuinum delectet: auditum: quæ omnino non habet in se raucum peccati sonum, & nihil offensionis in lingua, nihil crassitudinis in spiritu.

Exisse dicitur dominus de Seir, & transisse per Edom, quia Idumæis legem recipere nolentibus, dedit eam Iudæis in monte Sinai.

Mons Sina, scilicet. b A facie domini celi pauentes sudasse & aquis illasse dicuntur.

faciem patris mei qui in celis est, verbi gratia: Si eat quis puer ad scholam, à magistro quasi discipulus suscipitur: sed non statim ab ipso discendo sumit exordiū: sed cū ab eo prima tantū elementa susceperit, traditur alijs erudiendus quasi scholæ ipsius principib⁹: vt cū ab alijs quātū ī ipsiis est fuerit edoctus tādē ipsius doctoris pfectiora pcepta suscipiat. Institutionū ergo nostrarū initia repetēs pphetia dicit: qđ cū à principio cœperint

8 Domine cum exires. Hic ad propositum inducit Debora triplicem rationem. secunda, ibi: In diebus Samgar. tertia, ibi: Noua bella. Prima ratio inducens ad diuinam laudem accipitur ex beneficio legis datæ à Deo quæ notatur, cum dicitur: Domine cum exires de Seir. Dicunt Hebræi quod dominus primo obtulit legem filijs Esau habitantibus in monte Seir. sed ipsi noluerunt eam recipere, & tunc dedit eam filijs Israel in monte Sinai, & sic exponunt literam istam: Cum exires ex seir, &c. tex. mo. eò quod recusaissent legem sibi oblatam. Sed hoc dictum videtur fictitium: prout declaratum fuit plenius Deuter. 33. Ideò expositores nostri sic exponunt communiter. Domine cum exires de Seir, &c. populum illum relinquendo in erroribus suis iudicio tuo iusto, licet nobis occulto, & applicares tibi populum Israel legem dando secundum illud Malachię. 1. a. Iacob d levi, Esau autem odio habui. quod dicitur non tantum de personis Iacob & Esau, sed etiam de successoribus eorum, scilicet, Iudæis & de Idumæis.

9 Terra mota est, &c. In Hebræo non habetur, &. Ex quo patet quod ly &, ponitur hic pro, id est, ita quod tota ista litera. Terra mota est, &c. refertur ad Sinai, quia cum lex daretur super montem Sinai à domino, cœperunt audiri tonitrua & micare fulgura, & nubes densissima operuit montem, vt habetur Exod. 19. & de istis mons videbatur tremere & forsitan realiter tremuit, vt dicitur hic. Et ex nube densa fluxerunt aqua. quorum causa subditur cum dicitur.

1. * A facie

Hamil. 6. in lib. Iudi.

1. Cor. 15. d. Rom. 11. c.

† de campo.

F M. cc. 18. b.

coeperint principes operari in nobis, deinde nos voluntate & proposito prosequamur, & aucti profectibus iam ad bene dicendum ipsum Deum veniamus. In incipiendo inquit, principes in Israel. Initia sunt quæ iuuari a principibus dicuntur. Post hæc iam voluntate propria, & proposito nitendum est, vt bene dicere dominum mereamur. Populus enim Israel cum inciperet exire de Aegypto & transire per mare Rubrum, nihil ipsius proprio labore, sed totum per principes, id est per angelos agebatur. Vnde ostenditur, & dominus pugna b. i. pro nobis. Vastator angelus pro eis pugnavit, qui Aegyptiorum primogenita interemit. Israelitarum nec pecus mutire fecit. Non autem expectandum est semper, vt angeli pugnent pro nobis, sed in principio tantum ab his principibus iuuamur, sed processu temporis oportet nos ipsos etiam armatos exire ad prælium. Antè enim quam bella discamus, antequam pugnas domini pugnare meditemur, à principibus angelis subleuamur, antequam panis celestis annonam consequamur, & agni immaculati carnibus satiemur, antequam vere vitæ quæ ascendit de radice mundi sanguine inebriemur, dum paruuli sumus & lacte alimur, vt ineriorum Christi sermonem teneamus, tanquam paruuli sub procuratoribus & auctoribus angelis agimus. Postea verò dicitur nobis. *Idu te vis armaturam Dei, qui possit tibi ire acutus infidias diaboli.* Non patitur nos ultra Apostolus sub alis lactantium latitare. inuitat nos ad certaminum campos. Vides quomodo omnia per ordinem fiunt populo Dei. In incipiendo principes iuuant. Cum aditus fueris ab eis & eruditus, iam tu ipse sponte quæ didicisti à principibus gere. Recte enim decoctis principibus, depositisque rudimentis committitur nostræ voluntati, vt vel laus merito ut nostram quam nostram virtute quæ sita, vel culpa quæ per nostram venit ignauiam.

† villæ absque muro & munitione.

Exod. 14. d. Ios. 12. d.

† uel, cum elegit Deus (i. indice) nos, tunc tunc bellum in portis.

B

† in populo.

† candidos. † uel habitatis iuxta Midian.

Ephes. 6. b.

Contremuit & fumauit: subaudi. **mini: & dinat à facie domini Dei Israel. In diebus Sagar filij Anath, in diebus Lahel quienerunt semitæ, & qui ingrediebantur per eas ambulauerunt per calles deuios. † Cessauerunt fortas in Israel, & quieuerunt donec surgeret Debara: surgeret mater in Israel. † Noua bella elegit dñs, & portas hostium ipse subuerit. Clypeus & hasta si apparuerunt i quadraginta milibus Israel. Cor meum diligit principes Israel: qui propria uoluntate obtulistis vos discrimini, benedicite dño. qui ascenditis super nitentes asinos, & sedetis supra iudicio & ambulatis**

mini: & dinat à facie domini Dei Israel. In diebus Sagar filij Anath, in diebus Lahel quienerunt semitæ, & qui ingrediebantur per eas ambulauerunt per calles deuios. † Cessauerunt fortas in Israel, & quieuerunt donec surgeret Debara: surgeret mater in Israel. † Noua bella elegit dñs, & portas hostium ipse subuerit. Clypeus & hasta si apparuerunt i quadraginta milibus Israel. Cor meum diligit principes Israel: qui propria uoluntate obtulistis vos discrimini, benedicite dño. qui ascenditis super nitentes asinos, & sedetis supra iudicio & ambulatis

genus regale & sacerdotale, unde; *Christus rex uester dicitur rex regum & dominus dominantium.* Sed si exultas de nobilitatis titulo, discite quid agendo quisque fiat rex, Regem te omnium esse facis, si regnet Christus in te. Rex enim à regedo dicitur est. Si ergo in te animus regnat, & corpus obtemperat, si uita sobrietatis premas freno, merito rex uocaris, quia recte regis, & effectus talis dignè ut rex ad audienda uerba diuina uocaberis.

In. Quienisse dicuntur semite, quæ in diebus Sagar duobus Israel preoccupatae erant ab hostibus & non audebant in domum domini ad orationem ascendere, à quibus non scribitur Sagar plenè liberasse.
Noua bella elegit dominus. &c.
**Rupert. Quomodo, & in quo noua bella? Sequitur. Clypeus & hasta, &c. id est, in quadraginta milibus, nec clypeus, nec hasta inuenta est. Idcirco Deus noua bella elegisse dicitur, eo quod de inermibus fortes & uictoriosos fecerit. Quod uerò Israelitæ armis spoliati misissent à Iabin, declaratur ubi dicitur, *Clamauerunt filij Israel &c. Cor meum diligit.* Adam. Cor meum ad ea quæ disposita sunt huic Israel. Quasi cor meum animus meus, sensus meus, & tota mens mea ad illud tendit, illud prospicit quod dispositum est & præparatum Israel. unde: *Omnia quæ in mundo sunt reputo ut stercora. ut Christum lucrifaciam, qui præparauit illa omnia quæ oculus non uidit, nec auris audiuit.*
Qui propria uoluntate. De quibus dicitur, *qui sponte obtulistis animas uestras ad periculum, &c.* quia legi Dei & seruituti eius se subdiderunt, die ac nocte in lege eius meditantur.
Qui ascenditis super nitentes asinos. Adam. *Potentes populi benedicite dominum, qui ascenditis super iumenta, &c.* Corpus nostrum iumentum est: ad iumentum enim & ad ministerium animæ datum est. Interiori homini dicitur: *Quia ascendit super iumentum,* id est, corpus suum, & superior factus est corporalibus desiderijs, & motus corporis moderatur freno rationis, vt benedicat dominum.
Procop. Vesti mulis nitidis, id est, potentes Israel, & qui in itinere populo præceditis, quique iudicio estis præfecti, tanquam super lyra quadam, carmen uictoriale pulsat.
Rupert. Et quasi interrogassent, ubi & quando laudabimus dñm? Illa rñdit: Vbi collii sunt currus. Ac si diceret: Quamuis**

1. Pet. A. 20. 19

† debet gredi.

† uel d

† furro

† i no rebam

† ad res

† ces a res.

† Hom lib. I

Phil

supr. Plai

F

li. ec dic.

NICOLAUS DE LYRA.

1. A facie domini Dei. quia dominus descendit super montem illum, vt dicitur ibidem: & ista fiebant in creaturis irrationabilibus, vt per hoc ostenderetur quod creatura rationalis debet Deum timere & reuereri & coram eo tremere timore filiali.
2. In die Sagar. Hic ponitur secunda ratio ex populi defensione, quia in diebus Sagar quamuis non legatur magnus exercitus uenisse contra filios Israel, tamen terram eorum subintrabant aliqui latrunculi maximè de Philistinis, à quibus defendit eos Sagar, non tamen præbuit populo plenam securitatem propter latrunculos subintrantes. & hoc est quod subditur.
3. Qui uenerunt semite. quia non audebant Hebræi ire per uias Philistinæ propinquas, nisi in sufficienti societate ad se defendendum, quod non fit de facili & frequenter.
4. Et qui ingrediebantur. in parua comitua uel solitarij.
5. Ambulauerunt per. diuertendo à recta uia, ne incidere in prædictos latrunculos. Quod autem hic sit uentio de diebus Lahel, non est referendum ad tempus post quam percussit Sifaram, sed ad tempus præcedens.
6. Noua bella. Hic ponitur tertia ratio quæ accipitur ex hostium mirabili debellatione, ubi primò describitur debellatio hostium præsens, secundò præterita & futura ibi, *Dñs in for.* Circa primum dicitur; *Noua.* nouum modum debellandi hostes & eorum ciuitates, quæ nouitas exponitur, cum dicitur.

7. Clypeus, &c. In Heb. habetur *in Israel*: ita quod quadraginta milibus non iungitur cum Israel, & hoc uidetur ex eo quod dictum est cap. præc. quod Barac iuit ad pugnam cum decem milibus tantum, propter quod Heb. exponunt sic litteram istam, *Clypeus & hasta si ap. i.* non apparuerunt. & accipitur hic si, pro nō. In Israel. i. in decem milibus pugnantibus de Israel qui inermes uerunt ad prælium, & supplendum est, cum tñ exercitus aduersariorum esset ex xl. milibus. i. in nu. xl. milium armatorum, & talis modus loquendi ubi oportet aliqua supple re quæ apud Heb. uocatur decurtatus, frequenter inuenitur in sacra scriptura maximè metrica, cuiusmodi est istud canticum Deborah in Heb. Posset aut dicitur secundum translationem nostram iungendo *ly xl. milibus cum ly Israel*: quod licet à principio belli fuerunt tantum x. milia cum Barac, tamen quando incepit superare aduersarios, multi de Israel prius timore impediti uenerunt ad prælium iungendo se exercitui Barac, ita quod ascendit ad xl. milia.
8. Cor meum diligit principes. id est, duces huius exercitus. Ideo subditur.
9. Qui propria uoluntate. Exponat sicut supra i prin. huius cantici.
10. Qui ascendit super nitentes asinos. id est, pingues & pulchros de præda hostium.
11. Et sedetis supra in iudicio & ambulatis: quia antea iudices nō audebāt ire de loco ad locum ad iudicandum, sed tunc poterant ire secure & honorificè, ita quod in iudicio hic accipit pro ire ad iudicium. quia homines sedentes in aialibus nō iudicāt.

9. Clypeus

* Loquim

Luc. 8. b.

Homil. 6. in lib. Iudic.

A * Procopius. Vestri mulis nitidis, id est, potentes Israel, & qui in itinere populo praeceditis, qui que iudicio estis praefecti, tanquam super lyra quadam carmen victorale pulsate.

* Rupertus. Et quasi interrogasset, ubi & quando laudabimus dominum? Illa respondit Vbi collisi sunt currus. Ac si diceret: Quamuis semper & ubique Deus laudandus sit, modo tamen a vobis laudandus est, qui inimicos vestros subuertit, sicut Aegyptios in mari rubro. Ad portas autem domus Domini, quia benedicto & collaudato in loco victoriae Domino, eum collaudauerunt, orationes & victimas ei offerentes.

a Collisi sunt. Quasi d. quamuis semper & ubique laudandus sit Deus, nonne hic potius laudandus & benedicendus est, qui subuertit inimicos nostros, sicut subuertit Aegyptios in mari rubro?

b Ibi narrentur. Adam. LXX. Iusti confortati sunt in Israel. In alijs gentibus qui corporis robore fortiores sunt potentes dicuntur in praelio. In Israel vero qui iustiores: quia iustitia etiam viribus infirma vincit. Iniustitia vero & si multos habeat bellatores validos superatur. ergo in nostra gente aut per iustitiam superamus: aut per iniustitiam vincimur.

c Surge surge. In Hebraeo non habetur: sed expurgare spiritu, scilicet prophetiae. perfecti enim doctores Deboraham prouocant, vt expurgiscatur spiritu prophetiae & laudis.

* Procopius. Surge, surge, Id est, Iustitiam prouehere, populum confirma, pro Dei gloria, ac populi salute exurge. Surge & confirma, quemadmodum quoque ad Moysen dictum est. *Sies a me.* Et David inquit, *Steterunt pedes nostri in atrijs tuis Hierusalem.* Tu Debora confirma Barac. Suggesterunt enim nobis

bis in domino vires sancti quoque, cum nobis animum contra hostes instrunt.

a Legi non aber rantes scilicet. **b** Id est laudate. **c** Populum sedentem super asinas prouocat ad benedicendum dominum.

a Via, loquimini + Vbi collisi sunt currus, & hostium suffocatus est exercitus, ibi narrentur iustitiae domini, & clementiae fortis Israel.

b Tunc descendit populus domini ad portas, & obtinuit principatum. Surge surge Debora, surge surge, & loquere canticum. Surge

Barac, & apprehende captiuos tuos filii Abinonem, + Saluatae sunt reliquiae populi Domini in fortibus dimicauit. Ex Ephraim de-

leuit eos in Amalec: & post eum in Benjamin in populos tuos o Amalec. De Machir principes descendunt, & de Zabulon qui exercitum ducerent ad bellandum.

Duces Issachar fuere cum Debora, & Barac uestigia sunt secuti, + qui quasi in praecipis, ac baratrum se discrimini dedit. Diuiso contra se Ruben + magnanimatorum reperta est contentio. Quare habitas inter duos terminos, ut audias sibilos gregum? Diuiso contra se Ruben, magnanimatorum reperta est contentio. Galaad trans Iordanem quiescebat, & Den uacabat nauibus. Asar ha-

bitus in domo domini: vt ibi laudarent orantes & sacrificia offerentes.

a Domus domini scilicet, quia benedicto domino & laudato in loco victoriae, descenderunt in domum domini: vt ibi laudarent orantes & sacrificia offerentes.

a Hoc in Hebraeo non habetur. **b** Adam. Prophetia exiit in aduentu Christi, & populos ad fidem exurgere facit.

a In Hebraeo: praedae praedam tuam. **b** Captiuitatem de hostibus capit qui caelestis patris responsa custodit.

a Adaman. responsionis patris. **b** Reliquiae Israel saluae sicut.

c In Hebraeo Dns propter me in fortibus dimicauit, & est vox totius populi, contra Aegyptios: & ceteros eorum inimicos.

b In Exodo legitur. Fugauit Iosue Amalec & populum eius in ore gladii, &c.

a Iosue.

b Saul scilicet praecipiente domino Amalec deleuit: quod Debora multo ante prophetauit.

a Hoc in Hebraeo non habetur. sed aperiendi sensus gratia additum est.

a Ad posternendum scilicet Sisaram. **b** Descenderunt scilicet.

a Doctores legis scilicet. **b** Ad bellandum.

a Quia quaedam pars illorum cum Debora ad laudandum Deum remansit: pars autem secuti sunt Barac, ad populum exhortandum & Sisaram debellandum.

a Praecipitans se scilicet in torrentem Cison, & persequens inimicos.

a Superborum.

a Tuos. s. & vicinarum urbium. **b** Quia greges quibus abundas serua re cupis: & eorum sibilos potius audire delectaris quam cum fratribus tuis occurrere inimicis. & imperio domini superbus contradicis.

a Videns Ruben & Gad fratribus suis deesse, nauibus fugam arripuit.

b Inrepat: quod Aser nauigio potius fugam arripuit quam fratribus opem ferat.

* Rupertus. Debora prouocatur, vt expurgiscatur in spiritu prophetiae & laudis, & non cesset a laudibus Dei. Barac autem monetur, vt depraedetur reliquias hostium suorum, & ad internecionem vsque eos perducatur, & nomen sibi victoriae laudabiliter acquirat Sequitur.

d * Ex Ephraim deleuit eos, &c. Id est, Iosue existens de tribu Ephraim, deleuit fortes inimicos Israel in Amalech, & populum eius in ore gladii, sicut legitur in libro Exod. cap. 17. Et post Iosue, Saul populum Amalech praecipiente domino, deleuit.

e * De Machir principes descende. Procopius. Machir filius est Manassis, ultra Iordanem cum Ruben & Gad terram sortitus, frater germanus eius ex utroque parente est Ephraim. Isti itaque suos vturi fratres, indagatum hostes descenderunt.

* Rupertus. Principes istorum descenderunt, qui exercitum ducerent ad bellandum, id est, prosternendum Sisaram, & ad Deum collaudandum & exorandum.

f * Qui quasi in praecipis, &c. Rupertus. Barac credens verba Domini, se discrimini dedit, praecipitans se in torrentem Cison, persequens & debellans Sisarae exercitum.

g Diuiso. vox Deborahae increpantis Ruben qui imperio domini non obtemperauit cum fratribus suis, vt debellaret inimicos: sed perterritus, & verbis domini incredulus diuisit se ab eis: & ideo magnanimus id est superb⁹ repertus est. vnde in spiritu prophetiae increpatur sic: Quare habitas inter duos terminos &c. In Hebraeo autem non habetur duos.

† propter sonitum iaculantium sagittarum inter loca ubi haurit aqua. † iustitiae militarium eius in.

† Issachar sicut Barac in ualle, † missus est cum pedibus suis. † magni erant cogitabunt corde (uel magne erant cogitationes cordis) & infra.

NICOLAUS DE LYRA.

- 1 Loquimini. id est, narrate beneficia Dei.
- 2 Vbi colli. sunt. grandine & tempestate cadente super eos.
- 3 Vbi nar. quibus interfecit impios.
- 4 Et cler. infor. quia clementia Dei dedit eis fortitudinem ad superandum aduersarios. Caetera patent.
- 5 Dominus in. Hic describitur debellatio hostium praeterita & futura, cum dicitur: Domi. i. in fortibus contra fortes.
- 6 Dimica. & ponit exemplum de praeterito, dicens.
- 7 Ex Ephraim de. quia Iosue fuit de tribu Ephraim, qui debellauit Amalec, vt habetur Exod. 17. Consequenter ponitur exemplum de futuro, cum dicitur.
- 8 Et post. quia Saul qui fuit de tribu Benjamin debellauit & deleuit Amalec, vt habetur 1. Regum 15.
- 9 De Machir. Hic consequenter Debora recitat constantiam filiorum Israel qui iuerunt cum Barac ad praelium, & ignauiam illorum qui ire noluerunt: commissum loquendo de istis & de illis dicens: De Machir princi. Machir enim fuit filius Manasse: de cuius tribu aliqui fuerunt in hoc exercitu.
- 10 Et de. sicut patet ex dictis cap. 4.
- 11 Duces Issachar. quia aliqui de illa tribu steterunt cum Debora ad deprecandum dominum.
- 12 Et Barac. ve. sunt se. quia alij iuerunt cum Barac ad pugnandum.

- 13 Qui quasi in praecipis ac baratrum se. persequendo aduersarios per loca decliua ac aspera.
- 14 Diuiso contra se Ruben. In illa enim tribu erant quaedam contentiones intestinae, propter quas noluerunt venire ad praelium cum Barac. Ideo subditur.
- 15 Magnani. id est, superborum.
- 16 Reperta. quia manifesta fuit alijs tribubus ex hoc facto.
- 17 Quare ha. &c. quia fors Ruben fuit super Iordanem fluiuium: qui diuidebat terram duarum tribuum & dimidia a terra aliarum tribuum.
- 18 Vt audias. id est, balatus. illa enim tribus delectabatur in talibus, quia habebat pecora multa, & intendebat nutritioni & multiplicationi eorum: vt habetur Num. 23.
- 19 Diuiso contra. repetitur ad maiorem adfirmationem. & quia sicut in cantilenis idem repetitur, sic in isto cantico. & exponatur sicut prius.
- 20 Galaad trans Iord. noiens venire ad praelium sicut piger & ignauus.
- 21 Et Dan uacabat. pro mercibus exercendis, quia fors sua fuit super littus maris mediterranei, & ideo noluit venire ad praelium intentus ad lucrum, & eodem modo exponitur quod subditur.
- 22 Aser habitabat, &c. Zabulon vero, &c. Isti commendantur de probitate & audacia: quia ex ipsis principaliter exercitus erat: vt patet supra 4. cap.

A De celo dimicatum est contra, &c. * Rupertus. Quia in quadraginta milibus Israel clypeus & hasta inueniri non potuerat, ideo dominus de celo lapidibus grandinis & igni dimicauit pro eis contra hostes suos. Stellæ, angeli intelligantur, qui de celo contra Sifaram pugnauerunt.

† super excel-
sa agri.

Exod. 14. g.

B

† Conculcabit.

B Traxit cadauera eorum, &c. In mare rubrum, quod est Cadumim: quod interpretatur antiquorum: eò quod antiqua miracula ibi sunt facta transeuntibus filiis Israel, & percussis Aegyptiis: ut pro cadaueribus Aegyptiorum habeat pisces, & bestia maris rubri cadauera Chananæorum.

† quassat & sit
à calcationib.
vel sono pedis
fortium eius.
id est equorum
eius fortium.

C * Conculca anima mea robustos. Rupertus. Hoc Debora in persona totius Israelis dicit, ut omnes vno animo robustorum hostium suorum colla conculearent, sicut in libro Josue legitur de quinque regibus Chananæorum. Lapidibus grandinum de caelis ab angelis vngulæ equorum cecidisse traduntur. Quid igitur putas equitibus accidisse?

† domini cum
fortibus.

bitabat in littore maris; & in portibus morabatur. Zabulò verò & Nephthali obtulerunt animas suas morti

† in regione Merome. Venerunt reges

& pugnauerunt: Pugnauerunt reges

Chanaan in Tanach, iuxta aquas Maggeddo, & tamen nihil tulere prædantes. De celo dimicatum est contra

eos, stellæ manentes in ordine & cursu suo aduersus Sifaram pugnauerunt: Torrens Cifon traxit cadauera eorum; Torrens Cadumim; Torrens

Cifon. † Conculca anima mea robustos. Vngulæ equorum ceciderunt, fugientibus impetu, & per præceptis fortissimis hostium. Maledicite terræ Meroz, dicit angelus domini, maledicite habitatoribus eius, quia non venerunt ad auxilium domini, in adiutorium fortissimorum eius. Benedicta inter mulieres

Iahel vxor Haber Cinei: & benedictur in tabernaculo suo Aquam petenti lac dedit & in phiala principum obtulit butyrum. Sinistram manum misit ad clauum & dexteram ad fabricorum malleos, percussitque Sifaram quærens in capite vulneri locum, & tempus validè perforans, inter pedes eius ruit, defecit & mortuus est. Voluebat ante pedes eius, & iacebat exanimis & miserabilis.

Per fenestram respiciens ululabat mater eius, & de cenaculo loquebatur: Cur moratè regredi currus eius, quare tardauerunt pedes quadrigarum illius? † Vna sapientior ceteris vxoribus eius, hæc locui verba respodit: Forsitan nunc diuidit spolia, & pulcherrima foeminarum eligitur ei. Vestes diuersorum colorum Sifara traduntur in prædâ, & supellex varia ad ornanda colla congeritur. Sic pereant omnes inimici tui domine: qui autem diligunt te, sicut sol in ortu suo splendet, ita rutilent.

Quieuitque terram per quadraginta annos.

† Sapiens & prudenter fecit.

† Sicut dicitur in libro Ieremias: quia nec animas suas seruauerunt.

† Quia in x. milibus Israel nec clypeus erat, nec hasta.

† Angeli qui contra Sifaram pugnauerunt.

† Vox populi sese magnanimitè exhortantis est: ut conculeet colla inimicorum suorum.

† Lapidibus grandinis de celo missis quasi si vngulæ equorum lapidibus percussæ ceciderunt. Quid putas equitibus accidisse?

† Michael qui iubet per Delboram maledicere Meroz, id est contra terram potentiam, quæ præerat Chananæis. Meroz enim interpretatur arcum. Ceteri enim angelis dimicantibus pro Israel, apocrypha angeli non solum non pugnauerunt sed etiam aduersati sunt.

† Adam. Quæscit terra dum quiescit peccatum: mouetur autem terra, & est qui habitant terram cum animas hominum mouent, & conturbant peccata.

† Sicut dicitur in libro Ieremias: quia nec animas suas seruauerunt.

† Sicut dicitur in libro Ieremias: quia nec animas suas seruauerunt.

† Sicut dicitur in libro Ieremias: quia nec animas suas seruauerunt.

C A P.

NICOLAUS DE LYRA.

- 1 In regione Merome. id est, excelsa, quia in monte Thabor fuit congregatus exercitus Barac, ut fuit dictum supra 4. ca.
- 2 Venerunt reges. qui erant confederati ipsi Iabin.
- 3 Et pugnauerunt. quia venerunt ad expugnandum Barac & eius exercitum: ut habetur supra 4. cap.
- 4 Nihil. Minus dicit & plus significat: venerant enim ad deprædandum terram Israel, & tamen ipsi & sua ibidem remanserant.
- 5 De celo. Hic consequenter Delbora explicat cui ista victoria sit attribuenda, scilicet ipsi Deo: & ideo dicitur: De celo dimicatum, scilicet fulgure & grandine.
- 6 Stellæ manentes in ordi. hoc dicitur ad differentiam illius victoriæ quæ facta est à Deo per Josue: ut habetur Josue 10. quia tunc sol & luna steterunt per spatium vnus diei: in hac autem victoria non steterunt, sed processerunt in cursu suo.
- 7 Torrens Cifon, &c. Cifon & Cadumim sunt nomina torrentium prope quos fuit bellum, & multi ceciderunt ibi & fuerunt submersi.
- 8 Conculca anima mea. id est, despice.
- 9 Robustos. id est, Sifaram & debellatores suos: qui confidentes in sua fortitudine volebant populū domini delere.
- 10 Vngulæ equorum ce. ex magnitudine grandinis & fulguris & asperitate locorum fuerunt læsæ & dissipatæ.
- 11 Maledicite terræ Meroz, &c. Dicunt expositores nostri communiter: quod angelus domini hic accipitur pro Michael, qui præerat filiis Israel ad custodiam: ut habetur Dan. 10. Meroz autem est nomen demonis qui excitauit Sifaram & suos ad veniendum contra filios Israel: cui dixit Michael esse maledicendum & malis angelis sibi adiunctis, ideo subditur.
- 12 Maledicite habitati. id est, exercitus domini, qui erat exercitus Israel: sed magis venerunt ad nocendum. sic ergo exponunt communiter doctores catholici. Hebræi autem aliter exponunt dicentes: quod angelus domini hic intelligitur ipse Barac missus à Deo ad pugnam prædictam, ut patet ex dictis supra 4. cap. Angelus enim idem est, quod nun-

rius, Maleath enim quod est nomen Hebraicum: æquiuocum est ad angelum & ad nuntium. Meroz autem nomen hominis potentis, qui habitat propè locum vbi fuit bellum, & ideo magis fuit reprehensibilis, eò quod noluit venire quo alij qui erant longè. propter quod Barac dixit ei maledicendum & hominibus sub eius potestate constitutis, & hæc expositio magis videtur concordare litteræ.

13 Benedi. Hic consequenter Delbora commendat Iahel quæ Sifaram interfecit, ut patet ex prædictis 4. cap.

14 Benedicatur in tabernaculo. In Hebræo habetur: *Præ mulieribus in tabernaculo benedicatur*: id est, præ mulieribus habitantibus in tabernaculis, quæ non leguntur fecisse tam viriliter & caute. ideo subditur.

15 Aquam petenti lac. ut citius dormiret & grauius, ut dictum est supra 4. capitulo.

16 Et in phiala. id est, apta pro principibus.

17 Obtulit buty. id est, lac pingue. Phiala enim ut uidetur non est vas aptum pro butyro. nam secundum Isid. etymol. vlti. inter vasa potatoria numeratur. Hebræi tamen dicunt hic: in phiala. in bacino. Alias catino, est etiam vas in quo potest offerri butyrum propter dictum. & secundum hoc dicunt aliqui quod non solum obtulit ei potum ut petierat, sed etiam cibum. Cetera patent in littera vsque ibi.

18 Per fenestram. vbi describitur anxietas matris Sifara, eò quod ultra modum tardabat venire, quam nurus sua uolens consolari respondit.

19 Forsitan nunc diuidit spolia. bellatoribus suis.

20 Et pulcherrima foeminarum. de Hebræis.

21 Eligitur. ad concubitum. Vltimò ponitur conclusio canticum cum dicitur.

22 Sic pereant omnes inimici tui. qui te in tuis fidelibus persequuntur: sicut dictum est Saulo Act. 9. a. *Saule Saule, quid me persequeris?*

23 Qui autem diligunt. In Heb. pro in ortu suo, habetur *bigburato. i. in fortitudine sua* & exponit Hebræi de illa fortitudine solis futura. de qua dicit Esai. 30. f. *Erit lux luna sicut lux solis, & lux solis erit septemplex sicut lux septem dierum.*

* C A P.

C A P. VI.

Ecerunt. * Iosephus. Post mortem Barac & Deborah, Madianitæ rogantes Amalechitas & Arabes, castrametati sunt super Israelitas: & congressos sibimet viri puguaces interemerunt,

C A P. VI.

† Adam. Dum esset iustitia in terra quiescente dicitur: dum autem crevit iniquitas & fecerunt malum in conspectu domini, tradidit eos in manu Madian.

Ecerunt autem filij Israël malum in conspectu domini, qui tradidit illos in manu Madian septem annis, & oppressi sunt valde ab eis. Feceruntque sibi antra & speluncas in montibus & munitissima ad repugnandum loca. Cumque

seuisset Israël: ascendebat Madian & Amalec caterique orientalium nationum: & † apud eos figentes tentoria: sicut erant in † herbis cuncta vastabant vsque ad introitum Gazæ: nihilque omnino ad vitam pertinens relinquebant in Israël, non oues, non boues, non asinos. Ipsi enim & vniuersi greges eorum veniebant cum tabernaculis suis & instar locustarum vniuersa complebant: innumera multitudo: hominum & camelorum, quicquid tetigerant deuastantes. † Humiliatusque est Israël valde in conspectu Madian: & clamauit ad dominum, postulans auxilium contra Madianitas. Qui misit ad eos virum prophetam, & locutus est: Hæc dicit dominus Deus Israël; Ego vos feci conscendere de Aegypto, & eduxi vos de domo seruitutis, & liberaui de manu Aegyptiorum & omnium inimicorum qui affligebant vos. Eieciq; eos ad introitum vestrum, & tradidi vobis terram eo-

ut qui in spirituali opere multum defudās plurimos fructus fecerit, & repleuerit horrea sua fruge iustitie, & multa bona opera condiderit in conclaui conscientie, sed si negligat & post laborem procliuus ad voluptatem vergat, omnia illa bonorum semina dominante libidine corrumpentur. Ideo dicitur: *Omni custodia serua cor tuum.* Custodiendum est igitur cor ab omni peccato: præcipue in tempore persecutionis. Si quis enim tunc denegerit fidem, omnes iustitie fructus amittit, nudus repente factus & inanis, & diu quæsit, & multo vix labore collectus subito omnis labor effunditur, secundum illud: *Omnes iniustitie eius quas fecerat, non recordabuntur.* Oremus ergo ut persecutionem sustinere possimus, quia *tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio spes.* Præterea enim

Prou. 4. d.

* timentes ipsos, Madianitas.

E

† aduersus. † fructum terræ.

† Attenuatusque. Rom. 5. 2.

Baptismus sanguinis. Luc. 12. f.

Ioan. 14. d.

Quest. 31. in lib. Iud.

non solum vsque ad verba, sed vsque ad sanguinis profusionem, quia Christus quem sequimur pro redemptione nostra effudit sanguinem suum: ut inde exeamus loti in sanguine nostro. Baptismus enim sanguinis solus est qui nos puriores reddit, quam aqua baptismi. de quo dicitur: *Baptismo habeo baptizari quem vos nesc.* Profusionem igitur sui sanguinis baptismum nominauit. Et si ista non docens offendo: vereor ne baptismum istud eminentius sit illo baptismo, quod per aquam traditur. Illud. n. acceptum valde pauci immaculate vsq; ad exitum vite custodiunt: hoc vero qui baptizatus est ultra peccare non potest. Et si temerarium non est in rebus talibus audere aliquid, possumus dicere, qd per illud baptismum peccata præterita purgantur, per illud etiam futura perimuntur, & veniens princeps huius mundi ad talem animam non inuenit quicquam: imò sanguinis profusione sopitur: nec audet in aliquo criminari animam morte sua clarificatam, sanguine lotam. *Qui misit ad eos virum prophetam, & locutus est: Hæc dicit, &c.* **AVGVSTINVS.** Cur non dicatur nomen huius prophetae,

& cuncta depre-dabatur. Nam ætatis tempore agētes exercitum, per hunc mem Israelitas colere terram permittebant, vt laborantes cōprimere facillime possēt. Erat igitur fames, & ciborum maxima difficultas.

* Hebræi, ani septem de quibus dicitur, *Fecerunt Israelita malum in conspectu dñi, &c.* pertinet ad Gedeonis tempora, qui dominum tenuisse dicitur annis quadraginta.

Adam. Non dicuntur inualuisse super populum Dei dum præcepta custodiunt. Cum ergo negligere cepit mox inualuit hostis. Aduersum nos quoque qui Israel secundum spiritum dicimur, spiritualis hostis insurgit cum negligimus mandata Dei, & inimicis tradimur, cum à gratia Dei deserimur.

b *Cumque se.* Adam Hæc patiebatur Israel secundum carnem. Seminabat terram: sed quia pro peccatis suis traditus erat inimicis pro frugibus corruptionem mercedebat. Nos vero qui secundum spiritum Israel nominamur, aliquando seminamus, & non possunt inimici feminata corrumpere vel insidiari agriculturæ nostræ. Est autem quando fata nostra corrumpuntur, vnde: *Qui seminat in carne, de carne metet corruptionem. Qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam.* Madianitæ ergo semina eorum corrumpunt qui in carne seminant, & eorum fructus exterminantur & pereunt. Quæ vero in spiritu seminantur, non pnt Madianitæ corrumpere. Non. n. possunt demones ascendere ad spirituales campos, & noualia spiritus temerare: eorum. s. qui non seminant super spinas, sed innouant sibi noualia. Frequenter etiã accidit, vt qui

NICOLAUS DE LYRA.

Ecerunt. Hic consequenter describitur quanta tribulatio quæ facta fuit per reges Madian, & à qua liberati fuerant filij Israël per Gedeonem, & diuiditur in duas partes scilicet principalem, & incidentalem. secunda incipit. 9. cap. Prima in duas, quia primò describitur tribulatio. secundò liberatio, ibi: *Qui misit ad eos.* Circa primum dicitur.

- 1 Fecerunt autem filij. non dicitur hic, addiderunt facere malum: sicut in alijs tribulationibus dicitur post primam: cuius rationem assignant Hebræi: dicentes, quod per canticum Deborah & Barac & eorum merita peccata præterita erant simpliciter dimissa.
- 2 Qui tr. vt deformitas vel dedecus culpæ non transiret sine decore iustitie.
- 3 Feceruntq; sibi. s. pauperes et debiles & timidi, vt se absconderēt.
- 4 Et munitissima ad repu. quantum ad potentes, vt ibi refugium haberent.
- 5 Cumque seuisset. id est, tempore vernali quo semina incipiunt fructificare, vt nullus vitæ remaneret Hebræis.

MORALITER.

1 Fecerunt autem filij Israël, etc. Madi. Per Madian qui interpretatur, iniquitas, diabolus significatur: qui pp excellentiam malitiæ non solum iniquus, sed etiam iniquitas nominatur: per exercitum vero Madian diaboli satellites intelliguntur. † *In herbis cuncta vastabant.* Per herbas intelliguntur initia bonorum operum: quæ demones nituntur destruere, ne fructus bonus

6 Ipsi. itaque quod pro intemperie acris non cogentur exire de terra, donec omnia essent consumpta. Cetera patent in littera.

7 Qui misit ad. Hic consequenter describitur liberatio de dicta tribulatione. Circa quod sciendum: qd sicut supra dictum est, et patet ex decursu libri: qd filij Israël peccabant affligebantur, & qd penitebant liberabantur, et ideo dñs primò mittit eis reprehensorem vt verè peniteant. secundò adiutorem vt vincant, ibi: Venit autem angelus. Circa primum dicitur: *Qui misit ad eos virum.* Dicit eõiter expositores nostri, qd fuit angelus in specie viri, & ille idem qui infra nominatur angelus. Hebræi autem dicunt, qd fuit Phinees filius Eleazari sacerdotis. Et satis videtur ex textu qd iste missus à Deo fuerit hō verus, siue fuerit Phinees siue alius, quia dicitur in textu: *Misit ad eos virum propheta.* Angeli vero in sacra scriptura non uocantur propheta, quantum mihi occurrir, et hoc rationabiliter, quia licet prophetica cognitio sit clarior notitia fidei: tamen est ænigmatica, cognitio vero angelorum qui cognoscunt res in verbo de qua est hic sermo: clara est et absque ænigmatibus.

8 Ego vos feci con. In signis mirabilibus, sicut in Exo. continetur.

¶ 1 Ne inde sequatur: sed qd Madian & eius exercitum à Deo mittit Gedeon, per quem allegoricè Xps significatur: quia Gedeon interpretatur circumciens in utero, qd bene conuenit homini Xpo. nam ab instanti suæ cõceptionis fuit vir perfectus in scientiis & virtutibus utero virginali circumciatus: Hierm. 31. d. *Creuit dominus nouum super terram, femina circumciat ut virum.* Et sic Xps fm qd homo fuit vir circumciens in utero. Hunc autem dicitur.

MORAL.

A propheta, latens causa est: non tñ nullam esse arbitror. Sed quia post verba quibus exprobrauit inobedientiam populo, sequitur scriptura dicens: *Et venit angelus dñi, & sedit sub quercu quæ erat in Ephra.* non absurdè intelligit iste angelus noie vini significatus, vt postea quam hæc verba dixerit, veniret ad quercum, & ibi sederit. Nominem enim virorum sepe dicitur angelis: sed angelos prophetas dici non occurrit: quamuis enim qui propheta est, sepe occurrat angelum dici. Sed si angelorum dicta prophetica nota sunt: quibus futura prenumtiauere: cur non possit angelus propheta dici?

lib. 5. Aniq.
cap. 10.

B *¶ Cumque.* Ioseph. Gedeon Ioasi filius, de tribu Manasse, paucos manipulos spicarum ferens, latenter eos terebat in torculari, cum metueret hoc publicè in area facere propter hostes. Tñ visio apparuit ei, in forma iuuenis, dixitq; cum felicem, & charum Deo: & hoc esse maximum propitiationis eius indicium. Cumque præciperet eum fiduciam habere, & festinare, quatenus defenderet libertatem, ille hoc impossibile sibi esse dicebat, quando & tribus ex qua esset, multitudine priuaretur, & puer esset ad tantum rerum opus infirmior. Deus autem quod decrat, se implendum esse dicebat, eoque duce Israelitis se victoriam præbiturum.

In lib. Iud.
cap. 3.

C *¶ Isido.* Gedeon Christum significat, qui sub vmbra sacræ crucis prædestinato incarnationis futuræ mysterio constitutus reuerentia iudicij quasi vir ga electione sanctorum à vitiorum paleis sequetrabat.

rum, & dixi: Ego dominus Deus vester. Ne timeatis deos Amorrhæorum in quorum terra habitatis. Et nolistis audire vocem meam. Venit autem angelus dñi & sedit sub quercu quæ erat in Ephra: & pertinebat ad Ioas patrem familiæ Ezri. Cumq; Gedeon filius eius

^a In vmbra quercus, id est crucis.

^b A vitijs.

^c Virtutes.

excuteret atque purgaret frumenta in torculari, vt fugeret Madian: apparuit ei angelus domini, & ait: Dominus tecum virorum fortissime. Dixitq; ei Gedeon: Obsecro mi domine, si dominus nobiscum est, cur ergo apprehenderunt nos hæc omnia? Vbi sunt mirabilia eius quæ narrauerunt patres nostri atque dixerunt: De Aegypto eduxit nos dominus? Nunc autem dereliquit nos dominus & tradidit in manu Madiæ. Respexitq; ad eum dominus, & ait: † Vade in hac fortitudine tua, & liberabis

Israël de manu Madian. Scito q; miserum te.

Qui respondens ait: Obsecro mi domine, in quo liberabo Israël? Ecce familia mea infima est in Manasse, & ego minimus in domo patris mei. Dixitq; ei dñs; Ego ero tecum & percuties Madian quasi vnū virum. Et ille, si inueni, inquit, gratiã coram te, da mihi signum quod

tu sis qui loqueris ad me. Ne recedas hinc donec reuertar ad te, portans sacrificium &

^b Da

^b *Da mihi signum.* Adaman. Vir eruditus, & habens Iesu prædecessoris exemplum, cautius agit. Sciebat enim posse angelos tenebrarum transfigurare se in angelos lucis, ideo examinat spiritum si à Deo sit. Spiritualis. n. omnia examinat. Sic prædecessor eius Iesus Naue cum principem celestis militie

v. dilet, inquit, si noller es an-
1 *adversarium?* Iō Gedeon discuti-
2 tit angelicam visionem diuer-
3 sate & mutatione signorum.
4 *¶ Theodoret.* Angelus hono-
5 rem Deo debitum non surripuit, verum sacerdotis officio fungens, vbi virga percussisset petram, igne prodigioso hostiam accendit.

^c *Portans.* Aug. Aduertendum est, q; Gedeon non ait angelo, offerat tibi sacrificium, sed offerat tibi sacrificium meum, & ponam in conspectu tuo. vnde intelligendum est, nō eum angelo, sed per angelum sacrificium obtulisse. Quod angelus ostendit, qui non ab eo tanquam sibi sumpsit, sed ait illi; *Accipe carnes et azymos panes: et pone ad petram illam et ius effunde.* Et cum hoc fecisset, extendit angelus dñi summum virgæ, q; in manu eius erat & tetigit carnes & azymos, &c. Itaque ipse angelus i sacrificio officium ministrantis impleuit. Ignem enim homo minister vt homo sine miraculo subiecisset, quæ mirabiliter vt angelus ipse subiecit. Deniq; tunc cognouit Gedeon quod angelus dñi esset, hoc cum scriptura continuo subdidit; *Et vidit Gedeon quoniam angelus dñi est.* Prius ergo tanquam cum homine loquebatur, quæ cum hominem Dei credidit, vt coram ipso sacrificium vellet offerre velut adiuuandus presentia scitatis ei.

² Ingressus

NICOLAUS DE LYRA.

- 1 *Ne time. de. &c.* impendendo eis latram.
- 2 *Et nolistis.* sed ad idololatriam declinastis, & ideo merito eecidistis in tribulationem istam.
- 3 *Venit autem an.* Hic consequenter describitur missio adiutoris angeli per cuius adstantiam Gedeon habuit victoriam, & non fuit Phinees, sed verus angelus. Circa quod primo ponitur vocatio ducis, secundo modus certaminis, cap. 7. Circa primum, primo datur duci præceptum ad aggrediendum pugnam, secundo signum ad cognoscendum per sonam esse angelicam, ibi, *Et ille*, tertio mandatum deservendi patris idololatriam, ibi, *Cumque adhuc esset*, quarto duplex signum assequendi victoriam, ibi, *Dixitque Gedeon*. Circa primum dicitur; *Venit autem angelus domini in specie viri*. Tamen erat verus angelus Dei, vt patebit ex sequentibus.
- 4 *Et pertinebat ad Ioas patrem fam. &c.* Dicitur autem hic pater non ratione generationis, sed quia erat potentior & principalior in familia sua. dicitur enim tubus in familias, & familiae in domos, & domus in capita virorum, sicut dictum fuit Iosue. 18. cap.
- 5 *Cumque Gedeon filius eius. &c.* ad prouidendum sibi de victu.
- 6 *Vt fugeret Madian.* ad aliquod fortalicium.
- 7 *Apparuit ei angelus domini.* in specie viri.
- 8 *Et ait.* salutando eum.

9 Dominus

9 *Dominus tecum virorum.* Non propter præterita nec propter eius conditionem, quia preparabat se ad fugam, sed propter futura, in quibus habiturus erat ex Dei adstantia victoriam. Vnde sequitur postea.

10 *Vade in hac for. tua.* quam habebis per adstantiam meam.

11 *Et liberabis Israel.* non per teipsum, sed per me. ideo subditur.

12 *Scito quod mi. te.* Qui respondens ait: Cætera patet ex dictis.

13 *Et il.* Hic consequenter datur signum Gedeoni, quod verè angelus dñi loquebatur ei. & hoc est quod petit, dicens.

14 *Da mihi, &c.* scilicet missus ex parte Dei.

15 *Ne recedas, &c.* Non est intelligendum quod per hoc vellet offerre sacrificium ei qui sibi apparebat, quod soli Deo est offerendum, cum adhuc ignoraret si esset propheta, vel angelus à Deo missus, sed quod volebat experiri per signum à Deo datum in acceptione sacrificij per illum qui sibi apparebat Deo offerendum, si esset verè à Deo missus. Nec in hoc peccauit, quia licet esset prohibitum offerre sacrificium extra locum vbi erat tabernaculum, prout dictum fuit Iosue 22. hoc tamen intelligendum est sicut ibidem dictum fuit de modo communi. poterat tamen alibi offerri de speciali mandato Dei per angelum, vel prophetam loquentem in nomine Dei, quod iste Gedeon volebat experiri secundum illud 1. Ioan. 4. Probate spiritus si ex Deo sunt.

¶ 1 Azymos

MORALITER.

9 *Dominus.* Nam cum eo fuit Deus in unitate persone propter quod vocatus est Emanuel. Ipse Gedeon destruxit arcem Baal, & nouum sacrificium obtulit, vt in textu dñi per quod fuit significatum, quod Christus per se & per discipulos idololatriam destrueret, & Eucharistia sacrificium institueret, quæ videmus esse completa. Gedeon etiam sua prece fecit rorem in vellus descendere. Per rorem autem verbu prædicationis intelligitur Deut. 32. a. *Fluat vt ros eloquium meum.* Vellus est vestimentum ouis, propter quod signat populum Iudæum, qui dicebatur grex ouium domini ante aduentum domini. Per hoc autem

autem q; Gedeon rorem descendere fecit in vellus, significatum fuit, q; Christus in persona propria erat tantum Iudeis prædicaturus. propter quod dicit Mat. 15. c. *Non sum missus nisi ad oves quæ perierunt domus Israel.* Tunc etiã dixit discipulis ad prædicandum missis, Mat. 10. a. *In vnam gentium ne abieritis, sed potius ite ad oves quæ perierunt domus Israel.* Et sic ros prædicationis fuit tantum in Iudæa, quæ per vellus significatur, & Gentilitas fuit sicca, quæ per arcem significatur. Veruntamen quia postea Iudæa verbu Dei repulit, & Gentilitas illud deuotè recepit, propter quod Paulus & Barnabas Iudæis constantè dixerunt Act. 14. g. *Vobis oportebat primum loqui verbum Dei, sed quoniam repellitis*

A *Ingressus.* Gregorius Gedeon cum à paleis frumenta excu-
teret angelum vidit, &c. Frumentum virga cedere est recti-
tudine iudicij à vitiorum paleis virtutū granis separare. Hęc
agentibus angelus apparet: quia tanto magis Dominus inte-
riora denuntiat, quanto se studiosius homines ab exteriori-

B *Quod angelus virga tangit, quia intentionem nostram potestas diuini adiutorij non deserit. De petra ignis exit, & ius carnesq; consumit: quia afflatus à redemptore spiritus tāta cor nostrū flamma compunctionis cremat, vt omne quod in eo est illicitum operis & cogitationis exurat: perfecta enim mens solerter inuigilat, vt nō solum peruersa agere renuat sed omne etiam quod in se per cogitationes turpiter ligatur, tergat.*

C *Et obtulit. Proco. Sacrificium id dicit quod ad epulū destinatum erat. Victimam non coquebatur iuxta legē. Ceterum sub quercu ponit Abraham imitatus, ac rarus hunc fercula absumpturum. Ille verò iure effuso, carnes ponē petram collocare iussit, baculoq; igne incēso absumpsit. Continet autem hoc figuram passionis Christi, qui semetipsum obtulit pro nobis in odorem suauissimum Deo, & patri. Ipse est enim pax nostra, qui ambo in vnum redegit quique culturas demonicas a patribus traditas gentibus ad exemplum Gedeonis aboleuit.*

D *August. Quęritur quare Gedeon a suis sic sacrificium offerre præter locum vbi iusserat Deus: prohibuit n. extra tabernaculum suum sacrificari sibi, cui templum siccēssit: tēpore autem Gedeonis tabernaculum erat in Silo. Sed sciendum, q; angelum primò prophetam putauit: & de offerēdo sacrificio Domini in illo cōsultit. Quod si ille prohibuisset, nō fieret: Sed quia annuit autoritatem Dei Gedeon secutus est. Ita n. Deus legitima illa constituit, ut leges nō sibi, sed h. sub. daret: vnde qđ præter illa ipse præcepit: non a transgressoribus, sed ab obedientib. impletum est. Sicut Abrahę de immolando filio. Sic Helias extra tabernaculū Domini ad conuincendos sacerdotes idolorum sacrificauit ex præcepto Domini: qui hoc ei reuelatione & inspiratione iussit. Quamquam tanta consuetudo præter tabernaculū sacrificandi crebuerat: vt etiam Salomon in excelsis sacrificasse inueniat: nec eius sacrificium fuisse reprobātū: & tamen notantur reges, qui inter opera laudabilia nō destruxerunt excelsa, vbi cōtra legem Dei populus sacrificare consueuerat, & qui destruxit, magis laudatur. Ita Deus consuetudinem populi sui, q̄ præter eius tabernaculum, tamē nō diis alienis offerebat, sed Deo suo sustinebat: potius quam vetabat, etiam sic exaudiens offerentes. Quod autē Gedeon fecit, per angelū procurauit, vt propheticē fieret, vt in prophetia petra illa commendaretur, cui non sacrificatū est, sed de illa ignis memoratur exisse, quo sacrificiū cōsumeretur. S. ue enim per aquam quam percussit petra effudit in eremo, siue per*

offerens tibi . Qui respondit, Ego præstolabor
aduentum tuum . Ingressus est itaque Gedeon
& coxit hœdum, & de farinae modio azymos panes, carnesque ponens in canistro, & ius carniū mittens in ollam tulit omnia sub quercu, & obtulit ei . Cui dixit angelus Domini: Tolle carnes & azymos panes, & pone supra petram illam, & ius desuper funde. Cumque fecisset ita, extendit angelus Domini summitatem virgę quam tenebat in manu, & tetigit carnes & panes azymos. † Ascenditque ignis de petra, & carnes azymosque panes consumpsit: angelus autem Domini euauit ex oculis eius. Videntique Gedeon quod esset angelus Domini, ait: Heu mi Domine Deus: quia vidi angelum Domini facie ad faciem. Dixitque ei Dominus: Pax tecum; Ne timeas, non morieris; Aedificauit ergo Gedeon altare Domino, vocauitque illud Domini pax vltque in præsentem diem. Cumque adhuc esset in Ephra quę est familię Ezri, nocte illa dixit Dominus ad eum. Tolle taurum patris tui, & alterum taurum annorum septem, destruesque aram Baal, quę est patris tui; & nemus quod circa aram est succide: & ædificabis altare Domino Deo tuo in summitate petre huius,

August.

D. Quęst. 26. in lib. Iud.

1 *Omne scilicet carnis appetitum.*
2 *Carnales cogitationes.*
3 *Ut ministro.*
4 *Christum cuius imitatione corpus nostrum cruciamus.*
5
6
7
8
9
10
11
12

13 *Gen. 22. b. 3. Reg. 18. f.*
14 *Paral. 12.*
15 *E. 1. q. 1. ca. Scriptura.*

ignem donum Spiritu sancti significetur, quod ditissime super nos effudit Christus, vñ, *si quis sitit, veniat, et bibat. Qui credit in me, flumina de ventre eius fluent aqua viua, hoc autē dixit de spiritu quē accepturi erant credentes in eum.* Et alibi; *Uisus sunt illis lignus diuise velut ignis, &c.* Et ipse Dominus ait: *Ignem veni mittere in*

Ioan. 7. f.
Act 12. 2.
Luc. 12. f.
F

NICOLAUS DE LYRA.

1 *Azymos. Ex hoc dicunt Hebręi, quod erat solennitas paschalis, in qua Iudęi septem diebus vtuntur azymis. Sed hoc argumentū non valet, quia panes Domino oblati debebant esse azymi etiam alijs temporibus.*
2 *Tulit omnia sub quercu. Non tanquam ei sacrificans sed vt per eum offerretur Deo sacrificium, ideo sequitur postea.*
3 *Extendit Angeles Domini sum. virgę quam te. in manum tanquam offerens sacrificium.*
4 *Ascenditque, &c. in signum diuine acceptationis. Sequitur.*
5 *Heu mi. Ex hoc enim quod scriptum est Exo. 32. d. Non videbit me homo & viuet. surrexit opinio inter vulgares & simplices Iudęorum, quod homo videns Deum vel angelum sibi apparentē in specie aliqua sensibili, deberet citò mori, quod non erat verum, ideo subditur,*

6 *Ne time. hoc dicitur hic per anticipationem, quia non ædificauit illud, nisi post diuinam reuelationem, quę habetur parte sequenti.*
7 *Cumque adhuc esset in Ephra quę est familię Ezri, nocte illa dixit Dominus ad eum Tolle taurum. Hic consequenter datur Gedeoni mandatum patris sui idololatram destruendi, cum dicitur.*
8 *Dixit Do. qui idolo Baal sacrificari debebat.*
9 *Et alterum taurum. i. in pinguatim septē annis, vt idolo Baal sacrificetur.*
10 *Destruesque. tanquam abominans idololatriam.*
11 *Et nemus quod circa aram est succide, & ædificabis altare Domino Deo tuo in summitate petre huius. vbi homines exercebant luxuriam.*
12 *Et ædificabis altare Domino. Istud est altare de quo supra dictum est per anticipationem, quod patet ex hoc quod subditur.*

Ne time.

In summi

MORALITER.

*pellatis illud et indignos vos iudicatis aeternę vitę, ecce cōuertimur ad gētes, sic. n. præcepit nobis Deus. Et tunc fuit ros in arca. i. i. Gētilitate, & siccitas in vellere. i. in Iudęa per vellus significata, vt dictū est. Moral. Aut per Gedeonē studiosus in sacra scriptura significatur, quia sicut dictum est, Gedeon circumcis in vtero interpretatur. Vterus: ut in quo concipiuntur & nutriunt ecclesię filij specialiter literati est sacra scriptura. Vñ super illud Psal. *Enauerunt ab vtero.* dicit Aug. i. a lege. Hunc autem*

autem vterum circumcis studiosus per diligentem inquisitionem. Ille etiam sicut alter Gedeon destruit aram Baal falsam doctrinam confutando. & aliam aram constituit, sanam doctrinam confirmando. Ipse et Deo principaliter operante ros diuini verbi influit in vellus simplicibus Christianis & dicendo qui per vellus signi ficantur. & vellus rosare cessat, qñ ex feruore deuotionis se transfert ad prædicandum infidelibus per arcam significatis, & tunc ros eius est in arca, & non in vellere, quia in duobus locis non potest simul esse.

tere in terram.

Quod dicitur in Tobie.

In ordinacione, i. in ordinacione illius qui preparatus est spiritum, in lib. i. i. b. l. i.

¶ In libro i. i. b. l. i.

¶ In libro i. i. b. l. i.

Zach. 6. e.

Comm. in Oth. c. a.

¶ *Tolleseque*. Theodoretus. Quare Deo iussit offerre vitulum, qui pro Baal sacrificabatur, quia traducebat eos ab errore ad veritatem, propterea cum aram illius euerit, tum etiam lucem abscondi precepit. Decebat enim cum qui talem gratiam erat adeptus, non solum

pium esse, sed alius quoque pietatis esse magistrum. Idolorum. Quem patet idolorum deperant, hunc Gedeon occidit, & alium sepienem immolant Deo, in quo offendit post aduentum Christi, omnia Gentilitatis sacrificia abolenda, solumque tam sacrificium passionis Christi pro redemptione populi Deo esse redit. Ipsi enim et vitulum sepienis, plenus s. spū septiformi. d. Igitur. Adam. Conueniunt aduersum Israel Madianita, qui interpretantur extrajudicium, qui. i. extrajudicium Dei sunt, & extra legem peccauerunt, & extra legem peribunt. & Amalec, s. populus abluens, natio. i. terrena ventu & gula dedita, carnalis. s. Israel conuenit contra spirituale. Misentur eis etiam filij Orientis. Omnis enim qui super se nomen Christi suscepit, filius est sicutur orientis, de Christo enim dicitur, *Rece vix orientis nomen est illi*. Sed non semper qui Christi nomē habent in ecclesia Christi permanent; cum heretici qui censentur nomine Christi, ecclesiam & fidem expugnant, filij orientis cum Madianitis & Amalec expugnant populum Dei cum pagani s. i. i. i. i. i.

¶ *Super quam ante sacrificium posuisti, tolleseque taurum secundum, & offeres holocaustum super struem lignorum, quæ de nemore succidenis.* Assumptis ergo Gedeon decem viris de feminis suis, fecit sicut præceperat ei Dominus. Timens autem domum patris sui, & homines illius ciuitatis, per diem noluit facere, sed omnia nocte compleuit. Cumque surrexissent viri oppidi eius mane, viderunt destruetam aram Baal, lucemque succisum, & taurum alterum impositum super altare quod tunc ædificatum erat. Dixeruntque adinuitem: Quis hoc fecit? Cumque perquirent autorem facti, dictum est: Gedeon filius loas fecit hæc omnia. Et dixerunt ad loas, Produe filium tuum huc, ut moriatur, quia destruxit aram Baal, & succidit nemus. Quibus ille respondit, Nunquid i. ultores estis Baal, ut pugnetis pro eo? Qui aduersarius est eius, moriatur antequam lux crassina veniat. Si Deus est, vindicet se de eo qui suffodit aram eius. Ex illo die vocatus est Gedeon Ierobaal, eo quod dixisset loas, i. vleiscatur se de eo Baal, qui suffodit aram eius. Igitur omnis Madian & Amalec, & Orientales populi congregati sunt simul & transientes Jordanem castrametati sunt in valle Iezreel. Spiritus autem Domini induit Gedeon, qui clangens buccina conuocauit dominum Abiezer, ut sequeretur se. Misitque nuntios in vniuersum Manassen, qui & ipse secutus est eum: Et alios nuntios in Afer & Zabulon & Nephthali, qui occurrerunt ei. Dixitque Gedeon

¶ *Rece vix orientis nomen est illi*. Sed non semper qui Christi nomē habent in ecclesia Christi permanent; cum heretici qui censentur nomine Christi, ecclesiam & fidem expugnant, filij orientis cum Madianitis & Amalec expugnant populum Dei cum pagani s. i. i. i. i. i.

¶ *Rece vix orientis nomen est illi*. Sed non semper qui Christi nomē habent in ecclesia Christi permanent; cum heretici qui censentur nomine Christi, ecclesiam & fidem expugnant, filij orientis cum Madianitis & Amalec expugnant populum Dei cum pagani s. i. i. i. i. i.

¶ *Rece vix orientis nomen est illi*. Sed non semper qui Christi nomē habent in ecclesia Christi permanent; cum heretici qui censentur nomine Christi, ecclesiam & fidem expugnant, filij orientis cum Madianitis & Amalec expugnant populum Dei cum pagani s. i. i. i. i. i.

¶ *Rece vix orientis nomen est illi*. Sed non semper qui Christi nomē habent in ecclesia Christi permanent; cum heretici qui censentur nomine Christi, ecclesiam & fidem expugnant, filij orientis cum Madianitis & Amalec expugnant populum Dei cum pagani s. i. i. i. i. i.

¶ *Super quam ante sacrificium posuisti, tolleseque taurum secundum, & offeres holocaustum super struem lignorum, quæ de nemore succidenis.* Assumptis ergo Gedeon decem viris de feminis suis, fecit sicut præceperat ei Dominus. Timens autem domum patris sui, & homines illius ciuitatis, per diem noluit facere, sed omnia nocte compleuit. Cumque surrexissent viri oppidi eius mane, viderunt destruetam aram Baal, lucemque succisum, & taurum alterum impositum super altare quod tunc ædificatum erat. Dixeruntque adinuitem: Quis hoc fecit? Cumque perquirent autorem facti, dictum est: Gedeon filius loas fecit hæc omnia. Et dixerunt ad loas, Produe filium tuum huc, ut moriatur, quia destruxit aram Baal, & succidit nemus. Quibus ille respondit, Nunquid i. ultores estis Baal, ut pugnetis pro eo? Qui aduersarius est eius, moriatur antequam lux crassina veniat. Si Deus est, vindicet se de eo qui suffodit aram eius. Ex illo die vocatus est Gedeon Ierobaal, eo quod dixisset loas, i. vleiscatur se de eo Baal, qui suffodit aram eius. Igitur omnis Madian & Amalec, & Orientales populi congregati sunt simul & transientes Jordanem castrametati sunt in valle Iezreel. Spiritus autem Domini induit Gedeon, qui clangens buccina conuocauit dominum Abiezer, ut sequeretur se. Misitque nuntios in vniuersum Manassen, qui & ipse secutus est eum: Et alios nuntios in Afer & Zabulon & Nephthali, qui occurrerunt ei. Dixitque Gedeon

¶ *Rece vix orientis nomen est illi*. Sed non semper qui Christi nomē habent in ecclesia Christi permanent; cum heretici qui censentur nomine Christi, ecclesiam & fidem expugnant, filij orientis cum Madianitis & Amalec expugnant populum Dei cum pagani s. i. i. i. i. i.

¶ *Rece vix orientis nomen est illi*. Sed non semper qui Christi nomē habent in ecclesia Christi permanent; cum heretici qui censentur nomine Christi, ecclesiam & fidem expugnant, filij orientis cum Madianitis & Amalec expugnant populum Dei cum pagani s. i. i. i. i. i.

¶ *Rece vix orientis nomen est illi*. Sed non semper qui Christi nomē habent in ecclesia Christi permanent; cum heretici qui censentur nomine Christi, ecclesiam & fidem expugnant, filij orientis cum Madianitis & Amalec expugnant populum Dei cum pagani s. i. i. i. i. i.

¶ *Rece vix orientis nomen est illi*. Sed non semper qui Christi nomē habent in ecclesia Christi permanent; cum heretici qui censentur nomine Christi, ecclesiam & fidem expugnant, filij orientis cum Madianitis & Amalec expugnant populum Dei cum pagani s. i. i. i. i. i.

¶ *Rece vix orientis nomen est illi*. Sed non semper qui Christi nomē habent in ecclesia Christi permanent; cum heretici qui censentur nomine Christi, ecclesiam & fidem expugnant, filij orientis cum Madianitis & Amalec expugnant populum Dei cum pagani s. i. i. i. i. i.

dium demonis, in hominis in demonem consecrati. Aug. Solet dici Baal nomen esse apud gætes illarum partium iouis, quod lingua Punica putatur offerere. Nam Baal Punici vni dicitur Dominum, unde Baallamen, quasi dominum celi intelliguntur dicere. Simen quippe apud eos celi appellatur. Et quoniam illæ lingue non multum inter se differunt, merito creditur de filijs Israel hoc dicere scriptura, quod seruerunt Baal, &c.

¶ *Tertull. Iudæi & bubulium caput, & vaccas aureas & lucos colebant, & Baali se mancipabant: unde probatur eos semper idololatriæ crimine reos designatos ex instrumento diuinarum scripturarum.*

¶ *Si Deus est, vindicet se, &c.* Tertul. Si dii vestri beneficium aliquod operantur, si periculi conseruant, si clamati liberant, si denique mortui viuos tuentur: iam vtiq; primi suas statuas, & ædes tuentur.

¶ *Idem. Qui nihil sentiunt, tam impune læduntur, quam frustra coluntur.* In valle Iezreel. Adam. Quæ interpretatur semen Dei. Non enim audent aduersari illuc ire, ubi sunt iam nati fructus spiritus, sed ubi adhuc semen Dei iacet, & nondum fructus ascendit. Aliud enim cecidit secus viam, & volucres celi diripiunt illud: hi sunt, scilicet, qui audiunt verbum Dei, & cum latetia suscipiunt. Venit autem diabolus, & tollit verbum vel semen de corde eorum. Sic ergo illi veniunt, & volunt colere semen Dei de corde eorum in quibus seminatū est quia inueniunt eos in vallibus politos, & ima sectantes: humiliter enim & indignè & Iudaico intellectu suscipiunt verbum Dei. Qui autem ab humilitate literæ ad excessa spiritus ascendit nihil ei capiunt Madianitæ, vel Amalecitas: sed neque filii Orientis, quia constitutus est in vertice intelligentiæ spiritualis.

¶ *Idem. Qui nihil sentiunt, tam impune læduntur, quam frustra coluntur.* In valle Iezreel. Adam. Quæ interpretatur semen Dei. Non enim audent aduersari illuc ire, ubi sunt iam nati fructus spiritus, sed ubi adhuc semen Dei iacet, & nondum fructus ascendit. Aliud enim cecidit secus viam, & volucres celi diripiunt illud: hi sunt, scilicet, qui audiunt verbum Dei, & cum latetia suscipiunt. Venit autem diabolus, & tollit verbum vel semen de corde eorum. Sic ergo illi veniunt, & volunt colere semen Dei de corde eorum in quibus seminatū est quia inueniunt eos in vallibus politos, & ima sectantes: humiliter enim & indignè & Iudaico intellectu suscipiunt verbum Dei. Qui autem ab humilitate literæ ad excessa spiritus ascendit nihil ei capiunt Madianitæ, vel Amalecitas: sed neque filii Orientis, quia constitutus est in vertice intelligentiæ spiritualis.

¶ *Idem. Qui nihil sentiunt, tam impune læduntur, quam frustra coluntur.* In valle Iezreel. Adam. Quæ interpretatur semen Dei. Non enim audent aduersari illuc ire, ubi sunt iam nati fructus spiritus, sed ubi adhuc semen Dei iacet, & nondum fructus ascendit. Aliud enim cecidit secus viam, & volucres celi diripiunt illud: hi sunt, scilicet, qui audiunt verbum Dei, & cum latetia suscipiunt. Venit autem diabolus, & tollit verbum vel semen de corde eorum. Sic ergo illi veniunt, & volunt colere semen Dei de corde eorum in quibus seminatū est quia inueniunt eos in vallibus politos, & ima sectantes: humiliter enim & indignè & Iudaico intellectu suscipiunt verbum Dei. Qui autem ab humilitate literæ ad excessa spiritus ascendit nihil ei capiunt Madianitæ, vel Amalecitas: sed neque filii Orientis, quia constitutus est in vertice intelligentiæ spiritualis.

¶ *Idem. Qui nihil sentiunt, tam impune læduntur, quam frustra coluntur.* In valle Iezreel. Adam. Quæ interpretatur semen Dei. Non enim audent aduersari illuc ire, ubi sunt iam nati fructus spiritus, sed ubi adhuc semen Dei iacet, & nondum fructus ascendit. Aliud enim cecidit secus viam, & volucres celi diripiunt illud: hi sunt, scilicet, qui audiunt verbum Dei, & cum latetia suscipiunt. Venit autem diabolus, & tollit verbum vel semen de corde eorum. Sic ergo illi veniunt, & volunt colere semen Dei de corde eorum in quibus seminatū est quia inueniunt eos in vallibus politos, & ima sectantes: humiliter enim & indignè & Iudaico intellectu suscipiunt verbum Dei. Qui autem ab humilitate literæ ad excessa spiritus ascendit nihil ei capiunt Madianitæ, vel Amalecitas: sed neque filii Orientis, quia constitutus est in vertice intelligentiæ spiritualis.

¶ *Idem. Qui nihil sentiunt, tam impune læduntur, quam frustra coluntur.* In valle Iezreel. Adam. Quæ interpretatur semen Dei. Non enim audent aduersari illuc ire, ubi sunt iam nati fructus spiritus, sed ubi adhuc semen Dei iacet, & nondum fructus ascendit. Aliud enim cecidit secus viam, & volucres celi diripiunt illud: hi sunt, scilicet, qui audiunt verbum Dei, & cum latetia suscipiunt. Venit autem diabolus, & tollit verbum vel semen de corde eorum. Sic ergo illi veniunt, & volunt colere semen Dei de corde eorum in quibus seminatū est quia inueniunt eos in vallibus politos, & ima sectantes: humiliter enim & indignè & Iudaico intellectu suscipiunt verbum Dei. Qui autem ab humilitate literæ ad excessa spiritus ascendit nihil ei capiunt Madianitæ, vel Amalecitas: sed neque filii Orientis, quia constitutus est in vertice intelligentiæ spiritualis.

¶ *Idem. Qui nihil sentiunt, tam impune læduntur, quam frustra coluntur.* In valle Iezreel. Adam. Quæ interpretatur semen Dei. Non enim audent aduersari illuc ire, ubi sunt iam nati fructus spiritus, sed ubi adhuc semen Dei iacet, & nondum fructus ascendit. Aliud enim cecidit secus viam, & volucres celi diripiunt illud: hi sunt, scilicet, qui audiunt verbum Dei, & cum latetia suscipiunt. Venit autem diabolus, & tollit verbum vel semen de corde eorum. Sic ergo illi veniunt, & volunt colere semen Dei de corde eorum in quibus seminatū est quia inueniunt eos in vallibus politos, & ima sectantes: humiliter enim & indignè & Iudaico intellectu suscipiunt verbum Dei. Qui autem ab humilitate literæ ad excessa spiritus ascendit nihil ei capiunt Madianitæ, vel Amalecitas: sed neque filii Orientis, quia constitutus est in vertice intelligentiæ spiritualis.

N I C O L A V S D E L Y R A .

- 1 In summitate petre huius super quam ante sacrificium posuisti, tolleseque taurum. Quia in vno loco non poterant ab eodem ædificari simul duo altaria.
2 Tolleseque taurum secundum, ampingnatum septem annis, ut prædictum est.
3 Et offeres holocaustum, &c. Ex prædictis patet, quod edificando altare alibi quam in loco tabernaculi, & offerendo ibi non peccant, quia hoc fecit de specialis mandato Dei, ut patet ex prædictis. Cartera patet vltique ibi.
4 Nunquid ultores estis Baal. Hoc dixit, quia volebat filium suum mori.
5 Qui aduersarius est eius. Non per hominem, sed per ipsum Baal si Deus est, quia potest se vindicare.
6 Et illo die vocatus est Gedeon, &c. Id est, fortis contra Baal secundum prophetatē Hebraici sermōnis, quia non vindicauit

cauit se de eo Baal, cum tamen destruxisset altare eius. Igitur omnis Madian, & Amalec, &c. Hic consequenter datur Gedeoni duplex signum atlequendi victoriam, & primo describitur belli preparatio, cum dicitur, Igitur omnis Madian, & Amalec, & patet litera, secundo subditur eius petio & concessio ibi. Dixitque Gedeon, &c. Videtur quod Gedeon peccauit petendo signum, cum iam esset certificatus, quod ille qui sibi apparuerat & victoriam promiserat, esset verus angelus Dei ut patet ex prædictis. Ad quod dicendum, quod quando petitur signum ex diffidentia post certificationem de nuntio Dei peccatum est. Sed quando petitur ex quadam familiaritate diuina & voluntate seu desiderio, ut manifestetur Dei gloria tunc non est peccatum. Sicut Iezechias petiit signum de famitate sua futura, quam tunc annuntiauerat ei Esaias propheta ut h. 4. Reg. 20. & Esa. 38. & hoc modo petiit Gedeon signum de victoria sibi futura, & patet litera hoc excepto.

A si fal. sa. Adam. Cum multa sint & innumera signa que pe-
 tere potuisset ad confirmandam promissionem Dei, puen-
 tur quare post angelicam vocem & promissionem celestē,
 hoc nouum lignum petijt quo imperato vellus in pelum
 exprimit, quare eū uel so ordine sui signum deponit, p̄ter
 rim cum dictū sit, *Non tentabis*
Dominum Deum tuum. Sed exitus
 rei docet non esse factum con-
 tra mandatum. Nō enim exau-
 disse Deum petitionem si iud-
 set contra legem. Videnda est
 ergo huius mysterij ratio. Me-
 mini autem quendam ex pre-
 decessoribus nostris vellus la-
 nę populū Israel dixisse. Re-
 liquam autem terram reliquis
 gentes, & rorem qui cecidit su-
 per vellus, uerbum Dei esse, q̄
 illi soli populo egit? nullum ē.
 Supra solum enim Israel ros di-
 uinę legis uenerat. Siccitas au-
 tem omnes gentes habebat,
 quas nullus humor dñi uer-
 bi infundebar.
 * Ambrosius. Gedeonis exē-
 plo ostenditur, non omnium ef-
 se miracula mereri. Dāuq̄ po-
 restatis, sed eorum quibus reli-
 giosa deuotionis studia suffre-
 gentur, & diuini eos seruātio ope-
 ris abdicari, qui reuerentia eg-
 lectis sunt exortes. Ostenditur
 etiam in mysterio, quod ad in-
 staurandam Ecclesiam Dei si-
 lius humani corporis sacramenti suscepit, abdicato popu-
 lo Iudcorū, q̄b. beneficiorū adepti sunt miracula diuinitū.
 * August. Cum in holocausti concrematione non terre-
 stri igne, sed celesti flamma hoc ostendebatur, q̄ lutuū tūc
 bellum, non humanis uiribus, sed celesti auxilio proficeret:
 & ros prius demonstrabat in solo uellere offensus, quod Di-
 uina miseratio, quæ tunc in Israel fragili & in illi populo sue-
 rat, ignitas gentium iras sicut aqua ignē posse extinguere.
 * Idem. Licet Gedeon fortis esset & fidēs, plenaria adhuc
 de Dño futurę uictorię documenta querebat dicens, Si sal-
 uū facis, &c. Ros in uellere, fides erat in Iudæa, q̄a sicut ros
 uerba Dei descendit Deut. 32. postq̄ ros ille exauit i peccato-
 rib. Iudcorū, fons meatu suus in corda gentiū deriuauit.
 * Theodoretus. Postulauit Gedeon ut rore perfunderetur
 vellus, tota uero terra siccā permaneret: post hęc autem ut
 humidaretur terra, solum autem uellus rore careret. Quæ
 uerba innunt Israelitæ quōsdā gratia potitos esse, sicut uel-
 lus rore, at postea uniuersam hominum naturam adeptam esse
 spiritalia dona, quibus tanquā rore uellus Israel priuatus est.
 * Chryso. Vellus sacrificia Iudcorū significabat, in qui-
 bus iusserat sibi Dominus pecora offerri. In illud ergo uell-
 descendit pluuia, quia in sola fuit Iudæa legis cul. ura. Postea
 uero demonstratur nobis transferri sacrificia a synagoga, &
 totam aream mundi impleri predicatione Christi.
 b. In area. Orig. Non ubi leuq̄, non in campo, nec in saltu,
 sed in area ubi messis est, *Messis quidem multa, operari autē pau-
 ci.* Præuidebat enim per Spiritum sanctum, quia Christus in
 area congregat populū suū, & ibi eū expurgat, *ut uentila-
 brum in manu sua.* Non ergo sine eā uir tantus aut talis, cuius
 ē Apostolus in catalogo prophetarum facit mentionē, eā
 delegit ponendo uellere. Nec sine eā expressit uellus in pel-
 uum & repleuit eā aqua. Christus. n. exiit uelimenta sui, &
 præcinctus lintheo misit aquam in pelum & lauit pedes di-
 scipulorū. Vides ergo quia hęc adumbrabant prophete que
 erant

ad Deum; Si saluum facis per manum meam
 populū Israel, sicut locutus es, ponam hoc uel-
 lus lanę in area. Si ros in solo uellere fuerit, &
 in omni terra siccitas; sciam quod per manum
 meā, sicut locutus es, liberabis Israel. Factūq̄;
 est ita. Et de nocte conuergens, & expresso uelle-
 re i concham rore impleuit. Dixitq̄, rursus ad
 Dominum; Ne irascatur furor tuus cōtra me,
 si adhuc semel tentauero, signum quærens in
 uellere. Oro ut solum uellus siccū sit, & om-
 nis terra rore madens. Fecitque Dominus no-
 cte illa ut postulauerat; & fuit siccitas in solo
 uellere, & ros in omni terra.

erant in nouissimis t̄pibus implenda p̄r. Ch. illis. Aquæ er. D
 go nullā in pelum, ros erat gratia celestis, quō in eam pe-
 des discipulorū uideat, *Uos autem mundetis pedes uostros
 quod locutus sum uobis.* Sed & mos i p̄cl̄ uel uellus pedes nostros
 paratus est. Tectus lauire pedes ammar nostrar, & purgare eos

celesti rore gratia Spiritus san-
 ctī, uerbo dō. *Tunc non enim
 sedes. Apostolos mundos esse
 uelut, sed etiam omnes qui
 credunt per uerbum eius, &
 omnibus cum Petro dicit: *Ni-
 si uis te uoluisse, partem meam.*
 Nemo enim habet partem cū
 tecto, nisi lotus & mundus. *Et
 xat p̄cor D. omne uellimen-
 ta, quæ propter me induisti, ac-
 cipe propter me, mitte aq̄-
 quam in pelum, & lauit pedes
 seruatorum tuorum, dicitur lot-
 des filiorum tuorum & filiarū,
 lauit pedes ammar nostrar, ut
 mundet te & scilicet exua-
 nis nos uerba uelimenta, di-
 centes, *Exiit uelimentum me-
 um, quomodo induit illud?
 Lauit pedes meos, quomodo
 lauidabo eos? Cum enim hęc
 uis pedes meos statim facies
 me recumbere tecum & audi-
 te, *Factor me magister & Dom-
 us meus dicitis, sicut etiam, &c.
 Volo ergo lauire pedes fratrum
 meorum.* Ideo haumo aquam
 de touibus Israel, uno expri-
 mo de Lenitico uellere, nunc de uellere libri in hunc uel li-
 bri Regi de uellere E. ue uel H. rema, & mitte eā in pel-
 lum inane nesci quomodo sentium in corde meo, & acci-
 pio pedes uostros p̄phēt ad lauidum, ut oēs purificati per
 uerbum non abiciantur de thalmo spongi pro fordidis in-
 diuinitis, sed candidis uelibus, lotus pedibus, mundo corde
 recumbant in unum commo spongi sicut Christi.
 c. *Uerba sola uellere.* Aug. In tentatione Gedeonis quod
 prænuntiare Dñs uolebat, ostendit in completo scilicet uel-
 lere & area tota circumq̄q. sicut figurare primum populū
 Israel ubi erant tanquam gratia celestis tanquam pluuia spi-
 rituali, & postea copluta uera, siccitas uellere figurare eccle-
 siam. De toto orbe diffusa habentem non in uellere tanq̄
 in uellamine, sed in aperto celestem gratiam, prore populo
 uelut ab eisdem gratia rore alienato atque sic uero.
 d. *Oro, &c.* Adam. In secundo quoq̄ figurat uerba quæ ait,
 ut supra oēm terram ros descenderet, supra uellus autem in siccū
 tanquam uelut, uide oēm populū hunc qui per omnem terrā
 ex gentib. congregatus est, habentem nunc in se rorem diu-
 num & in os eū rore mundi & prophetarū uerba in uerari, &
 euangelico humore uiretere. Illud aut uellus in Iudæā po-
 pulum siccitatem uerbi Dei patientem secundū illud, *Erant
 sicut pluuia in uellus, & sicut stillarū super terram.* Descendit in
 sicut pluuia in uellus populi in cunctationis, & sicut stillarū
 per terrā super reliquā terrā descendit Christus. Sed stillarū
 ēt super nos & guttas nobis p̄nib. celestis uelut aliter uis, &
 nos bibamus quæ erant? In terrā ingi auditate sic candi hęc
 go mysterij ordinē. S. Gedeō prophetaico spū inuenit, et sicut
 gnū cōuerfo ordine perit. Scilicet a rore dñi quī est ad-
 uentus fili Dei, nō solum Iudæis, sed post ēt gentib. esse hunc
 quæ ex incredulitate Israel falsus in gentib. & hoc est q̄. pro
 auditate uellens uniuersa terra diuini rore gratia mundet.***

Ibidem b.

Calo 3. b.

Ibidem b.

I Deut. 32. b.

Humil. 3.

Olio 1. b.

P. d. 7. a.

NICOLAUS DE LYRA.

- 1 Concham rore. In Hebræo habetur, bacinum.
- 2 Dixit rur. Similem modum loquendi habuit Abraham cum Do-
 mino, quando uoluit replicare petitionem suam de salute Sodomorum,
 ut habetur Gen. 18.
- 3 Si adhuc se. Non accipitur hic tentatio pro ut tentatio Dei dicitur

A D D I T I O.

In c. 6. Iudicum ubi dicitur in postilla. Angeli uero in sacra
 scriptura non uocantur prophete.
 Licet cognitio angelorū, quæ res in uerbo cognoscit, si uia
 ra & absq; ænigmatē, ex hoc solo non sequeretur q̄ non pos-

peratum, quod est quando al. pur expōit se per uellere uelut per hęc
 exprimit, dñum autē uel uel uel uel uel uel uel uel uel uel uel uel uel
 dum uiam hunc inam, sicut est probatum in dñello, & talis uerba can-
 dentis, quæ uerba reprobantur in iure canonico sed accipitur hic ten-
 tatio pro petitione signi procedente ex confidentia tui, & ut eius glo-
 ria amplius manifestetur, ut supra dictum est.

sem diei prophete nisi cum alio aduenit, & p̄uocet supra pro-
 logum Psalterij Deo dñe declarabit, &c.

Explicat. Circa librū Iudicum facit modicum Burgen. nisi
 circa c. 6. ubi postillator dicit angelos in scripturis nō dicit p̄-
 phetas pp̄claram uisionem dñi esse uelut Burgen. promit
 ut sup̄ prologū Psalterij de hoc dicere, uide ibi contextum.
 Tom. 2. C. 2

C A P. VII.

Gitur Ierobaal. &c. Sequitur. a Qui formi. Adam. Idem hodie clamat Iesus, Qui timidus & timidolofus est corde, non veniat ad me ad bella. ait. n. Qui nō tollit crucem suam et sequitur me, non est me dignus, et qui non odit patrem suū et matrem, fratres et sorores et filios, insuper et animam suam, non est me dignus. Item. Qui non renuntiaverit omnibus que possidet, non potest esse meus discipulus. Sic timorem & formidinem depellat, & confidenter, dicat. Si consistant ad me sum me castra, nō timebit cor meum. Et Dominus illum. mea, et salus mea, quem timebo, etc. Nō vos terreat ista militia quæ facillè a fideliter militantib. impletur. Solēt in his castris mulieres vincere, non corporis robore, sed fidei virtute. sicut Debera, & Iudith, & quam viri perdidērāt patriæ reddidit salutem. Virgines quoq; prima ætate pro martyrio tyranica petulere tormenta. In his ergo qui militant Deo, non corporis, sed animæ fortitudo queritur, quia non iaculis ferreis, sed orationum telis victoria acquiritur, & fides in certamine tolerantiam præbet. vnde.

Homi. 9. in lib. Iud. Matt. 10. d.

Ibidem.

Psal. 16. a.

Ibidem:

Ephes. 6. a.

Matt. 10. c.

Apoc. 19. d.

C Differit for midolofus & timidus.

nec hoc vitium. Timidus autem est qui primo aspectu ad cōgressum trepidat, non tamen toto corde terretur, sed reparari & animari denuo potest.

b Adhuc popu. Adam. Adhuc populus multus est. depone eos ad aquam, et ibi probabo tibi. Vt ideo qui primum reprobati sunt, nec in aquam descenderāt, sed adhuc se cathechumenos designabant, & intantū fortitudinis vitio deterriti sunt, vt nec ad lauacrum salutare descenderent. Ideo reprobati sunt. Hi verò secundi veniunt ad aquam, vt probentur ibi. et dixit Dominus ad Gedeon, Omnis quicumque lambit aquam in lingua sua sicut lambit canis, stans cum seorsum, &c. In omnibus penè veterum gestis, mysteria designantur ingentia, sicut, hic. Qui enim descendunt ad aquam, id est, ad baptismi gratiam, non debent præcidere in terram, nec flectere genua, & cedere tentationibus futuris, sed stare constanter, & remissas manus & dissoluta genua erigere, & gressus re-ctos facere pedibus suis. Venisti ad aquam baptismi, hoc est tibi initium pugne spiritualis. Si remissior fueris, si flecti facillè potueris, quomodo pugnabis? Quomodo stabis contra astutias diaboli? Ideo clamabat Apostolus, State, & nolite in-go seruitutis iterum herere. Ille ergo probabilis, iste electus est, qui postquam ad aquas baptismi venit, ad necessitates corporeas & terrenas flecti nescit, qui vitiis non indulget, nec propter peccati fitim sternitur pronus.

C A P. VII.

Gitur Ierobaal, qui & Gedeon de nocte consurgens, & omnis populus cum eo, venit ad fontem qui vocatur Harad. Erant autem castra Madiam in valle ad Septentrionalem plagam collis excelsi. Dixitque Dominus ad Gedeon:

Multus tecum est populus, nec tradetur Madiam in manus eius, ne gloriatur contra me Israel, & dicat, meis viribus liberatus sum. Loquere ad populum, & cunctis audientibus prædica: † Qui formidolofus & timidus est, reuertatur. Recesseruntque de monte Galaad, & reuersi sunt ex populo viginti & duo millia virorum, & tantum decem milia remanserunt. Dixitque Dominus ad Gedeon, Adhuc populus multus est. Duc eos ad aquas, & ibi probabo eos, & de quo dixerō tibi vt tecum vadat, ipse pergat: quem ire

a ¶ In bellis humanis numerosior exercitus præstat tutiora subsidia: sed non est ita in diuinis: non enim clarum diuinæ virtutis est opus si humanis adinueniuntur sulciatur. Nō enim saluatur rex ex multitudine virtutis suæ.

a ¶ Victoriā meam sibi ascribat.

a ¶ Quasi dicat, certamina fortibus viris derelinquat, ne exemplum timoris & formidinis cæteris præbeat.

a ¶ Cathecumeni. s. qui ante baptismum reuerti cedunt.

a ¶ Probandos. b ¶ Baptismi.

* Iosephus. Astitit Gedeoni per somnium Deus, & imbellem naturam hominum tibi placere declarauit, & quæ esset fortitudine præcipua recitauit, vt victoriā non sibi, sed Deo propriè reputarent, & tanquam si multò hoc dignoq; gereretur exercitu: & crederent certò, quia eius auxilio victoriæ opus fuisset impletum, præcepitq; vt circa medium diem in solis ardore ad fluuium venire faceret exercitum, eos quidem qui inclinati biberent, magnanimos æstimaret, qui vero cum festinatione turbaq; biberēt, eos crederet hostium formidine detineri.

* Theodoretus. Cum plures celeriter se dimittentes genu flexo biberent, trecenti vero per ignauiam hoc nō agentes

victoria illa totaliter attribueretur, vt patet in textu. eliguntur igitur huiusmodi bellatores duplici signo. Primum est constantia mentalis cum dicitur.

2 Qui formidolofus & timid. ita q; solum constantes & impauidi ad prælium remanerent. vnde subditur.

3 Recesseruntq; de monte Galaad. etc. Iste mons nō est ille qui est ultra Iordanem vbi Laban comprehendit Iacob: ut hñ Gen. 31. sed est alius mons in terra promissionis qui similiter nominatur. Secundo eliguntur signo potentie corporalis ibi.

4 Adhuc multus populus est, duc eos ad aquas, &c. Non est intelligendum, quòd Deus probet aliquem vel aliquos ad cognoscendum aliquid tibi ignotum, sed vt cognoscatur ab aliis.

Qui

NICOLAUS DE LYRA.

C A P. VII.

1 Gitur Iero. Postquam descripta est vocatio ducis, hic cōsequenter describitur modus certaminis. vbi primò ponitur concertatio pugne. secūdo perfectio victorie. c. 3. Circa primum primò describitur bellatorū electio, secūdo electorum assicuratō ibi, Castra autem Madiam. tertio assicuratōrum certatio ibi, Diuisitque trecentos viros. quarto adiutorum associatio ibi, Conclamantes. Circa primum sciendum, quod Dominus voluit eligere bellatores in paruo numero, vt sibi victoria

MORALITER.

1 Igitur. Per quem vt dictum est, Christus signatur, pergēs ad prælium contra Madiam, per quem vt prædictum est diabolus signatur. Primò suos bellatores examinas ad videndū qui sunt apti ad sequendum ipsum, excluduntur autem timidi, cum dicitur.

Qui

2 Qui for. sic fuit in discipulis Christi, quorum plures dixerunt. Io. 6. g. Durus est hic sermo, & quis potest eum audire, & subditur, Ex hoc autem multi discipulorum eius abierunt retro. Et sic est de Christianis carnalibus, qui non possunt eum sequi per viam austeritatis & penitentiae. Secūdo examinavit Gedeo bellatores per modum potationis, cum dicitur.

1 Qui

tes, manu aquam ori admouerent, hos solos vt ignauos & fo
A cordes iussit in hostes irruere, vt omnibus perspectum esset
diuinum auxilium.

uzst. 37. Iudic. Augul. Quod ita isti probati sunt, per quos vinceret Ge-
deon, vt similes in bibendo canibus dicerentur, significat q,

& contemptibilia & ignobilia e-
legit Dominus. Pro contemptu
enim canis habetur 1. Regn.
14. & Matt. 15.

Em. in huc
Iudic. Procopius. Factum illud
aquam lambentium, temere
que haurientium, alij quidē
de imbecillitate eorum in-
terpretantur, quasi Deus se-
gnes, laborisque impatiētes
delegerit, quō tot opus Di-
uinæ gratiæ esse videretur.
Nam Christus quoque in fir

B mis huius mundi, piscatori-
bus, coriatio, delectis appul-
sum gentium diruit. Id quod
Isaias quoq; innuens, inquit,
Virgam exactorum comminuit
sicut in die Madian. Nudi fue-
runt Gedeonis milites, nudi

quoque Discipuli à Christo
amandati, qui miraculorum
faces præ se tulerūt, & prædi-
cationis tubā. Porro alij for-
titudini lambitionem horū
trecentorum tribuunt, item
temperatiē, dicētes, Pulchra
virtus temperantia est, sunt
trecenti Gedeonis socij qui
Madianitas subegerunt.

mil. 9. a Qui ma. & ling. Adam. Ma-
nu & lingua dicit eos aquā
lambere, qā manu & lingua
debent operari milites Chri-
sti. i. opere & verbo: Qui enim
fecerit & docuerit magnus voca-
bitur in regno calorū. Similitudinē quoq; canis lambentis in-
ducit, quia supra omnia cetera animalia amorē dī proprio
domino seruare, nec terrore, nec iniuriis obliterari in eo
fertur affectus. Trecenti ergo sunt soli, qui sacramenti huius
imaginem ferunt. Isti electi, probati, & ad victoriam conse-
crati, qui etiam ipso numeri sacramento, obtinere aduersa-
rios possunt. Trecenti enim sunt qui tertio centeno multi-
plicantur, & perfectē trinitatis numerum ferunt.

C Fuit itaque numerus eorum qui manu ad os proijciente aquas lam-
buerant trecenti viri. Aug. Et factus est numerus eorum qui lambue-
runt

uest. 47. Iudic. runt

runt manu sua, lingua sua trecenti viri. Pleriq; Latini codices nō
habent manu sua, sed tm̄ lingua sua, quia sic intellexerūt qd̄ su-
prā dictum est, tanquam canes. Græcus autem vtranq; hēt.
manu sua, lingua sua, vt intelligatur q, manu aquam raptam in
os proijciebant, sicut canes qui non ore appolito sicut boues

prohibuero, reuertatur. Cumque descendisset
populus ad aquas, dixit Dominus ad Gedeon:

a Id est opere. b Id est verbo.
c Id est, qui rectitudinem doctrinæ hauriunt, & rectitudinem operum non
secuntur.

a Qui manu & linguā lambuerint aquas sicut so-
lent canes lambere, separabis eos seorsum, qui

a Qui. non faciunt rectos gressus pedibus suis.
erunt. Fuit itaque numerus eorum qui manu ad

a In numero. Perfectæ Trinitatis.
os proijciente aquas lambuerant trecenti viri:
omnis autem reliqua multitudo flexo poplite
biberat. Et ait Dominus ad Gedeon: In trecenti-
tis viris qui lambuerunt aquas, liberabo vos, &

a Quia non est speciosa laus in ore peccatoris.

tradam in manu tua Madian: omnis autem reli-
qua multitudo reuertatur in locum suum. Sum-
ptis itaque pro numero cibariis & tubis, omnem
reliquam multitudinem abire præcepit ad taber-
nacula sua. Et ipse cum trecentis viris se certa-
mini dedit. Castra autem Madian erant subter

3 in valle. Eadem nocte dixit Dominus ad eum;

Surge, & descende in castra; quia tradidi eos in
manu tua. Sin autem solus ire formidas, descen-
dat tecum Phara puer tuus. Et cum audieris quid
loquantur, tūc confortabuntur manus tuæ, & se-

4

exuberant decem & octo videtur significari quo tempore
fieret. i. tertio, quod futurum erat sub gratia. Nam primum
est ante legem, secundum sub lege, tertium sub gratia. Singu-
la vero tpa senario significata sunt numero pp̄ perfectionē:
ter enim seni decem & octo sunt. vnde & mulier decem &
octo annos habebat in infirmitate quam curuam saluator
erexit. Nam q, isti ita probati sunt, vt similes in bibēdo cani-
bus dicerētur, significat quōd contemptibilia, & ignobilia elegit
Deus. Pro contemptu enim habetur canis, vnde Non est bonū
sumere panem filiorum & mittere canibus. Dauid quoq; tanquā
contem-

D
E
Roma. 1. b,
* cum, sup.
Gedeonem.
Gen. 14. c.
Lu. 13. e.
1. Cor. 1. d.
Mart. 15. c.
Contem-

NICOLAUS DE LYRA.

1 Qui manu lingua lambuerint aquas. Hoc erat signum, quōd
non erant multum sitibūdi, quia sufficiebat eis accipere mo-
dicum de aqua manu & proijcere ad os, magis per modum
refrigerationis & lotionis quam per modum potationis. Si-
gnum etiam erat q, non erant multum fatigati, qā nolebant
ad terram procumbere, sed statim transire, & e contrario in
illis qui biberunt curuatis genibus ad terrā vt effunderēt se
super aquam ad bibendum in magna copia, signum erat q,
erant fatigati & multum sitibundi, & iō de exercitu fuerunt
separati. Hebræi autē dicunt, q hoc fuit eo q, erant assueri cur-
uare genua corā idolis, sed prima expositio est magis lralis.

Sumptis

2 Sumptis itaq; pro numero cibariis, & tubis omnē reliquam. s. pro
trecentis viris electis ad prælium, quia residuum ciborum
dimisit reuertentibus.

3 Castra au. Hic consequenter describitur electorum affectu-
ratio. & primò verbo diuino cum dicitur. Surge & descende in
castra quia tradidi eos in manu tua. Secundò ex somnio audito.
& ideo subditur.

4 Et cum audieris quid loquantur tunc confortabuntur manus. &c.
quod intelligitur de somnio audito, & interpretatione eius,
quæ postea ponuntur cum dicitur, Narrabat aliquis somnium
proximo suo, & in hunc mo. cuius forma subditur, cum dicit.

* Videbatur

MORALITER.

1 Qui ma. & c. per illos enim qui biberunt aquas flexo popli-
te signantur illi qui ad hauriendū huius mūdi bona sunt ni-
mis effusi. & illi non sunt apti ad sequendū Ch̄m per viam
paupertatis & sufficientiæ: per illos autem qui biberunt ma-
nu aquam ad os proijcientes, significantur illi qui de bonis
huius mundi accipiunt quantum sufficit ad necessitatē. & il-
li sunt apti ad sequendū Ch̄m in bello q̄ diaboli. Propter
quod dicit Apostolus. Heb. 12. a. Deponentes omne pondus & cir-
cumstantes nos peccatum curramus ad propositum nobis certamen, aspi-
cientes in auctorem fidei & consummatorem Iesum. Pōdus autē im-
pediens est superabundantia tpalium. Gre. hom. 35. Terre-
na namq; substantia pondus est non subsidium. Isti vero cū
Christo vadunt ad p̄lium, & vincunt in tribus, s. in fractio-
ne lagenarum, per quā significatur carnis maceratio, per q̄
caro nostra quæ terrena est à Dño conteritur & sp̄ritum sub-
iugatur,

iugatur. pp̄ quod dicit saluator Mat. 16. d. Si quis vult post me
venire abneget semetipsum, & tollat crucem suam & sequatur me. Et
in incēsiōne lampadum, per quam significatur exemplaris
operatio. Lucæ 12. d. Sint lumbi vestri præcincti & lucernæ arden-
tes in manibus vestris. Quod exponens Gre. hom. 32. di. Lucer-
nas q̄ppe ardentes in manib. tenemus cum p̄ bona opera p̄-
ximis n̄ris lucis exēpla mōstram⁹: & tales sunt apti ad seque-
lā Ch̄i Io. 8. b. Ego sum lux mundi, qui si quis me non ambulat in
tenebris, si d habebit lumen vitæ. Et in sonatione tubatum, p̄ quā
significatur sonus prædicationis. Esa. 57. a. Clama, ne cesses, quā
si tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo scelera eorū. etc.
Et hoc modo prædicabat Christus per Gedeonem signifi-
catus Ioannis. 7. f. In nouissimo autem die magno festiuitatis stabat te-
sus, & clamabat, Si quis sitit, veniat ad me & bibat. Et hunc mo-
dum prædicandi secuti sunt prædicatores euangelici, propter
quod prædicant populis stando & clamando.

Tom. 2.

G 3

uzst. 37. Iudic.
Em. in huc Iudic.
mil. 9.
It. j. c.
Sis fidus.
uest. 47. Iudic.

C contemptibilem se canem appellat.
 1. Reg. 24. **A** Surge, & desc. in Castra, & c. Descendit, & c. Ioseph. Cum Gedeon timens confisteret, die qua ei predictum fuerat, ut nocte hostes inuaderet, volens eum Deus a formidine reuocare precepit ut sumens vinum militum, iuxta tabernacula Madian

tarum accederet, ab eis belli confidentiam sumpturus. Audito somnio, eiusdemque percepta interpretatione, spe magnam habuit pariter & fiduciam, iussitque suos armari, &c.

* Procopius. Panis ordeaceus significauit, leuem aliquam turbam sepe potentio rem superare.

* August. Vel hoc intelligendum arbitror, quod per contemptibilia mundi, que significat mensa panis ordeacei, Saluator superbos erat confusus.

b Percussit illud atque subuertit. Gregor. De hoc bello per prophetam dicitur, *Iugum oneris eius, & virgam humeri eius, & sceptrum exactoris eius superasti sicut in die Madian.* Eripiens enim, Gentilitatem Dominus superauit iugum oneris eius:

B cum eam aduentu suo a diaboli feruitute liberauit. Superauit virgam humeri eius, cum percussione illius que ex peruerso opere grauitate dempto compescuit. Superauit sceptrum exactoris eius, cum regnum diaboli, qui pro peccatis debita penarum tributa exigebat, de corde fidelium destituit. Aduentus ergo redemptoris huius pugne victoria comparatur, quia illa Gedeonis victoria designat. Gedeon namque significat redemptoris aduentum, de quo dicitur, *Tollite portas principes vestras, & eleuauit portam aeter, & intro, rex gloria, d. for. & p. d. po. in pralio.* Hoc Gedeon opere & nomine prophetauit. Gedeon namque interpretatur circumuolans in vtero. Christus. n. per maiestatis potentiam omnia circumuolans, per dispensationis gratiam, in vterum virginis venit. quia sua dispensatione nos redimens diuinitate eundem complectens & humanitatem intra vterum sumens in vtero incarnatus est, & clausus non est, quia intra vterum fuit per infirmitatis substantiam, & extra mundum per maiestatis potentiam. Madiam vero interpretatur de iudicio. hostes enim eius repulsi sunt, non de iudicio repellentis, sed de iudicio iuste iudicantis, id de iudicio vocantur: quia alieni a gratia redemptoris iuste damnationis meritum est in noie trahunt. Contra hos Gedeon cum trecentis pergit ad prelium. Solet in centenariis plenitudo perfectionis intelligi. Quid ergo in trecentis nisi perfecta cognitio trinitatis? **C**

C curior ad hostium castra descendens. Descendit ergo ipse & Phara puer eius in partem castrorum ubi erant armatorum vigiliae. Madian autem & Amalec & omnes Orientales populi fusi iacebant in valle, ut locustarum multitudo. Cameli autem innumerabiles erant, sicut arena que iacet in littore maris. Cumque venisset Gedeon, narrabat aliquis somnium proximo suo, & in hunc modum referebat quod viderat. Vidi somnium, & videbatur mihi quasi subcinericius panis ex hordeo volui, & in castra Madian descendere, cumque peruenisset ad tabernaculum, percussit illud atque subuertit, & terram funditus coaquauit. Respondit is, cui loquebatur; Non est hoc aliud nisi gladius Gedeonis filii loas viri Israelitae. Tradidit enim Dominus in manu eius Madian, & omnia castra eius. Cumque audisset Gedeon somnium & interpretationem eius, adorauit, & reuersus est ad castra Israel, & ait; Surgite; tradidit enim Dominus in manus nostras castra Madian. Diuisitque trecentos viros in tres partes, & dedit tubas in manibus eorum, lagenas vacuas, ac lampades in medio lagenarum. Et dixit ad eos; Quod me facere videritis,

Cum his enim Dominus aduersarios fidei destruxit, cum his ad predicationis bellum descendit, qui possunt diuina cognoscere & de trinitate quae Deus est perfecte sentire. Notandum vero est, quia trecentorum numerus in T tau litera continetur, & per speciem crucis significatur quae cruci speciem tenet. cui si per transfuersam lineam id quod in cruce eminet adderetur, non iam crucis species sed ipsa crux esset. Quia ergo hic numerus in T tau litera continetur, & per eam species crucis ostenditur merito in his trecentis Gedeone sequentibus illi designantur, quibus dicitur, *Qui vult venire post me abneget semetipsum totam crucem suam & se me.* Qui sequentes Dominum tanto verius crucem tollunt, quanto acius & se edomant: & erga proximos charitatis compassione cruciantur. Unde. *Signa tau super frontes virorum gementium & dolentium.* Vel trecentis hic significatur, quod ferrum hostium crucis ligno superetur.

c Diuisitque. Ducti sunt ad fluvium ut aquas biberent, & qui eas flexis genibus hauserunt a belli intentione remoti sunt. Aquis enim doctrina sapientiae, stante autem genu recta operatio designat. Qui ergo dum aquas bibunt, genua flectunt a bello prohibentur: quia cum istis Christus contra hostes fidei pergit ad prelium, qui cum doctrinam hauriunt, rectitudinem operum non flectunt. Omnes enim tunc bibisse aquam, sed non omnes recto genua flectisse narrati sunt. Et reprobari sunt qui bibendo genua flexerunt. *quia non audientes legis iusti sunt apud Deum, sed factores.* quia. n. dissolutio operum genuum curuatione signatur recte dicitur: *Remissas manus & dissoluta genua erigite, & gressus rectos facite pedibus vestris.* Igitur Christo duce ad bellum prodeunt, qui quod ore annuntiant, opere ostendunt, qui fluera doctrinae spiritualiter hauriunt, nec tamen in prauis operibus carnaliter inflectunt. In tubis clamor predicationum, in lampadibus claritas miraculorum, in lagenis fragilitas corporum: tales enim dux noster secum ad predicationis prelium duxit, qui despecta salute corporum hostes moriendo prosterneret, eorumque gladios non armis, sed patientia superarent. Armati enim venerunt, sub duce suo ad prelium martyres. Christi. scilicet. tubis, lagenis, & lampadibus. Tubis sonant dum predicant, confringunt lagenas, dum soluenda in passione corpora hostilibus gladiis opponunt, fulgent lampadibus, dum post solutionem corporum miraculis coruscant. Moxque hostes in fugam conuersi sunt, quia dum mortuorum martyrum

tyrum dicitur. Diuisitque trecentos viros in tres. ut sic inuaderent exercitum aduersariorum per tres partes, quasi essent tres exercitus magni subito superuenientes, ut ex hoc exercitus terreretur, sicut & factum fuit, ut patet ex sequentibus.

4 Et dedit tubas. Modus enim pugnandi fuit talis, quia quilibet de trecentis viris habebat tubam in manu dextera. & lampadem, id est, faculam ardentem in sinistra manu, quae non posset de facili extinguere & lagena vacuae erant desuper includentes faculas, ita quod lumen non posset videri, propter quod videtur, quod orificia lagenarum essent inferius uersus manus tenentium faculas. Et buccinante Gedeone trecenti viri in tribus partibus circa exercitum hostium confringerunt lagenas, & sic subito apparuit lumen inclusum, & ceperunt clamare, Gladius Domini & Gedeonis, & buccinare, et sic ex terribili sonitu confractiois lagenarum & clamoris hominum & sonitu tubarum & subita apparitione luminis, fuit territus exercitus hostium & ita turbatus, quod unus interfecit alium credens percutere aduersarium, & sic fuerunt aduersarii debellati, & ex praedictis patet litera paucis exceptis quae discurrunt.

5 Ac lampadae. i. faculas ardentes uel tortices, uel aliqua huiusmodi quae non possent de facili extinguere.

NICOLAUS DE LYRA.

1 Videbatur mihi quasi subcinericius panis ex, per quem significabatur Gedeon qui nullius reputationis erat in conspectu regum Madian, sicut panis subcinericius et hordeaceus nihil est ex materia et forma. et hoc est quod subditur in interpretatione. cum dicitur, Non est hoc aliud nisi gla. Ge. &c.

2 Cumque audisset, &c. eo quod inuenerat uerbum confortatiuum, sicut ei dixerat Dominus, Tunc confortabuntur manus tuae, &c. & per hoc sciuit quod non erat somnium vanum, si d magis a Deo immissum ad confortationem Gedeonis & sociorum eius, & ad desolationem aduersariorum ipsius, tales enim visiones & interpretationes earum aliquando a Deo conceduntur etiam malis hominibus, sicut & prophetandi actus, prout habetur in pluribus locis sacrae scripturae. unde de saluator Matth. 7. c. dicitur, Multi dicent mihi in illa die, nonne in nomine tuo prophetauimus &c. sequitur, Tunc confitebor illis, quia nunquam noui vos, &c. Gedeon autem ex praedictis absecratus de victoria absecravit socios suos dicens, Surgite, tradidit enim Dominus in manus nostras Madian.

3 Diuisitque. Hic consequenter ponitur absecratorum certatio. cum dicitur.

4 Et dedit tubas. Modus enim pugnandi fuit talis, quia quilibet de trecentis viris habebat tubam in manu dextera. & lampadem, id est, faculam ardentem in sinistra manu, quae non posset de facili extinguere & lagena vacuae erant desuper includentes faculas, ita quod lumen non posset videri, propter quod videtur, quod orificia lagenarum essent inferius uersus manus tenentium faculas. Et buccinante Gedeone trecenti viri in tribus partibus circa exercitum hostium confringerunt lagenas, & sic subito apparuit lumen inclusum, & ceperunt clamare, Gladius Domini & Gedeonis, & buccinare, et sic ex terribili sonitu confractiois lagenarum & clamoris hominum & sonitu tubarum & subita apparitione luminis, fuit territus exercitus hostium & ita turbatus, quod unus interfecit alium credens percutere aduersarium, & sic fuerunt aduersarii debellati, & ex praedictis patet litera paucis exceptis quae discurrunt.

5 Ac lampadae. i. faculas ardentes uel tortices, uel aliqua huiusmodi quae non possent de facili extinguere.

A tyrum corpora miraculis coruscare conspiciunt, luce veritatis fracti quod impugnabant crediderunt. Cecinerunt ergo tubis, ut lagenæ frangerentur, lagenæ fractæ sunt, ut lampades apparerent. Apparuerunt lampades ut hostes in fugam verterentur, id est, prædicauerunt martyres, donec eorum corpora soluerentur, quæ soluta sunt ut miraculis coruscarent. Coruscauerunt, ut hostes ex diuina luce prosternerent, ne erecti Deo resisterent, sed cum subditi formidiret. Et notandum, quod steterunt hostes ante lagenas, fugerunt ante lampades, quia persecutores fidei prædicatoribus adhuc in corpore positos resistenterunt. Post solutionem vero corporum apparentibus miraculis in fugam versi sunt, quia pauore territi à persecutione fidelium cessauerunt, prædicatione scilicet turbatum fractis lagenis corporum timuerunt vitis lampadibus miraculorum. Notandum etiam, quod ibi scriptum est, quia in dextera tubas, in sinistra autem lagenas tenuerunt. pro dextro enim habere dicimur quicquid pro magno pensamus, pro sinistro vero quod pro nihilo. Bene autem in dextera tubas, in sinistra tenuerunt lagenas, quia Christi martyres pro magno habent prædicationis gratiam, corporum verò utilitatē pro nihilo vel pro minimo. Quisquis verò plus facit vtilitatis corporis quam gratiam prædicationis, in sinistra tubam, in dextera tenet lagenam.

a * Ingressus est Gedeon, & c. Io sephus. Comprehendit homines adhuc dormientes, erat enim nox, & hoc Deus fieri ita præceperat, suntque perempti pauci quidem ab Hebræis, plurimi à semetipsis, eò quod linguis propriis discordarent. Nam dum fuissent in turbam redacti, vnusquisque perimebat proximum, dum eum crederet inimicum, & facta est magna cædes.

C Ambr.

* Ambr. Fortasse aliquos bellica defixos gloria tenet, ut dixerent solam esse præliarem fortitudinem, illamque nostris defuisse. Quam fortis Iesus Naue, ut vno prælio quinque reges captos sterneret cum populis suis, Gedeon in trecentis viris, de ingenti prælio, & acerbo hoste reuexit triumphum.

hoc facite. Ingre- a
diar*a* partem castrorum, & quod fecero sectamini. Quando personuerit tuba in manu mea, vos quoque per castrorum circum-
a *¶* Operet: quia opus non debet dissentire a prædicatione.
a *¶* Aug. Quia sid hebat quod placeret Domino & Gedeoni.
itum, clangite, & conclamate, Domino & Gedeoni. Ingressusque est Gedeon & trecenti viri qui erant cum eo in partem castrorum, incipientibus vigilijs noctis mediæ: & custodibus suscitatis, cœperunt buccinis clangere, & complodere inter se lagenas. Cumque per gyrum castrorum in tribus personarent locis, & hydrias confregissent, tenuerunt sinistris manibus lampades, & dextris sonantes tubas: clamaueruntque; Gladius Domini, & Gedeonis: stantes singuli in loco suo per circumitum castrorum hostium. Omnia itaque castra turbata sunt, & vociferantes ululantesque fugerunt. Et nihilominus insistebant trecenti viri buccinis personantes. Immisitque Dominus gladium in omnibus castris, & mutua se cæde truncabant fugientes vsque ad Bethseta & crepidinem Abelmeula in Thebath. † Conclamantes autem viri Israel de Nephthali, & Aser, & omni Manasse, persequerentur Madian. Misitque Gedeon nuntios in omnem montem Ephraim dicens: Descendite in occursum Madian, & occupate aquas vsque; Bethbera atque Iordanem. † Clamauitque omnis Ephraim & præoccupauit aquas atque Iordanem vsque Bethbera. † Apprehensosque duos † viros Madian, Oreb & Zeb: interfecit Oreb in petra Oreb: Zeb verò in torculati Zeb. Et persecuti sunt Madian capita Oreb & Zeb portantes ad Gedeon transfluenta Iordanis.

Jonathas adolescens virtutē fecit in magno prælio. Quid de Machibgis loquar? &c.
* Idem Quando Gedeon superaturus Machian, trecentos viros præcepit hydrias sumere & in dextris tenere tubas, ita nostri ab Apostolis acceptum seruauere maiores, quæ hydriæ sint corpora nostra si gurata de limo, quæ timere non norunt, si feruore gratiæ spiritali s ignescant, & Iesu Domini passionē canone vocis confessione testentur.
* Beda. Quis vnquam cum lagenis & lampadibus ad prælium venit? Quis contra arma veniens arma deseruit? Ridicula nobis hæc fuerant, si terribilia hostibus non fuissent. Sed victoria ista didicimus, ne parua hæc quæ acta sunt pendamus. Gedeon redē proris nri signat aduentū, quē noie & opere prophetauic. Quid autem per tricenarium numerū militū designat nisi pfecta cognitio Trinitatis? Cum his quippe Dns aduersarios fidei destruit, qui sciunt de Trinitate quæ Deus est, perfectē sentire. Designatur in tubis clamor prædicantiū, in lampadibus claritas miraculorū, in lagenis fragilitas corporū. Qui sonuerunt tubis, dum prædicant, confregerunt lagenas, dum soluēda in passione corpora sua hostilibus gladiis opponunt, respēduerunt lampadibus, dum post solutionē corporis miraculis coruscauerunt. Moxque hostes in fugam versi sunt, quia dum martyrum corpora miraculis coruscare conspiciunt, luce veritatis fracti, quæ impugnauerunt crediderunt, & a persecutione fidelium cessauerunt.

b Et hydrias confregit. Adam. Hydrias

rami.
centum.
centum.
I quest. i Ind. c. 5. tomo 8.
B
† vel ad limitem.
† Congregati
† Congregatus.
† Principes.
F
Homil. 9. In lib. Iud.

NICOLAUS DE LYRA.

1 Incipientibus vi. & c. Ita quod illi qui vigilauerant pro custodia exercitus erant fatigati, & deponebant arma ut dormirent, & alii qui debebant eis succedere in vigilia nondum erant armati, & sic fuerunt citius stupefacti.
2 Concla. Hic consequenter ponitur adiutorum associatio, quia filii Israel qui non erant in prælio videntes aduersarios fugere, insecuti sunt eos (quia vulgariter dicitur, si est qui tu giat, satis inuenitur qui insequatur) & interfecerunt eos, præoccupantes loca per quæ poterant Iordanem transire, & patet litera vsque ibi.

3 In pe. Oreb. Ista non est petra Oreb de qua Moyses eduxit aquam: ut habetur Exod. 17. quia illa non est in terra promissionis: sed in deserto. Ista autem est in terra promissionis. Sed aliter scribuntur in Hebræo: quia illa incipit per literā he: ista autem per literā ain & nominata est ista petra Oreb quia Oreb fuit iuxta illam interfectus.
4 Capita Oreb & Zeb portantes ad Gedeon tran. id est, post Gedeon transierunt Iordanem ad persequendum aduersarios, de quo transire habetur ca. sequenti. Et ideo illud quod dicitur hic de ista portatione capitum ultra Iordanem dicitur per anticipationem, quia gesta non semper scribuntur eodē ordine quo facta sunt.

In pe.

MORALITER.

Quia sententia huius c. breuis est, potest hic poni breuis moralitas, Ierobaal enim qui interpretatur fortis contra Baal, significat Dominum nrm Iesum Christum quod dæmonem fortissimū. Exercitus eius est populus Christianus, in hoc exercitu multus est populus, quia multi sunt vocati, pauci vero electi, Matth. 20. b. Repudiantur autem tanquam inepti ad prælium quod vitia timidi, sitibundi & fatigati. i. timentes ad tremorē humanum

manum, sitientes honorem mundanum, impotentes ad laborem seu obsequium diuinum. Et e contrario eliguntur apti ad hoc prælium constantes in humanis terroribus, non curantes de mundanis honoribus, perseverantes in diuinis obsequiis seu laboribus. Et isti vincunt contractione lagenarum, personatione tubarum, exclamatione vocum humanarum. Contractio lagenarum est carnis mortificatio, exclamatio vocum deuota oratio, sonitus tubarum sancta & teruens prædicatio, quibus aduersarius noxter diabolus debellatur.

A Hydrias portant & lampades & buccinas corneas in manib. & sic veniunt ad illam innumerabilem hostiū multitudinē, in quibus erant cameli sicut arena maris. & cū venissent ad bellum, buccinis corneis insonuerūt, & dimiserunt hydrias de manibus & contritæ sunt. Tunc verò arreptis lampadib.

proruunt in aduersarios, & si mul buccinis concrepant. Vnde quō electi milites Dñi cū lampadibus pugnant. Sic. n. **Luc. 12.** *Sint lumina vestri præcincti, & lucerna ardentes in manibus vestris.*

B Et, sic fulgeat lux vestra corā hominibus, ut videant opera vestra bona. Talibus ergo lampadib. accēsis debent pugnare Christi milites luce operū refulgētes. Buccina verò canit, q̄ de celestibus loquit̄, de spūalib. differt, & mysteria regni celorū reuelat. Ille de tuba loq̄, qui de magnis & maximis loquitur, qui scientiam Christi humanis auribus pandit. Cornea autē d̄r buccina, quia de s̄cto d̄r, **Psal. 111.** *Corru eius exaltabitur in gloria.* Ideo cuiusq; buccina dicitur cornea, quia multiplicē scientiam Christi & crucis ei⁹ quæ in cornu significatur, differt sacramēta. Hac ergo buccina militantes & pugnant alienigenas vincimus, & hostes in fugā vertimus, et si fuerit multitudo eorum sicut locustæ. Locustis. n. comparat̄ demonum multitudo, quibus neq; in celo, neq; in terris sedes ē. Præcedebat ergo ī hoc bello operum lux, & scientiæ & virtutis diuini verbi prædicatio. Pugnemus & nos in hyanis & Psalmis & canticis spūalib, concinentes, & clamātes ad Dominum, ut ab ipso victoriā cōsequi mereamur.

C Quid. n. tale facere potui quale vos fecistis? Nonne melior est racemus Ephraim vindemiis Abiezer? In manus vestras Dñs tradidit principes Madian, Oreb, & Zeb. Quid tale facere potui, quale vos fecistis? Quod cum locutus esset, requieuit spiritus eorum, quo tumebat contra eum. Cumque venisset Gedeon ad Iordanem, transiit eū cum trecentis viris qui secū erāt, & præ lassitudine, fugientes persequi nō poterant. Dixitque ad viros Socoth: Date obsecro panes populo qui mecum est: quia valdē defecerunt, ut possimus persequi Zebee & Salmana reges Madian. Responderunt principes Socoth, Forsitan palmę manuum Zebee & Salmana in manu tua sunt, & ideo postulas, ut demus exercitui tuo panes? Quibus ille ait: Cum ergo tradiderit Dominus Zebee & Sal-

C A P. VIII.
Ierūtq; ad eū viri Ephraim. Quid est hoc, q̄ facere voluisti, ut nos non vocares cū ad pugnā pergeres contra Madian: iurgantes fortiter, & propē vim inferentes. Quibus ille respondit:

Quid. n. tale facere potui quale vos fecistis? Nonne melior est racemus Ephraim vindemiis Abiezer? In manus vestras Dñs tradidit principes Madian, Oreb, & Zeb. Quid tale facere potui, quale vos fecistis? Quod cum locutus esset, requieuit spiritus eorum, quo tumebat contra eum. Cumque venisset Gedeon ad Iordanem, transiit eū cum trecentis viris qui secū erāt, & præ lassitudine, fugientes persequi nō poterant. Dixitque ad viros Socoth: Date obsecro panes populo qui mecum est: quia valdē defecerunt, ut possimus persequi Zebee & Salmana reges Madian. Responderunt principes Socoth, Forsitan palmę manuum Zebee & Salmana in manu tua sunt, & ideo postulas, ut demus exercitui tuo panes? Quibus ille ait: Cum ergo tradiderit Dominus Zebee & Sal-

mysteria Saluatoris? Legūt hoc Philosophi, & irridēt. Legūt rhetores, & putāt esse deliramēta. Sed & Iudæi nō hñtes clauē sciē. Oreb interpretat̄ foramē, ī quo coluber īgredit̄. Zeb interpretat̄

NICOLAUS DE LYRA. CAP. VIII.

Dixeruntq; illi consequenter describitur victoriæ perfectio, ubi primò pouitur occasione huius victoriæ contentio, secundò malitiosorum derisio. ibi, Cūq; venissent, tertio aduersariorum cōprehensio, ibi, Zebee autem & Salmana. quartò derisorum punitio, ibi, Reuertensq; de bello. quinto aduersariorum comprehensorum occisio, ibi, Dixitq; ad Zebee & Salmana. sexto prædæ diuisio, ibi, Dixerantq; sepequē transgressio, ibi, Fecitq;. Circa primum sciendum q̄ Iacob patriarcha benedicens filijs Ioseph, Manasse & Ephraim, præposuit Ephraim ipsi Manasse, ut habetur Ge. 48. Propter q̄ tribus Ephraim præponebat se tribui Manasse. Gedeon autē erat de tribu Manasse, ut patet ex dictis supra. c. 6. & iō isti de Ephraim fuerunt indigni de hoc, q̄ Gedeo possit de victoriā præ ipsis gloriari, iō volebat contra ipsos cōtendere & pugnare secundū quod dicitur.

- 1 Iurgantes. Quod videns Gedeon maluit eis gloriam victoriæ tribuere, quam si seditio moueretur inter eos, dicens.
- 2 Quid enim tale facere potui quale vos fecistis? quasi dicat, vobis est attribuenda victoriā, & non mihi. Ad quod rationem apparentem inducit dicens.
- 3 Nonne melior. Loquitur parabolicè, Racemus. n. continet pauca grana, vindemia autē multa. Per hoc igitur significat, q̄ paucę personę captę & occise a filiis Ephraim, erant maioris ponderis, quam multitudo uicta & occisa ab exercitu qui erat cum Gedeone, quem denominat

MORALITER.

5 Cumq; uenisset Gede. ad Iord. transiit, etc. Per Gedeonem, qui debellatis hostib. in cāpo pei secutus est eos fugientes vsque ad locū in quo crede bāt se esse secutos, put in textu d̄r, Dominus Iesus Christus significatur: qui post eiectionem demonū de corporib. obsessis in mūdo: intū q̄, simul eiecit legionē, q̄ facit sex milia sexcenta sexaginta sex, ut h̄r Mar. 5. postea trāsiit ad eorū locū. s. infernū ad ipsos depredandū. Per viros Socoth qui Gedeoni exprobrauerūt, pnt intelligi vulgares Iudæorum, quia Socoth interpretatur tabernacula, & ideo viri Socoth idem est q̄, uiri tabernaculorum. Sic autē nominati pnt vulgares Iudæorū, eō q̄, dixerūt 4. Reg. 12. d. *Que nobis pars in Dauid, et quæ hære. in fil. Isai. Reuere in tabern. tua Israel.* Ipsi verò exprobrauerūt Christo p̄ Gedeonē signi-

ficato. Mat. 27. c. Prætereuntes autē blasphemē. eū, mouentes capita sua et dicentes, *Ab qui destruis temp. Dei, etc.* Per viros Phanael intelligūtur scribæ & sacerdotes. Phanael. n. interpretatur facies Dei, & s̄m Greg. super Ezecl. facies ad notitiā pertinet. Ipsi uero noctiā Dei p̄ legē & prophetas habuerūt, & ipsi s̄fiter exprobrauerūt Christo dicentes: *Alios sal. se. seip. sal. nō po. etc.* ubi supra. Sed sicut Gedeon exprobratus trāsiens hostes debellauit; Sic Saluator noster post opprobria in cruce sibi illata, per mortem suam ad infernum descendit, & ibidem demones simpliciter confudit. Et sicut Gedeon habita victoriā de Madian, destruxit viros Socoth & Phanael; Sic Saluator n̄r post triumphum de demonibus, & ascensionem ad celos, populum Iudæorum & sacerdotes destruxit p̄ Romanos, & templū per turrem Phanael significatū cōcremauit.

- 4 In manus vestras do. tradi. i. spiritus superbiæ, quia non quærebant nisi gloriam victoriæ. Ex hoc autem loco & fortē similib. accepit postea Salomon parabolam, quæ habetur prouerbiorum. 15. a. Responso mollis frangit iram, sermo autē durus suscitatur furorem.
- 5 Cumq; venisset Gedeon ad Iordanem, transiit eum cū trecentis viris qui secum. Hic consequenter describitur Gedeonis iniusta derisio. quia cum peteret refectionem ab illis qui erant de populo Israel, ut possit persequi aduersarios fugientes, non solum non dederunt, sed et derisorie responderunt. & patet litera paucis exceptis.
- 6 Dixitq; ad viros Socoth. Socoth non est hic nomen mansionis filiorum Israel in exitu eorū de Aegypto, quia locus ille est in Aegypto, ut habetur Num. 33. sed est locus ubi Iacob recedēs ab Esau post confederationem fixit tabernaculum, & appellauit nomen illius loci Socoth, ut habetur Gen. 33. & erat locus ille prope Iordanem.
- 7 Da. obse. pa. Confidenter petebat ab eis, quia erant de filiis Israel.
- 8 Responderunt principes Socoth. negatiuē. et derisorie.
- 9 For. pal. ma. iam tenes eos captos. et ideo merito Gedeon r̄didit.

i Contexam

ficato. Mat. 27. c. Prætereuntes autē blasphemē. eū, mouentes capita sua et dicentes, *Ab qui destruis temp. Dei, etc.* Per viros Phanael intelligūtur scribæ & sacerdotes. Phanael. n. interpretatur facies Dei, & s̄m Greg. super Ezecl. facies ad notitiā pertinet. Ipsi uero noctiā Dei p̄ legē & prophetas habuerūt, & ipsi s̄fiter exprobrauerūt Christo dicentes: *Alios sal. se. seip. sal. nō po. etc.* ubi supra. Sed sicut Gedeon exprobratus trāsiens hostes debellauit; Sic Saluator noster post opprobria in cruce sibi illata, per mortem suam ad infernum descendit, & ibidem demones simpliciter confudit. Et sicut Gedeon habita victoriā de Madian, destruxit viros Socoth & Phanael; Sic Saluator n̄r post triumphum de demonibus, & ascensionem ad celos, populum Iudæorum & sacerdotes destruxit p̄ Romanos, & templū per turrem Phanael significatū cōcremauit.

Luc. 12.

Matt. 5. b.

Psal. 111.

D lib. 5. A cap. 10.

Cur h. cisti no.

& pro inferen

E

Col. in 82.

F

A interpretatur lupus. Videte nota principium aduersariorum
A Chri: Zabee, hostia, hoc est, quos lupus suffocauerit. Et Salmana, perfecti in malitia. Videte ergo nominum sacramenta.
 a *Conter. car. vest. &c.* * Chal. Paraj h: Nuda illorum corpora proiecit in spinas: & calcavit ea pedibus suis.

* R. Da. Kim. fecit Gedeon impios illos cognoscere iniquitatem suam, punitio in spinarum.

b ** Fecitq;* Theod. Contra legem erat quod factum fuit. Nam solis sacerdotibus Ephod ut illicebat p illos. n. reuelabat quod factum opus esset. Gedeon n. intentio minime vergebat ad impietatem, sed cum esset princeps, & dux exercitus volebat cognoscere p Ephod quid agere deberet. Ephod autem interpretor superhumera-

B le, cui copulabatur rationale: p illudq; iudicabatur, quis in bello victor futurus esset, quod clarius cognoscitur ex regum historia, Saul ait, Reduc Ephod, &c.

** Joseph.* Quod est mirabile dicam. Per duodecim lapides, quos s. pectus Pontifex in Ephod ac rationali fuito portabat, victoria pugnaturis Deo pronuntiabat. Tantus. n. splendor fulgebat, in eis, cum nondum exercitus moueretur, ut ois fieret multitudi-

manifestum, eorum auxiliis adesse Deum. Cessavit autem splendescere annis ducentis antequam haec ego conscriberem, cum Deus molestus ferret transgressiones legum.

mana in manus meas, conteram carnes vestras cum spinis tribulisque deserti. Et inde contendens venit in Phanuel, locutusque est ad viros loci illius similia. Cui & illi responderunt, sicut responderant viri Socoth. Dixit itaque eis: Cum reuersus fuero victor in pace destruem turrim hanc. Zabee autem & Salmana requiescebant * cum omni exercitu suo. Quindecim enim milia viri remanserant ex omnibus turmis Orientalium populorum, caesis centum viginti milibus bellatorum, & educentium gladium. Ascendensque Gedeon per viam eorum qui in tabernaculis morabantur ad Orientalem partem Nobe & Iegbaa, percussit castra hostium, qui securi erant, & nihil aduersi suspicabantur: fugeruntque Zabee & Salmana: quos persequens Gedeon, comprehendit turbato omni exercitu eorum: Reuertensque de bello ante solis ortum, apprehendit puerum de viris Socoth: interrogauitque eum nomina principum & seniorum Socoth: & descripsit septuaginta septem viros. Venitque ad Socoth, & dixit eis, En Zabee & Salmana super quibus exprobrauistis mihi dicentes: Forsitan manus Zabee & Salmana in manibus tuis sunt, & idcirco postulas, ut demus viris qui laesi sunt, & defecerunt, panes. Tulit ergo seniores ciuitatis & spinas deserti, ac tribulos, & contriuit cum eis atque comminuit viros Socoth. Turrim quoque Phanuel subuertit, occisis habitatoribus ciuitatis. Dixitque ad Zabee & Salmana: Quales fuerunt viri quos occidistis in Thabor? Qui responderunt, Similes tui, & vnus ex eis quasi filius regis. Quibus ille respondit, Fratres mei fuerunt, filij matris meae. Viuit Dominus, quia si seruassetis eos, non vos occiderem. Dixitque Iether primogenito suo: Surge, & interfice eos. Qui non eduxit gladium: Timebat enim, quia adhuc puer erat. Dixeruntque Zabee & Salmana, Tu surge, & irruere in nos, quia iuxta aetatem robur est hominis. Surrexit Gedeon, & interfecit Zabee & Salmana, & tulit ornamenta ac bullas, quibus colla regaliu camelorum decorari solent. Dixeruntque omnes viri Israel ad Gedeon, Dominare nostri tu & filius tuus, & filius filij tui, quia liberauisti nos de manu Madian. Quibus ille ait; Non dominabor vestri, nec dominabitur in vos filius meus, sed dominabitur vobis Dominus. Dixitque ad eos; Vnam petitionem postulo a vobis. Date mihi in aures ex praeda vestra. In aures enim aureas Ismaelitae habere consueuerant. Qui responderunt, Libentissimè dabimus. Expandentesque super terram pallium, proiecerunt in eo in aures de praeda, & fuit pondus postularum in aurium, mille septingenti auri sicli, absque ornamentis & monilibus, & veste purpurea, quibus reges Madian uti soliti erant; & praeter torques aureas camelorum. Fecitque ex eo Gedeon

Aug. Queritur quid sit Ephod vel Ephot. Quod quidem si sacerdotale est indumentum quod plerique dant vel potius super indumentum quod Graece επευδύτης dicitur: vel επουδύτης, magis super humerale interpretari potest. merito mouet quomodo de tanto auro Gedeon id fecerit, quia scriptum est: Et factum est pondus in aurium aure arum

quae potuerunt sicli mille septingenti auri: praeter brachialia et torques et opera purpurea quae erant super reges Madian praeter torques quae erant in camelorum cervicibus et fecit illud Gedeon in Ephod, et statuit illud in ciuitate sua: et fornicatus est omnis Israel post illud etc.

Quomodo ergo ista vestis de tanto auro fieri potuit? nam & mater Samuel fecit illi Ephod bath quod quidam interpretati sunt Ephod lineum quoniam eum dedit domino in templo nutritio dum. Vbi euidetius apper hoc genus esse indumentum. An ideo dictum est: statuit illud in ciuitate sua: ut hinc intelligeretur aureum fuisse factum, Non enim dictum est posuit, sed statuit, quia ita erat solidum, ut statui posset, id est positum staret. hoc ergo illicitum cum fecisset Gedeon: fornicatus est post illud omnis Israel: id est sequendo istud contra legem Dei. Vnde non frustra queritur: cum idolum non fuerit, cuiusquam

Quaest. 41. i. lib. Iud.

* In Curcar.

† de super exitentia sole, vel a solis ortu. i. Reg. 2. d.

E

F

falsi Dei simulacrum: sed Ephod, id est vnus de sacris tabernaculi: quod ad vestem sacerdotalem pertinet: quomodo scriptura dicat fornicatio nem

NICOLAUS DE LYRA.

- 1 Conteram carnes. in poenam debitam huius iniurie.
- 2 Et inde. locus est ubi iacob luctatus fuit cum angelo; & ideo vocauit nomen loci illius Phanuel, ut habetur Gen. 32. et viri Phanuel responderunt derisorie sicut et praecedentes. 3 Zabee au. Hic consequenter describitur comprehensio aduersariorum qui remanserunt. Et patet litera vsq; ibi. 4 Qui securi. quia erant ultra Iordanem, nec credebant quod Gedeon transiret Iordanem ad persequendum eos: et quia repente venit super eos, fuerunt de facili capti et debellati. 5 Reuertensque. Hic consequenter describitur derisorum supra dictorum punitio, cum dicitur: Reuertensque de bello ante solis. In Hebr. habetur de milemaaleh, id est, de altitudine solis, id est, ante occasum solis, sole adhuc existente in alto. Et exponunt Hebraei. 6 Interrogauitque cum no. &c. Tum quia volebat parcere multitudi populi, eo quod erant de filiis Israel: tum quia soli principes erat in culpa: ut patet p praedicta. 7 En Zeb. Ad hoc. n. reseruauerat eos viuos ut ostenderet viris Socoth victoriam a Deo sibi datam. 8 Tulit ergo. quia traxit per spinas et tribulos, vel quia combussit eos igne facto de spinis secundum alios. 9 Dixitque. Hic consequenter describitur, aduersariorum

comprehensorum occisio cuius causa in speciali tangitur cum queritur: 10 Qual. ibi enim manebant fratres Gedeonis: & ideo sollicitus fuit quaerere quid fuisset ibi factum. 11 Simil. i. speciosus forma pra aliis. 12 Frat. & ideo habuit specialem causam occidendi eos in vindictam fratrum suorum: quia propinquus occisi debebat homicidam interficere: ut habetur. Nu. 35. 13 Dixer. Tum quia magis volebant habere mortem breuem per manum hominis fortis, qui poterat hominem interficere uno ictu, quam longam per manum pueri qui hoc non posset. Tum quia magis horrebant mori per manum pueri, qui in hoc non videtur differre a muliere quam per manum hominis perfecti, sicut & Abimelech letaliter vulneratus a muliere fecit se interfici per armigerum suum, ne diceretur quod a muliere interfectus esset, ut c. se. 14 Dixer. Hic consequenter describitur praeda diuisio peracta. n. victoria filij Israel obtulerunt Gedeoni quod dicitur super eos vsq; ad tertiam generationem inclusiue, qui veniit, eo quod dominus hoc dominium sibi retinisset: sicut dicitur est. suo. petijt in ut de p. la sibi daretur in aures aureae: quas nobiles Ismaelitarum portare consueuerant, quod sibi concessum fuit, & patet litera. 15 Fecitque. Hic consequenter ponit sequens transgressio, cum dicitur: Fecitque: id est vestem sacerdotalem quae vocatur

* super-

A nem populi ista venerant. Ideo, s. q. prater tabernaculum vbi erant ista, que ibi fieri iusserat Deus: extra simile aliquid fieri fas non erat. Ideo factum est Gedeoni & domui eius in scandalum, i. vt ab offenso Deo discederet: q. & hoc quoddam idoli genus erat, q. extra Dei tabernaculum quodlibet manifestum p. Deo coleretur: cum illa ista que iussa sunt in tabernaculo fieri, ad Dei potius cultum referantur, quam pro Deo aut Dei simulacro coleretur. Quamquam per Ephod locutione q. significat a parte totum, omnia possunt intelligi que constituit Gedeon in sua ciuitate veluti ad colendum, Deum similia tabernaculo Dei. Et ideo per

B Ephod quia hoc est sacerdotalis insigne honoris: vt hoc sit peccatum Gedeon, q. extra Dei tabernaculum fecerit aliqd simile vbi coleretur Deus: non q. solido auro velut adorandum constituerit Ephod, sed q. ex auro illo fecerit ea q. pertinerent ad ornamenta vel instrumenta sacrarii: que oia per Ephod significata sunt. Ipsum quoque Ephod non ex solo auro fieri preceptum est: si hoc est superhumeralis sacerdotalis vestis: sed aliquid auri habet. Nam ex auro & hyacintho & purpura & coccino & byllo fieri iussam est. Sed quia hec ita posuerunt LXX. vt memoratis omnibus que de spoliis acceperat Gedeon, inferrent: & fecit illud Gedeon in Ephod, vt ex illo toto hoc factum esse cum ea locutione que significat a toto parte, ut ita possit intelligi: fecit illud in Ephod, quasi inde fecit Ephod: vel ex eo fecit Ephod: non illud totum, s. in Ephod consumens: sed ex illo quantum sufficiebat impeditens. Nam in illa interpretatione que ex Hebræo est, sic legitur: *Fecitque ex eo Gedeon Ephod.* Quod enim apud LXX. *Ephod*, hoc in Hebræo *Ephod* legitur. Non autem oēs sacerdotes tali utebatur superhumerali q. esset ex auro, hyacintho, purpura, coccino, & byllo: sed solus summus sacerdos. Non erat ergo tale quod

Ephod, & posuit illud in ciuitate sua Ephra. Fornicatusque est omnis Israel in eo: & factum est Gedeoni & omni domui eius in ruinam. Humiliatus est autem Madian coram filiis Israel, nec potuerunt ultra ceruices eleuare: sed quieuit terra per quadraginta annos, quibus Gedeon precessit. Abiit itaque Ierobaal filius Ioas, & habitauit in domo sua: habuitque septuaginta filios qui egressi sunt de femore eius, eo quod plures haberet uxores. Concubina autem illius, quam habebat in Sichem, genuit ei filium nomine Abimelech: Mortuusque est Gedeon filius Ioas in senectute bona, & sepultus est in sepulchro Ioas patris sui in Ephra de familia Ezri. Postquam autem mortuus est Gedeon, auersi sunt filii Israel, & fornicati sunt in Baalim. Percusseruntque cum Baal fœdus, vt esset eis in Deum: nec recordati sunt Domini Dei sui, qui eruit eos de manibus inimicorum suorum omnium per circumitum, nec fecerunt misericordiam cum domo Ierobaal Gedeon, iuxta omnia bona que fecerat Israel.

quo datum est Samueli a matre cum adhuc puer esset. vnde de Ephod barth dicitur, i. lineum: Sed Gedeon ex ultimo illud fecisse: q. erat praeceptum indumentum summi sacerdotis: per quod & cetera significata sunt opera sacrarii: q. in sua ciuitate prater Dei tabernaculum constituit: & ideo factum est illi &

domui eius in scandalum, vt sic interiret filiorum proles numerosa: sicut postea attestat scriptura.

Aug. Intelligendum est per prolepsin dictum esse: quod fecerit Gedeon Ephod contra legem Dei ex auro quod de uictis hostibus erat ablatum vt simul diceretur vnde erat aurum: & quod de illo sit factum. Factum est. n. in hoc peccatum sine dierum Gedeon: quando consecuta sunt mala que annexit scriptura: postquam dixit quot annis in diebus Gedeon terra quieuit.

Iosephus Gedeon principatum ponere volens, coactus retinuit illum annis iugiter quadraginta, populi iura disponens, & diuersis ad eius iudicia concurrentibus, quecumque dixisset, firmissime omnia seruabatur. Qui cum senex defunctus fuisset in Ephraem regione sepultus est.

Postquam. Aug. Et factum est cum mor. esset Gedeon, & auersi sunt filii. s. fornicati sunt post Baalim, et posuerunt ipsi sibi Baalberith testamentum vt esset eis in Deum, &c. Et Baalim, & Baalberith idola intelligenda sunt. Maior ergo transgressio & fornicatio est a populo post mortem Gedeon, quam illo viuo per Ephod. Quod etiam illicite factum erat, tamen de sacris tabernaculi erat: hec vero idololatria: non habet falsam paterne religionis defensionem. Vnde et si non in fine temporis Gedeon Ephod factum est, sed ante factum: ita Deus patietur tulit, vt pax in terra per seueraret, quia licet factum erat quod prohibuerat: non tamen longe recessum erat ab illo qui tale aliquid in tabernaculo suo in honorē suum fieri iusserat. Nunc verò grauiora commissa, & aptam post idola fornicationem populi noluit esse impunita.

Abiit

NICOLAUS DE LYRA.

superhumeralis: vt habetur Ex. 28. Sciendum tamen quod istud vestimentum non est solum de auro, sed et de lino & serico diuersorum colorum & lapidibus pretiosis: sicut fuit ibidem. & secundum quod dicitur in scholastica historia. & Aug. idem videtur dicere, quod per istud ornamentum quod summi sacerdotis erat proprium, intelliguntur alia eius ornamenta: sicut n. Gedeon motus quadam deuotione indiscreta, vt cõter dicitur ab expositoribus nostris voluit habere cultum diuinum in domo sua sicut erat in Silo: quod tamen erat illicitum, vt habetur Ios. 22.

1 Fornicatusque est om. &c. Fornicatio in scriptura in tali materia accipitur pro idololatria, licet enim Gedeon usus fuerit predictis ad cultum diuinum tantum: tamen filii Israel post mortem eius vsi sunt in cultu idololatriæ, vt autem doctores Hebraici & Latini. **2** Et factum est Gedeon, & omni domui eius in ruinam. Humiliat. &c. q. Gedeon in predictis peccauit, vt communiter dicunt doctores, pp quod & eius domus post mortem eius fere deleta fuit, vt habetur c. seq. *Captiua patet vsq; ibi.* **3** Concubina autem illius. &c. Dicunt aliqui quod fuit vxor eius, non tamen principalis: sicut aduocata: sicut de Abraham dicitur Gen. 25. *2. Filii autem concubinarum largitus est munera. & tamen non cognouit aliquam, quæ non esset vxor sua.* **4** Mortuusque. Ex hoc videtur quod in gratia mortuus fuerit et per consequens quod a peccato predicto penituerit vel excusatus fuerit. **5** Postquam. s. a cultu Dei.

6 Et for. per idololatriam. **7** Percussit, &c. de cetero in perpetuum. **8** Nec sece. quia interfecerunt filios eius: vt habetur ca. seq.

Ad maiorem predictorum intelligentiam vel potius studiosorum exercitationem potest queri, virum Gedeon mortuus fuerit in peccato mortali: et videtur quod non, quia dicitur hic de eo, Mortuusque. quod non conuenit dici in scriptura sacra, nisi de illis qui moriuntur in gratia secundum doctores Hebraicos et Latinos. Item ad Hebræos. **11.** nominatur in catalogo sanctorum, ergo, etc. Contra, quia dictum est, quod sece ornamenta sacerdotalia pro cultu diuino exercendo in domo sua, quod erat illicitum, prout dictum fuit Iosue 22. quia vt ibidem dicitur: filii Israel noluerunt bellare contra Ruben et Gad et dimidiam tribum Manasse, eo quod putabant eos fecisse altare ad sacrificia offerenda extra locum Silo cuiam domino. Item iste Gedeon ut dicunt expositores communi-

communiter, in ornamentis predictis offerebat sacrificia domino quod non erat licitum nisi filiis Aaron, ut habetur Nu. 3. si autem dicatur quod penituerit, non videtur rationabiliter dictum, quia si uerè et perfecte penitisset, predicta destruxisset. *Responsio.* Quæstio ista est de facto per viam nature nobis ignoto, & ideo nihil est hic dicendum, nisi quantum potest trahi ex scriptura vel dictis sanctorum. Dicunt igitur doctores nostri quod mortuus fuit in gratia propter rationes allegatas pro parte ista. Dicunt tamen communiter, quod peccauit mortaliter vestes sacerdotales faciendo extra locum diuini cultus, & eis utendo, cum non esset de tribu Aaron, nec etiam Leuita, dicunt tamen quod ante mortem penituit. Ad illud autem quod contra hoc arguitur quod talia non destruxit potest dici quod penituit circa mortem cum iam erat ita debilis quod hoc facere per se non poterat, precepit tamen filiis suis hoc fieri: vel saltem vestes dictas ad locum diuini cultus portare, quod quia factum non fuit, non sibi imputandum est, sed magis illis qui ad idololatriam ad quam promi erant, abusi sunt, ideo domus eius fere deleta fuit. Posset autem dici (scholasticè tamen & absque assertionem) quod Gedeon in predictis non peccauerit. Licet enim illicitum esset quando arca fuit in Silo alibi offerre sacrificia de eodem usu, vt dictum fuit Dent. 12. tamen speciali dispensatione diuina poterat hoc fieri. & sic Gedeon sacrificium obtulit in ciuitate sua, vt dictum est sup. 6. c. Et forsitan non solum fuit concessum pro illa die, sed etiam pro futuro tempore, & per consequens vestes sacerdotales facere & eis uti, quia cui conceditur principale, eidem accessorium conceditur, vti autem dictis vestibus est propter oblationem sacrificiorum & quod annexum est eis, ergo, &c. & sic patet responsio ad rationem contra hoc factam: in arguendo. Sed contra hoc dictum videtur quod in litera dicitur. Et factum est ipsi Gedeon, & domui eius in ruinam. Potest dici quod factum est domui eius in ruinam culpa, eo quod abusi fuerunt ad idololatriam: nec etiam in diuino cultu habebant licentiam vt eis sicut Gedeon. Factum est etiam domui Gedeonis in ruinam pena, vt dictum est, & per consequens ipsi Gedeon, in quantum pater quodammodo manet in filiis, secundum illud Eccl. 30. *4.* Mortuus est pater eius & quasi non est mortuus, & per consequens pater puniatur in filiis in quantum manet aliquantulum in eis. & sic ruina filiorum Gedeonis per penam redundat in ipsum non tamen quantum ad culpam.

*CAP.

CAPVT IX.

A Bijt au. Abime. &c. * Iof. Gedeon habuit filios liberos septuaginta, naturalē vero vnū de cōcubina Dro ma...

Bijt autem Abimelech filius Ierobaal in Sichem ad fratres matris suæ, & locutus est ad eos, & ad omnē cognationem domus patris, matrisque suæ, dicēs, Loquimini ad omnes viros Sichem: Quid vobis est melius, vt dominantur vestri septuaginta viri filij oēs Ierobaal, an vt dominetur vnus vir? Simulq;

na teſta regres- ſus oēs fratres oc- cidit: ſol⁹ Ioathā fugæ beneficio li- beratus eſt. Abi- melech itaq; af- ſūpta tyrannide, dñm ſe p lris fi- liis in his q̄ vellet facere declarauit q̄ vehemēter iu- ſtitia preſulib. e- rat acerbum.

* Baſil. Abime- lech homicida il- le, ſpurius Gedeo- nis filius, qui ſe- ptuaginta germa- nis illius filiis oc- ciſis, & aſtutum hoc ad regni cō- firmationē adin- uentū ſar⁹, quos cædis habuerat adminiſtros cōte- rit quidē, ſd̄ ip- ſe viciffim ab il- lis perit, & tan- dē p mulieris ma-

nū, ac lapidis iactum perit. * Theod. Ex his q̄ cōtigerunt Abimelech & Sichimitis, diſcim⁹ iprobā pſenſionē interitū afferre iprobē vtētib. ea, & tandē in diſſenſionē delinere. Si qdē q̄ liberos Gedeonis iſterecerāt, mutuis plagis perierūt. b Remanſitq; Io. Iſi. Filius iunior qui fugitādo gladiū inimici euadit, ſignificat reliquias Iſrael in extremo tpe credituras, & Antichri gladiū eua furas. hic aſcēdit i verticē mōtis Gari-

NICOLAUS DE LYRA.

A Bijt au. Hæc eſt pars incidentalis: in qua deſcribitur ruina domus Gedeonis, de qua facta fuit mētio ca. præ. Circa q̄ pri- mō deſcribit ipſius Abimelech p̄motio iniqua. ſed̄ maledictio digna, ibi: Qd̄ cū nuntiatum eſſet. tertio ſequen- vltio diuina. ibi: Miſit- que dñs. Circa primū deſcribitur primō ambitio Abimelech, cum dñs: Abijt. cuius mater nominatur concubina ca. præ. & ancilla in iſto, vt videbitur, per quod denotatur q̄ inter filios Gedeonis fuit minus no- bilis & minoris reputationis: & tñ anhelabat ad dñum præ aliis & regnū. 2 Ad ſra. vt p eos inclinaret alios ad votum ſuū. 3 Quid. p hoc innuebat, q̄ oēs alij filij Gedeonis vellent ſuper populū dñari: q̄ erat falſum ſed hoc ſugebat ad habendū intentū. 4 Simulq; q. d. ſi promotus fuero defendā vos & promouebo. Conſequenter deſcribitur eius indebita promotio cū dñs. 5 Dede. Pondo indeclinabile eſt: & ſignificat pōdus indeterminatū ſc̄m aliquos ſc̄m alios idē eſt q̄ libra. In Hebræo aut̄ h̄e, ſeptuaginta argēteos de phano Baalberith. nomen eſt illius phani, eō q̄ habitatores Sichem ibi p̄cuſſerunt ſedus cū Baal. Berith. n. ſædus iſterpretatur. ibi aut̄ theſaurus cōis reponbat. 6 Qui. In Hebræo habetur, Et ceruicoſos. 7 Et oc. &c. vt ſolus poſſet dñari. vnde ſequitur, 8 Cōgreg. ſunt au. &c. Mello aut̄ pro ut accipitur. 3. Reg. nomen eſt cuiuſdam voraginis quæ erat in Ierufa- lem, quam Salomon cœquauit terræ, ſed hic Mello nomen eſt vr̄bis. 9 Et conſt. reg. &c. In Hebræo habetur, Iuxta vlmum ſtatua q̄ erat in Sichem. ibi. n. erat quædam ſtatua pro idololatria. & ibi con- ſtitutus eſt iſle rex cuius promotio fuit iniquiſſima. 10 Quod cum nunt. Hic conſequenter deſcribit promotū et promouentiū mal. d. lio. in qua primō ponitur parabola, cum dñs: Ierunt. & primō parabola, ponitur. & ſc̄dō ad proſoſitum applicatur. ibi: Nunc igitur. Circa primū ſciendū, q̄ aliqui expoſitores noſtri dñt, q̄ per ligna in gnali in- telligit cōis populū Sichē, p cedros, principales q̄ fuerunt Abimelech.

MORALITER.

A Abijt au. Abi. hic duod deſcribunt. ſ. ipſius Abimelech p̄mo- tio maligna: & ei⁹ punitio digna. Circa primū dñs: Abijt au. Abi. vt p cognationē mris ſuę p̄p̄m ielinarer ad ſuā p̄motionē: cū tñ eēt fili⁹ ancilla: & ſic idign⁹ p̄motione, p qd̄ ſignificat q̄ idigni p̄motionib. frequēter cas pl⁹ ambiūt q̄ illi q̄ ſūt di- gni. Per hoc aut̄ q̄ dixit: Cōſid. q̄ ipſi fecerūt. Ex quo patet q̄ ei⁹ p̄motio n̄ fuit p̄ p̄ſone bonitatē, ſd̄ carnalitatē. Per iſtos ſignant̄ illi q̄ rōne cognatiōis: vel p̄ſe, vel alteri⁹ cuiuſcūq; caſ q̄ n̄ facit ad bonitatē electōis eligunt aliquē ad dignitatē

zim: q̄a nec prophetare nec perſecutionem Antichriſti po- teſt quilibet euadere, niſi prius in montem benediſtionis. i. in ſublinitatē fidei ac virtutū aſcenderit. hic eſt enim mōs Garizim, qui a Moyſe in benediſtionem deputatur. * c Ierunt. Iunil. Prouerbialiter nonnunquam ſonat historia vt, Ierunt ligna vn-

CAP. IX.

gere ſuper ſe regē aliquid ſimpli- citer docet, vt ē: Audi Iſrael, Do. De. tu. v. eſt.

1 Iſi. Si hoc fa- ctū myſticū non eſſet, quid opus erat ſcire Gedeō 70. filios & mul- tas vxores habuiſ- ſe ſed & cōcubi- nā, de qua vnū & malū ſuſcepiffet. Gedeō ergo Chri- ſtū ſignificauit, vxores, nationes q̄ p fidē Chriſto adhaſerunt. Sep- tuaginta filij ſep- tuaginta linguas mundi, in quibus per fidē ſibi do- minus filios ge- nerauit. Cōcubi- na ſynagogam i nouiſſimis Anti- chriſto creditu- rā. de qua dñs, q̄ ſe

dñt Iudeos eſſe & tñ nō ſunt, ſed ſunt ſynagoga ſathane, de qua i nouiſſimis filius neq̄, i. Antichriſ gñandus eſt filius an- cilla, ſ. ſynagoge peccatricis, Qu. n. facit pec. ſer. eſt pec. hic con- gregatis ſibi impiis ſicut Abimelech regnū iprobē vſurpa- bit, iſterfectis nobilib. filiis fidelibus, ſ. ex diuerſis nationibus & linguis, iſducet perſecutionē, vt omnes ſanctos interficiat.

2 Qui deputatus eſt in benediſtionem. 3 Homines vagi, inſi uſtuoſi, æterno incendio præparati.

4 Iſi. Credentes quos Chriſtus in fide genuit. 5 De ſeptuaginta linguis. 6 Reliquie Iſrael ſa' uæ ſient.

7 Qui deputatus eſt in benediſtionem. 8 Homines vagi, inſi uſtuoſi, æterno incendio præparati.

Per oliuā: de qua exprimit oleū & ficū quæ habet dulcē fructū, et vi- tē quæ facit fructū plurimū: intelliguntur alij filij Gedeonis, qui erant pingues in diuitiis: dulces in manſuetudine: et multiplicati in prole. Per rhanū aut̄ quæ eſt arbor vilis, intelligit Abimelech, q̄ erat de igno- bili matre, qui regnauit aliis occiſis, et ſecundum hoc patet expoſitio li- teræ. Sed q̄n̄ ad aliqd̄ v̄t litera obuiare, in qua dicitur. Ierunt. q̄a vi- ri Sichē nō iuerunt ad requirendū alios filios Gedeonis vt dominarentur eis: ſed magis dederunt pecuniā ad interficiendū eos: pp̄ q̄ dicunt expo- ſitores præditi, q̄ ſimilitudo nō tenet in oibus: ſed tenet q̄n̄ ad hoc, q̄ Sichimitæ tractabant inter ſe dicentes, Si requireremus alios filios Ge- deonis vt dñarentur n̄ri, & defenderent nos ipſi nos deſpicerent pro- pter nobilitatē & magnificentia ſuā; nec curarent de nobis. quaſi dice- rēt, melius eſt q̄ nos promoueamus iſtū Abimelech minus nobilē, & q̄ eſt p̄p̄inquis noſter ex parte matris. Hebræi vero exponūt aliter pa- rabolā iſtā q̄n̄ ad oliuā, ficū, & vitē, & magis literaliter, ut v̄t, dicen- tes q̄ p̄ iſta ſignificatur tres perſonæ notabiles, i beneficijs exhibitis po- pulo Iſrael. ſ. Gedeon, Debora, & Othoniel: qui oblatū ſibi dñum ſuper filios Iſrael recuſauerunt: eo q̄ Dñs illud dñum ſibi retinuerat: ut di- ctū eſt ſup. De Gedeone aut̄ q̄ recuſauerit, patet in c. p̄c. & de aliis duo- bus idē dñt Hebræi, licet nō ſit ſcriptū, q̄ nō oīa ſunt ſcripta. Dñt igit̄ q̄ p oliuam ſignificat Othoniel, q̄ fuit de tribu Iuda, ut dictū fuit ſup. c. j. Trib. aut̄ Iuda vocatur oliua, Hie. 11. ca. Oliuā vberē pulchrā, fructiferā, ſpecioſam vocauit dñs nomen tuū. Per ficū quæ ha- bet fructū dulcē, intelligitur Debora, quæ in Hebræo ſcribitur Dibora. & interpretatur apis, quæ facit mel dulce, & ſicut ficus fructum dul- cē, ita q̄ proprietates huius arboris r̄ndet interpretationi nominis. Per vitem vero intelligitur Gedeon, qui erat de filis Ioseph, eo quod Ioseph uocatus eſt filius accreſcens, Gene. 49. Vitis autem ramus creſcit no- tabiliter in vna æſtate. Secundū hunc igitur ſenſum exponitur ſic lite- ra. 11 Ierunt lig. i. filij Iſrael generaliter nō Sichimitæ ſpecialiter.

ecceſtaficā ut ſecularē: nō hñtes reſp̄m ad honorē Dei, & cōem utilitatē. 5 Dede. illi. p qd̄ ſignificant̄ illi q̄ nō ſolū ma- lē eligunt, ſed eēt p tali electione p mouēda expēſas magnas faciunt. 7 Et oc. &c. p qd̄ ſignat̄ q̄ illi q̄ malē ſunt promoti deprimere & annihilare bonos nitunt̄. Circa ſc̄d̄m. ſ. punitio- nē Abimelech dignā p̄mittitur parabola de oliua, ficu, & vi- nea recuſantibus ſup̄ alias arbores promoueri: & p hoc ſigni- ficantur tria ḡna hoim dignitatē regiminis reſugientiū. Pri- mi ſunt deuoti, q̄ rentes in oratione & diui. obſc. occupari, a qb. retrahit curā regiminis, q̄ cāt diſtractionē mentis: & iſti. * ſignificant-

Deut. 27. b. L. i. de parti- bus diuina. leg. c. 3.

† dominos & infra. Ibidem.

E

† domus.

Apoc. 1. 2.

Ioan. 8. d.

B

A *Dixeruntq;*. Isid. Ligna sylvarū sūt homines infructuosi, vāni, vāgi, æterno incendio preparati. Super hos nec oliua, nec ficus, nec vitis regnare dignantur, quia non merentur. Oliua enim gratiam Spiritus sancti & vñctionem pacis significat. Ficus vero legem: quam paterfamilias plātauit in vinea sua: Deus scilicet, qui familiæ id est omnium credentium pater est: qui plantauit vineā, id est populum Iudæorū: & in hac vinea ficum: id est legem: quæ primitiuum populum sicut ficus grossos, aridos, & inutiles deiecit in terrā: & postea alios fructus generauit, id est populum Christianū: quem ad debitam euangelicæ disciplinæ maturitatem, & suauissimam pinguedinem Christi cum gloria, & honore perduxit.

Ibidem. M. II. 21. 2.

† Honorificatur dii.

† Super & infra.

† vngitis in regem super vos.

B Idem. Vitis autem Christus est qui dixit: *Ego sum vitis vera.* Quia ergo populus qui Antichristo seruit in reprobum sensum datur, vt credat mendacio. i. Antichristo, qui veritati. i. Christo credere noluit, a regno vitis, id est Christi: & ab oliua, i. Spiritus sancti gratia, & a ficu, i. diuinæ legis dulcedine reprobatur.

Joan. 15. 24.

† dominos.

C *Idem. Vitis autem Christus est qui dixit: Ego sum vitis vera.* Quia ergo populus qui Antichristo seruit in reprobum sensum datur, vt credat mendacio. i. Antichristo, qui veritati. i. Christo credere noluit, a regno vitis, id est Christi: & ab oliua, i. Spiritus sancti gratia, & a ficu, i. diuinæ legis dulcedine reprobatur.

b *Dixeruntq;*. Isid. Rhamnus est genus rubi, quē vulgo senticem vřinam appellat, asperū nimis & spinosum. per quē Antichristus significatur cum omni asperitate & feritate humana nū genus vastaturus. & exiet ignis de rhamno. i. iniquitas de Antichristo: & omnes qui in illo confidunt pariter cum illo deuorabit.

D In lib. I. cap. 6.

† Gratia Spiritus sancti.

a vt vngerent super se regem; Dixeruntque oliuæ; Impera nobis, quæ respondit, Nunquid possum deserere pinguedinem meam, qua & † dii vtuntur & homines, & venire, ut inter ligna promouear? Dixeruntq;

† Legem diuinam.

ligna ad arborem ficum, Veni, & super nos regnum accipe. Quæ respondit eis: Nunquid possum deserere dulcedinem meam, fructusq; suauissimos, & ire, vt inter cætera ligna promouear? Locutaque sunt

† Christus, qui dixit, Ego sum vitis vera.

ligna ad vitem; Veni & impera nobis. Quæ respondit eis, Nunquid possum deserere vinum meum, quod lætificat Deum & homines; &

† Antichristum vel diabolum.

inter cætera ligna promoueri? Dixeruntq, omnia ligna ad rhamnum, Veni, & impera super nos Quæ respondit eis; Si verè me regem vobis † constituitis, venite, & sub vmbra mea † requiescite. Si autem non

† Aug. Vehementioris comminationis est. & quodammodo efficacior præsentioris si quis dicat, si non vis facere quod volo, sciat in te ira mea. id est, iam sciat quid eam teneat, quasi dicat, sciet, promissuo modo pœnam futuram intentans.

vultis, egrediatur ignis de rhamno, & deuoret cedros Libani. Nunc igitur si † rectè & absque peccato constituitis super vos regem Abimelech, & bene egistis cum Ierobaal & cum domo eius, & reddidistis vicem beneficiis eius, qui pugnavit pro vobis, & animam suam dedit periculis vt erueret vos de manu Madian, qui nunc surrexistis contra domum patris mei, & interfecistis filios eius septuaginta viros super vnum lapidem; & constituistis regem Abimelech filium ancillæ eius super habitatores Sicheim, eo quod frater vester sit. Si ergo † rectè & absq; vitio egistis cum Ierobaal & domo eius hodie lætemini in Abimelech, & ille lætetur in vobis. Sinaut peruersè, egrediatur ignis ex eo, & cōsumat habitatores Sicheim, & oppidum Mello, egrediarurq; ignis de viris Sicheim, & de oppido Mello, & deuoret Abimelech Quæ cum dixisset, fugit, & abiit in Bera; Habitauitq; ibi ob metū Abimelech fratris sui. Regnavit itaq; Abimelech sup Israel trib. annis. Misitq; dominus

† Fideles de septuaginta linguis.

† Peccatrici synagogæ.

† Filius perditionis, sicut & vos.

† Christo.

† Fidelibus.

† Iniquitatis.

† Ipsum Antichristum, qm & se & alios perdet.

† Isid. In persecutione Antichristi non euadit nisi qui fugit: & in montem benedictionis ascendit. Hic est mons, quem circumdant sancti, quem Moyses in Deuteronomio benedictionibus deputauit.

c tris sui. Regnavit itaq; Abimelech sup Israel trib. annis. Misitq; dominus

b Dixit

Sur.

NICOLAUS DE LYRA.

- 1 Dixeruntq; id est Othoniel ratione prædicta.
- 2 Nunquid possum. de pin. meā. qua & dii vtuntur. i. Deus in lucernis ardentibus in tabernaculo, q̄ in pleb. vnur oleo q̄linarū purissimo.
- 3 Et homines. i. condimentis ciborum, & confessionibus medicinarum. Per hanc aut pinguedinē intelligitur pietas quæ fuit in Othoniel ad subleuandū miserā filiorū Israel: vt patet ex dictis supra. 3. c.
- 4 Nunquid. id est dulcedinem consolationis diuinæ quæ fuit in Debora habente spiritum prophetiæ, ut patet ex dictis supra. 4. ca.
- 5 Nunquid poss. dese. vi. me. quod læti. &c. De lætificatione hominum videmus experientiam. de lætificatione Dei dicit Ra. Sa. q̄ hoc dicitur eo q̄ Leuita in oblationibus hostiarum non cantabant cantica diuina donec offerrentur libamina quæ fiebant de vino. Potest etiam hoc exponi de sacramento Eucharistiæ: quod est Deo acceptissimum, in

- 6 Dixit. i. ab Abimelech rōne prædicta. & accipit hic ligna & Sicheim in spālī, & alyz q̄ cū eis cōstituerūt Abimelech regē vt prædictum est.
- 7 Si aut. Rhamnus secundum Isido. est dumus paruus, qui vento agitatus ex se emittit ignem. sic Abimelech agitatus ira succendit populum Sicheim, vt habetur infra. ideo subditur.
- 8 Et de. id est principes dicti populi.
- 9 Hunc. Hic consequenter applicatur prædicta parabola ad propositum, videlicet de imprecatione maledictionis super Abimelech regem & super populum ipsum constituentem, & patet li. tera ex prædictis.
- 10 Misitq;. Hic consequenter describitur diuina punitio vbi primò describitur Sicheimitarum rebellio. secundo rebellantium impugnatio, ibi; Diciturq; est. tertio vtrorumq; destructio ibi; Porro Abi. Circa primum dicitur: Misitq;, id est permisit.

* Spiritum

MORALITER.

* significantur p oliuam, Pla. 5 1. b. Ego aut sicut oliua fructificauit in domo domini. Secundi sunt hoies in sacra scriptura studio si: de qua dicit, Eccl. 2. 4. c. Spiritus meus super mel dulcis & hereditas mea super mel & fannm. Et ideo in ea studiosi refugiūt per curam regiminis eius a dulcedine separati, & isti signantur p arbore ficum, quæ rñdit: Nunquid possum deserere dulcedinem meam, &c. Tertiū sunt hoies verè humiles: qui nō repurant se dignos promotione ad regimen aliorum. pp quod hec refugiunt quantum bono modo pñt. & isti signantur per vitem: quæ licet non possit se sustinere, sed ab alio fulcitur: tñ ex ea fructus optimus producit: sic verè humilis per aliū regi & sustentari querit & fructum optimum facit dicens: Nunquid possum

possum deserere vinum meum quod lætificat Deum & homines, & inter cætera ligna, &c. Humilitatis enim fructus est valde placēs Deo & hominib. propter quod beata virgo Maria propter humilitatem ad concipiendum Dei filium fuit electa: sicut ipsa dicit Luca 1. c. Respexit humilitatem ancillæ suæ. &c. 6 Dixit. Per rhamnum qui est arbor parua: & primo mollis est sicut herba: postea vero spinas habet, significantur homines indigni promotione: promoueri tamen procurant multiplici fictione: & grauius pungunt: & ignem dissensionis emittunt, quo ipsi & promotores sui destruantur, sicut contigit Abimelech & habitatoribus Sicheim, qui malè promouerant eum in regem, & vtinam aliis similibus sic contingat.

Sa Sur. August. Et

A nunc surge nocte in
6 in & populus tuus tecū
b. iudic. & insidiare. Quidā

Latini habent ma-
turabis. quidam ve-
rò manicabis. Quod
verò Græcus ha-
bet non potest
dici vno verbo:
quod est diluculo
surges. & fortasse
dictum est matu-
rabis a matutino
tempore: quamuis
etiam aliis tempo-
ribus dici solet ad
rē accelerādā. ma-
nicabis autē Lati-
nū verbū esse mi-
hi nō occurrit. Sed
illud mouet: q. cū
dixisset simul vt o-
ritur sol. addidit, di-
luculo surges, cum
ipsum diluculum
quod Græcè dicitur,
ipso tēpus ante
solē significet:
quod iam vsitatissi-
mē dicitur cum al-
bescere cœperit.

B sic ergo intelligen-
dū est vt quod po-
situm est mane ip-
sum diluculum in-
telligatur. additū
est autem, simul vt
oritur sol: vt expri-
mere non iā or-
to sole faciendum,
sed vbi fulgor ap-
paruerit solis ori-
tis, non enim aliū-
de albescit dilucu-
lum nisi cum cepe-
rit partē cæli quā
videmus ab orien-
te lux solis ad eam
redeuntis attinge-
re. hinc est q. in e-
uangelio vnā & eā-
dē rē alius euange-
lista dicit diluculo
factam cū adhuc
obscurū esset, alius
oriēte sole: quia
& ipsa lux quan-
tulacunque dilucu-
li sole fit oriēte.

i. ad ortū veniēte:
& fulgorē de præsentiā
propinquitāte iactantē
solis esse digno
scitur. Quā lucē quidā
idiōtæ solis non esse
putauerunt: sed esse
illā q. primitus cōdita
est antequā Deus quarto
die cōderet solē.

C

NICOLAUS DE LYRA.
1 Spiritū. i. contentionem seu discordiam excitari per spiritū mali-
gnum. 2 Inter. vt suis iniquitatibus exigentibus destruerentur ad in-
uicem. & patet litera vsq; ibi: 3 Agen. maximē de illis, qui faue-
bant Abimelech. 4 Venit. in auxilium Sichimitarum, ambiens su-
per eos dominium, vt patet sequentibus. 5 Ad cu. i. audaces effe-
li propter eius presentiam. 6 Egref. qui pertinebant ad Abimelech
& fautores eius in contemptum ipsius. 7 Clamante. vt sibi
populum attraheret & contra Abimelech excitaret. 8 Quis. q. d. nul-
lius est mome. ti. 9 Et qui. q. d. ita nobilis ciuitas est antiqua, q. non
debet seruire ei. 10 Nunquid. i. hominis qui non habet hic in do-
minandi. 11 Et con. i. pr. positum vel pr. fectum, prout in Hebr. eo
habetur. 12 Zebul. Et sic fecit magnū contemptum. 13 Super.
i. super viros tam antiquæ nobilitatis, q. Emor, qui fuit à tēpore Abra-
ham potens & nobilis, sui pater & dominus illius ciuitati.
14 Vtinam. ex quo patet q. volūbat dominari ibi. 15 Dictumq;.
Hic consequenter describitur ipsorum rebellantium in pugnatio ad in-
finitum ipsius Zebul prapofiti sui, nuntiantis sibi in secreto verba
quæ

nus spiritum pessimum inter Abi-
melech & habitatores Sichem.
Qui cœperunt eum detestari, &
scelus interfectionis septuaginta
filiorum Ierobaal & effusionem
fangunis eorum conferre in Abi-
melech fratrem eorum, & in cœte-
ros Sichimorum principes qui eū
adiuuerant. Posueruntque infi-
dias aduersum eum in summitate
montium: & dum illius præstola-
rentur aduentum, exercebant la-
trocinia, agentes prædas de præte-
reuntibus. Nuntiatumque est Abi-
melech. Venit autem Gaal filius
Obed cum fratribus suis, & transi-
uit in Sichimam. Ad cuius aduen-
tum erecti habitatores Sichem e-
gressi sunt in agros vastantes vi-
neas, uasque calcantes, & factis
cantantium choris, ingressi sunt
phanum Dei sui, & inter epulas
& pocula maledicebāt Abimelec,
clamante Gaal filio Obed. Quis
est iste Abimelech, & quæ est Si-
chem, vt seruiamus ei? Nunquid
non est filius Ierobaal: constituit
principem Zebul seruum suum
super viros Emor patris Sichem?
Cur ergo seruiamus ei? Vtinam
daret aliquis populum istum sub
manu mea, vt auferrem de medio
Abimelech. Dictū est Abimelech:
Cōgrega exercitus multitudinem
& veni. Zebul enim princeps ciui-
tatis auditis sermonibus Gaal filii
Obed, iratus est valdē: & misit clā
ad Abimelech nuntios dicens: Ec-
ce Gaal filius Obed venit in Sichi-
mā cum fratrib. suis: & oppugnat
aduersum te ciuitatē. Surge itaque
noctē cū populo qui tecū est, & la-
tita in agro & primo mane oriēte

sole, irruere super ciuitatē. Illo autē egrediente
aduersum te cum populo suo fac ei quod po-
tueris. Surrexit itaque Abimelech cum om-
ni exercitu suo nocte, & tetendit insidias iux-
ta Sichimam † in quatuor locis. Egredusque
est Gaal filius Obed, & stetit in introitu por-
tæ ciuitatis. Surrexit autem Abimelech exer-
citus cum eo de insidiarum loco. Cumque vi-
disset populum Gaal, dixit ad Zebul: Ecce
de montibus multitudo descendit: Cui ille re-
spondit. Umbras montium vides quasi capi-
ta hominum, & hoc errore deciperis. Rur-
sumque Gaal ait; Ecce populus de vmbilico
terræ descendit, & vnus cuneus venit per
viam: quæ respicit quercū. Cui dixit Zebul;
Vbi est nunc os tuum quo loquebaris; quæ est
Abimelech, vt seruiamus ei? Nōne hic popu-
lus est quem despiciebas. Egredere & pugna
contra eum. Abiit ergo Gaal spectante Sichi-
morum populo, & pugnavit contra Abime-
lech, qui persecutus est eum fugientem & i
urbē cōpulit. Cecideruntq; ex parte eius plu-
rimi vsq; ad portā ciuitatis; & Abimelech se-
dit in Ruma. Zebul autem Gaal & socios e-
ius expulit de vrbe, nec in ea passus est cōmo-
rari. Sequenti ergo die egredus est populus i
cāpū, qd cum nunciatū esset Abimelech, tu-
lit exercitū suum & dimisit in tres turmas ten-
dens insidias in agris. Vidēs q; q. egrederetur
populus de ciuitate, surrexit & irruit i eos cū
cuneo suo oppugnans & obsidens ciuitatem.
Dux autē turmę palātes p cāpū aduersari s p
sequebant. Porro Abimelech oī die illo oppu-
gnabat urbē, quā cepit interfectis habitatori-
bus eius, ipsaq; destructa, ita vt sal in ea disp-
geret. Quod cū audissent q. habitabāt in tur-
re Sichimorū, ingressi sunt phanū Dei sui Be-
rith, vbi foedus cum eo pepigerāt, & ex eo lo-
cus nomē acceperat, qui erat munitus valde.
Abimelech quoque audiens viros turris Si-
chimorū pariter cōglobatos, ascēdit i mōtē
Selmon cum oī populo suo, & arrepta securi
præcidit arboris ramum, impositūque ferens
humero dixit ad socios, † quod me videtis fa-
cere cito facite. Igitur certatim ramos de arbo-
ribus

D
† quatuor
duces.

* ipse.

-& hoc erro-
re deciperis.

† quercus
me hone-
nam.

* Abimelech.
-& in vrbe
c. impulit.

E
† fratres.

-nec in ea pas-
sus est cōmo-
rari.

† supra 7. c.

F

quæ audierat ab ipso Gaal et cautē dissimulauerat. Et patet litera vs-
que ibi. 16 Dixit. qui simulabat se esse cum Gaal quousq; Abime-
lech repente veniret super eum & socios eius interficeret, propter qd
nitebatur eum decipere, dicens. 17 Umbra modo. sequitur. Ecce
po. i. de cacumine montis quod dicitur vmbilicus terræ, quia super emi-
nei alijs partibus ventris. Sequitur. 18 Abiit ergo. qui non exiit ci-
uitatem cum Gaal ad pugnandum, sed expectabat interius belli euen-
tum. 19 Zebul autem. quia de ballati iam fuerant in campo: & pp
hoc populus ciuitatis parum curabat de eis. Cetera patet vsq; ibi.
20 Palantes. i. manifestē discurrētes. & inde dī. paleter Gallicē.
21 Porro Abim. Hic consequenter describitur virorumq; p. initio,
scilicet, Abimelech & eorum qui promouerunt eum ad regnum, quia
inter fecit eos, & finaliter interfectus est ab eis. Primò ergo describitur
destruētio vrbis Sichem, cum dicitur. 22 Quam ce. inter. Sal enim
reddit terram sterilem & ilico quando aliquis destruebat funditus ali-
quam ciuitatem spargebat ibi salē in signum perfectæ victoriæ. Scū
dò describitur destrūctio fortaliū, cum dicitur. 23 Quod cum au-
Et patet litera vsque ibi.

Aribus præcedentes sequebantur ducem. Qui circumdantes præsidium succenderunt. Atque ita factum est, ut fumo & igne mille ferè hominum necarentur, viri pariter & mulieres habitatorum turris Sichem. Abimelech autem inde proficiens venit ad oppidum Thebes, quod circumdans obsidebat exercitu. Erat autem turris excelsa in media ciuitate, ad quam confugerant simul viri ac mulieres, & omnes principes ciuitatis, clausa firmissime ianua, & super turris rectum stantes per propugnacula. Accedensque Abimelech iuxta turrini pugnabat fortiter: & appropinquans ostio ignem supponere nitentur. † Et

-fumo.

propugnacula.

† 1. Reg. 11. c.

2 ecce vna mulier fragmen molæ desuper iaciens, illisit capiti Abimelech, & confregit cerebrum eius. † Qui vocauit citò armigerum suum, & ait ad eum: Euagina gladium tuum & percuteme, ne fortè dicatur, quòd a fœmina interfectus sim. Qui iussa perficiens, interfecit eum. Illo quoque mortuo, omnes qui cum eo erant de Israel, reuersi sunt in sedes suas, & reddidit Deus malum quod fecerat Abimelech contra patrem suum, interfectis septuaginta fratribus suis. Sichemitis quoque quod operati erant retributum est, & venit super eos maledictio Ioatham filij Ieroabaal.

† 1. Reg. 11. Par.

NICOLAUS DE LYRA.

1 Abimelech autem inde. ad obsidendum eum. Sciendum autem quod alia est ciuitas in Aegypto quæ similiter vocatur Thebes de qua fuit legio Thebgorum: cui præfuit sanctus Mauricius. & alia in Iudæa nomine Theba, de qua fuit Helias Thebites: & alia est in Græcia, quæ dicitur Thebes: a qua dicuntur Thebani, & in hac obsidione Abimelech interfectus est, unde sequitur.

2 Et ecce. In Hebræo habetur: ceruicem eius, si enim confregisset

set cerebrum statim fuisset mortuus ut videtur. quod tamen non fuit, imò præcepit postea armigero suo, quod interficeret eum. unde subditur.

3 Et percutit. Plus enim formidauit opprobrium etiam post mortem quam animæ damnationem. non enim licitum est alicui sic accelerare mortem suam.

4 Et reddi. Hæc est conclusio huius capituli, ostendens qualiter malum Abimelech & promouentium ipsum reuersum est in caput eorum secundum maledictionem Ioatham filij Gedeonis.

CAP.

C A P. X.

Bost Abimelech. Augu. Quomodo fuit patruus Abimelech vir de tribu Issachar, cum Abimelech patrem habuerit Gedeon de tribu Manasse: Quomodo ergo Phua & Gedeon fratres

Quæst. 47. in lib. Iudic.

fuerunt, ut posset esse Phua patruus Abimelech, cuius filius Thola ipsi Abimelech succederet? Potuerunt ergo Gedeon & Phua vnam habere matrem, ex qua diuersis partibus nascerentur, & fratres essent vnius matris filij, non vnius patris. solebant enim nubere fœmine de aliis tribubus in alias. Vñ Saul cum esset de tribu Benjamin dedit filiã suã Dauid hoĩ de tribu Iuda & sacerdos de tribu Leui duxit filiã Iorã regis hoĩs de tribu Iuda. Hic Elizabeth & Maria cognatæ

† ut liberaret Ierusalem.

1. Reg. 18. g.

1. Reg. 18. d. 1. Par. 22. d.

Cognatæ

cognatæ in euangelijs leguntur: cum fuerit Elizabeth de filiabus Aaron ex quo intelligitur de tribu Leui aliquando nupsisse in tribu Iuda: vñ fieret inter ambas illa cognatio: ut dñi caro non solum de regia, sed etiam de sacerdotali stirpe propagaretur. a. Hic iussit Iair. Iosephus. Israelitarum principatum præcepit Iair Galaadinus, ex tribu Manasse vir, & in alijs felix, & filios bonos habens triginta numero, & in equitatu præclaros & principatum ciuitatum Galaadinarum habentes. Seder Olam. Post Tholam surrexit Iair Galaadites viginti duobus annis, extra

Luc. E

L. 5. 12.

† fil.

† in

C A P. X.

OST Amimelech surrexit † dux in Israel Thola filius Phua † patri Abimelech, vir de Issachar, qui habitauit in Samir † montis Ephraim, & iudicauit Israel viginti & tribus annis: mortuusque est ac sepultus in Samir. Huic successit Iair Galaadites, qui iudicauit Israel per viginti & duos annos, habens triginta filios sedentes super triginta pullos asinarum, & principes triginta ciuitatum, quæ ex nomine eius sunt appellatæ Auoth Iair, id est, oppida Iair, vique in præsentem diem in terra Galaad. Mortuusque est Iair ac sepultus in loco cui est vocabulum Chamõ.

he annum vnum, qui vtrique fuit communis.

Septuaginta. fuerunt Iair triginta & duo filij, conscendentes super triginta & duos pullos.

Filii au-

NICOLAUS DE LYRA.

CAPVT X.

Post Abimelech. Hic describitur quinta tribulatio filiorum Israel à qua liberati fuerunt per Ieph e. Et primò ponitur pondus tribulationis, scilicet modus liberationis, c. 11. tertio impetus seditionis, 12. c. Prima in anas, quia primò describitur tempus pacis, secundò tribulationis, ibi. Fil. au. Isr. ut opposita iuxta se posita magis elucescant. Tempus autem pacis describitur sub duobus iudicibus successiue præsentibus. Tempus autem secundi ponitur ibi. Huic successit Iair. De primo dicitur.

1 Post Abimelech. Non dicit rex, sicut de Abimelech, qui iniquè usurpauit sibi nomen regium. Iste autem redijt ad modum pristinum quo iudices præerant, scilicet per modum directionis & consilij magis quam per modum dominij.

2 Thola. Patruus est frater patris, & ideo secundum istam translationem Phua fuit frater Gedeonis. Sed sequens littera vñ ne repugnet, cum dicitur, Vir de Issachar. Gedeon autem fuit de tribu Manasse, ut dictum est supra. 6. ca. tribus autem erant in communi. Ad quod potest dici quod in communi tribuum fuit sub præcepto, ne commiserentur sortis hereditatem, ut dictum fuit Num. 35. ideo mulieres quæ nõ habe-

habebant hereditatem, poterant nubere cum viris alterius tribus, ut dictum fuit ibidem: quia ex hoc non sequebatur commisitio fornicum.

Mater autem Gedeonis secundum ista fuit huius conditionis: sic successiue cõtraxit vni viro de tribu Manasse: & alteri de Issachar. Sciendum tamen quod vbi translatio nostra habet Phua patri Abimelech: in Hebræo habetur filij Dodo. & secundum Hebræos est hoc nomen proprium patris ipsius Phua. & secundum hoc non oportet accere quod Phua & Gedeon fuerunt fratres ex parte matris. Sciendum etiam quod Dodo apud Hebræos est etiam nomen commune, & significat patrum suum, & secundum hoc processit translatio nostra. Sicut in Latino idem nomen aliquando est proprium & commune, & quicquid tamen: sicut hoc nomen Romanus aliquando accipitur pro proprio nomine vnius hominis, aliquando pro nomine adiectiuo communi ad omnem hominem Romanum, translatio autem nostra discrepat hic ab Hebræica, ut patet per prædicta.

3 Hunc Iair. Hic describitur tempus secundi iudicis. Et patet littera vsque ibi.

4 Sedentes. id est, mulos, secundum translationem istam. In Hebræo non additur asinorum, & ideo secundum doctores Hebræicos per pullos intelliguntur hic equi iuuenes electi.

Filij

MORALITER.

1 Post Abimelech. In hoc capitulo mihi non occurrit aliquid exponendum mystice quod sit alicuius momenti: propter quod pertransco.

ponendum mystice quod sit alicuius momenti: propter quod pertransco.

A *Filii autem* a *† Filij autem* Israel, &c. Iosephus, Res equidem Hebræorum ad inhonestam vitam, & iniuriam Dei legumque terebantur. Quos Ammonitæ despicientes & Palestini, magno exercitu provinciam devastabant: omnemque regionem trans Iordanem detinentes, reliqua comprimere præsumebant.

B *Peccauimus* b *redde tu nobis,* &c. Tertullia. Dei misericordia ipsum Israel toties restituit, quoties iudicauit: toties refouit, quoties & increpauit.

C *Theodore-* tus. Clamauerunt

† Filij autem Israel *† peccatis* veteribus iungentes noua fecerunt malum in conspectu domini, & seruerunt idolis Baalim, Astaroth & dijs Syriæ ac Sidonis & Moab & filiorum Ammon, & Philisthijm: dimiseruntque dominum & non coluerunt eum. Contra quos dominus iratus tradidit eos in manus Philisthijm & filiorum Ammon, afflictique sunt, & vehementer oppressi per annos decem & octo omnes qui habitabant trans Iordanem in terra Amorrhæi, quæ est in Galaad, in tantum ut filij Ammon Iordane transmissio vastarent Iudam & Beniamin, & Ephraim. Afflictusque est Israel nimis. Et clamantes ad Dominum dixerunt: Peccauimus tibi, quia dereliquimus te, Dominum Deum nostrum, & seruiimus Baalim. Quibus locutus est Dominus: Nunquid non Aegyptii & Amorrhæi, filiique Ammon & Philisthijm, Sidonii quoque & Amalec & Chanaan oppresserunt vos, & clamastis ad me, & erui vos de manu eorum? Et tamen reliquistis me, & coluistis deos alienos. Idcirco non addam ut ultra vos liberem. Itē & inuocate deos quos elegistis. Ipsi vos liberent in tempore angustiarum. Dixeruntque filij Israel ad Dominum: peccauimus, redde tu nobis quicquid placet: tantum nunc libera nos. Quæ dicentes, omnia de finibus suis alienorum deorum idola proiecerunt, & seruiuerunt Domino Deo, qui doluit super miseriis eorum. Itaque filij Ammon *† conclamantes* in Galaad fixere tentoria: contra quos congregati filij Israel in Maspha castrametati sunt: Dixeruntque principes Galaad singuli ad proximos suos; Qui primus ex nobis contra filios Ammon cœperit dimicare, erit dux populi Galaad.

1 runt ad Deum D
2 cōseruatorem † rursus.
3 seipso accusan-
4 tes quod reli-
5 cto beneficio
6 ac vero Deo,
7 falsos coluisset.
8 At posteaquā
9 Dominus in-
10 gratum eorum
increpauit ani-
mum (multi-
plicem prouid-
entiam eius E
3 sapius experi-
4 ti, idolorum
cultum, præ-
5 posuerant) &
6 comminatus † Mahon-
7 est se nullas
8 post hac laturum
9 suppetias, † vestra
10 Vbi inquam
suas iniquitates
cōfessi sunt,
alienosque De-
os abstulerunt
ē medio, ser-
uantes Domi-
no, beneficentiam
eius per-
tenserunt.

F
Cap.

NICOLAUS DE LYRA.

1 *Filij au.* Hic consequenter describitur tempus tribulationis. ubi primò describitur culpa cum dicitur: *Filij au.* quæ explicantur magis in particulari, cum dicitur:
2 *Et seruerunt idolis.* Et nominantur hic septem idololatriæ, ut patet in litera. Secundò ponitur debita pœna cum dicitur: *Contra quos.* Et patet: Tertio penitentia cum subditur: *Peccauimus tibi.* Et sequitur.
3 *Quibus locu.* &c. scilicet per Phinees, qui adhuc viuebat: ut dicunt Hebræi. Tamen si dictum eorum est verum, erat multum antiquus, quia a tempore quo filij Israel debellauerunt Schon & Og & Balac vsque ad tempus Iephte, qui liberauit filios Israel de hac tribulatione, fluxerunt anni trecenti, ut habetur cap. seq. deficiunt tamen aliqui: ut dicitur. & tamē ex tunc Phinees iam erat homo perfectus: quia fuit ductor exercitus contra Madianitas: ut habetur Num. 31. Potest etiam dici, quod fuit per alium prophetam: quia non nominatur hic quis ille fuerit.

4 Nunquid

4 *Nunquid non.* Hic nominantur septem gentes a quibus tribulationes passi sunt filij Israel cōtra septem idololatrias supra nominatas in quibus deliquerant.
5 *Idcirco non.* Tales negationes diuini auxilij intelligendæ sunt sub conditione, scilicet si verè non peniteant illi qui sunt in afflictione positi, ut patet ex sequentibus.
6 *Itē, & inuoca.* Ironice loquitur: ut de peccatis magis doleant & confundantur. ideo subditur.
7 *Dixeruntque filij Israel, &c.* Et quod hæc penitentia vera fuit, patet ex sequentibus.
8 *Omnia de finibus suis alienorum deorum ido.* & ideo prius negatum auxilium concessit dominus. Ideo subditur.
9 *Qui do. super miseriis eorum, itaque filij Ammon, &c.* id est ad bellam mutuo se conuocantes & exhortantes contra Israel.
10 *Qui primus ex nob. &c.* Hoc dixerunt principes de Galaad, ut aliquis cum maiori diligentia esset dux in bello: quia ad victoriam consequendam multum valet diligentia ducis & constantia ipsius.

CAP.

CAPVT XI.

A

Vit itaque. * Ioseph. Ammonitis castrametantibus in terra Galaadiorum, p[ro]uinciales occurrerunt, ammonente se gentis duce. Erat autem quidam nomine Iephte, vir virtute paterna potens ad exercitum dispensandum quē sub mercede posebant. Ad hunc ergo mittentes rogabāt vt cum eis pugnaret, promittentes ei vt cuncto tempore principatum exercitus sui cōcederent.

Augu. Iephte interpretatur aperiens: qui Christum significat. Ipse enim discipulis suis aperuit sensum vt intelligerent scripturas. Hunc Iephte fratres de domo patris expulerunt tanquam legitimæ vxoris filij fornicariæ filium. hoc cōtra Christum fecerunt principes sacerdotū Scribæ, & Pharisei, qui de legis obseruatione gloriari videbantur tanquam legem solueret; & ideo legitimus filius nō esset. Et quantum ad gerem, mater eius synagoga Iudeorum dicitur potēst: quæ saepe cum idolis fornicata est. Sed illi quasi obseruatores legis videbantur legitimi: hic autem cōtra legem facere videbatur. ideo tanquam legitimi non legitimum iure sibi visi sunt eiecisse. secundum hoc enim plebs illa dicta est fornicari: quia legis præcepta non seruant & tanquam viro non exhibent fidem.

† quem pererat ipsi. 156. di. c. na. scit. Quæst. 49. in Lib. Iud.

B Post aliquid dies.

Quæst. 49. 1. lib. Iud.

C

Habitauit in terra Tob: in terra, s. bona vel potius optima. Quæ n. Græcè & Latine optimū dicitur. Id autē interpretat Tob: vbi vñ intelligēda resurrectio. Quæ n. magis terra optima q̄ terre nū corpus excellētia immortalitatis & incorruptionis idutū?

Congrega.

Congrega. * Iosephus. In p[ro]uincia Galaaditica morabatur, & omnes de longe ad se venientes, sub mercede p[ro]pria retinebat. Illis vero supplicatibus atq; iurantibus omnem principatum se ei fore p[ro]bituros: tandem aliquando contempsit & velociter diligentia rerum habitam in vrbe Masphat exercitu constituto, legationem mittit ad regem Ammonitarum.

CAP. XI.

Aug. Infirmitates, scilicet Christi p[re]uulerat, quia ita voluit, vt ab eis quæ oportebat pateretur, sicut hoc idem significauit Iacob, p[re]uulerat ang. lo. cum quo, ideo vt id ipsum portenderet iustabat.

Qui postquam creuerant, eiecerunt Iephte, dicentes: Heres in domo patris nostri esse non poteris; quia de adultera matre natus es. Quos ille fugiens atq; deuitans habitauit in terra Tob.

Congregatiq; sunt ad eum viri inopes, & latrocinantes, & quasi principem sequebantur. In illis diebus pugnabant filij Ammon cōtra Israel: qui bus acriter instantibus, perrexerunt maiores nati de Galaad vt tollerent in auxilium sui Iephte de terra Tob. Dixeruntque ad eum: Veni, & esto princeps noster, & pugna contra filios Ammon

Aug. Quasi dicat, Hic homo non est à Deo, qui sabbatum non custodit, se autem legitimos filios iactantes, dixerunt: Nos ex fornicatione non sumus nati: vnum patrem habemus Deum.

Aug. Quis quatus esset abscondit, & fruientes latuit. Si enim cognouissent, nunquam dominum glorie crucifixissent. Fugit, quia mortis infirmitate videant, sed non virtutem resurgentis.

Abiecio vel reuicatio, qui a p[ri]mo Christum abiecerunt, sed eis postea reuelabitur.

Qui interpretatur filius populi inopi, vel filius inopis. Hi sunt qui ex ipsa gente inuicēles p[er]manferunt, vel in gehenna de iurati sunt, vel diabolo & angelis eius.

Vit itaque illo in tempore Iephte Galaatides vir fortissimus atque pugnator, filius mulieris meretricis, qui natus est de Galaad: Habuit autē Galaad vxorem de qua suscepit filios, qui postquam creuerant, eiecerunt Iephte, dicentes: Heres in domo patris nostri esse non poteris; quia de adultera matre natus es. Quos ille fugiens atq; deuitans habitauit in terra Tob. Congregatiq; sunt ad eum viri inopes, & latrocinantes, & quasi principem sequebantur. In illis diebus pugnabant filij Ammon cōtra Israel: qui bus acriter instantibus, perrexerunt maiores nati de Galaad vt tollerent in auxilium sui Iephte de terra Tob. Dixeruntque ad eum: Veni, & esto princeps noster, & pugna contra filios Ammon

Quæst. Ind. Matt. 5. Ibi. 27.

E Ibi.

Latroc. Ab. 1.

Augu. Ante passionem cū publicanis & peccatoribus manducant dicens. Non est opus sanis medicus sed egrotis. Inter latrones quoque crucifixus, vnum, de cruce in paradysum translatus. Postquā verò surrexit & cepit esse in terra Tob, collecti sunt ad eum scelerati homines pro remissione peccatorum. qui cum illo ambulabant: quia secundum præcepta eius vivebant. hoc etiā quotidie fit dum confugiunt ad eum impij vt iustificentur & discant vias eius.

In illis diebus. Aug. Qui abiecerunt Christum, ad eum rursus conuersi in ipso receperunt salutem. Vnde in Actibus apostolorum Petro hortate vt ad eum conuerterent quem fuerat persecutus: multi sunt compuncti corde ab ipso quem alienauerunt desiderantes salutē. Quid est n. liberari ab inimicis nisi a peccatis saluari? Sic. n. ait: Agite penitentiam: & baptizetur vnusquisque vestru in nomine domini Iesu Christi, & remittentur vobis peccata vestra. Vel illa potius significat vocatio Iudeorum quæ in fine speratur, q̄ videtur notari cum dicitur: Es factum est post dies, id est post tempus. Q. non illud intelligatur q̄ tacenti p[er]sone de mini est factum, sed q̄ postea futurum. Quod vñ pertinere ad hoc, q̄ seniores Galaad venerunt ad Iephte: vt per æta tem senilem nouissima p[er]pa significent.

Dixeruntq;

NICOLAUS DE LYRA.

CAP. XI.

Vit itaque. Descripto pondere tribulationis, hic consequenter describitur modus liberationis: vbi primò describitur conditio ducis liberantis, secundo humiliatio ipsius deprecantis, ibi: Et misit nuntios. tertio prostratio aduersarii rebellatis, ibi, Factus est ergo. Circa primum describitur ipsius Iephte eiecō, secundo ipsius in principem electio ibi: In illis diebus. Circa primum dicitur.

Fuit ita. & c. Galaad autem aliquando accipitur pro nomine vnus terræ: aliquando pro nomine vnus ciuitatis in illa terra, & aliquando pro nomine vnus hominis, & omnibus illis modis Iephte dicitur Galaatides: quia fuit natus de terra Galaad: & pater eius vocatus est Galaad: vt statim subditur in hoc. c. Et ciuitas sua vocata est Galaad, vt hñ infra. c. 12.

Filius mulieris meretricis qui. Hebraei dicunt: Filius mulieris hospitatriæ.

hospitatriæ, quia zonah nomen Hebraicum hic positū est equiuocum ad meretricem & hospitatriam: vt dictū fuit Iosue 2. de Raab. & forsitan vtraque significatio isti mulieri conuenit.

Habuit autem, & c. pater Iephte: vxorem aliam & veram. Heres in do. pa. no. esse non poteris. quia de adultera matre natus es.

Congregatiq; sunt. In Hebræo non habetur hoc: Et latrocinantes. Credibile enim est quod agebant p[re]das de aduersariis filiorum Israel tantum: sicut Dauid & viri eius faciebāt: vt habetur primi Regum vigesimoseptimo.

In illis diebus. Hic consequenter Iephte in principem terræ Galaad eligitur. vnde subditur:

Dixeruntque ad eum. Veni & esto princeps nost. dum tamen tu sis dux belli nostri.

Quibus

MORALITER.

Fuit itaq; illo in temp. In hoc. c. litera nostra discrepat in pluribus ab Hebraica. Primò in hoc quod dicitur:

Filius mulieris. Hebræi dicunt: Filius mulieris hospitatriæ. Secundo in hoc quod dicitur: De adultera matre generatus es. Hebræi & libri nostri correcti habent: De altera matre natus es. Tertio in hoc quod dicitur.

Congregatiq; sunt ad eum viri inopes & latrocinantes, Hebræi non habent latrocinantes: sed tantum inopes. Ego autem intendo capitulū istud exponere mysticē s[ecundum] literā Hebraicam, quā reputo veriorē. Igitur per Iephte, qui dicitur vir fortissimus allegoricē potest intelligi dñs noster Iesus Christus, qui tantæ fortitudinis est, q̄ porat omnia verbo virtutis suæ, vt dicit Heb. 1. a. & bene dicitur filius mulieris hospitatriæ, i. virginis Mariæ: quæ ex plenitudine suæ pietatis recipit omnes ad eā debite recurrentes in hospitium suæ misericordiæ. Bern. Maria oibus oia facta est: sapientibus & insipientibus debitorum se facit

facit, omnibus sinum misericordiæ aperuit: vt de eius plenitudine acciperent vniuersi. Quæ bene dicitur altera mater, i. alterius condōnis quàm ceteræ matres, nam ipsa sola m[ar] & virgo. Hunc autē Iephte scilicet Iesum Christum reprobauerunt fratres sui, s. Iudæi, quorū erat frater secundum carnē, & ipse fugit ab eis in persecutione Herodis, Matt. 2. & in persecutione ciuū suorum qui voluerunt eum precipitare de supercilio montis, super quem fundata erat ciuitas eorū. vt habetur. Lucæ 4. Et congregati sunt ad eum viri inopes, id est, apostoli & alij discipuli propter ipsum omnia relinquentes.

Perrexerunt maiores, & c. Per istos maiores possunt intelligi Iudæorum doctores, quorum aliqui recurrerūt ad eius auxiliū ante passionē suā ei edētes in eum, vt Nathanael. Io. j. & Nicodemus q̄ erat magister in Israel. Io. 3. & plures alij quorū noia non exprimunt in euangelio de quibus dicitur Io. 12. f. De principibus aut multi crediderunt in eum, & c. Et loquitur euangelista de tempore ante Christi passionem, vt patet intuenti.

Reuer-

A a *Dixeruntque princi.* Aug. Tale quid figuratū est in Ioseph, quem fratres uendentes abiecerunt: & cū fame tribularent ad eius opem misericordiamque conuersi sunt. hic uero amplius elucet significatio futurorum, quia nō ipsi prorsus fra-

qui ex ipsa gente in infidelitate pmanerunt, aut oēs gehen D nāe p̄destinati: *ubi erit fletus & stridor dentium*: tanquā populo m̄coris. Quāquam populus m̄coris diabolus & angeli eius cōuenienter intelliguntur, uel quia aeternam miseriam

ibidem. en. 37. f. **Augustia:** pro toto populo supplicantes. sicut eadem gēs dicitur Israel, siue in eis qui tūc fuerunt, Christumque reprobauerunt, siue in eis qui postea ad eius opē reuersi sunt, populo enim dicitur inimico, siue in maioribus, siue in posteris suis longa odia trahenti, tandemque conuerso in eis qui tunc sunt cōuertendi, *Nonne vos odio habuistis me, & eiecistis de domo patris, mei?* Putauerunt enim se eiecisse Christum de domo Dauid, in qua regni eius non erit finis.

B *Et pugnes.* August. Quod contra filios Ammon dux queritur Iephte qui bus uictis liberentur, qui, co duce bellare cupiebant, quia Ammon interpretatur filius, populi mei, uel populus m̄coris, aut illi significantur inimici qui

Quibus ille respondit. † *Nonne uos estis qui odistis me & eiecistis*

de domo patris mei, & nunc uenistis ad me † *necessitate compulsi?*

a *Dixeruntque principes Galaad ad Iephte.* Ob hanc igitur causam nunc ad te uenimus, ut proficiscaris nobiscum, & pugnes contra filios Ammon, sisque dux omnium qui habitant in Galaad. Iephte quoque dixit eis. Si uere uenistis ad me ut pugnem pro uobis contra filios Ammon, tradideritque eos dominus in manus meas, ego ero uester princeps? Qui responderunt ei. Dominus qui hęc audit ipse mediator ac testis est, quod nostra promissa faciemus. Abiit

itaque Iephte cum principalibus Galaad, fecitque eum omnis popu-

lus principem sui. Locutusque est Iephte omnes sermones suos domino in Maspha. Et misit nuntios ad regem filiorum Am-

mon qui ex persona sua dicerent. Quid mihi & tibi est, quia uenisti contra me, ut uastares terram meam? Quibus ille respondit. Quia tulit Israel terram meam quando ascendit de Aegypto, a finibus Arnon usque leboc atque Iordanem. Nunc ergo cum pace redde mihi eam. Per quos rursus mandauit Iephte, & imperauit eis ut dicerent regi Ammon. Hęc dicit Iephte. Non tulit Israel terram Moab, nec terram filiorum Ammon, sed quando de Aegypto con-

scenderunt, ambulauit per solitudinem usque ad mare rubrum, & uenit in Cades, misitque nuntios ad regem Edom, dicens. Dimitte ut transeam per terram tuam. Qui noluit acquiescere precibus eius. Misit quoque ad regem Moab, qui & ipse transitum præbere contempsit. Mansit itaque in Cades, & circumiuit ex latere terram Edom, & terram Moab. Venitque ad Orientalem plagam terræ Moab, & castrametatus est trans Arnon, nec uoluit intrare terminos Moab, Arnon quippe confinium est terræ Moab. Misit itaque Israel nuntios ad Sehon regem Amorrhæorum qui habitabat in Hesebon, & dixerunt ei. Dimitte ut transeam per ter-

eis quos decipiunt acquirunt vel quia ipsi æterne miserie deputati sunt.

C *Ego ero uester.* Ibidem.

Aug. id est, rex quem nondum habebat gens illa tempore iudicum. Cæperunt aut habere Saullem regem, & postea successores eius. Nam in Deuteron. cum

eis præcipitur, qualē deant hē- reregē si hoc eis placuerit, nō ibi rex, sed princeps nominatur, sed Iephte illū signi-

ficabat qui uerus est rex.

Aug. Rex. f. si cut in titulo crucis scriptum est.

postquam enim Iephte liberauit eos ab inimicis, non eis rex factus est, ut intelligeremus hęc potius ad Christum quam ad ipsum Iephte pertinere, de quo scriptura narrationē concludit ita. *Et iudicauit Iephte Israel sex annis & mortuus est, &c.* Iudicauit ergo Israel sicut ceteri iudices, non ibi regnauit ut prin-

† Gen. 26. f.

Ibidem.

1. Reg. 10. a.

Deut. 28. d.

E

* ipse Israel.

F

NICOLAUS DE LYRA.

1 *Quibus ille respondit*, non statim credens eis, propter ea que passus fuerat ab eis.

2 *Nonne uos estis qui odistis me.* licet supra dictum sit de fratribus suis tantum quod eiecerunt eum, tamen hic alloquitur senes illius populi generaliter, quia ad querimoniā & instum fratrum suorum senes qui erant iudices illius populi, eiecerant eum. Vel forte inter illos qui uenerunt ad Iephte erant fratres sui, uel eorum aliqui ad quos principaliter dixit uerbum suum: propter quod diligentius explicant intentum suum dicentes.

3 *Ob hanc igitur causam, &c.* Quia explicata respondit Iephte:

4 *Si uere uenistis ad me.* i. fideliter & absque fallacia, hoc dicit interrogando. Qui responderunt ei simpliciter adfirmando etiam iuramento cum dicitur.

5 *Dominus qui hęc au.* quia nihil eum latet. *Ipsē me. ac test. est.* Iurare est Deum testem inuocare, sequitur.

6 *Locutusque est Iephte, &c.* ibi enim erant cōgregati Galaaditæ coram domino, quia dominus præsens est ubique, licet ibi non esset tabernaculum, & ideo ibi replicauit Iephte pacta quæ erant inter ipsum & populum, ut negotium esset firmum & solidum.

7 *Et misit nun.* Hic consequenter ponitur supplicatio deprecantis. Ad cuius intelligentiam considerandum, quod filijs Israel petentibus transitum pacificum per terram Sehon regis Amorrhæi, non solum ipse negauit, sed eis occurrens eisdem

eisdem etiam ad præliū prouocauit, pp quod dominus ipsum & terram suam in manus filiorum Israel tradidit, cuius terræ unam partem Sehon abstulerat a filijs Moab, ut habetur Numer. 21. Rex autem iste Ammon de quo hic agitur, regnabat etiam in Moab, propter quod illam terram quam Sehon abstulerat de Moab tanquam suam repetebat, & a filijs Israel iniuste possessam dicebat, quod non erat uerum sicut fuit declaratum Numer. 21. Igitur circa hoc primo ponitur ipsius Iephte petitio humilis, secundo regis Ammon responsio rationalis, ibi *Quibus ille respondit*, tertio responsio nis euacuatio rationalis ibi *per quos rursus.* Circa primū dicitur. *Et misit nuntios.* Uolebat enim declarare titulum suum iustum, & ideo primo misit nuntios de pace tractanda, & in hoc se humiliavit, dicens.

8 *Quid mi.* Quati diceret non habeo uoluntatem bellandi tecum, nec tu habes causam contra me.

9 *Et uasta.* i. meo regimini & defensionem commissam.

10 *Quibus.* Hic consequenter ponitur responsio irrationabilis, cum dicitur.

11 *Quia tulit.* quod erat falsum, quia Israel non abstulit a filijs Moab & Ammon aliquid de terra sua, ut habetur Num.

11. & Deuteron. 2. sed solum a Sehon & Og. & illud fuit eis licitum, ut declaratum fuit Nu. 21. & iterum hic declarabitur per uerba Iephte.

12 *Per quos.* Hic cōsequenter ponit dictę respōsionis euacuatio rōnabilis, ubi Iephte ostēdit triplici rōne, qđ illam filij Israel iuste possidebant, secunda ponitur ibi. *Tradiditque eum.*

C princeps, sicut hi qui in regnerum voluminib. continentur. **A** Nonne ea qua pos. & c. Nonne quaecunque hereditavit tibi Chamos.

Lib. 8. Origi
Com. in Isa.
cap. 15.

* Hieronymus. Chamos idolum erat consecratum, quod alio nomine dicitur Beelphegor.

* Isidor. Beelphegor, interpretatur idolum ignominie, idolum enim fuit Moab cognomento Baal super montem Phegor, quem Latini Priapum vocant, Deum, hortorum. Fuit enim de Lapfaco ciuitate Hellesponti, de qua pulsus est, & propter virilis membri magnitudinem in numerum Deorum suorum eum Graeci transfulerunt, & in nomine sacrauerunt hortorum, vñ & dicitur p. esse

terminos Ammon.

B hortorum. Fuit enim de Lapfaco ciuitate Hellesponti, de qua pulsus est, & propter virilis membri magnitudinem in numerum Deorum suorum eum Graeci transfulerunt, & in nomine sacrauerunt hortorum, vñ & dicitur p. esse

ram tuam vsque ad fluuium. Qui & ipse Israel verba despiciens, non dimisit eum transire per terminos suos sed in infinita multitudine congregata egressus est contra eum in Iasa, & fortiter resistebat. Tradiditque eum dominus in manus Israel cum omni exercitu suo, & percussit eum, & possedit omnem terram Amorrhæi habitatoris regionis illius, & vniuersos fines eius, de Arnon vsque Ieboe, & de solitudine vsque ad Iordanem. Dominus ergo Deus Israel subuertit Amorrhæum pugnantem contra illum populo suo Israel. Et tu nunc vis possidere terram eius? Nonne ea quæ possedit Chamos Deus tuus, tibi iure debentur? Quæ autem dominus Deus noster victor obrinuit, in nostram cedent possessionem. Nisi forte melior es Balac filio Sefhor rege Moab, aut docere potes quod iurgatus sit contra Israel & pugnaverit contra eum quam habuit in Hesebon, & viculis eius, & in Aroer & villis illius, vel in cunctis ciuitatibus iuxta Iordanem per trecentos annos. Quare tanto tempore nihil super hac repetitione tentastis? Igitur non ego pecco in te, sed tu contra me male agis, indicens mihi bella non iusta. Iudicet dominus arbiter huius diei inter Israel, & filios Ammon. Noluitq; acquie-

esse horti, propter eorum fecunditatem. * Augustinus. Hoc quidam Latini sic interpretati sunt. Nonne quæcunque dedit tibi Chamos Deus tuus possidebis, & c. Vbi videtur Iephte confirmasse Deum qui vocatur Chamos, potuisse aliquod hereditatis dare cultoribus suis. Quidam vero sic habent. Nonne quæcunque possedit Chamos Deus tuus hæc possidebis? quasi aliqd tale potuerit possidere. An forte secundum hoc dictum est, quod sub angelis constitute sunt gentes iuxta canticum Moysi? Nunquid ille angelus sub quo erant filii Ammon, Chamos dicitur? Qui hoc audeat adfirmare, cum possit intelligi secundum eius opinionem dictum, quia putabat Deum suum possidere hæc, vel in possessionem

lib. Iud. Quæst. lib. Iud. t. omni lo. furo. gato. E. t. pos. faciet. F. nem

NICOLAUS DE LYRA.

* tertia ibi. Nisi forte. Prima ratio accipitur ex hoc quod filii Israel in nullo impugnaverunt filios Ammon & Moab, sed Sehon eos impugnante occiderunt, & per consequens quicquid possidebat iure belli acquisierunt. Hanc autem rationem Iephte tangit dicens se repetes processum filiorum Israel declinando a terminis Ammon & Moab. ut habetur Deut. 2. & Num. 21. Et patet ista vsque ibi. 1. Egr. filius. Ipse enim Sehon iure obuia filijs Israel est extra terram suam ad eos debellandum. Ex quo patet quod habuerunt contra eum iustum bellum & per consequens regnum eius iusto bello acquisitum a filijs Israel fuit ab eis & iuste possessum. 2. Tradiditque eum. Hic ponitur secunda ratio, quæ accipitur ex auctoritate diuina, quia est dominus celi & terre, & ideo potest terram ab uno possessam alteri dare pro sua voluntate, quod fecit de terra possessa a Sehon rege tradendo eam filijs Israel possidentem secundum quod dicitur Deut. 2. Ecce tradidi in manus tua Sehon regem Hesebon, Amorrhæum, & terram eius incipe possidere, & c. & hanc rationem tangit Iephte, dicens. Tradiditque eum dominus in manu Israel eum. Et patet litera vsque ibi. 3. Nonne ea. Quod dupliciter exponitur. Vno modo sic. Quæ possedit Chamos Deus tuus. i. populus Moab qui Chamos colebat, ut sit sensus, quod illa pars terræ Moab quæ actu possidebatur ab eo quando filii Israel debellauerunt Sehon, illa de iure erat populi Moab, non autem illa pars quæ possidebat Sehon a filijs Israel acquisita. Alio modo, exponitur, ut sit confirmatio rationis precedentis. Ad cuius intellectum est considerandum, quod sicut fideles victorias suas attribuunt Deo vero, ita infideles victorias suas suo Deo falso. Dicit igitur. Nonne ea, etc. i. possidere te fecit. 4. Chamos Deus, secundum opinionem tuam. 5. T. bi iure debentur. i. reputans iure acquisita per victoriam. 6. Quæ autem domini. quasi diceret multo fortius illud quod obtinimus Deo vero nobis victoriam prestante iuste est nobis acquisitum & possessum. 7. Nisi forte melior es, & c. Hic ponitur tertia ratio, quæ hic accipitur ex prescriptione, quia populus Israel fuerat in tam longa & pacifica possessione huius terræ, quod nullus de cetero deberet reclamare, & maxime quia iustus titulus præcesserat: ut patet ex prædictis, & hoc est quod dicitur: Nisi forte melior es Balac filio Sefhor rege Moab, qui erat rex Moab illo tempore quo debellatus fuit Sehon: ut habetur Num. 22. qui licet vocauerit Balaam ad maledicendum filijs Israel non tamen repetebat terram Moab quam filii Israel abstulerant a Sehon: sed timebat ne perderet aliam partem: & terram Madian de qua erat natus, ut dictum sunt ibidem: nec aliquis alius rex post eum repetiuit hanc terram. Id subditur: 8. Aut docere potes quod iurg. & c. scilicet quod rex Moab post Balac. 9. Contra Israel & pugnaverit. Ad recuperandum hanc terram. 10. Quando habitauit in, & c. i. toto tempore quod Israel habitauit in ista terra, & quantum fuerit illud tempus subdit dicens: 11. Per trecentos. Quare, & c. deficient tamen aliqui, ut videbitur. 12. Igitur non ego, & c. Hic ex prædictis rationibus. Iephte, concludit, quod habeat iustam causam defensionis, & rex Ammon iniustam

stam inuasionem. Antequam ultra procedatur, videndum est quod de trecentis annis prædictis deficiat. Ad cuius intellectum considerandam, quod sicut in scriptis humanis inuentis minus nota vel dubia per ea quæ sunt certa declarantur: sic in sacra scriptura, quæ est per diuinam reuelationem tradita passus dubius vel obscurus, per aliam partem quæ certus est & determinatus debet declarari. Ipsi autem trecenti anni non determinant hic per scripturam, nisi relatiue tantum. Inquitur refert dictum Iephte arguētis prescriptione: in qua allegatione solent homines allegare quantum potest plus de tempore apparenter, & aliquando excedunt: nec tamen scriptura vel actor scripturæ hoc referens dicit falsum quia refert veraciter id quod dictum est, licet dices excederit vel defecerit. Sic est in proposito de Iephte, cuius verba non sunt autentica, in quantum sunt ipsius. Sacra autem scriptura. 3. Reg. 6. determinat tempus quod fluxit ab exitu filiorum Israel de Aegypto vsque ad fundationem templi per Salomonem in principio quarti anni regni sui. scilicet 480. anni. Si autem ab isto numero quod in scriptura certus reputatur remoueamur: tempus quod præcessit ab exitu de Aegypto vsque ad debellacionem Sehon, quoniam terra prædicta fuit acquisita, ut dictum est, & tempus quod fluxit a principio principatus Iephte, quoniam ista allegauit vsque ad quartum annum regni Salomonis exclusiue: in cuius principio templum fundauit: remanet tantum 267. anni: & sic a 300. prædictis deficiunt 33. anni. Probatio asumpti: quia ab exitu de Aegypto vsque ad ingressum terræ promissionis fluxerunt 40. anni: ut patet in pluribus locis sacre scripturæ. Sehon autem fuit debellatus quasi per unum annum ante ingressum terræ promissionis viuente adhuc Moyse: & sic ante acquisitionem prædictæ terræ fluxerunt anni 39. Item a principio principatus Iephte usque ad tertium annum regni Salomonis inclusiue fluxerunt centum & 74. anni: quia Iephte iudicauit Israel sex annis: & post eum Abesan septem: & postea Ahialo decem: & post ipsum Abdon octo: ut habetur Iudic. 12. de his tribus. Post ipsum Saron 20. Iudic. 16. & post ipsum Heli. 40. ut habetur 1. Reg. 4. postea Samuel cuius anni comprehenduntur cum annis Saulis: & fuerunt in simul iuncti 40. ut habetur Act. 13. Postea Dauid regnauit annis 40. ut habetur 2. Reg. 5. Post eum Salomon tribus annis ante fundacionem templi, ut habetur 3. Reg. 6. & isti anni simul iuncti cum precedentibus faciunt annos. 213. quibus si iungantur 267. anni prædictis faciunt 480. annos, & sic patet quod scriptum est. Anni autem 267. prædicti in tempore debellacionis Sehon vsque ad principium ducatus Iephte sic accipiuntur per partes: unus annus ante ingressum terræ promissionis de ducatu Moyse, ut patet per prædicta, quadraginta quibus præfuerunt Iosue & Othoniel, ut habetur Iudic. 3. Tempus enim Iosue in sacra scriptura non determinatur: & ideo sub tempore Othoniel quod ei successit comprehenduntur octoginta quibus præfuit Aod post Othoniel: ut habetur Iudic. 3. c. 40. anni Deborah, ut habetur Iudic. 5. c. quadraginta Gedeonis Iudic. 8. Tres Abimelech Iudic. 9. vigintitres ipsius Thola, Iudic. 10. c. uigintiduo ipsius Iair. Iudic. 10. c. decem & octo anni quibus filii Israel fuerunt sine iudice seruientes Philistinim & filijs Ammon ante promotionem Iephte, ut habetur Iudic. 5. Et isti anni simul iuncti faciunt 267. & sic patet propositum.

A nem sibi dedisse.

a Et circumiens Galaad. Aug. Galaad interpretatur abijciens: Manasse necessitas transeundi. Sunt ergo a proficientib. abijcientes. i. contēnentes. Transeunda ē necessitas: ne forte cū transferit qui projicit contēnentes cedat terrestribus. Trans-

eunda etiā specula Galaad: qui Galaad etiā reuelatio interpre- tatur. Est autem specula altitudo ad prospiciendum uel despicien- dum. i. desuper aspiciendū. Spe- cula ergo Galaad uidetur signifi- care superbiam reuelationis unde: *Et ne magnitudo reul tionum extolme, &c.* ergo & ipsa transeunda est. i. in ea manendū non est propter cadendi periculum. His transitis facile superant ini- mici: quod significat dicendo & a specula Galaad transeundi & transiens ad filios Ammon.

b Si tradideris si. Ammon. Augu. Quemlibet cogitauerit Iephte, non uidetur filiam cogitasse. nō enim diceret: *heu me pla mi, impedisti me, &c.* Indicat enim se im- peditum, ne illud quod cogita- uerat impleret. Quē autem po- tuit cogitare qui filios non habe- bat? An coniugem cogitauit: & ut hoc fieret Deus noluit: & ut hoc nō relinqueret impunitum: ne quis postea id auderet: & ut magna prouidentia ex hoc quod accidit magnum sacramentum ecclesie figuraretur? Ex utroque ergo prophetia adaptata est, quod scilicet uouēs cogitauit, & quod nolenti contigit. Si enim coniugem cogi- tauit, coniunx Christi ecclesia est. Sed quia huius Iephte cō- iux uirgo esse non potuit: in eo q, filia potius occurrit: & inulta non remanuit uoti temeritas, & uirginitas ecclesie fi- gurata est. Cui dicitur: *Filia fides tuate saluam fecit, uade in pace.*

c Quicumque pri. fuerit egres. &c. * Iosephus. Gedeon pro uic- toria Deum deprecatus, & sacrificium promittens, ut si ui- uis reuertetur, quicquid ei prius occurreret, immolaret: congressus copiose uicit, & occidens hostes, persecutus est usque ad Ammonidem ciuitatem, multas vastauit urbes, prædamq; collegit, & a seruitute domesticos liberauit, quā decem & octo sustinuerant annis. Reuersus autem calami- tatem incurrit, nullo modo prisce felicitatis æqualē. Nam ei filia vnigenita, & uirgo, occurrit Patre ingemiscēte, illa non doluit, pro patris uictoria & ciuium libertate moritura. Transactis induciis, filiam pater immolauit: nec legitimum faciens holocaustum, nec Deo charū non utique deliberās apud aīum suū, qualis apud ceteros hui⁹ facti causa uideret.

* Theodor. Stolidus erat Iephte pollicitatio. Animad- uertere enim debebat, canem uel asinum illi primū occurre- re posse, quæ tamen ex lege immunda sunt animalia. Do- minus igitur per illum erudiens ceteros, ut prudenter & di- sceretē promissiones suas emittant, eadē hanc non cohibuit. Quod tamen huiusmodi uictimas damnat, testis est beatus Dauid inelamans: *Et immolauerunt filios suos & filias suas dæmonijs, &c.*

* Procop. Promissio nimis fuit feruida, exq; amore despe- ratē uictorie profecta. Suggestit uerò ei Satanas gloriæ præ- textu ut Deo uictimam legi aduersam immolaret. Quemad- modum Adamum quoque oculorum aperiendorum præ- textu, ad diuini mandati transgressione m adduxit.

* Iustinus martyr. Iephte uotum imprudenter pronun- ciauit. Cepit diabolus occasione ex imprudenti uoto, & co- natus est inde laqueum tēdere Iephte quo delinqueret. Ita- que impulit filiam, ut ei obuiam prodiret, ut a filia sese con- tinens, uotum esset irritum. Sed ille pluris fecit uoti solutio- nem, quā uitam filie. Permisit autem Deus illum immolari, nō quasi humano sanguine delectaretur, sed quod documentum statueret posteris, ne unquam imprudenter Deo uota nuncupa-

nuncuparent. Sed quoniam immolando filiam præbuit se- custodē religionis erga Deum, propterea eius facta est men- tio in enumeratione iustorum.

* Nazianzen. Facinus Iephte, pollicitatio nimīū præceps, uictoriaque deploratæ cupiditas offerendi muneris neces- sitatem imponebat.

* Chrysostom. Propter hoc sacrificium Iephte multi infide- lium crudelitatem & inhumana- tatem nobis impropert, &c.

* Idem. Istum Iephtem exi- stimo esse Dominum nostrum, uictorem muadi, qui ecclesiam obtulit per immolationem mar- tyrum tempore persecutionis: & uictima unica oblata est Deo. Offerit unicus unicam, sponsus spontam, pater filiam, &c.

* Tertullianus. libro tertio sacrorum Poematum aduersus Marcionem.

Iephte fide firma, qui duro vulne- re uotum Ausus mercedem belli Deo dicere grandem, Hic quia, quæ non uult Dominus, promiserat amens. Occurrit primò carum sibi peccore pignus. Nulli sperata cecidit quod sorte repente,

Promissum ut staret. soluit pia iura parentis, Peccati uotum, uolentia mente coperuit Immanis timor, orbat & solatia uitæ Pro scelere obtinuit famam, pro crimine laudem.

* Hieronymus. Si Iephte obtulit filiam suam uirginem Deo, non sacrificium placet, sed animus offerentis.

* Ambros. Filia Iephte rediit ad patrem, quasi ad uotum rediret, & uoluntate propria cunctantem impu- lit, fecitque arbitrato spontaneo, ut quod erat impietatis fortuitum, fieret pietatis sacrificium.

* Petrus Comestor. Iephte fuit in uouendo stultus, in soluendo impius.

* Augu. De Iephte filia solet esse magna quæstio: Qui- busdam quid tibi uelit hoc nosse cupientibus, & pie quæren- tibus. Quibusdam qui scripturis imperita impietate aduer- santur hæc criminatibus, quod legis prophetarumque Deus etiam humanis sacrificijs delectetur. Sed nec illa sacrificia eum delectauerunt, ubi pecorum holocausta offerebantur. Sed quia significatiua fuerunt & quædam umbre futurorū, res his sacrificijs significatas nobis commēdare uoluit. Fuit autem & hæc causa utilis cur illa mutarentur, nec modo iu- berentur, sed prohiberentur offerri, ne uerè secundum car- nale affectum talibus Deum delectari putaremus. Sed utrum humanis sacrificijs etiam significari futura oportue- rit, meritò quæritur: non quòd mortes hominum quandoq; moriturorum in hac causa horrescere deberemus: sed illi qui hæc de se fieri gratanter acciperent, in aternam remun- rationem commendarentur Deo. Sed si hoc uerum ef- fet: hoc sacrificium Deo non displiceret: Scriptura uerò tes- tatur quia displicet. Cum enim omnia primogenita sua esse uoluerit & peæceperit: redimi tamen a se uoluit primo- genita hominum ne immolandos Deo primogenitos suos crederent. unde: *Non ita facies domino Deo tuo: abomina- ta enim quæ dominus odit fecerunt dijs suis quando filios & filias combusserunt igni dijs suis.* Non solum ergo non diligit Deus, sed odit etiam talia sacrificia, in quibus homi- nes immolantur. Illa uerò diligit & coronat, cum iustus us- que ad mortem pro ueritate decertat, uel ab iniuicis quos pro iustitia offendit, occiditur retribuens eis bona pro malis idest, pro odio dilectionem. Tale dicit sanguinem iustum a sanguine Abel iusti usq; ad sanguinem Zacharie. Præcipue autem quod sanguinem ipse fudit pro nobis, & sacrificiū seipsum Deo

D Heb. 11.

Orat. de Ma- chab.

Hom. 14. ad pop. Ant.

Homil. de uoto Iephte tom. 1.

Sententiæ Larin.

E

In cap. 7. Hierem.

Lib. 3. offic. cap. 12.

Hist. Schol.

Quæst. 49.

Exod. 13. 2. Num. 8. c.

4 Reg. 17. f.

F

Matt. 23. d.

NICOLAUS DE LYRA.

1 *Factus est ergo super Iep.* Hic consequenter describitur prostratio rebellantis, scilicet, regis Ammon, qui noluit acquiescere uerbis rationabilibus ipsius Iephte, cuius mo- dus describitur cum dicitur: *Facinus est ergo super Iephte: id est, uoluntas & audacia pugnandi pro populo in confiden-*

tia diuini adiutorij. 2 *Uotum uouit domino dicens.* Licet autem illud uotum pro- cesserit ex deuotione, tamen factum fuit indiscretè: quia de domo sua primò poterat egredi obuiam ei canis, qui nō est animal immolatum, imò nec in oblatione poterat recipi eius pretium. Cetera patent usque ibi.

C Deo obtulit: sic utiq; obtulit, ut ab inimicis pro iustitia occideretur. Hunc imitati martyres usq; ad mortem pro veritate certauerunt. de quibus dicitur: *tanquam aurum in fornace probant illos, & quasi bala hostiam accendunt illos*. Vnde Apostolus. *Ego enim iam immolator*: sed non sicut Iephte uiam immolauit

Sap. 3. b.
1. Tim. 4. b.

Gen. 22. 2.

domino, sed sicut preceptum erat pecora offerri, & prohibitum homines immolari. Magis hoc illi simile dicitur quod fecit Abraham: quod dominus specialiter sibi precepit: non generaliter ut talia sibi sacrificia fierent aliquando mandant, modo fieri omnino prohibuit. Distat ergo quod Iephte fecit a factis Abraham: quia ille iussus obtulit

filium: ille fecit quod lege vetatur: & nullo speciali imperio iubetur. In ipso etiam Abraham filio, quia talibus sacrificijs non delectaretur dominus, ostendit: cum patrem cuius fidem iubendo probauit, a filij interfectione prohibuit: & arietem quo sacrificium licite secundum congruam temporis consuetudinem compleretur, apposuit. Si autem hoc quemquam mouet: quomodo pie crediderit Abraham Deum talibus sacrificijs delectari si illicite offeruntur: & ideo putat recte credidisse etiam Iephte, quod tale sacrificium posset esse Deo acceptum, primo consideret aliud esse vltro uolere, aliud iubenti obtemperare. Non enim si aliquid in domo preter morem a domino institutum seruo iubetur, & ad laudabili obedientia facit: ideo non est pretendendum si hoc facere sponte presumpserit. Deinde iubebat Abraham quod crederet, ut preter datum imperium non parceret filio: ut credens tales victimas Deo libenter accipere: sed preterea iussisse, ut refuscitaret occisum: & hinc aliquid tanquam Deus sapiens demonstraret. Vnde fides eius in epistola ad Hebræos laudatur, quia hoc de Deo quod posset filium suum suscitare, credidit. Ille vero Deo non iubente neque poscente, & contra legitimum Dei preceptum vltro sacrificium uouit humanum.

B Ait enim. *Quicumque exierit de ianuis domus meae obuiam mihi, &c.* Non his uerbis pecus aliquod uouit, quod secundum legem posset offerri. Neque consuetudinis fuit: ut redeuntibus cum victoria ducibus pecora occurrerent. Canes autem solent dominis occurrere. de quibus ille cum uoueret: cogitare non potuit ne in iniuriam Dei non solum illicitum, sed etiam contemptibile & secundum legem immundum uouisse uideretur. Nec ait: quodcumque exierit: sed *quicumque exierit* ubi hominem tantum cogitauit. Non tamen fortasse uincam istam: quamuis illam in tanta patris gloria quis posset anteire nisi morte uxor? Nam quod non dixit, quæcumque: sed *quicumque exierit de ianuis domus meae*: scriptura solet masculinum genus pro quolibet sexu ponere. sicut de Abraham dictum est. *surgens a mortuo*: cum eius uxor mortua fuisset.

Gen. 22. b.

Ibid. 38. d.

C Quia ergo de hoc uoto & facto nihil uidetur scriptura iudicasse: sicut de Abraham quando filium suum iussus obtulit: sed tantum scriptum reliquit legentibus iudicandum, sicut de facto Iudæ quando intrauit ad nulum suam, ne sciens quidem sed quantum in ipso fuit torquatus est: quia meretricem putauit, neque approbavit hoc scriptura: neque reprobat, sed iustitia & lege Dei consulta pensandum dimisit. Sic de facto Iephte in neutram partem sententiam protulit: ut noster intellectus in iudicando exerceretur. Possentis iam dicere Deo displicuisse tale uotum: & ad illam perductam esse vindictam: ut patri potissimum filia unica occurreret. Quod si specialiter & uoluerit, uo ea uisa statim scidisset uestimenta sua, & dixisset: *Heu me filia mea impediti*. Deinde

mis: humiliatique sunt filij Ammon a filiis Israel. Reuertenti autem Iephte in Maspha domum suam, occurrit ei unigenita filia sua cum tympanis & choris. Non enim habebat alios liberos. Qua uisa scidit uestimenta sua, & ait: Heu me filia mi:

Deinde lx. dierum tam longa dilatione data filie sue dominus cum ab uincæ charitudine necesse eum non prohibuerit, sicut Abraham, donec periret iudicio quod uouerat, seipsum orbarer: Deum autem non hois immolatione placaret: & ideo hanc penam patri fuisse retributam: ne impunitum talis uoti relinqueretur exemplum: ut aut

ne magnū aliquid se uouere Deo putarent homines, cum uictimas humanas uouerēt: & quod est horribilius, filiorum: aut non uera, sed potius simulata eadem uota essent cum uelut exemplo Abraham sperarent qui uouissent Deum prohibitarum talia uota compleri. Possentis inquam hoc dicere, nisi duo

scripturarum testimonia nos retardarent: ut hanc rem gestam & in libris tantæ auctoritatis memoriæ commendatam diligenter perscrutemur, ne temerè iudicemus. vnum quod inter tales Iephte memoratur ut eum culpate vereamur, cum dicitur: *Dei uero in me tempus enarrandi de Gedeon, Barab, Samson, & Iephte, &c.* Alterum quod præmisit scriptura, dicens: *Et factus est super Iephte spiritus domini, &c.* Et addidit: *Et uouit Iephte uotum domini, &c.* ut omnia quæ post facta sunt tanquam opera spiritus domini qui super eum factus est, intelligenda uideantur.

August. Sed inter laudabiles viros non solum esse Iephte sed etiam Gedeon: de quo scriptura similiter dicit: *spiritus domini confortauit Gedeon, &c.* quod Ephod operatus est non solum non approbamus, sed aperte iudicante scriptura reprobamus. Nec tamen illa iniuria sit spiritui domini qui eum confortauit. Commemoratur tamen inter eos qui per fidem uicerunt regna, operantes iustitiam: quia scriptura sanctorum fidem & iustitiam ueraciter laudat, non impeditur eorum notare peccata. Nam & in eo quod Gedeon signum petens sicut ille locutus est, tentauit in uellere, nescio utrum non fuerit transgressus hoc preceptum. *Non tentabis dominum Deum tuum.* Sed tamen etiam in eius tentatione dominus quod prenuntiare uolebat, ostendit: non tamen frustra inter fideles & operantes iustitiam, propter bonam fidelemque vitam, in qua eum credendum est esse defunctum, tale meruit testimonium. Vtrum autem quia postquam dictum est: *Factus est super Iephte spiritus domini*: secuta sunt ea, ut uotum illud uoueret & hostes vincere: & uotum redderet, spiritui domini omnia deputanda sint: ut sic habeatur hic sacrificium tanquam dominus sicut Abraham iusserit, non facile dixerim: cum Gedeon postquam fecit Ephod nulla est memorata prosperitas. Postea uero quam Iephte uotum uouit: secuta est uictoria propter quam uouerat: qua adeptus uotum soluit. Rursum enim considerandum est: quia Gedeon & si non postea quam fecit Ephod, postea tamen quam tetrauit dominum, quod utique peccatum est, magna strage hostibus superatis populo salutem acquisiuit: Sic enim scriptum est: *Et dixit Gedeon ad dominum: Non irascatur indignatio tua in me, & loquar adhuc semel in uellere.* Iram enim Dei metuebat: quia se tentando peccare sciebat, quod Deus in lege sua manifestè prohibet. Hoc tamen peccatum & mirabilis signi euidetia & uictoriæ prosperitas secuta est. Itaque cum Deus statuerat afflictio populo subuenire: & huius ducis quem ad hoc opus assumpserat, utebatur animo: non solum fidei & pio, sed etiam deficiente & delinquente: & ad prenuntianda quæ uolebat, & complenda quæ dixerat. Non enim per istos tantum qui & si peccauerint inter iustos narrantur: sed etiam per Saulem omo reprobatum multa Deo populo suo

præstitit:

NICOLAUS DE LYRA. MORALITER.

1 Reuertenti autem, &c. Per reuersionem Iephte post triumphum de aduersarijs, significatur reuertio Christi per suam resurrectionem ab inferis demonibus superatis.

2 Occurrit ei uxor, &c. per quam significatur ecclesia unigenita Christi: filia.

3 Cum tympano & choro, id est, laudibus diuinis de uictoria Christi quam Iephte immolauit domino: non per occisionem corporis secundum Hebræos, sed per obseruantiam uirginitatis, sicut plenius dixi super locum istum in expositione Isai. Ecclesia uero uirgo est per integritatem fidei: & est immolata domino spiritualiter per hoc quod est diuinis laudibus dedicata. unde dicitur Psalmo 49. *Immola Deo sacrificium laudis.* Et iterum Psalmo 50. *Sacrificium Deo spiritus contribulatus, &c.* Sunt etiam in ecclesia multe personæ immolatæ domino per obseruantiam uirginitatis: sic filia Iephte, & etiā multe per confessionem in religione, quæ est quedam mors civilis propter

pter quod religiosi dicuntur mundo mortui, & protalibus subditur.

4 Filia mi decepisti me: & ipsa decepta es. Quod non potest intelligi secundum ueritatem de Christo, qui decipi non potest, cum ipsa sit ueritas: Ioan. 14. a. *Ego sum uia ueritas & uita.* Sed tantum secundum æstimationem infidelium, potissimè Iudæorum qui credunt Christum fuisse prophetam falsum: & sic decepisse ecclesiam sibi aggregatam: & etiam ipsum deceptum fuisse, aggregando sibi populum ex appetitu uanæ gloriæ. Similiter quantum ad personas religiosas secundum æstimationem falsam hominum mundanorum est ibi deceptio ex utraque parte. nam religiosos æstimant deceptos eligendo sibi talem vitam, propter Christum. & similiter Christum ab eis decipi, specialiter a mendicantibus religiosi, quos reputant hypocritas habentes speciem religiositatis propter quæstum, & non propter Christum: & sic faciunt Christo habebam de stramibus, secundum æstimationem malorum, & sic dicitur.

† Decepisti

A presticit: in quem insiliit etiā spiritus domini & pphetavit. non enim iuste agere sciebat. s. vt in David virū sanctū fau- uiret: agit spiritus domini p bonos & malos, per scientes & nescientes, qđ agendum nouit & statuit, qui etiam per Cai- phā nescientem quid dixerat prophetauit, quod oporteret

hibuit: & se odisse dicit: qđ & illa quæ fieri iussit, ad significa- tionem spiritualiū rerū referuntur. sed humana Deo sacrifi- cia nō placuerunt: quando nō p iustitia quisque recte viuere uel peccare non uult, interimat: sed homo ab homine tanqđ electa hostia more pecoris immolatur. Si autē dicit aliquis:

B Christum mori pro gēte. Quis .n. egit nisi spiritus domini cur- rens p̄nūtiare vētura, vt Ge- deon tentare uolenti dominū & non credenti quod ei iā do- minus locutus fuerat, hoc po- tissimum de vellere prius eō- pluto, postea sicco: & de area- prius sicca, postea irrigata ueni- ret in mentē, vt quod deficit a fide, delicto eius deputeretur? Quod uero tali aīo eius usus est Deus, eius misericordiæ & mirabili prouidentię relinque- dum est. Si quis autē dicit om- nia scientē fecisse, & didicisse Gedeon ex reuelatione pro- phetica, ut per eum signa talia mōstrarentur, nec defecisse a fide: & quod ei iā promiserat dominus credidisse, sed actio- ne prophetica i uellere uoluisse tetare, & iō tentationē fuisse inculpabilem, sicut dolum

† decepisti me, & ipsa decepta es. Aperui enim os meum ad Dominum & aliud facere non potero. Cui illa respondit: Pater mi si aperuisti os tuum ad Dominum, fac mihi quodcunque pollicitus es, concessa tibi ultio- ne atque victoria de hostibus tuis. Dixitq; ad patrem: Hoc solum mihi præsta quod de- precor. Dimitte me vt duobus mensibus cir- cum eam montes, & plangam uirginitatem meam cum sodalibus meis. Cui ille respondit: Vade: & dimisit eam duobus mensibus. Cūq; abisset cum sociis ac sodalibus suis, flebat uir- ginitatem suam in montibus. Expletiſque duobus mensibus reuerſa est ad patrem suum,

quia pecorum uictimæ iā uſi- tate ad significatiōē licet re- late minus faciebāt intētos ad sacramentū magnum Christi & ecclesiæ requirēdum, pro- pterea De^s re insigni & inopi- nata uolēs animos hominum excitare, eo magis qđ sibi ta- lia sacrificia offerri uetuerat, curauit sibi aliquid offerendū in quo ipsa admiratio magnā gigneret quæſtionē, & quæ- ſtiō exigeret studiū ad p̄scrū- tādū mysterium, pie uerofcru- tans mens hominis altitudi- nē prophetiæ uelut hamo pi- ſcem Christi de p̄fundo scri- pturarum leuaret. Huic rōni nō obliſtimus. Sed alia quæſtiō est de animo uouētis, alia de prouidētia Dei, qualicunq; animo optime uētis. Ideo si spiritus dñi qui factus est sup Iephte vt hoc uoueret, præce-

f incuruando incuruare te- cili me. i. mag- rore afficis mo vnaque es que me etiam turbet.

C Iacob, & istud qđ domino ait. Non irascatur indignatio tua in me, non dixisse quod iram non timeret: sed qđ eū non irasci consideret, eū ea faceret quæ spiritu dictante facienda senti- ret, dicat vt uidet: dummodo qđ de facto Ephod scriptura culpauit quodlibet significet, non audeat excusare a pecca- to. Nā & illud qđ trecēti uiri ad signū crucis ipso numero pertinentes hydrias fictiles acceperūt, eisq; ardentes faculas incluserūt, quibus fractis repēte lumina hostium multitudi- nem terruerunt, tanquam ex arbitrio suo uideretur fecisse Ge- deō. Nō enim scriptura dicit dominum monuisse vt faceret & tamen tam grāde signū quis faciēdū putet, nisi dominus inspirauit, qui p̄figurauit sanctos euāgelici luminis thesau- rum in uasis fictilibus habituros, vnde. *Habemus thesaurum istum in uasis fictilib.* quibus in passione sua fractis mator eorū gloriæ fulgor emicuit, qđ inimicos inopinata Christi clarita- te superauit. Vel per scientes ergo, vel per nescientes significa- tionem futurorum spiritus domini prophetis temporibus operatus est, nec iō peccata eorum nō fuerunt peccata, quia Deus qui & malis bñ utitur, vsus est eis ad significāda quæ uoluit. Si ergo peccatū nō fuit cuiuslibet necis humanæ, uel et parricidale sacrificium uel uouere, uel reddere, quia ma- gnum aliquid & spirituale significauit, frustra Deus talia p- hibuit,

pic, quod scriptura non aperuit, cuius non licet iussi cōtem- nere, non modo insipientia culpanda non est, sed obediētia laudāda. Hoc enim modo si se homo ipse perimat, quod hu- mana uoluntate & consilio nefas est facere, intelligendum est obediēter fieri, non scelestē. Si autē Iephte humanum se- curus errorem humanū sacrificium uouēdum putauit, eius quidē peccatum de unica filia iure punitum est. Qđ ipse ui- detur ostendere scissis uestibus dicens. *Heu me filia mi, impedi- sti me, &c.* Hic tamē error habet aliquam laudem fidei, quia Deū timuit, ut quod uoueret redderet, nec diuini iſe iudicij sententiā declinauit, siue sperās dominum prohibitorū si- cur fecit Abrahę, siue eius uolūtatem etiam non prohibētis intellectam facere potius quā contemnere statuens. Quāuis hic merito queritur, utrū uerius intelligitur hoc Deum nol- le fieri, & in eo potius Deo si nō heret, obediretur, quoniā hoc se nolle & in Abrahę filio & in legitima p̄hibitione mō- strauerat. Sed tamē si propterea Iephte nō faceret sibi poti⁹ in unica peperciſſe quā Dei uoluntatem securus uideretur. Magis ergo intellexit in eo quod sibi filia occurrit ultorem Deū & iustę p̄næ se fideliter subdit, timēs fauorem de ter- guersatione undiſtā. Credebat enim bonæ & uirginis filię animam bene recipi, quia non seipsam uouerat immolan- dam

NICOLAUS DE LYRA.

- 1 Decepisti me. In Hebręo habetur. *Turbasti, me et tu turbata es.* Tum quia credebat eam immolandam. Tum quia non habe- bat aliam prolem.
- 2 Aperui enim os meum, per uotum supradictum.
- 3 Et aliud facere non potero, quia uotum est promissio Deo fa- cta quæ debet impleri, eo tamen modo quo licitum est.
- 4 Plangam uirginitatem meam, quia tunc temporis opprobriū erat mori sine prole.
- 5 Reuerſa est ad Pa. eam interficiendo & offerendo domino in holocaustum, secundum quod dicunt expositores catho- lici. Vnde dicit Hiero. quod fuit indiscretus in uouendo, & impius in adimplendo. Hebręi aperte dicunt, quod ipsam non immolauit, sed uotum eius fuit relaxatum per ipsum Phinees. Et aliqui dicunt, quod fuit interpretatum per sa- pientes, quod non deberet uotum adimpleri per mortem filiæ

filie innocens. Vnde quædam glossa Hebraica super istud uerbum. *Dimitte me ut circummeam montes*, sic dicit, i. sapientes in lege, quia forsitan inuenient modum relaxationis seu in- terpretationis uoti tui. Quæſtiō ista est de facto, & ideo de hoc nihil potest sciri, nisi quantum dicit expresse scri- ptura, uel quantum potest trahi ex ipsa. Igitur sine præiudi- cio & assertionē per modum collationis potest dici, qđ filia Iephte non fuit sacrificata domino per mortē corporālē, sed potius per ciuilē seu spiritalē, eo mō quo religiosi dicuntur mundo mortui, in quantum a mundanis actib. sunt segregati, & diuinis obsequiis totaliter mācipati. Sic filia Iephte fuit sacrificata dño per obseruationē uirginitatis uiuēdo in ora- tionibus ac ieiuniis & piis operib. Hoc autē dictum uſe conſo- num ei quod dicitur Leuit. ult. d. *Omnis consecratio que dño of- fertur ab homine non redimetur sed morte morietur.* Et tamē ut ibi- dem dicitur ager poterat domino consecrari, qui non est fu- sceptius mortis dicebat tñ mortificari, quia trāſibat ad ius sacerdotum

MORALITER.

- 1 Decepisti me & ipsa, &c. Per talem uero modum loquendi dixit Hier. 20. b. *Seduxisti me domine, et seductus sum.* Hieremias enim erat propheta sanctus, & per consequēs erat cerrus, qđ Deus cum sit ueritas p̄ ima, non pōt aliquem seducere, nec ab aliquo posse seduci, & iō cum dicebat, *seduxisti me dñe*, nō loquebatur secundum æstimationem propriam, sed secun- dum dictū falsorum prophetarum qui allerebāt ipsum esse seductū, ut patet in plurib. capitulis Hier. Moral. autem per Iephte potest intelligi, homo literatus, potēs in scripturis, vt de Apollo dicitur Act. 13. qui fugiens molestias secularium, fugit

fugit ad religionis desertum, quod uocari pōt terra Thob. i. bona, nam ibi percipiuntur consolationes diuinæ. Osee 2. c. *Ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius, & canet.* Sed talis aliquādo requiritur ad regimen ecclesiæ, sicut B. Gregorius & plures alii, & pro secularib. pugnat contra aduersarios ora- tionibus & doctrinis, sed aliquando post habitam uictoriā occurrit ei filia, id est, uana gloria, quæ solet in talibus cōsur- gere. Dicitur autē talis gloria hominis filia, eo quod ex ho- minis fomite procedit, de qua debet dicere. *Decepisti me, &c.* diminuendo meritum. *Et ipsa decepta es* & c. nā fortis insur- git ad ipsam immolandam per maiorem sui humilitatem.

A dam, sed voto & uoluntati nō resisterat patris, & secuta fuerat iudicium Dei. mors enim sicut nec sibi a quoquam sponte, nec cuiquam sponte inferenda est, ita Deo iubente recusanda non est, cuius constitutione quocumque tempore subeunda est. Nec quisquam qui eā perpeti detrahat ut omnino euitetur, sed tantum ut differatur, laborat.

1. li. Iudic. cap. 7.

B Id. Iephte Christum significat, qui a facie fratrum suorum, id est, Iudæorum abscedens in Gētibus principatum accepit, quia omnia humane salutis sacramenta quasi iuratus expleuit, & carnem propriam quasi filiam pro salute Israelis obtulit. Iurauit autem patri & uouit secundum illud, *sicut iurauit domino, uotum reuēti Deo Jacob*, quod scilicet sacramentum religionis in carnis suæ passione pro salute humani generis explet. Hæc ergo ita per Christum acta sunt, ut videantur pro religione iuramenti esse completa.

1. ad loquen-
Jum Heb.
Psal. 131. 2.

C *Et plangam, &c. Et fecit ei, &c.* Aug. Virgo casta, i. ecclesia holocaustum fiet in resurrectione, quando in ea uniuersa fiet quod scriptum est. *Absorpta est mors in uictoria*. Tunc uerus Iephte tradet regnum, i. ecclesiam Deo & patri, completa, scilicet, sexta ætate seculi. Ideo sexaginta dierum dilatio postulata est. Ex omnibus enim ætatibus ecclesia congregatur.

1. Cor. 15.

a Tradens. regnum Deo patri. b Despoedit enim vos unū uirō uirginem castam. Chrillo.

a & fecit ei sicut uouerat. Quæ ignorabat uirum. Exinde mos increuit in Israel, & consuetudo seruata est, ut post anni circulum conueniant in unum filia Israel, † & plangant filiam Iephte Galaaditæ diebus quatuor.

a Significantes præterisse tempora ecclesiæ, in quibus beati qui lugent.

a Propter quatuor partes orbis quibus ecclesia diffusa est.

ab Adam, scilicet usque ad diluuium, a diluuiio, id est, a Noe usque ad Abraham, inde usque ad Dauid, deinde usque ad transmigrationem Babilonis, a transmigratione Babilonis usque ad Christum, inde usque ad finem seculi. Per has sex ætates quasi per sexaginta dies, flet sancta uirgo uirginalia sua, quia licet uirginalia, tamē fuerant peccata desolanda, uñ toto orbe clamat. *Dimitte nobis debita nostra, &c.* Hos lx. dies, menses duos, maluit appellare propter duos homines, unū per quem mors, alterum per quem resurrectio mortuorum, propter quos etiam duo testimonia dicuntur.

b Ex inde mos increuit. Aug. Quod uero factum est ex præcepto in Israel, ex dieb. in dies conueniebant lamentari filia Iephte, quatuor dies in anno, nō puto significare aliqd post impletū holocaustum, quod erit in uita æterna, sed præterita tēpora ecclesiæ, in quibus erāt beati lugentes. Quatriduo figurata est eius uniuersitas, propter quatuor partes orbis per quas longe lateque diffusa est. Ad historiæ autem proprietatem nō arbitror hoc decreuisse Israelitas, nisi quia intelligebant in ea re iudiciū Dei magis ad percutiendum patrē fuisse ostēsum, ne quis deinceps uoueret tale sacrificium. Quare enim lamentatio decreta est, si uotum illud lætitiæ est?

✠ CAP.

NICOLAUS DE LYRA.

✠ sacerdotum uel templi, sicut bona ecclesiæ dicuntur amoretizata. Similiter ibidem dicitur, quod homo poterat domino consecrari, non tamen propter hoc occidebatur, sed obsequium templi seu sacerdotum deputabatur, prout ibidem diffusum fuit declaratum. Et sic potest dici, quod filia Iephte fuit consecrata domino seu sacrificata, quia diuinis obsequiis deputata modo prædicto. Itē supra dictum est. *Factus est ergo super Iephte spiritus domini*. scilicet ad pugnandum contra filios Ammon, & tunc fecit uotum supradictum, quod licet fuit indifferente factum, tamen intelligendum non erat nisi per modum licitū & bonum, quia spiritus domini non instigat nisi ad bonum. Item in litera dicitur, quod Iephte concessit filia suæ tempus duorum mensium. Cum igitur esset iudex populi & prudens homo, non est uerisimile, quin in tempore intermedio colloquium habuerit de uoto suo cum sapientibus, in lege maxime, cum uotum suum iam esset diuulgatum, nullus autem talis sibi consulisset uotum suum implendum per occisionem, filia innocentis, cū hoc sit manifeste contra præceptū legis Exo. 20. & contra intentionem legis Leui vi. ut patet ex prædictis. Et ideo uerisimile uidetur, quod a sapientibus fuerit sibi dictum, uotum suum impleri debere per modū supra dictum. Item Hebre. xj. Iephte ponitur in sanctorum catalogo: & ideo non uidetur factum sic enorme asseri debere de illo, nisi ex sacra scriptura expresse haberetur. Sed diceret sicut & communiter dicitur, quod scriptura hoc expresse dicit sicut supra allegatum est: *Reuersa est ad patrem suum & fecit ei sicut uouerat*. Ad quod dicendum, quod scriptura non dicit quod occiderit eam: sed quod uotum impleuerit, quod est intelligendum per modum licitum prout superius est expressum. imo si eam occidisset, nullo modo uotum impleuisset: quia emissio uoti non potest fieri nisi de bono: nec per consequens eius impletio: & ideo argumentum magis uidetur ad oppositum. Item sic argues: hic scribitur: *Dimitte me, & plangam uirginitatem meam*. & postea subditur: *Consuetudo seruata est ut post anni circulum conueniant filia Israel, & plangant filiam Iephte*: & ideo uidetur quod fuerit occisa. Ad quod potest dici, quod in principio Iephte credidit eam esse occidendam: & ipsa similiter audito uerbo patris, & ideo dixit: *Dimitte me, &c.* sed antequam rediret Iephte mutauit propositum de consilio sapientum. Quod autem postea subditur: *Consuetudo seruata est, &c.* Dicendum est, quod hæc consuetudo facta est rationabiliter in memoriam filia Iephte: quæ parata fuit patri obedire usque ad mortem corporalem & obedire usque ad mortem civilem uel spiritualem: ut & reliquæ filia Israel docerentur obedire parentibus. Sed adhuc contra prædicta arguitur quod immolatio innocentis sit Deo accepta

accepta, sicut patet Gene. xxij. b. ubi Abraham commendatur de hoc quod uoluit innocentem filium immolare. Ad quod dicendum, quod non est simile, quia Abraham habuit de hoc præceptum diuinum, ut habetur ibidem: *Omnis autem homo quantumcunque innocens debitor est mortis propter peccatum primorum parentum ipsi Deo: qui hoc debitum potest repetere quancumque uult, & quomodo uult. & ideo Abraham bene fecit, Deo uolens obedire in sui filii immolatione, sed quod aliquis ex uoto emisso uoluntariè interficiat innocentem, est illicitum. Itē contra prædicta arguitur: quia scribitur Gene. ix. a. *Crescite & multiplicamini, & Deut. vij. ca. Non erit apud te sterilis uiriusque sexus*. Observatio uero uirginitatis excludit multiplicationem proles, ergo uidetur quod fuerit illicita tempore ueteris legis: propter quod uidetur inconuenienter dictum, quod filia Iephte fuerit domino consecrata, uel sacrificata per obseruationem uirginitatis. Dicendum quod illud præceptum: *Crescite & multiplic. &c.* datū fuit Noe in exitu atq; quando erant paucæ personæ humanæ. scilicet octo tantum: quatuor uiri, & quatuor mulieres: quia tunc genus humanum indigebat multiplicatione per carnalem generationem ordinatam ad diuinum cultum: & ideo multiplicato genere humano cessauit illud præceptum in particularibus personis: quia in communitate humani generis multi sunt prouisi ad generationis actum, per quos impletur communitati præceptum factum. Quod autem additur illud Deut. uij. c. *Non erit apud te sterilis, &c.* nō est præceptum: ut patet inspicienti textum, sed est quædam promissio facta obseruantibus legem matrimonij de fecunditate proles habenda: sicut etiam tempore euangelij multiplicatio proles personis existentibus in matrimonio reputatur beneficium diuinum. Per hoc tamē non excluditur, quin obseruatio uirginitatis sit Deo acceptior: quæ tamen reperitur in paucis personis, propter quod dicit saluator Matt. xix. b. *Sunt eunuchi qui se castrauerunt propter regnum celorum. qui potest capere capiat. q. d. pauci tales inueniuntur*. Quod autem obseruatio uirginitatis non solum tempore euangelij, sed etiam tempore ueteris testam. fuerit laudabilis & Deo accepta, patet per exempla, quia Helias propheta qui fuit ualde perfectus & Deo acceptus uirginitatem seruauit, sicut habetur ex uerbis Greg. hom. 19. super euangelia. Rasia etiam ij. Machab. 14. commendatur de hoc quod propositum continentia tenuerit. Beata etiā uirgo Maria uotum uirginitatis emisit: & sanctus Ioseph sponsus eius cū ea, ut tenent doctores catholici: & tamen adhuc erat status ueteris testamenti. Paulus etiam apostolus cum adhuc esset legis ueteris amulator & euangelij persecutor, uirginitatem seruauit, & sic patet quod obseruatio uirginitatis fuit Deo grata a tempore ueteris legis.*

✠ CAP.

C A P. XII.

Ecce autem, &c. * Zonaras. Cum Ephraimitæ irascerentur Gedeoni, quod ad Ammonitici belli societatem non accersiti essent, neque vlam eius excusationem acciperent: pugna

b * *Fugitiuus est Galaad, &c.* Chaldaeus. Paraph. Vos Galaaditæ, qui fugitiui, ac transfugæ estis, quid reputamini in medio Ephraim, & in medio Manasse?
c * *Dic ergo Schibboleth, &c.* R. David Kimhi. Rogabant ut profertret dictiones in quibus est Schin, hoc est s, crassum, quæ Ephratægi proferrere nequerunt, sed loco ei^o. s. acutum proferebant, quod certum erat indicium, prolatorum esse Ephratæum, quæ tunc libet id verbis negaret. Et fortasse aer ipse, aut influentia illius loci, causa fuit illius acutæ prolationis.

inita, multos eorum cecidit.
* Ioseph. Obiiciebatur quod bellum Ammonitarum eis non indicasset, sed voluisset solus & prædam habere & gloriam. Satisfaciebat eis, quod non eos lauisset cognatorum oppressio, sed etiam vocati ad auxiliu non venissent, cum oporteret eos ante preces occurrere. Deinde dicebat, quod hostibus iniuste pugnantibus non presumere resisteret: cognatis vero inferre bellatentarent. Et interminatus est, si non temperaret a talibus, Deo auxiliante, ab eis pœnas exigeret.

C A P. XII.

Hoc ad vitimum iudicium referendum est, secundum illud: Eos qui noluerunt me regnare sibi, adducite & interficite coram me.

Ecce autem in Ephraim orta est seditio. Nã transfuges contra Aglonẽ dixerunt ad Iephte: Quare vadens ad pugnam contra filios Ammon, vocare nos noluit, ut pergeremus tecum? Igitur incendemus domum tuam. Quibus ille respondit: Disceptatio erat mihi & populo meo contra filios Ammon vehemens, vocauique vos ut præberetis mihi auxiliu: & facere noluitis. Quod cernens posui animam meam in manibus meis, transiique ad filios Ammon, & tradidit eos Dñs in manus meas. Quid comerui, ut aduersum me consurgatis in prelium? Vocatis itaque ad se cunctis uiris de Galaad pugnat contra Ephraim. Percusseruntque uiri Galaad Ephraim, quia dixerat: fugitiuus est Galaad de Ephraim, & habitat in medio Ephraim & Manasse. Occupaueruntque uiri Galaaditæ uada Iordani, per quæ Ephraim reuersurus erat. Cumque uenisset ad ea de Ephraim numero fugiens, atque dixisset: Obsecro ut me transire permittas, dicebant ei Galaaditæ: Nunquid Ephrathæus es? Quo dicente, non sum, interrogabant eum; Dic ergo schibboleth, quod interpretatur spica. Qui responde-

vacanti numero commemorati sunt.

Fugiti-

Iudic-

NICOLAUS DE LYRA.

C A P. XII.

Ecce autem. Descripta tribulatione & modo liberationis, hic consequenter describitur impetus seditionis. Et primo huiusmodi seditio describitur. secundo tempus trium iudicium succincte subditur, ibi: *Post hunc in.* Circa primum dicitur: *Ecce autem &c.* Illi enim de hac tribu erant superbi & gloriæ mundanæ cupidi, propter causam dictam superius in prin. 8. c. & ideo dolebatur de hoc quod victoria ipsi Iephte adscribebatur, qui non erat de eorum tribu. & ideo querebant occasionem contra eum di.
2 *Vo. nos, &c.* mentiebantur, ut patet ex sequentibus: sed grati querebant occasionem dissensionis. & patet litera vsque ibi.
3 *Mo. anim. &c.* i. necessitate regente exposui periculo vitam meam pugnando cum paucis contra filios Ammon. sequitur.
4 *Pugnabat contra, &c.* cuius causa subditur:
5 *Quia dixit. su. &c.* quod exponunt aliqui de Iephte qui fuit eiectus a fratribus suis, ut dictum est supra in prin. 1. r. ca. sed illud quod sequitur de Ephraim, non bene consonat huic expositioni, quia non fuit de tribu Ephraim. & ideo melius exponitur de populo Galaad: de quo subditur:
6 *Et habitat, &c.* ly habitat, non est in Hebræo: sed sic habet ibi: *Fugitiuus est Galaad in medio Ephraim, & in medio Manasse,* idest,

idest, nullius momenti est aut reputationis in comparatione ad hanc tribum & ad illam, ut exponunt Heb. Cætera patent vsque ibi.

7 *Dic. er. &c.* Illud quod interpretatur spica, non est in Heb. sed appositum est a translato. Hebræi autem dicunt quod schibboleth non accipitur hic in ista significatione: sed pro cursu vel impetu aquæ: quod Gallicè dicitur sil. Schibboleth enim est nomen æquiuocum ad utrumque, viderur tamen magis quod hic accipitur pro sensu quem dicunt Heb. quia Ephratæi petebant ut permitterentur transire fluuium Iordanis. & ideo de hoc examinabant eos utrum essent de Ephraim aut non. unde secundum Heb. sic dicebant eis: dic schibboleth fluuium transibo.

8 *Qui. re. Chebbolet.* Ad cuius intellectum sciendum, quod apud Heb. litera s. duplicatur. vna vocatur Schin: & habet fortem sonum ubique ponatur, in principio, medio vel fine dictum, sicut nostrum. s. quando ponitur in principio dictionis vel in fine. Alia uocatur Samech, & habet talem sonum sicut nostrum. s. quando pronuntiat ab homine sonum sicut nostrum habente: & sonus eius appropinquat ad sonum literæ quæ apud nos sonat. c. pro qua litera in Latino ponitur ch. unde adhuc in antiquis abbatibus quæ sequuntur modum pronuntiandi antiquum sic pronuntiant: dicendo Machæus ubi scribitur Matthæus. Illi autem de Ephraim vel per corruptionem linguæ, uel per consuetudinem pro litera Schin pronuntiabant literam Samech: sicut homo blesus pro hoc nomine Simon diceret Chimon. ideo subditur.

* 1 Eadem

MORALITER.

1 *Ecce autem.* Per Ephraitas qui interpretantur agentes, significantur clerici cupidi qui non student nisi ad augendum pecunias per lites & fraudes, & per præbendas malo titulo acquirendas; & similiter per Ephraitas intelliguntur religiosi proprietarij. Hos igitur uocauit Christus per Iephte significatus, ad pugnam contra diabolum precibus deuotis & sanctis exhortationibus & doctrinis, sed ipsi noluerunt uenire. Insuper & domum Iephte. i. ecclesiam Christi nituntur incendere igne cupiditatis, luxuriæ, & ambitionis. Sed per Galaaditas qui acruu testimonij interpretantur, confusibiliter debellantur, per acruos uero testimonij dictæ factæ scripturæ significantur: per quæ prædicti clerici & religiosi

ligiosi uiles & confusibiles declarantur, & in transitu Iordanis, idest, mortis, iugulantur iugulo mortis æternæ. Quod autem per Iordanis transitum mors significetur, patet: quia Iordanis riuus iudicij interpretatur. Totus uero decursus uitæ presentis est quidam defluxus usque ad transitum mortis, qui est particulare iudicium hominis. Ecclesiast. 3. 8. c. *Memor esto iudicij mei: sic enim erit et tuum, mihi heri, & tibi hodie.* Causa uero dictæ iugulationis est, eo quod in fine uitæ non possunt dicere schibboleth, id est, spicam: quæ absolute sumpta significat spicam granis bonis plenam, per quæ signantur opera bona quorum defectum patitur. sed dicere possunt Chebbolet: quod interpretatur spica paleæ: quia secundum ueritatem dici possunt spicæ plenæ paleis uanitatis & cenodoxiæ.

A *a Iudi. itaque.* Aug. Sicut illi duo menses propter lx. dies fe-
narium numerum sex etatum
significat, ita hic sexies septena-
rius ductus hoc idem figu-
rat, quantum ad sex seculi eta-
tes pertinet. sexies enim le-
pent. quadraginta duo sunt,
nec frustra ipse Iephthe sex an-
nis populum iudicavit.

2 duo milia. Iudicavit itaque Iephthe Galaadites Israel sex annis, & mortuus est, ac sepultus in ciuitate sua Galaad. Post hunc iudicavit Israel **3** Abeslan de Bethlehem, qui habuit triginta filios **4** & totidem filias. Quas emittens foras maris

bat: Sibboleth, t eadē
litera Ipicā exprimere
non valens: statimque
apprehensum iugula-
bant, in ipso Iordanis
transitu. Et ceciderunt
in illo tempore de E-
phraim quadraginta

tis dedit, & eiusdem numeri filijs suis accepit **D**
vxores, introducens in domum suam. Qui
septem annis iudicavit Israel: mortuusque est
ac sepultus in Bethlehem. Cui successit Ahia-
lon Zabulonites, & iudicavit Israel decem an-
nis, mortuusque est ac sepultus in *** Ahia**
Zabulon.

^a Melius. Helle phara Thecutes.
Post hunc iudicavit Israel Abdon filius El'el Pha-
raonites, qui habuit quadraginta filios & trigin-
ta ex eis nepotes ascendentes super septuaginta
pulos asinarum: & iudicavit Israel octo annis,
mortuusque est ac sepultus in Pharon terræ E-
phraim in monte Amalec.

NICOLAUS DE LYRA.

- 1** Eadem li. spi. quia pro litera Schin pronuntiabat Samech.
- 2** Statim. Per hoc sciens quod esset de Ephraim.
- 3** Post hunc. Hic consequenter scribitur breuiter tempus trium iudicium: quorum primus fuit.

4. Abeslan.

- 4** Abeslan. alias Abeslan de Bethlehem. Hebraei dicunt qd ille fuit Booz, secundus fuit Abialon, tertius fuit Abdon.
- 5** Qui ha. quadra. i. mulos, secundum transla. istam, ly asinarum, non habetur in Hebraeo: & per hoc intelliguntur equi iuuenes fortes & electi: sicut dictum fuit supra x.c. de filijs Iair.

CAP. XIII.

R *Vrsunque filij Israel, &c.*
b *Erat autem.* Iosephus. Quidam Manue de tribu
Dan, inter paucos egregius, &
patriæ sine dubio primus, ha-
buit vxorem forma pulcherrimam, & que inter ceterum com-
prouinciales feminas eminebat.
Et cum filios non haberet,
grauiter ferens, Deum pro cha-
ra successione rogare cepit, in
suburbano suo, in quo frequens
erat cum vxore.

Li. 5. antiq. ca. 13.

In lib. Iudi. cap. 8.

Luc. 1. c. Matt. 2. d.

Deut. 33. c. Num. 6. a.

C *Isidor.* Samson habet quædam in typum Christi, quod. s. ab angelo natiuitas eius annuntiat. Sic enim angelus domini ait ad virginem Dei: *Maria inuoc. gra. apud Deum. Ecce concipies in utero & par. fil. &c.* Nazarus quoque dicitur Samson. & de Christo dictum est: *quoniam Nazarus*

CAP. XIII.

R *Vrsunque filij* Israel fecerunt malum in conspectu domini, qui tradidit eos in manum Philistinorum quadraginta annis. Erat autem quidam vir de Saraa & de stirpe Dan, nomine Manue habens vxorem sterilem cui apparuit angelus domini, & dixit ad eam: Sterilis es & absque liberis: sed concipies & paries filium. Caue ergo ne bibas vinum ac siceram, nec immundum quicquam comedas. quia concipies & paries filium, cuius non tanget caput nauacula. Erit enim Nazarus Dei ab infantia sua & ex matris utero: & ipse incipiet liberare

V *RSVMQVE* filij
Israel fecerunt malum in
conspectu domini, qui tra-
didit eos in manum Phi-
listhinorum quadragin-
ta annis. Erat autem quidam
vir de Saraa & de stir-
pe Dan, nomine Manue habens vxorem sterilem cui
apparuit angelus domini, & dixit ad eam: Sterilis
es & absque liberis: sed concipies & paries fi-
lium. Caue ergo ne bibas vinum ac siceram, nec
immundum quicquam comedas. quia concipies &
paries filium, cuius non tanget caput nauacula.
Erit enim Nazarus Dei ab infantia sua
& ex matris utero: & ipse incipiet liberare

zarus vocabitur: Liberavit Sason filios Israel de manu hostium, & Christus populum suum a peccatis eorum. Samson interpretatur sol eorum. & de Christo dictum est per prophetam: *Orietur vobis sol iustitiae: & sanitas in pennis eius.*

c *Nec immundum.* August. Immundum est dissolutio disciplinae quae esse ceperat in Israel: & iam ad ea manducanda eos labefecerat: quae Deus in animalibus prohibuerat. iam enim etiam ad cultum transibant idolorum.

c *Procopius.* Cum spiritus sanctus feritatem Sasonis prius haberet cognitam, a vino ac vinetis ipsum iussit abstinere, ne ad naturalem furorem, vinolento ascito, contra propinquos quoque & cognatos indigna patretur.

a Que

NICOLAUS DE LYRA. CAP. XIII.

R *Vrsunque si.* Hic describitur septima tribulatio, quae facta est per Philistinæos. Et primo ponitur tribulationis pondus. secundò liberationis modus, ibi: *Erat autem quidam vir.* Circa primum ponitur filiorum Israel culpa renouata, cum dicitur:

Diuiso.

- 1** *Rursusque.* & subditur poena inflicta, cum dicitur:
- 2** *Qui tra.* Isti quadraginta anni computantur a pe Samsonis & Heli: quia per Sasonem non fuerunt filij Israel omnino liberati de seruitute Philistinorum, licet restricta fuerit tyrannis eorum.
- 3** *Erat.* Hic sequenter ponitur liberationis modus. vbi primò de scribitur ducis conditio. secundò inuasionis occasio. c. 14. tertio hostium debellatio c. 15. ibi: *Cui Sason respondit.* quarto ipsius Samsonis mors & consummatio c. 16. Circa primum, primò describitur ducis conceptio. secundò eius natiuitas & conditio, ibi: *Peperit.* Circa primum sciendum, quod mater Samsonis erat sterilis, & ideo non concepit eum virtute naturae tantum, sed virtute naturae per gratiam adiutae. Circa quam gratiam primò describitur annuntiatio angeli. secundò relatio verbi, ibi: *Quae cum venisset ad moritum.* tertio confirmatio facti, ibi: *Oravit itaq;*. quarto oblatio sacrificij, ibi: *Dixitque ita Manue.* Circa primum ponitur conditio patris, cum dicitur:

- 4** *Vir de Saraa.* nomen est loci.
- 5** *& de stirpe.* vbi apparet eius cognatio.
- 6** *Habens.* In quo ostenditur impedimentum ex parte matris, vt conceptio pueri sit magis mirabilis. sequitur:
- 7** *Caue ergo, &c.* Siccera dicitur omnis potus inebriatius.
- 8** *Nec immundum.* id est, illa quae dicuntur immunda ad esum secundum legem, prout determinatur Leuit. 11. c. prohibetur enim comedere & bibere illa, quae prohibentur Nazaraeis. Num. 6. cuius causa subditur.
- 9** *Quia concipi.* gratia adiuvante naturam.
- 10** *Cuius nomen.* quia Nazaraei tempore suae consecrationis non poterant radi, vt habetur Num. 6. c. Iste autem Samson fuit consecratus per totam vitam suam. ideo subditur:
- 11** *Erit enim Na.* Non est intelligendum per hoc, quod fuerit sanctificatus in utero: sicut Ioan. Baptista quia de talibus sanctificatus tenetur, quod non peccauerunt mortaliter. sed ista consecratio intelligitur per donum fortitudinis: quae fuit quaedam gratia gratis data. & potest stare cum peccato mortali sicut & donum prophetiae. Et fuit data Samsoni pro consolatione populi: ideo subditur.
- 12** *Et ipse incipiet liber.* & c. Et dicitur *incipiet:* quia non liberauit completè, vt supra dictum est.

Vir

1 Que

MORALITER.

1 *Rursusque; filij.* In hoc capitulo agit de conceptione Samsonis & eius natiuitate ad liberandum populum Israel de manu Philistinorum. Per Sasonem vero qui interpretatur sol eorum, significari potest dominus noster Iesus Christus: de quo scribit Malach. 4. a. *Orietur vobis in diebus Deum sol iustitiae.* Et sicut conceptus Samsonis, ortus & viuendi modus fuit per angelum denuntiatus, vt dicitur in hoc c. ita fuit de domino nostro Iesu Christo, vt

sto, vt habetur Luc. 1. Per hoc autem quod Samson vxorem non accepit de filijs Israel, sed de Gentilibus, significatum fuit, quod Christus accepturus erat de Gentilibus ecclesiam sibi sponsam, relictis Iudaeis: paucis tamen exceptis qui sibi adhererunt. quod autem modicum est frequentius non computatur: propter quod Osee 1. dixit dominus de Gentilitate: *Vocabo non dilectam meam.* Et Malach. 1. c. *Ab ortu solis usque ad occasum magnum est nomen meum in Gentibus.* Et hoc diffuse tractat Apostolus ad Rom. 9.

† Mo-

A *Quæ cum.* * Lanfrancus Cantuar. Sacri codices res quaslibet vocant nominibus illarum rerum, ex quibus fiunt, seu quæ esse putantur, siue quibus aliquo modo similes existunt. Abrahâ tres viros vidisse legitur, cum essent angeli. Et in libro Iudicû, mulier sterilis ad virum suum de angelo dicit: *Vir Dei venit ad me.*

Et paulo post: *Ecce apparuit mihi vir, quem videram ante,* nesciens quod angelus Dei esset.

* Iosephus. Apparuit ei angelus Dei, pulchro iuveni similis, & pæro.

* Rupertus. Samsonis omnes sunt actus mirabiles, manifestum in se diuinæ virtutis vel fortitudinis opus exprimentes. Neq; enim opera sunt hominis, sed Dei mirabilia faciendis.

Sunt autem numero septem. Primus actus est, quod angelico ministerio prænuntiâ, Nazareus dicitur muliere sterili natus est, &c.

C *Id ex hoc ipso.* magnis & primis cõparabilis est patribus Isaac & Jacob, & Ioseph, qui steriles

diu matres habuerunt, omnes fide promerente, superno munere, deficienti nature dati sunt, & in factis suis Christi domini figuram prætulere. Mulieris itaque huius sterilitas, B. Mariæ

secundum figuram est virginitas. Et quod ait: *Caue, ne vinum bibas, &c.* mystica præparatio est, in his verbis intelligenda. *Spiritus sanctus superueniet in te, &c.*

Augu. Quod ait mulier dictum sibi ab angelo: *quoniam Nazareus Dei erit puer a ventre usque ad diem mortis sue,* non legitur ab angelo dictum. Et quod legitur dictum. *Ipse se incipiet saluum facere Israel de manu Philistinum*

a Israel de manu Philistinorum. Quæ cum venisset ad maritum suum, dixit ei, vir Dei venit ad me habens vultum angelicum terribilis nimis. Quem tunc interrogassem, quis esset, & unde venisset, & quo nomine vocaretur, tunc noluit mihi dicere: sed hoc tunc respondit: tunc Ecce concipies & paries filium. Caue ne vinum bibas nec siceram, & ne aliquo vescaris immundo. Erit enim puer Nazareus Dei ab infantia sua, & ex utero matris suæ usque ad diem mortis suæ. Oravit itaque Manue dominum, & ait. Obsecro domine ut vir Dei quem misisti, veniat iterum & doceat nos, quid debeamus facere de puero, qui nasciturus est.

Exaudiuitque dominus deprecantem Manue, & apparuit rursus angelus domini uxori eius sedenti in agro. Manue autem maritus eius non erat cum ea. Quæ cum vidisset angelum, festinauit & cucurrit ad virum suum, nuntiauitque ei dicens. Ecce apparuit mihi vir quem ante videram. Qui surrexit, & secutus est uxorem suam, veniensque ad virum dixit ei. Tu es qui locutus es mulieri? Et ille respondit: Ego sum. Cui Manue. Quando, inquit, sermo tuus fuerit expletus, tunc quid vis ut faciat puer, aut a quo se obseruare debet? Dixitque angelus domini ad Manue. Ab omnibus, quæ locutus sum uxori tuæ abstineat se, quicquid ex vinea nascitur non comedat, vinum & siceram non bibat, nullo vescatur immundo, & quod ei præcepi, impleat atque custodiat. Dixit itaque Manue ad angelum domini, Obsecro te tunc ut acquiescas precibus meis, & faciamus tibi hædum de capris. Cui respondit angelus

b Si me tunc cogis, non comedam panes tuos, si autem uis holocaustum facere, offer illud domino. Et nesciebat Manue quod angelus domini esset. Dixitque ad eum. Quod est tibi nomen, ut tunc si sermo tuus fuerit expletus honoremus te? Cui ille respondit. tunc Cur quæris nomen meum,

tota vita sua obseruauit Samson, quod illi, qui vocabantur Nazareus certis diebus obseruabant viuentes, votumque reddentes

b * *Si uis holocaustum facere, &c.* Athanasius. Solius nominis

nis

NICOLAUS DE LYRA.

1 *Quæ cum venisset.* Hic consequenter de scribitur relatio veri, quia mulier ista retulit marito suo prædicta dicens.

2 *Vir Dei venit ad me,* id est, angelus in specie viri, nesciebat tamen mulier, quod esset vere angelus, credebat tamen, quod esset a Deo missus.

3 *Habens vultum ange.* id est, splendidum ultra consuetum hominum modum.

4 *Terribilis nimis, &c.* id est, venerabilis & reuerendus, sicut Genes. 28. d. dicitur. *Quam terribilis est locus iste: non est hic aliud nisi domus Dei porta celi.* Cetera patent ex dictis.

5 *Oravit.* Hic consequenter ponitur confirmatio facti per angelum, secundo apparentem ad preces Manue, & patet litera paucis exceptis, quæ discurruntur.

6 *Doceat nos.* Licet enim angelus dixisset mulieri a quibus caueere deberet, hoc tamen non dixerat de puero nascituro, id sequitur postea.

7 *Ab omnibus* quia hæc abstinentia immunda erat mulieri ratione pueri, & ideo multo fortius puero erat a talibus abstinendum, aliter tamē quam matri, quia cum esset Nazareus per totam vitam debebat seruare legem Nazæeorum omnibus

bus diebus vitæ suæ, mater autem usque ad natiuitatem pueri tantum.

8 *Dixit itaque.* Hic consequenter ponitur oblatio sacrificii. Manue enim credebat eum qui ei loquebatur esse hominem, & ideo voluit ei offerre prandium, dicens.

9 *Faciamus,* id est, præparemus tibi ad comedendum.

10 *Hædum,* & per hoc intelliguntur alia in prandio necessaria, ut panis & vinum & similia.

11 *Cui respondit.* quia cibo non indigebat.

12 *Si me cogis.* id est, si velles me cogere, non comederem.

13 *Si autem,* id est, illa quæ attulisti ad honorem diuinum incendere.

14 *Offer illud,* pro beneficio quod tibi ex parte eius annuntiavi.

15 *Et nescie.* quia talia non obtulisset ei ad comedendum, sed credebat, quod esset a Deo missus, & ideo non peccauit offerendo sacrificium extra locum tabernaculi de præcepto vel persuasione illius, qui erat nuntius Dei. Sequitur.

16 *Cur quæris nomen meum.* In Hebræo hætur, quod est celatum vel ignotum. Quod exponit Hebræus, dicentes, quod nomen angelo rû, qui mittunt in ministerium, variantur secundum legationes ad quas mittuntur. Vnde Es. 6. b. angelus, qui missus est ad purgandum

labia.

MORALITER.

† Moraliter autem per Samsonem signatur bonus doctor, vel prælatus, vita & doctrina sicut sol illuminans ecclesiam. Et sicut de Samson dicitur, quod non comedat aliquid immundum: sic talis doctor vel prælatus non incorporat sibi mortale peccatum. Similiter sicut de Samson præcipitur, quod non bibat aliquid inebriatiuum: sic doctor vel prælatus non debet aliquid agere quod sit extra mensuram rationis recte. Ebrietas enim dicitur ab e, quod est extra, & bria, quod est mensura.

ra. Samson etiam accepit uxorem de filiabus Philistinorum, ut per hoc sibi daret occasio pugnandi contra eos, ut habetur in textu. Sic bonus doctor uel prælatus accipit sibi sapientiam Gentilium philosophorum, quæ dici potest eius vxor. Nam de sapientia dicitur, Sapientia est. S. a. *Hanc quæstui mihi sponsam assumere,* & per ipsam habet occasionem pugnandi contra infideles & hereticos, qui rationibus sophisticis inuoluunt catholicos simplices sapientiam philosophicam ignorantem.

Quest. 52. in Iudic.

† dicit. † Gen. 16 g. Lucæ 1. b.

† quod erit iudicium pueri, & opus eius Hebr.

† tardes hic aliquantulum.

† cum.

Ser. 3. contra Arrianos.

Nominum angelorum variatio.

C nis est adorari, neq; id ab angelis ignoratur, q̄ quanquā ceteros gloria transcendunt, creaturas tñ se esse, neque i clas-
A sibus adorandorū, sed adorantium agnoscunt se computari debere. Patrem certe Sāsonis Manue, uolentem sacrificium offerre angelo, angelus prohibuit his verbis, *Nō mibi, sed Deo offerro*. Dom nus contra, etiam ab angelis adoratur.

Quest. 53. in Iudic.

a *Tulit itaq;* Augu. Quod dicit scriptura ignorasse Manue, quod angelus domini est, manifestum est etiam vxorē eius hominem credidisse. Quod ergo ei dixit, *vi u faciam is au te tibi: & faciam is in corpore tuo hōdum caprarum*, tanquam hominem inuitauit, scilicet, ut hoc cum illo cepilaretur quod sacrificium fecisset. Nam facere hōdum non solet dici, nisi cum sacrificium fit. Ille etiam ita respōdit, *si uim feceris mibi, non manducabo de panibus tuis*; ubi ostendit se ad epulas fuisse inuitatum. Deinde addidit, *Et si feceris holocaustum, domino offeres illud*, quia scilicet ille dixerat, *faciam is in conspectu tuo hōdum caprarum*. Non autem omne sacrificiū holocaustum, nam de holocausto non manducabatur, quia totum incendebatur, & ideo vocabatur holocaustum. Sed angelus etiam non manducaturus, holocaustū potius fieri monuit, non tamen sibi, sed domino, quia, scilicet, Israel consueuerat illo tempore falsis diis sacrificare, vnde & tūc Deum ostenderat, ut traderetur inimicis per 40. annos.

b * *Cum q;* ascenderet flamma, &c. Iosephus. Angelus virga q̄ tenebat tetigit carnes, & igne protinus emicante, carnes cum panibus sunt absumpti. Tunc angelus super tumū, quasi in curru, ad caelum ascendere videbatur.

Lib. 9. Moral. c. 23.

c *Quod*. Grego. Quid est, quod ad uisionem angeli vir est timidus, mulier audax, nisi quando caelestia nobis monstrantur, spiritus quidem pauore se concutit, sed tamen spes praesumit. Inde enim spes ad maiora audenda erigit, vnde turbatur spiritus, qui ea quae superna sunt, prior videt, quia cum altiora secretorum caelestium sic leuata mens conspiciat, cuncta humanarum uirium soliditas, contremiscit.

Orat. in s̄cta Epiph. luminaria.

d *Morte morie*. Nazianzenus. Primo purgari oportet, inde cū puritate uersari, si nobis accidere nolumus, quod Manue euenit, cum in Dei incidisset imaginationem, & dicere nolumus. *Perimus u mulier, quoniam Deum uidimus*.
* Procopius. Suspiciatus est Manue, non angelum, sed Deum se uidisse. Quo circa uictimam non eodem loci obtulit, uerum super petram, quae significauit Christum. At que mō angelo cognito, denuo se Deū uidisse dixit? Vel in legato legantem, uel magni consilii angelum inuit. Ceterum, mulier uiro uidetur praestantior, ac ideo primo ei uisio obtingit, ac per eam maritus demum uidit, quem bono animo esse iubet.

Aug.

August. Quid est, quod postquam manifestatus est Manue & uxori eius angelus, qui cum eis loquebatur, dicit Manue uxori, *morte moriemur, etc.* Pro eo, scilicet, quod scriptū est. *Nemo potest faciem meam uideere & uiuere*. Opinabantur ergo, ut homines Deum se uidisse, tāto utriusque miraculo facto, quod in igne sacrificij stetit, qui cum illis prius quam homo loquebatur. Sed Deum in angelo ante Deū u ipsum angelum appellabant, sic enim scriptum est. *Et sompsit Manue hōdum caprarum & fecit sacrificium, & obtulit supra petram Domino mirabilia facienti, & Manue & vxor eius expectabant, &c.* His ergo uerbis, quia non dixit, *morte moriemur*, quia uidimus angelum domini, sed *Deum uidimus*, oritur quaestio. Vtrum in angelo intelligebant Deum, an eundem angelum uocabant Deum. Illud enim tertium, quod Deum putauerant, qui erat angelus dici non potest aperte, dicente scriptura. *Tunc cognouit, quia angelus domini est*; sed unde meuebant mortem? Non enim scriptum erat Nemo uidet faciem angeli & uiuet. An uel in hoc ipso, quod in angeli presentia Deū cognouerat, Manue ita perturbatus est, ut mortem timeret? Quod autem illi uxor respōdit *Si uellet dominus mortificare nos, non accepisset de manu nostra holocausta & sacrificium, nec illuminasset haec omnia, sed audita fecisset haec nobis*, utrum ipsum angelum crediderunt accepisse sacrificium, quia uiderunt eum in flamma altaris stetit, an per hoc intellexerunt accepisse dominum, quia hoc fecit angelus, ut se ostenderet angelum? Quodlibet horum sit, iam angelus dixerat. Si autem facis holocaustum, domino offer illud, hoc est, *non mibi, sed uominis*, Quod ergo stetit angelus in altaris flamma, magis intelligendus est significasse illum magni consilii angelum in forma serui. in homine, quem suscepturus erat, non accepturum sacrificium, sed ipsum sacrificium futurum.

D Quest. in Iudic.

e * *Peperit itaq;* filium, etc. Ambrosius. Samson diuina promissione generatus, Spiritum comitantem habebat. Sic. n. legimus. *Quia benedixit eum Dominus, & cepit spiritus domini comitari eum in castra &c.*
f Cepitque Spiritus, &c. Chaldaeus. paraph. Cepit Spiritus fortitudinis domini roborare eum in castris Dan. Alij. Cepit Spiritus domini per uices ad se ipsi, uel per uices agitare eum.
* Rupertus. Samson interpretatur, sol eorum. Quis autem Christum nesciat solem uerum, eorum, qui habent oculos, & in caelum aspiciunt?
* Iosephus. Crescebat puer uelociter, & tam per abstinentiam ciborum, quam capillorum remissionem, propheta iam futurus agnoscebat.

E + & si tepus dire nostra bra. trobo

Prolo de Sp F

CAP.

NICOLAUS DE LYRA.

* labia Esaiæ cum calculo ardenti, nominatur ibi Seraph, cum tamen nō esset de ordine Seraphico. Angeli autem de futuris ad quae mittendi sunt, non habet praecognitionem: nisi quando Deus reuelat eis: quae reuelatio fit secundum formam suae uoluntatis. Et ideo angelus dixit nomen suum esse occultum: quia nesciebat ad quid de futuro mittendus erat. Alio modo potest exponi, quia secreta Dei & angelorum non sunt hominibus reuelanda, nisi quantum Deo placet.

1 *Tulit*. Id est, liquida, quae cum carnibus holocaustorum offerri solent, prout habetur.

2 *Et posuit*. utens ea pro altari.

3 *Offerens Domino*. In Hebraeo habetur: Offerens domino & mirabili, uel occulto ad faciendum: quia Manue non erat de genere sacerdotali: & ideo ad eum non pertinebat offerre sacrificium, sed obtulit materiam sacrificij ei qui sibi loquebatur in nomine Dei, qui dixerat nomen suum esse mirabile uel occultum: ut ex illa materia faceret Deo sacrificium,

ciū, quia prophetae loquētes in nomine dñi poterant offerre auctoritate eius, sicut & sacerdotes: sicut patet de Elia. 3. Regum. 13. Manue autem credebat eum, qui sibi apparebat esse prophetam domini, erat etiam plus quam propheta, scilicet, angelus.

4 *Cumque ascenderet flamma*. Ex hoc uidetur, quod ex illo lapide prodixit ignis consumens holocaustum in signum diuinae acceptationis.

5 *Angelus domini pariter*, uolens ostendere, quod ipse esset uere Dei angelus ad certificationem uerbi eius.

6 *Morte moriemur, quia uidimus dominum*. Exponatur sicut supra 9. cap. de Gedeone.

7 *Peperit itaque*. Hic consequenter describitur natiuitas pueri, & eius educatio, cum dicitur.

8 *Crenitque puer, & benedixit ei dominus*, conferendo ei donum fortitudinis, & forte cum hoc gratiae gratum facientis, unde sequitur.

9 *Cepitque spiritus domini esse cum eo in castris*, quia pro tunc illa tribus habitabat in tentorijs.

* CAP.

C A P. XIII.

Descendit. Sequitur. a Descen. * Aug. Cum Samson mirabiliter fortis esset, putat⁹ est Hercules. * Idem. Samson fortitudinem habuit de gratia Dei, non de natura propria. Na si fortis esset

natus, cu ei capill⁹ diminueret, fortitudo no adimeretur. Et vbi erat illa potētissima fortitudo, nisi in eo qd scriptura dixit, *Incedebat cum illo spiritus domini.*

* Idem. Qn fremuerūt gētes, tūc leo ille viro forti Sāson venienti ad duādā de alienigenis vxorē, Christo, s. descēdenti ad hūdam Ecclesiam de gentibus, fremēs ibat in obitūā. Sed qd egit? Acceptit, tenuit, fregit, dissipauit leonem. Sic occisā gentiū feritate, iā non sic fremit regia prās, nō sic fremit populū gentium, imō verō in ipso regno gentiū inuenim⁹ leges p Ecclesia, tāquam fauū i ore leonis.

* Ambrosius. Utinam tam cautus fuisset ad seruandam grām, quā fortis ad superādā bestiā. Et fortasse

C A P. XIII.

Descendit ergo Samson in Thānatha, vidēsq; ibi mulierē de filiabus Philisthiim, ascēdit & nūtiavit patri suo & matri suę dicēs: Vidi mulierē in Thānatha de filiab. Philistinorū, quā quāso, vt mihi accipiatis vxorem. Cui dixerunt pater suus & mater. Nūquid non est mulier in filiab. fratrum tuorū, & in oī populo tuo, quia vis accipere vxorē de Philisthiim, qui incircuncisi sunt? Dixitq; Samson ad patrem suum. Hāc mihi accipe, qā placuit oculis meis. Parētes autem eius nesciebāt, quod res a domino fieret, & quæreret occasionē contra Philisthiim. Eo enim tempore Philisthiim dominabant̄ Israeli. Descēdit itaque Sāson cū patre suo & matre in Thānatha. Cumq; venissent ad vineas † oppidi, apparuit catulus leonis sauuus & rugiēs & occurrit ei. Irruit autem in spiritus dñi in Samson, & dilacerauit leonem quasi hēdū in frustra decerperet, nihil omnino habens in manu, & hoc patri & matri noluit indicare. Descenditque, & locutus est mulieri, quæ placuerat oculis eius. Et post aliquot dies reuertens, vt acciperet eam, declinauit, vt videret cadauer leonis. Et ecce examen apum † in ore leonis erat, & † fauus mellis. Quem cum sumpsisset in manibus, comedeat in via, veniensque ad patrē suū & matrem, dedit eis partem, qui & ipsi comederūt, nec tñ eis voluit indicare, q mel de corpore leonis assumpserat. Descēdit itaq; pater eius ad mulierem, & fecit

hoc non solum virtutis miraculum, sed etiam sapientia my D sterium, prophetia oraculum fuit.

b * Descenditq; & locutus est mulieri, &c. Prosper. Aquit. Sāson dilexit mulierē alienigenā: descendit & fortissimus n̄ de cęlo, vt sibi dilectas ex gentibus animas sociaret, & fide coniungeret.

Lib. de promiss. Dei c. 21.

c * Ecce examen

apum, &c. Procop. Cum uiueret leo, mel nullū in ore eius reperiebatur. Fertur aut quēuis leonē viuū os habere foetidissimū, adeo ut dictū sit mirificū, in ore fetido mel repertū dulcissimū.

* Prosper. Fauū mellis legem spiritale intellige, qd apes patriarchę atque pphetę construunt, in eum mella infuderint diuini eloquij. Quā dulcia faucibus mess verba tua super mel ori meo. Et Salomon. Fauū mellis, sermones boni. Dedit ex hoc Sāson parentib. & Christus discipulis, cū aperuit sensum, ut intelligerent scripturas, & viderēt quā suavis est dominus.

E Lib. de promiss. c. 21.

† Transiit.

† corpore.

F Lib. in Iud. cap. 8.

ad alienigenas tenderet causa petendę vxoris leonem occidit,

NICOLAUS DE LYRA. CAP. XIII.

Descendit. Hic p̄nt describitur occasio inuasionis Philistinorū, quæ occasio data est Sāsoni ex acceptione uxoris de Philistheis: ut patebit in sequentib. Et iō circa hoc primò describit̄ dictę uxoris petitio. scđō petitę dispēfatio, ibi: Descendit itaque. tertio dispensati acceptio, ibi: Et post aliquot dies, quarto inuasionis occasio, ibi: Cum igitur eius. Circa primum d̄: Descen. villa est Philistinorū ad quā uenit Sāson ad uidendū festū qd faciebāt Philisthei, quib. seruiebant Hebræi sub tributo: pp qd securē poterāt ad loca eorū declinare. 2 Nunquid. hoc dicebāt parentes Sāsonis: qā prohibitum est Deut. 7. a. ne contrahant matrimonia cum alienigenis. Ideo subdit. 3 Paren. Ex hoc aut, q scriptura excludit parētes Sāson tñ ab hac noticia, v̄, q Samson cognouit per reuelationē voluntatē dñi circa hoc: aliter. n. peccasset si mulierem alienigenā accepisset vxorem, nisi sciret dñi voluntatē, qui poterat in præcepto dispēfate. Sed adhuc v̄, q parentes eius malē fecerunt illam mulierē petendo p filio: quia hoc prohibet Deut. 7. vbi d̄. Filiam eius. s. alienigenæ non accipies filio tuo vxorē. Dicēdū, q Sāson eis voluntatē dñi reuelauit, licet nō sit scriptū. Erāt. n. deuoti: & idē non est verisimile, q fecissent contra præceptū dñi: nisi Sāson eis dixisset hoc esse de uoluntate dñi: & bene debebāt ei credere, eo q fuerat per angelū annuntiatus & mirabiliter natus, ut s. dictū est. 4 Et quæ. Sciebat. n. Samson in gnali per reuelationē: q p̄ctus illius m̄rimonij esset occasio rebellandi Philistheis, licet adhuc ignoraret modū in particulari. Sed quærūt hic quare ad hoc querebat occasio cū Philisthai habitaret in terra Hebræis, p̄missa, vt patet ex supradictis c. 3. De illis habitatorib. p̄ceperat dñs filijs Israel, q eos exterminaret sine misericordia: vt h̄ Nu. 33. & Deut. 7. ppter qd v̄, q nō erat grēda alia occasio. Dicēdū q pp peccata Hebræorū dñs p̄miserat Philistheos ad tēpus eis dñari, & inter

& inter ipsos erant aliqua pacta iūso firmata, qd erat licitū Hebræis facere in tali casu, vt dictū fuit Iosue 21. & 23. propter qd non licebat Hebræum Philisthæos tunc inuadere absq; noua occasione. & 2. Paral. vlt. c. inter mala Sedechiæ regis, pp quæ fuit captiuatus & ciuitas destructa, d̄. A rege quoq; Nabuchodonosor recessit, qui adiurauerat eū p Deū, & hoc notat cum subditur. 5 Eo enim. quod dñum erat p̄dicto modo firmatum. 6 Descendit. Hic describit̄ prædictę mulieris desponsatio: p̄mittit̄ tñ casus accidens in via, cū d̄. 7 Apparuit, scilicet, Sāsoni quasi ad deuorandū eū. Separauerat enim se Samson a parētibus suis p aliqua necessitate, & tunc occurrit ei leo ita, quod parentes eius non uiderunt. 8 Irruit au. i. spūs fortitudinis. Illa. n. fortitudo non inerat ei ex cōplexione seu virtute naturali: alioquin nō recessisset ab eo, qn fuit rasus: ut h̄, infra 16. c. sed erat illa fortitudo qdā grā gratis data, q nō semp̄ adest homini, sicut spiritus pphetiæ non semp̄ aderat prophetis, sed qn expediebat fm̄ ordi nationem diuinā: & hoc mō v̄ dicēdū de fortitudine Sāsonis, pp qd occurrente leone d̄ hic, q irruit in eū spiritus dñi. i. motus illius fortitudinis. 9 Nihil. ad oñdendū, q non fecit gladio uel baculo. 10 Descen. s. de matrimonio p̄hendo: & tūc facta fuerunt sponsalia. Et post. Hic consequenter describit̄ mulieris desponsatę acceptio in m̄rimoniū. iō subditur. 11 Reuer. Interponit̄ tñ casus cōtingēs in via, cū d̄: Declina. 12 Et ecce. i. congregatio apū. Quæratur hic quomodo apes, quæ abhorrent tērida ibi mellificauerunt. Potest dici, quod apum diuersę sunt species: & aliquę sunt rusticanae, & non abhorrent talia, cuiusmodi erant istę, unde & aliquę mellificant in foraminibus terre. Sequitur. 13 Descendit. quia locus ubi manebat mulier erat demissior, quā locus ubi manebat pater Samsonis. 14 Et fecit fil. pro celebratione nuptiarum secundum consuetudinem illius terre.

Fortitudinis Samsonis donū gratuitū.

MORALITER.

1 Descendit ergo Samson in Thamnatha. Per Samsonē q perrexit ad accipiendū sibi Gentilē uxorē, allegoricē signatur Christus, qui in primitiua ecclesia conuinxit sibi per fidē ipsam Gentilitatem, Iudæa pro maiori parte incredula remanente. Propter qd dixerunt Apostoli Iudæis. Act. 13. g. Vobis oportebat

oportebat primum loqui uerbum Dei: sed quoniam repellitis illud, & indignos nos indicatis æternę uitę, ecce conuertimur ad gentes, sic enim præcepit nobis Deus. Et per illam prædicationem coniunxerunt Christo & non sibi Gentilitatem per fidem: non enim erant sponsi, sed eius paranympsi: 7 Apparuit catulus leonis sauuus, & rugiens, & occurrit ei. Per quē † intelingi

dit, & Christus ecclesiā uocaturus de gentib. diabolū uicit qui ait: *Gaudete, quia ego uici mundum*. Ex ore leonis occisi fauus extrahitur: quia ut conspicimus reges terreni regni, qui Christum ante tremuerunt, iam perempta feritate dulcedinem euangelij predicant, & munimenta præbent.

xerunt: Neq; a leone cōprehēsis quicquā insuauius esse, neque dulcius utentibus melle. Quibus Sāf. n. rñdit; Neq; quā aliud muliere dolosius, quæ meū uobis exposuit verbū. Ambr. Samson rñdit. Nec muliere aliquid perfidiosius. Nam si non domuissetis vitulam meā, nunquam intelligeretis parabolā meam.

Joan. 16. 5.
 Li. 5. antiq. 13.
 cines loci illius.
 iud. cauerit.
 mibi, & inpenentis.
 mutatorias uelles.
 li. camion.

† suade.
 & suade ut.
 B
 & querebatur.
 epist. 70

Ser. 107. de temp.

A Cum ergo cines loci illius vidissent eum, dederunt ei sodales triginta, qui essent cum eo. Quibus locutus est Samson: Proponam uobis problema, quod si solueritis mihi intra septem dies conuiuij: dabo uobis triginta syndones, & totidem tunicas. Si autem non potueritis soluere, uos dabitis mihi triginta syndones, & eiusdem numeri tunicas. Qui responderunt ei: Propone problema, ut audiamus. Dixitque eis: De comedente exiit cibus, & de forti egressa est dulcedo. Nec potuerunt per tres dies propositionem soluere. Cumque adesset dies septimus, dixerunt ad uxorem Samsonis. Blandire viro tuo, & suade ei, ut indicet tibi quid significet problema. Quod si facere nolueris incendemus te, & domum patris tui. An ideo uocatis nos ad nuptias, ut spoliareti? Quæ fundebat apud Samson lachrymas & querebatur dicens? Odis me, & non diligis: ideo problema quod proposuisti filijs populi mei, non vis mihi exponere. At ille respondit. Patri meo & matri nolui dicere, & tibi indicare potero? Septem igitur diebus conuiuij stebat ante eum, tandemque die septimo cum ei esset molesta, exposuit. Quæ statim indicauit ei uis suis. Et illi dixerunt ei die septimo ante solis occubitu: Quid dulcius melle, & quid fortius leone? Qui ait ad eos: Si non arassetis in vitula mea, non inuenissetis propositionem meā. Irruit itaque in eum spiritus domini, descenditque: Ascenditque percussit ibi triginta viros, quorum ablatas vestes dedit his qui problema soluerent. Iratusque nimis ascendit in domum patris sui, uxor autem eius accepit maritum unum de amicis eius & pronubis.

B De comedente exiit cibus, & de forti egressa est dulcedo. August. Qō ista quā aliud significat, q̄ Chrm a mortuis resurgente? De comedente utiq; .i. de morte, q̄ cūcta deuorat atq; cōsumit, exiit cibus ille, q̄ dixit: *Ego sum panis uisus*, & c. quæ humana exacerbauit iniquitas, eique aceti & fellis amaritudinē ppinauit, atq; ab eo plēbs gētiū, uite dulcedinē cōuersa suscepit: ac si de mortui leonis ore, id est, Christi morte, q̄ accubans dormiuit ut leo, apum, id est, Christi anorum proccellit examen.
 C Quæ statim indicauit ei uis suis. Et illi dixerunt ei die septimo ante solis occubitu: Quid dulcius melle, & quid fortius leone? Ios. phus. Iuuenes cōueniētes dixerunt:

1 Magnam illud pietatis dñicæ sacramentū, qđ i lege fuit uelatum, & absconditum a seculis in Deo, reuelatū per Christū manifestatum est in gentibus.
 2 * Aug. Vitula est Ecclesia, q̄ reuelata sibi a viro suo secreta fidei mysteria Trinitatis, resur rectionis, iudicij, & regni, in fines terrę Apostolorū & sanctorū doctrina ac prædicatione uulgauit: & itel ligitib. atq; cognoscentib. æterne uitę præmia repromisit.
 3 * Iratusq; nimis, & c. Ios. ph. Illas nuptias re futauit: & puel la quæ eū pro uocauit ad iracundiam, duxit eius amicum: pro qua iniuria exasperatus Samson, deliberauit, ut Palaestinos omnes eū ea affligeret.
 4 * Aug. Sodalis iste oium hæreticorum figurā gessit. Nā hæ retici qui Ecclesiā diuiserunt, uxorem dñi sui ducere, & abducere uoluerunt. De ecclesia exierunt, qui impietatis adul terio Ecclesiā. i. Chri corpus in partē suam conantē euadere. Vnde fidelis ille seruus & amicus dominicæ sponsæ loquitur: *Respondi enim uos uni uiro, uirginem castam exhibere Christo.*
 5 CAP.

Cetera patent utque 101, 10 Septem, i. pro maiori parte septem dierū: quia a quarta die incepit, ut patet ex prædictis.
 11 Tandemque. Hic accipitur dies septima pro septima die conuiuij, non pro sabbatho.
 12 Et illi dixerunt. qui si tardassent usq; post occasum amississent, quia finita fuisset dies septima, quia dies est latio solis super terrā.
 13 Quid dicitur. intellectus patet ex prædictis.
 14 Si non. Ille qui arat inuestigat terram inferius, ita fecerunt isti, qui solutionem quam inuenire nō poterant, inuestigauerunt per uxorem Samsonis: quam uocat uitulam ppter muliebrem insipientiam.
 15 Irruit ita. in uindictam iniuriæ sibi factæ. Tum quia problema per se ipsos soluere debebant, non per aliam personā ut patet ex modo loquendi supra posito, ubi dicitur: *Quod si solueritis mihi, & c.* Tum quia per metum mortis incultum uxori suæ & amicis eius solutionem inquitierant. Sequitur
 16 Iratusq; contra Philistinos & uxorem suam eo, quod reuelauerat secretum suum.
 17 Ascendit in domum, & c. ab uxore ad tempus discedendo.
 CAP.

NICOLAUS DE LYRA.

1 Cum. Hic consequenter describitur rebellionis occasio duplex, secunda ponitur in prin. 15. cap. Circa primum dicitur: *Cum er. s. magnum & robustum.*
 2 Dederunt. ut si Samson uellet aliquid agere contra eos, isti resisterēt ei: tamen fuerunt ei assignati sub specie societatis & honoris nuptiarum.
 3 Quibus locut. ut inde inter ipsos oriretur qō seu contentio.
 4 Proponam, i. uerbum dubium & occultum: quod Gallice dicitur, deumaille.
 5 Dabo, id est, lineas vestes.
 6 Dixitque. problema suum.
 7 De com. per hoc obscure proposuit, quod inuenerat mel in cadauere leonis: quia mel est dulce: & leo est fortissimus bestiarū: & in illa parte leonis: quia mel, quod est comestibile, quæ est instrumentum comestionis. s. in ore.
 8 Nec. licet multum cogitassent.
 9 Cumque. Non est intelligendum, quod esset dies septimus conuiuij, imo erat quartus: sed uocatus est septimus, quia erat sabbathum occurrens inter conuiuium nuptiarum.
 Cetera

MORALITER.
 † intelligi potest Saulus Christū impugnans, ppter qđ dixit ei Act. 9. a. *Saul, Saul quid me persequeris?* Per hoc autē, qđ uerbo Christi prostratus fuit in terrā tanquā mortuus, appa ruit, quod poterat eū lacerare sicut Samson leonē occurren tem lacerauit. Per hoc autē qđ in ore leonis mortui inuen tus fuit fauus mellis, significata fuit melliflua doctrina Pauli mundo mortui: sicut dixit Galat. 6. c. *Mihi autem absit gloriari nisi in cruce domini nostri Iesu Christi, i. in eius doctrina dulci, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.*
 7 De co. Hoc autem problema solui nō potuit, nisi p uxore Samsonis, p quod significatum fuit: quod mutatio Sauli de persecu tore amarissimo in dulcissimū doctore, non potest intelligi nisi p ecclesiā Christi sponsam: que nouit uirtutē sponsi potētis facere de psecutore defensore, & de lupo pasto re. Aliter p leonē laceratum potest intelligi corpus Chri sti flagellis & clauis plagatum: qđ ipsemet per Samsonē fi guratus lacerauit, inquantū ad passionem uolūtariē se obtu lit: & de eius corpore mortuo, exiit sanguis & aqua, ex qb virtutem habent ecclesię sacramenta, inter q̄ principale est eucharistię sacramentū, in quo habemus dulcissimū cibum. De quo figuratiter dicit Sapien. 16. c. *Panem paratum de calo prastitisti eis sine labore, omne dilectamentum in se habentem: & om nis saporis suauitatem.*

o

D
 Ephe
 Ser. 7
 t nob
 E
 t filii
 puli
 t ulit
 & de
 corias
 t sōd
 eius,
 cius e
 rat. i.
 uerax
 nupti
 lebrar
 lbiden
 F
 a. Col

C A P. XV.

Post aliquotulum, &c. * Ambrosius. Vbi res prodita est Sāsoni, volentiq; ad cōiugem redire, interclusa copia, quod pater eā alij viro nupsisse diceret, stimulo iniuriæ exulceratus, publicā cogitauit capessere vltionē, domesticę con-

rumeliæ indignatione, correptisq; vulpib. cū iam natura essent in agris frumēta, binas sibi inuicē cauda ad caudā ligauit, ardē tē inseruit facem, & super manipulos dimisit, &c.

* Procop. Improbi agricolæ hęc calamitatem merebātur, vt traderentur Saranæ, cui & alia, a Deo traduntur, vt perdaturo, quemadmodū segetes quoq; immisiss vulpib. cū fa-

cibus, sunt vastatæ & iniustæ. * Aug. Sāson cepit vulpes. i. adulterantes fedales, de quibus dicitur, Capite vulpes parvulus, &c. id est, hæreticos comprehendite, conuincite, confutate, ne exterminentur ecclesiasticæ vineæ. Caudæ vulpium colligatæ qd sunt, nisi posteriora hæ-

reticorum, qui prima hēnt magna, & blandi, & deceptoria opera, posteriora ligata, i. damnata, & ignem in sine trahentia, vt eorum fructus & acta contumant, qui eorum seductionibus, acquiescunt? * Prosper. Vulpes hæreticos lignant, quib. sunt faces incendi ac erroris, poti⁹ quā diuini amoris.

C A P. XV.

Ost aliquotulum autem tēporis cum dies triticeę messis instarēt, venit Sāson inuisere uolens vxorē suā, & attulit ei hędum de capris. Cūq; cubiculū eius solito vellet intrare, prohibuit illū pater illius dicēs. Putaui, qđ odisses eam & iō tradidi illam amico tuo. Sed hēt sororē, q̄ iunior & pulchrior illa est, sit tibi pro ea vxor. Cui Sāson rñdit. Ab hac die non erit culpa in me; contra Philisthęos. Faciā. n. vobis mala. Perrexitq; & cepit trecentas vulpes, caudasq; earū iūxit ad caudas, & faces ligauit ī medio, quas igne succēdens dimisit, vt huc illucq; discurrerēt. Quę statim prexerūt in segetes Philisthinorū. Quib succensis & comporatę iā fruges & adhuc stantes in stipula, cōcrematę sūt, intantū vt vineas quoq; & oliueta flāma cōsumeret. Dixerūtq; Philisthiī, quis fecit hanc rem? Quib. dictū est Sāson gener Thamnathæi, quia tulit uxorē eius & alteri tradidit, hæc operatus est. Ascenderuntq; Philisthiim, & cōbuserunt tā mulierem quatn patrē eius. Quibus ait Sāson. Licet hæc feceritis, tñ adhuc ex vobis expectam vltionem, & tunc quiescam. Percussitque eos t ingenti plaga, ita vt stupentes suram femoti imponderent. Et descendens habitauit in spelunca petre Etam. Igitur ascendētes Philisthiim in terram Iuda castrametati sunt in loco, qui postea vocatus est Lechi, id est, maxilla, vbi eorum t effusus est exercitus. Dixeruntque ad eos viri de tribu Iuda. Cur ascendistis aduersum nos? Qui respōderūt,

quib. sunt faces incendi ac erroris, poti⁹ quā diuini amoris. Ardēt. n. studiis puerisq; doctrinis quib. imperitos cōsumūt. Mulier porro, q̄ relicto tanto viro, alii nupserrat, igneq; perit, cum parentibus est oīs aia hæretica, q̄ cū suis parentib. i. doctorib. igni inextinguibili, peccatis traducētib. exuretur. b Percussitque. Lxx. Percussit alienigenas Sāson ad tibiā super femur. i. tā mirabiliter, vt stupentes tibiā vnus pedis super femur alterius ponerēt. * Chaldaus. Paraph. Percussit equites, cum pedibus. * R. David Kimhi, fugientes & cadentes, crura & pedes illiserunt femoribus. Alii Percussit eos ab armo ad femur, caude magna. Iose-

fl. 70. a. A a B ca. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. fac. illuc. scurr. it. it. 07. de p. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. C

NICOLAUS DE LYRA. CAP. XV.

1 Post aliquant. Hic consequēter ponitur secunda occasio peo, qđ fuit prohibitus ab uxore sua, & hoc est quod dī. 2 Cumque cubiculum eius, id est, modo & affectu maritali. 3 Prohibuit. In hoc facta fuit Sāson iniuria, quia non repudiauerat vxorem, sed tantum ad horam recesserat ab ea, qđ erat sibi licitum, & ideo facta fuit sibi iniuria, eo quod sine scitu & requisitione eius alteri fuit data, & ideo dixit. 4 Ab hac. inuadendo. f. eos pp infidelitates & iniurias mihi factas, & maxime, qđ dixerat angelus de eo, ipse incipiet liberare Israel de manu Philistinorum, vt habetur sup. cap. 13. 5 Perre. Habita iusta occasione nocendi Philisthęis, vt patet ex p̄dictis, hic consequenter describit eorū inuasio & debellatio, & primo in eorū bonis, secundo in personis, ibi. Quibus ait Sāson Circa primū dī. Perrexitq;. Licet esset multū fortis & agilis, tñ veritabile est, qđ ceperit eas auxilio aliquorū, in illa. n. terrā abūdāt vulpes, & cū retib. & ingeniis possēt cito capi ī tāta multitudine, sicut in terra ista ī vna garena possūt cito capi trecēti cuniculi, maxime p hoīes ad hoc īgeniosos. 6 Caudasque. Quod est intelligendum, quod per aliqua ligamina ad hoc apta ligauit caudas duarum ad inuicem: & ligamina erant ita longa, quod in inedio poterant ligari faces ardentes, quę de facili non possent extinguī: nec sederent vulpes. 7 Quę sta. Eo enim, quod ligatę erant modo p̄dicto, non poterāt currere ordinate, & expedite ad occultandum se in nemoribus uel foueis terrę, sed cucurrerunt ad illud, quod erat magis in promptu, scilicet, ad segetes stantes: quę erant deficcate & propinquę messioni: quod patet ex hoc, quod aliqua iam erant collectę, vnde subditur. 8. Et com. Non ad domos, sed in campis: vbi per aliquod tempus dimittebantur in magnis aceruis: sicut fit in multis terris. Cętera patēt in litera. 9 Quibus ait. Hic consequenter ponitur inuasio in personis, & hæc est duplex, secūda ponitur

tur ibi: Igitur ascendentes. Circa primum dicitur. 10 Licet. hoc dixit. Sāson. Tum quia Philisthęis non combusserant vxorem eius & patrem zelo iustitię, sed magis cōmoti passione irę propter dāmnū eis illatum. Tum quia occasione p̄dicta susceperat bellū erat iter Sāsonē & Philisthęos aperte, nec tenebat cessare ab eorū inuasioe, maxime cū ad hoc fuisset cōsecratus ex diuina reuelatione, vt patet ex s̄ dictis. 11 Percussitq;. Sura est posterior pars cruris, femur anterior. Modus autē est hoīum, qui sunt attoniti & meditabūdi imponere surā vnus cruris sup femur alterius. Et p hoc designat, qđ Philisthęi fuerūt, ita stupefacti de plaga ei⁹ inflicta a Sāsonē, qđ multū cogitabāt qualiter se vindicare possēt. In Hebręo autē sic hētur. Percussit eos plaga magna, tibiā super crurē suū. qđ exponūt Hebręi de percussione peditū cū equitib. qđ pedites ī bello inuadunt tibijs suis, equites vero crurib. 12 Igitur ascendentes. Hic ponit secunda percussio Philisthinorum, vbi primō ponit huius percussiois occasio, secūdo ipsa percussio, ibi. Qui cū venisset, tertio gratiarū actio, ibi. In maxilla asini. Occasio autem data Sāsoni fuit, eo quod pp eū volebāt inuadere totum populum Israel, & hoc est, quod dicitur. Igitur ascendente, & tamen Sāson non erat de tribu illa, sed de tribu Dan, vt patet ex supradictis cap. 13. 13 Castrametati sunt. Hoc dicitur per diminutionem, quia locus ille vocatus est postea Rhamathlechi, vt habetur eo. c. sicut aliquando aliquis vocatur Minus pro Iacominus. 14 Vbi eorum. Hoc dicitur ad denotandum magnitudinem exercitus eorum, quia occupabat magnum terrę spatium. 15 Cur ascendisti. Quasi diceret tributū vobis reddimus, nec rebellamus, & ideo non habetis occasionē inuadendi nos. 16 Qui responde. Licet enim uenirent principaliter propter Sāsonem, tamen occasione ipsius veniebant contra totū populum, nisi traderetur in manibus eorum, quod fuit eis concessum, ideo subditur.

M O R A L I T E R.

1 Post ali. Per patrē uxoris Sāsonis, qui prohibuit Sāsonem ab ingressū ad suam uxorē, intelligi potest imperator Romanus uel eius Imperiū super gētes habens dominium, & quantum in se fuit, prohibuit coniunctionē Christi per Sāsonē figurati, cum ecclesia de gentibus collectā. Et tunc Sāson per

per combinatione vulpium incedit segetes Philistinorū: sic Christus p predicatores charitate combinatos succēdit fidei charitate formata Gentiliū contumacitatem, quod in multis erant ad martyrium promptissima. De hoc igne dicit Saluator Luc. 11. Ignē ueni mittere in terrā: & qđ uolo nisi, vt ardeat. Quod autē p vulpes possunt intelligi predicatores ostenditur

G * Iosephus. Multos in Paleſtinarum campeſtribus occidit.
 * Ambroſ. Samſon concidit Philiſthęos ſtrage maxima, plurimique eorum ferro intorere.
 * Rupertus; Stupentes ſupore corporis, ſuccifis, vel obuſis varicibus, geniculares quoque neruos contrahi, ſicque ſura ſermoni coherente tam ruperiter, quam miſere nates a terra non poſſe ſubleuare.

A * *Ut ligemus Samſon venimus.*
 Ambroſius. Paleſthinicum non audentes laeſſere, nec munitionis pręrupta ardua-que ſuperare, tribum Iudę denuntiato adorti vrſere pręlio, quod ſubditos ſibi & tributarios perditum in nequaquam iuſtum ex vſu videretur pribco, pro alieno præſertim ſacimore, tradi ſibi ſignatorem flagitij poſtulauerunt, cęteris ſine noxa tutus. Quę præſcripta ſibi conditione, viri de tribu Iudę aſcenderunt ad eum, &c. Quibus ille. Et quę iuſtitia forma eſt, genus Abrahamidarum, vt circumſcriptę primo coniugis, deinde abductę, pernicioſa mihi vindicta ſit, & ſine periculo domeſticam iniuriam non licuerit vleiſci? Fantum ne inclinatis animos ad turpe vernularum obſequium, vt executores vos alienę præbeat inſolentię? Si pereundum eſt, uuat perire manibus Paleſtinorum. Liceat mori ſine ſcelere veſtro. Retuli ego acceptam iniuriam, non intuli. Non mortem abtue, ſed veſtrum fugio contagium. Alligate vinculis manus, mernes licet, inuenient ſibi arma nodis ſolutę. Illi ſacramentum de derunt, quod a ſe vite eius viſ nulla irrogaretur, tantummodo patiens vinculorum eſſet, &c.

B *Iurate. Auguſt. Quid eſt quod ait Samſon viris Iuda, Iurate mihi ne interficiatis me uos, & tradite me eis, ne forte occurratis in me uos. Quam locutionem ita quidam interpretati ſunt, ne forte veniatis aduerſum me uos. Sed hoc eũ ne ab his interficeret dixiſſe illud indicat, quod in libro regnorũ ſcriptum eſt iubente Salomone, vt homo occideretur dicente. Vade occurre illi. Qd̄ iõ non intelligitur, qa non eſt conſuetudinis apud nos*

C *ut ligemus Samſon venimus.*
 Ambroſius. Paleſthinicum non audentes laeſſere, nec munitionis pręrupta ardua-que ſuperare, tribum Iudę denuntiato adorti vrſere pręlio, quod ſubditos ſibi & tributarios perditum in nequaquam iuſtum ex vſu videretur pribco, pro alieno præſertim ſacimore, tradi ſibi ſignatorem flagitij poſtulauerunt, cęteris ſine noxa tutus. Quę præſcripta ſibi conditione, viri de tribu Iudę aſcenderunt ad eum, &c. Quibus ille. Et quę iuſtitia forma eſt, genus Abrahamidarum, vt circumſcriptę primo coniugis, deinde abductę, pernicioſa mihi vindicta ſit, & ſine periculo domeſticam iniuriam non licuerit vleiſci? Fantum ne inclinatis animos ad turpe vernularum obſequium, vt executores vos alienę præbeat inſolentię? Si pereundum eſt, uuat perire manibus Paleſtinorum. Liceat mori ſine ſcelere veſtro. Retuli ego acceptam iniuriam, non intuli. Non mortem abtue, ſed veſtrum fugio contagium. Alligate vinculis manus, mernes licet, inuenient ſibi arma nodis ſolutę. Illi ſacramentum de derunt, quod a ſe vite eius viſ nulla irrogaretur, tantummodo patiens vinculorum eſſet, &c.

Quæſt. 56. in Iudic.
 3. Reg. 2. e. ſecundum aliã literam.

nos ita dici. Sic enim quę militares poteſtates dicunt vade al leua illũ, & ſignificat, occide illũ, quis intelligat, niſi, qui illius locutionis conſuetudinẽ nouerit. Solet & vulgo apud nos dici, compenſant illi, id eſt, occidit illũ, & hoc nemo intelligit, niſi qui audire conſuevit, hæc eſt. n. viſ generalis oĩum locutionum, vt quę admodũ ipſe linguę nõ in telligantur, niſi audiendo vel legẽdo diſcatur, ita nec modi locutionum.

1 *Ut ligemus Samſon venimus, & reddamus ei, quã i nos operatus eſt. Descenderunt ergo tria milia viroꝝ de Iuda ad ſpecum ſilicis Etam. Dixeruntq; ad Samſon. Neſcis quod Philiſthiim imperent nobis? Quare ergo hoc facere voluiſti? Quibus ille ait. Sicut fecerũt mihi ſic feci eis. Ligare in quiunt te venimus, & tradere in manus Philiſthinorum. Quibus Samſon. Iurate, ait, & ſpondete mihi, quod non occidatis me. Dixerunt. Nõ te occidemus, ſed vincũtum trademus. Ligaueruntq; eum duobus nouis funibus, & tulerunt eum de petra Etam. Qui cum veniſſet ad locum maxillę, & Philiſthiim vociferantes occuriſſent ei, irruit ſpiritus domini in eum, & ſicut ſolent ad ardorem ignis ligna conſumi, ita vincula quibus ligatus erat, diſſipata ſunt & ſoluta. Inuentamque maxillam, id eſt, mandibulam aſini, quę iacebat, arripiens, interfecit in ea mille viros, & ait, In maxilla aſini, in mandibula pulli aſinarum deleui eos, &*

ſed non erant ex nobis.) adiutores facti ſunt Iudaicę impietatis, multis quidem ſciſſuris, ſed eodem ſpiritu malignitatis, Chriſtum apprehendere volentes.
 * *Ligaueruntq; eũ, &c.* Ambroſ. Accepta fide, ſpelæo egreſſus deſeruit petreę munitionem, ac duobus innexus funibus, vbi appropinquare accitos ad ſuſcipiendum Paleſtinorũ validos videt, inſeruit ſpiritu, & vniuerſa dirupit vincula, atq; arripiens maxillam aſini iacentem, percuffit mille viros, fugauit alios grandi virtutis ſpectaculo, cum inermi, & vni, cederet armatorum agmina. Et qui cominus aui fuerant congregi, facili negotio, nullo labore obtruncati, aliis fuga exitium dempſit.

c *In ma. Grego. Maxilla aſini prædicatores ſignificat. Redẽptor. n. noſter ſimplicitatem & patientiã prædicantium, ſuę manu virtutis tenes, a vitis carnales interfecit, & maxilla in terrã proiecta, poſtmodũ aquas fudit, quia tradita morti prædicatorum corpora magna populis monſtrauere miracula.*
 * *Rupertus. Maxilla aſini in manu Chriſti, illa ſunt ſtulta & inſirma, illa ignobilia, & contemptibilia mundi, de quibus Apoſtolus. Non multi ſapientes ſecundum carnem, &c. Inuen tos eos, qui non erant, contemptibiles mũdo, confudit & deſtruxit inimicos ſuos, partim commutãdo eos in bono, partim*

contractione in tot & tatis percuthomb. viroꝝ armatorum.
 7. *In maxilla aſini &c.* Hic conſequenter ponitur gratiarum actio. Modus enim erat Hebręorum in victoriis a Deo datis canere canticum per modum gratiarum actionis ſicut patet in cantico Moſi, Exod. 15. & in cantico Deborę ſupra 5. c. & ideo Samſon in hac victoria diuinitus ſibi data cecinit canticum incipiendo per talem modum. *In maxilla aſini, &c. Et uocauit nomen loci, &c.* Vtrum autem totum canticũ eius ſit hic ſcriptum vel ſolum ipſius principium, certum non hẽtur, uidetur tamen probabilius, quod ſolum principiu ſit hic ſcriptum, quia non omnia ſunt ſcripta, & quia non legũtur cantica ſic breuia. Sequit̄. *Et uocauit no. loc. &c.* Quod aut ſequitur, *Quod interpretatur ele. &c.* non eſt in Hebręo, ſed appoſitum eſt a translatore ad oſtẽdendum ſignificatũ nominis quod bene fuit impoſitum, quia ſatis fuit mirabile & inſolitũ, quod cum maxilla aſini fieret tũ factum. Quod autem hic diuinitus fieret, oſteaditur per ſequẽs miraculum, cum dicitur. *Apertuit itaque cominus molam denum.* Et patet licita.

NICOLAUS DE LYRA.

- 1 *Descenderunt ergo, &c.* ad capiendum Samſonem, & tradendum Philiſthęis ſecundum quod fuerat inter eos cõdictum. Et patet litera vſque ibi.
- 2 *Iurate ait & ſpon.* volebat. n. ſatisfacere Iſraelitis, & ſic agere, quod non interſicerentur a Philiſthęis, nec ab ipſo eis reſiſtendo, & haberet occasionem iuſtam interficiendi Philiſthęos, qui ueniebant ad eum occidendum.
- 3 *Qui cum ve.* Hic conſequenter deſcribit Philiſthinorum in uaiſio cum dicitur. *Qui cum ueniſſet.* Hic locus ſic nominatur hic per anticipationem, vt patet per literam ſequentem.
- 4 *Irruit ſpiritus do* id eſt, motus dono fortitudinis ad rumpẽdũ vincula, & ad Philiſthęos debellandum.
- 5 *Inuentamq; maxil.* Per hoc oſtenditur victoria magis mirabilis, & a Deo facta, quia non fuit per arma ferrea. Sciẽdum tamen, quod aſini maiores ſunt in terra illa, & habent maiora oſſa.
- 6 *Interfecit in ea.* Ex quo patet, quod miraculoſe ſeruabatur a con-

MORALITER.

† oſtẽditur, pinguedo namque vulpium medicinale eſt cõtra contractionem & ſtupefactionem neruorũ, multi uero prædicatores cõtractos corporaliter erexerũt, ut patet de Paulo & Io. Act. 4 & de Paulo & Bernaba Act. 13. & multa ſimilia fecerunt alii diſcipuli Chriſti & miniſtri. Spirituãlter autẽ contractos per pignitiam, & acedeam quali quotidie erigũt prædicatores eccleſię, & in uia morum faciunt ambulare.
 2 *Ligare, &c.* Per ligationem Sãſonis per uiros Iuda põte intelligi ligatio Chriſti in Petro, ſicut & crucifixus fuit in ipſo propter quod eidem apparens dixit. *Vado Romam uterum crucifigi.* Hęc autem ligatio facta fuit a Iudeis, & ſoluta uirtute diuina Act.

Act 12. ſicut Samſon dono fortitudinis a Deo rupit vincula. Per hoc autẽ, quod Samſon in mandibula Philiſthęos debellauit ſignificatũ fuit, quod Chriſtus in Petro per prædicationẽ euangelij Gentiles occidit & eccleſię incorporauit ſicut dictum fuit ſibi Act. 10. de conuerſione Cornelij & aliorum Gentiliũ: *Surge Petre, occide & manduca.* Quod autem p mandibulã prædicatio ſignet, patet: nã ſicut in mandibula molitur eſcã corporales corporaliter nutrites: ſic in prædicatione molitur ſacrã ſcripturę, quę ſunt eſcã ſpirituãlter nutritiõẽ. Deut. 8. a. *Nõ in ſolo pane uiuit homo, ſed in omni uerbo quod prouõdit, &c.* Per aq̄ uero de mandibula mirabiliter exeurẽ, ſignificata fuit aqua ſalutaris ſapiẽtię, quę de beati Petri præceſit ore.

Gtim dānando. Hoc mirabile opus fecit Deus, Samson fortissimus, Christus omnipotentissimus. Sciebat grande sibi certamen fore contra legisperitos, oratores, philosophos, nobiles, reges, imperatores, tyrannos. Et hoc sciens, non vocauit prima expeditione multos sapientes, liue potentes, quorum linguis, aut potestibus Euangelium suum roboraret: sed tales, quos tanquam leonibus asini, sic despecti essent sapientibus atque nobilibus, scilicet idiotas, non scribas: simplices, non oratores: piscatores, non imperatores.

B *a* * Cumque hæc verba canens, &c.

Iosephus. Samson plusquam oportebat exultans, non Dei cooperatione credebat hoc factum, sed suis viribus ascribebat.

Ambrosius. Utinam quam fortis in hostem, tam moderatus in victoria fuisset. Verum, quod facile usu euenit, insolens rerum secundarum animus, qui debuit euentum pugnae diuino favori & præsidio deferre, sibi arrogauit, dicens In maxilla asini delem mille viros. Nec aram statuit Deo, nec hostiam immolauit, sed negligens sacrificij, assumptor gloriæ, ut triumphum suum perpetuo consecraret nomine, vocauit locum, Maxillæ interfectionem.

Sitiensque valde clamauit, &c. Iosephus. Dum sitis fortissima illum tenuisset, considerans quod nihil est virtus humana, & Dei cuncta esse testatus, rogabat, ne propter hæc irascens eum traderet inimicis: sed ut potius illi auxilium in necessitate conferret, & a malis eriperet.

Ambrosius. Illam victoriam Deo deputabat, siti castigatus,

stigmatum, dicens: Tu dedisti in manu serui tui salutem hanc magnam: & nunc subueni: quia ecce morior siti, & in potestate eorum de quibus tantum donasti triumphum, sitis necessitate adducor.

Aperuit itaque dominus molarem, &c. Ambrosius. Dei misericordia aperuit scissuram maxillæ, & fons erupit ex ea, bibit Samson, resumpsit spiritum, & vocauit locum, Inuocationem fontis, sed quod victoriæ iactantiam inuocationis precibus emendauisset. Ita maturè iudicia diuersa edita sunt, cum & arrogantia cito offensam in-

Epist. 70.

a percussit mille viros. Cumque hæc verba canens compleisset, proiecit mandibulam de manu, & vocauit nomen loci illius Ramathlechi, quod interpretatur eleuatio maxillæ. Sitiensque valde, clamauit ad dominum, & ait. Tu dedisti in manu serui tui salutem hanc maximam atque victoriam, & en siti morior, incidamque in manus incircuncisorum. **†** Aperuit itaque dominus molarem dentem in maxilla asini, & egressæ sunt ex eo aquæ. Quibus haustis refocillauit spiritum & vires recepit. Idcirco appellatum est nomen loci illius, fons inuocatis: de maxilla, vsque in præsentem diem. Iudicauitque Israel in diebus Philisthim viginti annis.

a Quia postquam mortua sunt prædicatorum corpora magna monstrauere miracula.

currit, & humilitas sese reconciliauit.

Damascen. Dominus sanctorum reliquias, velut salutiferos fontes nobis præbuit, ex quibus plurima ad nos beneficia manant, suauissimumque vnguentum profluit. Nam si aqua in deserto ex aspera & solida rupe, atque ex asini maxilla ad sedandam Samsonis sitim, Deo ita volente, profiliit, eritne cuiquam incredibile, ex martyrum reliquijs, suauis vnguentum featurire?

Rupertus. Prostratis in mortem sanctis Apostolis ac martyribus, sepulcra eorum viuas aquas emanauerunt, corpora eorum miraculorum gratiam profuderunt. Sed quid? Aperuit dñs molarem dentem, & egressæ sunt aquæ. Nihil verius, nihil manifestius. Hoc oibus mēbris Christi dulce fuit, hoc omnibus fidelibus eius, desudantibus in agone Christiano, tale fuit, quale quies lassō, quale per æstum dulcis aquæ properatē sitim restinguere riuo. Nam exinde creuit fides, roborata est spes, charitas magis ac magis inuuluit.

Lib. 4. orth. fid. c. 16.

com. in Lib. Iudic. c. 20.

C A P.

ADDITIO I.

In cap. 15. vbi dicitur in postil. Percussitque eos ingenti plaga, ita ut stupentes suram femori imponerent.

Quod hic in Hebræo dicitur in litera: Percussit eos sura super femur plaga magna: antiqui Hebræorum sic exponunt: scilicet quod nullis armis nec aliquo adiutorio corporali extrinseco percussit eos, sed solum calcitrando. Calcitrando enim homo cum calcaneo suo coniuncto suræ communiter percutit femur alterius hominis: & sic si percussio est valida percussus cadit. vnde ad ostendendam excellentiam fortitudinis ipsius Samsonis, exprimit modum percutiendi, qui est satis extraneus & insolitus, scilicet, ut vnus solus homo, eo modo plaga magna multos percutiat. Dicitur enim: quod stupentes imponunt suram super femur. Non credo, quod habeat fundamentum in modo loquendi sacre scripturæ: nec litera Hebraica hic facit mentionem de stupore.

ADDI.

ADDITIO II.

In eod. cap. 15. vbi dicitur in postil. In maxilla asini. hic consequenter ponitur gratiarum actio.

Vbi translatio nostra habet: In mandibula pulli asinorum: in Hebraica veritate habetur: hamor hamorathaim. Vbi notandum, quod hamor in Hebræo est nomen equiuocum: quod vno modo significat asinum, alio modo significat aceruum vel cumulum, seu cateruam. Vnde intentio huius locutionis erat dicere: quod in maxilla asini aceruum atque acervos Philistinorum percussit, id est, plures hominum cateruas: quod est valde mirabile, quod & ex hoc sub eadem dictione includebatur asinus & caterua secundum æquiuocationem prædictam, reddebatur locutio, secundum modum Hebraicæ locutionis rhetoricè ornata.

C A P. XVI.

A a

Homil. 21. in Euang.

Būt quoque, & c. Gregor. Quem in hoc facto Samson nri redemptorem significat? Quid Gaza nisi infernum? quid Philisthæi nisi perfidiam Iudeorum? qui cum mortuum domi-

num viderent et corpus eius in se pulchro positū, custodes illico deputauerūt: & auctorē vitæ inferni clausis retentū quasi Samson in Gaza te deprehēditē latati sunt. Samson verò nocte media nō solum exiit, sed etiā portastulit, quia redemptor noster ante lucem resurgens, non solum de inferno liber exiit: sed et inferni claustra destruxit, portastulit & montis verticem subiit: quia resurgendo claustra inferni dirupit: & ascendendo regna cælorum penetravit.

* Procopius. His qui Spiritū sanctum traducunt Samsonis causa, respondendum est, quod scriptura nusquā dicit, Spiritum invidiale super ipsum, quā est scortatus, aut quando Palæstinam, quæ ei exitio fuit, duxit. Spiritus enim sanctus non anime in terra cum homine cohabitatur, verum illi indefinitē adest, ac in eo quicquid vult, efficit.

C

C A P. XVI.

Bijt quoq; in Gazam & vidit ibi mulierem meretricem, ingressusq; est ad eam. Quod cum audissent Philisthæi, & percrebuisse apud eos intrasse urbē Samson, circumdederunt eum, positis in porta ciuitatis custodibus: qui ibi tota nocte cum silentio præstolantes, vt facto mane

excuntem occiderent. Dormiuit autem Samson vsque ad medium noctis: & inde confurgens apprehendit ambas portæ fores cum postibus suis & sera: impositasq; humeris suis portauit ad verticē montis, qui respicit Hebron. Post hæc amauit mulierem, quæ habitabat in valle Sorec, & vocabatur Dalila. Veneruntq; ad eam principes Philisthinorum, atq; dixerunt: Decipe eum, & dices ab illo in quo habeat

† Quia Christus ante lucem surrexit,

a † Quia claustra inferni destruxit.

bāt sepulchrum, & capere volebant, quem capere non poterant. Ille dormiebat, quia mortuus erat. Media nocte, id est, in secreto surrexit. Aperte passus est, solis autem discipulis, & certis quibusque manifestatus est. Ergo quod intrauit omnes viderunt: quod surrexit, pauci cognouerunt, tenuerunt, & palpauerunt. Tollit portas ciuitatis, id est, aufert portas inferni, mortis imperium remouet. Nouimus quoque eum resurrexisse, & in cælos ascendisse.

b Post hæc amauit mulierem, & c. Iosephus. His gestis, Samson

* Aug.

NICOLAUS DE LYRA.

C A P. XVI.

Diuisio.

1 **A** Bijt. Hic consequenter describitur ipsius Samsonis mors & consummatio: & quia mors eius fuit per mulierem procurata, iaco primò describitur qualiter cum vna periculo se exposuit. secundò qualiter per alteram morti succubuit, ibi: Post hæc amauit. Circa primum dicitur: Abijt, quæ erat ciuitas Philisthinorum mortem ipsius querentium.

2 Et vidit. In Hebræo habetur: Mulierem hospitalariam, quia nomen ibi positum æquiuocum est ad vtramque significationem: sicut dictum fuit supra 11. c. de matre Iephe, & Iosue. secundò de Raab, & propter hoc non inuaserunt cum ibi Philisthæi: quia secundum legem terræ securitatem debebat habere in loco hospitij: sed posuerunt insidias in porta ciuitatis, vt eum excuntem occiderent, & forsitan vtraque significatio conueniebat illi mulieri: quia in aliquibus terris hospitatrices se de facili exponunt hospitibus suis.

3 Ingressusq; est ad eam. Quod cum audissent Philisthæi, & percre. hoc intelligitur de concubitu carnali scdm sensum translationis

lationis nostræ. secundum autem Hebræos intelligitur de ingressu hospitij: & forte vtrunque fuit ibi. Cætera patent ex dictis vsque ibi.

4 Apprehendit. Porta proprie loquendo est muri apertura, fores autem sunt ostia quibus apertura clauditur: vnum tamen pro alio frequenter ponitur.

5 Post hæc. Hic consequenter ostenditur qualiter Samson per aliā mulierem morti succubuit, vbi primò describitur mulieris fraudulenta inquisitio. secundò veritatis apertio. ibi: Cumq; molesta ei esset. tertio ipsius Samsonis comprehensio. ibi: Quem cum apprehendissent. Circa primum ponitur mulieris triplex tentatio. secunda ibi: Dixitq; ad eum. tertia ibi: Dixitq; Dalila. Circa primum dicitur: Post hæc ama. Vtrum autē fuerit Hebræa vel Philisthæa nō habetur in textu: videitur tamen magis, quòd fuerit Philisthæa: eo quòd fuerit ita sollicita decipere Samsonem aduersarium Philisthæorum, & vocabatur Dalila: sic enim debet scribi & pronuntari.

6 Veneruntq;. vt quem non poterant superare virtute, caperent fraude. Cætera patent vsque ibi.

* I Si

M O R A L I T E R.

1 Abijt. Per descensum Samsonis in Gazam significatus fuit descensus Christi ad inferos: secundum beatum Greg. & plures doctores alios. Sed ab hoc multum distonare videtur quod subditur.

2 Et vidit ibi. Propter quod sciendū q, Hebræi dñt hanc esse literam: Mulierem hospitalarem, & hoc verius videtur sicut dixi plenius in expositione literali. Secundum hoc igitur p descensum Samsonis in Gazam, figuratus fuit descensus Christi ad limbum patrum, qui bñ significatur per mulierem hospitatricem: eo q, ibi sancti patres erant hospitali vsque ad accceptionem suæ beatitudinis, de qua iam erant certi.

4 Dormiuit autē Samson vsque ad medium noctis: & inde. Per hoc autē Christi resurrectio fuit figurata, quæ fuit secundum communem opinionem doctorum in aurora: & sic in secunda medietate noctis, nam dies sequens incipit ab ortu solis. Est enim dies latio solis super terram.

5 Apprehendit ambas portæ fo. Quia Christus resurgens infernū fregit & spoliavit patribus ibi detentis: & deduxit eos vsque ad monte patriæ cælestis. Mo. a uer autē per Samsonem Nazareum significatur homo contēplatiuus, intentus circa Deum, tñ propter necessitatem populi descendit ad actiuā, prædicando & exhortando ad bonū: & surgendo ab hac occupatione aufert portas ciuitatis diaboli: quæ sunt fauor humanus, & timor mundanus, & inclusos ducit ad patriam cælestem, in Ipe de præsentī, & in re de futuro.

6 Post hæc. Doctores nostri dicunt, & benè: qd in hoc facto Samson nō fuit figura Christi. Nā in principio huius operis dictum fuit, qd res vna numero diuersa signat, & incompofibilia, pp diuersas proprietates, sicut leo ratione constantie signat Christum, & ratione voracitatis diabolium. Et eodem mō contigit de eadem persona, quæ ratione virtutis Christi signat: & ratione vitij nullo mō signat ipsum, sed magis oppositū. Sicut Salomō in ædificatione templi domini fuit figura Christi, q ædificauit ecclesiam. In hoc autem, quod ædificauit idolorū templa 2. Regum 11. non potuit esse figura Christi, sed magis diaboli: Sic est in proposito. Samson. n. in prædictis bene fuit figura Christi: sed non in eius deceptione per Dalilam. Samson igitur deceptus a Dalila secretum suæ consecrationis eidē illicite reuelauit. Et in hoc significat hominem dño cōsecratum per professionem in religione, uel ordinem sacrum: qui per blanditias mulieris deceptus trahit ad impudicos tactus & amplexus: & sic excusat primò tenebris ignorantie & secundo ligatur uinculo cōsuetudinis puetis: & in carcere peccati deputatur ad molēdum, id est, ad coitus exercitiū secundum Hebræos. Vel aliter ad molēdum, id est, ad opus laboriosum & malum, quod est opus peccati, secundū quod dicitur, Sapient. 5. b. in persona peccatorū: Lassati sumus in via iniquitatis et perditionis, ambulauimus vias difficiles: viam autem dñi non ambulauimus. Per hoc autem, q, capillis Samsonis renascētibz ipse plus nocuit Philisthæis quam

6 Post

† ante

A transcendebat iā leges patrias, & edicta propria requirebat, mores imitando peregrinorū, quod ei initium malorū fuit.
 * Ambros. Namq; parū fida expertus alienigenæ vxoris prima cōnubia, qui debuisset cauere vel postea, rursus Dili-
 lē mulieris fornicatiæ copulā nō declinauit: & cū eā dilige-
 ret impense, ten-
 tandi se causam
 dolis hostilibus
 præstitit. Pecuniam promitten-
 tib. Philisthæis, illa que simul se
 pecuniæ prostituerat, astute fati-
 tis & callide inter epulas, ad il-
 lecebras amoris, quasi admitans
 fortitudinis eius eminentiam, que-
 rere cœpit, quo tandem genere
 tantum præstaret reliquorum
 virtutibus, simul & quasi pauida
 atque sollicita orate, vt dilectæ
 suæ cōmitteret, qui nexus astitit
 alienæ potestati subster-
 neret. Ille autem adhuc sobrius,
 & fortis animi aduersus delin-
 menta meretricia dolum dolo
 retulit, &c.
 * Prosper. Dicunt Allophyli
 ad Dalilam: *seduc virum tuum,
 & indicet tibi in quo sit virtus eius,
 & dabimus tibi singuli mille centum
 argenteos.* Ecce illa est triplex
 venditio. Venditur Christus in
 Ioseph, ante legem: venditur in
 Samson sub lege, venditur

tantam fortitudinem, & quomodo eum superare valeamus, & vin-
 ctum affligere. Quod si feceris, dabimus tibi singuli mille & centum
 argenteos. Locuta est ergo Dalila ad Sālon; Dic mihi obsecro in quo
 sit tua maxima fortitudo, & quid sit quo ligatus + erumpere nequeas.
 Cui respondit Samson. Si septem + neruiceis funibus necdum siccis
 & adhuc humentibus ligatus fuero, infirmus ero vt cæteri homines.
 Attuleruntque ad eam satrapę Philistinorum septem + funes vt dixe-
 rat, quibus vinxit eum latens apud se insidijs + & in cubiculo finē
 rei expectantibus. Clamauitq; ad eum, Philisthijm super te Samson.
 Qui rupit + vincula quomodo si rupat quis filum de stupa tortum
 sputamine, cum odorem ignis acceperit, & non est cognitum in quo
 esset fortitudo eius. Dixitq; ad eum Dalila; Ecce illusisti mihi, & fal-
 sum locutus es. Saltem nunc indica mihi quo ligari debeas. Cui ille
 respondit; Si ligatus fuero nouis funibus qui nunquam fuerunt in o-
 pere, infirmus ero & aliorum hominum similis. Quibus rursus Da-
 lila vinxit eum, & clamauit; Philisthijm super te Samson, in cubicu-
 lo insidijs præparatis. Qui ita rupit vincula quasi fila telarū. Dixitq;
 Dalila rursus ad eum: Vsq; quo decipies me & falsum loqueris?
 Ostende de quo vinciri debeas. Cui respondit Samson: Si, inquit, se-
 ptem crines capitis mei cum licio plexeris, & clauum his circum-
 ligatum terrę fixeris infirmus ero. Quod cū fecisset Dalila, dixit ad
 eum: Philisthijm super te Samson. Qui cōsurgens de somno, extra-
 xit clauum cum crinibus & licio. Dixitq; ad eum Dalila: Quomodo
 dicis quod amas me, cū animus tuus non sit mecum? Per tres vices
 mentitus es mihi, & noluisti dicere in quo sit maxima fortitudo tua.
 Cumq; + molesta esset ei & per multos dies iugiter adhæreret, spa-
 tium ad quietem non tribuens, defecit anima eius, & ad mortem vs-
 que lassata est. Tunc aperiens + veritatem rei dixit ad eam: + Ferrum
 nunquam ascendit super caput meum, quia Nazaræus, id est, conse-
 cratus domino sum de vtero matris meæ. Si rasum fuerit caput meu
 recedet à me fortitudo mea & deficiam, erōq; sicut cæteri homines.
 Videnſq; illa quod confessus ei esset omnem animum suū, misit ad

tur à Iuda sub gratia.
 * Rupert. Dalila, synagoga est Interpretat aut pauperu
 la, synagogā denotans pauperrimā, cū se iactet magnis legis
 & prophetarū habere diuitias. Principes Palęstinorū, princi-
 pes sacerdotū & populi fuerunt, qui plebem vniuersam ad-
 uersus Christum concitauerunt.
 Mulier Samsonem quartō tenta-
 uit, & synagoga Christū mul-
 toriēs, & nec saltem in sermone
 eū capere potuit.
 Tandem autem aliquando, quasi
 caput eius radendo cētavit & præ-
 ualuit, quia Christum Dei filium,
 regem suum negādo ac blasphe-
 mando, in monte Caluarie cruci-
 fixit.
 a Si rasum fuerit caput meum, &c.
 * Aug. Virtutem non habuit
 in manu, non in pede, non in pe-
 ctore, nō in ipso capite, sed in capillis & crinibus.
 * Procop. Portō, filij hæreticorum ridet, quod
 in capillis gratia est. Rideant igitur,
 quod in Apostolorū vmbriis gratia est,
 in simbria itē vestimēti Christi, in luto deniq; quod ceterum
 illuftrauit. Qua propter votinominē,
 pretiosa apud Deū fuit coma. Quod ipse testatus est
 Deus, cū legem de quouis Nazaræo sanxit.

D L. com. in Iudic. cap. 22.
 † virgas virides nec dum siccas.
 * totum spuz mine.
E Act. 5. Matth. 9. Iuan. 9.
 † cor suum. † nouacula s. consecratus.
E *Vocatur;*

NICOLAUS DE LYRA.

- 1 Si septem neruiceis. id est, factis de neruis.
- 2 Necdum siccis. quia tales funes extenduntur & non rumpuntur.
- 3 Latentibus. quia non audebant inuadere Samsonem donec viderant per experientiam, quod vincula non possit rumpere.
- 4 Qui rupit vincula. valde facilliter, ideo subditur.
- 5 Quomodo. quia mulieres quæ filat immiscēt aliquid de sputo suo.
- 6 Dixitque. Hic ponitur secunda tentatio mulieris ad deceptionem Samsonis cū dicitur.
- 7 Saltem. fingebat enim ista mulier quod ex magno amore ad Samsonem desiderabat scire fortitudinis suæ conditionem, sicut amans desiderat scire intima sui amici.
- 8 Si ligatus. Hanc conditionem nouitatis addidit Samson ad suam primam responsionem, ita quod funes non essent tantummodo neruiceci & humid: sed etiam omnino noui, & hoc dicebat Samson ad colorationem sui mendacię.
- 9 Dixitque Dalila. Hic ponitur tentatio tertiā, cū dicitur.
- 10 Vsq; quo. celando secretum tuum amica tua.
- 11 Si, inquit, septem. In Hebræo habetur septem circinnos, vel floccellos, casaries enim capitis sui distincta erat per septem floccellos, vel circinnos.

- 12 Cum licio plexeris id est, cum forti ligamento.
- 13 Dixitque. q. d. hoc est falsum. manifestē, cū proprium sit amantium secreta sua inuicem reuelare.
- 14 Cumq;. Hic consequenter describitur veritatis apertio: quæ per molesta mulieris importunē pueris ver. tuē rei aperuit ad sui interitū.
- 15 Ferrum. quia de ritu Nazaræorū erat, quod non raderentur eorum capilli toto tempore consecrationis suæ, vt dictū suū supra 14. c.
- 16 Si ra. Quia sicut dictum suū supra ista firmitudo nō erat virtute nature, s. a erat quoddam donū gratiæ gratis date: que in necessariis et expedientibus fuit in eo quādiu tenuit ritum Nazaræi propter qd ipso uiolato per rasurā non affini: sibi. sed cōtra hoc videtur qd uoū Nazaræi uiolabatur per tacitū & etiā aspectū mortui. ut habetur Num. 6. Samson autē multos iam ante interfecerat, ut patet ex supradictis. Dicendum quod non fuit simile de Samsonē & alijs Nazaræis, qui erāt consecrati ad ipsos & ad uacandum orationibus & pijs operibus. Sāson autem fuit consecratus per totam uitam, et sua consecratio erat ordinata ad alia opera. s. ad liberationem Israel de manu Philistinorum, ut habetur sup. 13. cap. propter quod interficiendo Philisthæos consecrationem suam non uiolauit, sed magis adimpleuit.
- 17 Videnſque. reuelando veritatem: hoc enim præceperat per quod nomen dñi nominauit, dicens se consecratum domino, nō enim nominasset

Cum

MORALITER.

antē fecerat, significatur, quod aliquñ homo Deo cōsecratus & dicto mō deceptus ex respectu diuinę gratię reilluminaet: & 3 demones & vitia fortius quā ante casum præliatur. Potest et aliter dici q; per Samsonē qui ante tōtionem capillorū

rū fuit fortissimus, & post tōtionē capillorū fuit sicut ceteri homines infirmus, significant religioſi ad bonū opus tepidi: qui ante de positionē capillorū per religionis ingressū erāt fortes & agiles ad luctandū & saltādum & hmoi, & post ingressū religionis infirmi sunt & debiles ad bene operādū.

A *Vocavitq; tonsorem.* Ibid. Quod mulier subdola caput Sāsonis rasi, & Allophylis illudendum tradidit: q; captiuatus est, q; cecatus, & ad molā deputatus: nō in his Christus, sed illi figurantur qui tantū Christi noīe gloriāntur, & malis adibus iugiter implicātur. Vir em̄ sensus rationalis intelligit. Caro autem mulierem significat. si enim mulier: i. i. carni nostrae blandiente libidine, vel alijs malis operibus consenserimus: gratia spiritus sancti que Nazareī crine significatur nudati expoliamur atq; decipimur. Ita enim superbis & peccatoribus violata Christi gratia, sicut Samson incisa coma à diabolo illuditur. Si quis autem agendo pœnitentiam redeat coma redeunte. i. gratia refluente: reparatur ad virtutem, & cupidinis ac luxurię subuersis columnis hostes dericiet:

† in sinu suo
reclinare caput.
† abigere eum, &c.

Lib. de prom.
mil. cap. 22.

* ex nostris.

Lib. com. in
Iudic. c. 24.

Actuum. 9.

Lib. de Natur.
ali commu-
nitione iter Pa-
trē, & Filiū,
& Spiritum
sanctum.

B & parato certamine in finem fortissimē demones triumphabit.

C *Quem.* * Prosper. Impietur in Samson per figuram, quod in Christo adū est manifeste. Mulier pecuniam à principibus Philisthinorum suscepit, & Iudas percepto argēto dominum tradidit. Mulier dormire fecit Sāsonem in sinu suo: hoc est quod noster fortis dominus dicit. Nō expedit mori prophetam extra Hierusalem. Illa inebriauit poculo mortifero: & Dominus dixit, Dederunt in escam meam sil, &c.

D Nouacula rasi caput eius: synagoga Christum spinis capite coronatum, in loco Caluarie crucifixit. Raso capite Samson discessit & virtus: & noster pedēs in ligno clamauit, Deus, Deus meus, quare me dereliquisti? Effoderunt inimici Samson duos oculos eius. Duæ partes, velut lumina, discipulorum effusæ sunt ad tempus fugiendo, &c.

* Rupert. Tonsor que meretrix conduxit, Pilatus exitit, cui vinculum dominum nostrū tradidit & negauit. Rasi crines dormientis, id est, regem suū detestata est, & vniuersum eius abdicauit quasi ouis obmutescens, quasi agni corā tondente se os suū non aperientis. Cepit eū abijcere, repellere, insultare dicendo, moto & agitato capite: *Vab, qui destruis templū Dei.* Euulsione oculorum Sāson, ipsa interfectio dñi figurata satis apte intelligitur, quia in morte non solus visus, sed & ceteri oēs sensus auferuntur. Gaza ciuitas infernum significat, in quo catenis vincitū impij dominum tenere voluerunt: sed Deus eum suscitauit, solutis doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat teneri illum ab eo.

E *Nesciens quod rece. ab eo dom.* * Athanas. Ipsum Spiritū appellari

NICOLAUS DE LYRA.

* nasset nomen domini dicendo mendacium.

1 *Ascendite adhuc semel: quia nunc mihi aperuit totum cor suū.* Ex hoc videtur quod illi ijdem prius fuerant apud ipsam ad comprehendendum Samsonem: sed videntes eius fortitudinem per ruptionem vinculorum ipsum non inuaserant: sed latenter ad sua loca recesserant, & per hoc etiam Samson fuit deceptus reuelando secretum suum mulieri ignorans quod machinaretur in mortem eius.

2 *At illa dormire eum fecit super genua sua, & in sinu suo reclinare caput.* Ut tonsor melius posset radere eum quam si in lecto iaceret.

3 *Et rasi septem crines eius: & cepit abigere eum & à se repellere.* In Hebræo habetur, *septem floccellos.* quia rasi totam cæsariem septem floccellis distinctam: vt prædictum est.

4 *Statim enim ab eo fortitudo recessit.* Cuius causa prædicta est.

5 *Dixitque.* Volebat enim experiri sicut prius vtrum fortitudo discessisset ab eo.

6 *Egrediar.* scilicet à vinculis, ipsa enim ligauerat ipsum ad experiendum certitudinaliter si raso capite posset vincula rumpere:

pellari dominū liquidò in libro Iudicū scriptura ostēdit, vbi de mirandis operibus Sāsonis, ait. *Spiritus domini venit in eum.* Atq; iterū: *Venit spiritus domini in Samsonem.* Cum autē effatus esset mysteria Dei, aperiens ea Dalile, dicit scriptura: *Recessit à Samsonē dñs.* Qua propter demonstratum iam est, Spiritum esse dominū. Cognoscite autē q; dominus ipse est Deus.

1 * Ambr. Ex somno exper rectus: *Faciā, iquit, sicut solco, & excutiā me super aduersarios.* Sed nec animi sui alacritatē, nec virtutē agnouit, nec vigor erat, nec grā manebat.

2 *Molere fecerunt.* * Hieron. Molere farinā durę captiuitatis, & extreme seruitutis iudiciū est. Ab Hebræis et̄ mola intelligit figuratiter, q. s. in morem scorti, victorū libidini pateat. Illudq; qđ in Iudicū libro de Sāsonē legitur, ad molā eum esse dānatū, hoc significare volunt, q; pro sobole robustissimorū virorum, hoc in Allophylas mulieres facere sit cōpulsus.

3 * Rupert. Sed nūquid hostes Philistæi, de semine Hebræorū fortes viros multiplicari optauerūt? Ergo hæc opinio q̄ turpis, tã & friuola est.

4 Greg. Samson amissis oculis ab Allophylis ad molā deputatur. Sciendū est q; prius intellectus obtūdit: & postea captus aīus per exteriora desideria vagatur: vt ceca mēs quò ducit nesciat, & carnis illecebris se libēter subdat, aliqñ verò pri^o desideria carnis ebulliūt & post longum vsū illicitis operibus oculū cordis claudūt. Nam sepē mēs recta cernit: nec tñ audēter q̄ peruersa se erigit, &

renitens vincitur, dū hoc ipsum quod egit dijudicans carnis suæ dilectione superatur. Quod. n. plerumque prius oculus contēplationis amittitur, & post captus per carnis desideria huius mūdi lab orib⁹ aīus subiugatur, testat Sāson ab Allophylis captus, qui postquā oculos perdidit, ad molā deputatus est: quia maligni spiritus postquā tentationū stimulis intus faciē cōtēplationis effodiūt, foris in circūitu laboris mittūt.

5 *Præceperunt vt vocaretur Samson.* * Ambrosius. Producitur de carcere Samson, ac statuitur in populi conspectu. Grauibus in eum insultabant conuitijs, circumagebant ludibrijs: quod durius, & vltra ipsam captiuitatis speciem, viro ingenitæ virtutis conscio tolerabatur. Nam viuere & mori, naturæ functio: ludibrio esse, probro ducitur. Cupiens igitur tantam contumeliam vel vltione solari, vel

perere: quod cū non posset, Philisthæi inuaserunt eum securi.

7 *Quem.* Hic consequenter describitur Samsonis comprehensio, vbi primò describitur eius incarcerationio, secundò illusio, ibi: *Iamque capilli.* tertio mors & consummatio, ibi: *Qui dixit puero.* Circa primum dicitur: *Quem.* Dono fortitudinis destitutum.

8 *Statim eruerunt.* ne si sortē euaderet, damna eis inferret.

9 *Et clausum in carcere molere fecerunt.* id est, grauiter laborare, ne gratis panem comederet, aliqui autem exponunt molere, id est, coitare vel coire cum magnis mulieribus quas adducebant Philisthæi: vt de illis magni homines & robusti nascerentur apti ad prælium.

10 *Iamque capilli, &c.* Hic consequenter describitur ipsius illusio in festo Philisthinorum, cum dicitur.

11 *Conuenerunt.* Gratias reddendo idolo suo de captione Samsonis, quam attribuebant idolo.

12 *Qui deleuit terram nostram.* Per incendium terræ nascentium vt suprā dictum est 15. cap.

13 *Præceperunt.* id est, vt materiā risus eis præberet: quia cecus erat: & ideo impingebat aliquando ad parietem, aliqñ ad columnā: & aliqñ cadebat: ex quibus ridebant Philisthæi.

* Qui

A vel morte in reliquū praeuere, simulato quod infirmitate corporis, & nodis compe-
 lū sustentare sese nequireret, popo-
 scit a puero, &c. In morte seipsum vicit, & insuperabilem gef-
 sit animum, vt pro nihilo haberet vitæ finem, oibus formi-
 dolosum. Non captiuum exitum, sed triumphalem inuenit.

Eius sepultura præ-
 stantior quam potē-
 t a fuit: non telis, sed
 cadaueribus hostiū
 pressus, humatus
 est, proprio rectus
 triumpho. Huius au-
 tem exēplo liquer,
 alienigenarum con-
 sortia refugienda,
 ne pro charitate con-
 iugij, prodicionis in-
 sidia succedant

B * Prosper. Cate-
 næ Samsonis, clauos
 indicant crucifixi.
 Quæ verò illuden-
 tes fecerunt, dando
 palmas in facie: spu-
 tis linire, flagellis ce-
 dere, hæc omnia E-
 saias prædixit, & im-
 pleta in Christo E-
 uangelia testantur,
 vbi velut cæcatum
 illudunt Iudæi, cala-
 mo percutientes ca-
 put eius, d. *Propheta,*
Et c. Plures Sam-
 son occidit in mor-
 te sua, quam in vita. Noster etiam dominus, duos angulos
 mundi, circumcissionē, fac præputium, velut duas columnas
 in sua morte mouēs, omnem culturā idololatriæ subuertit.

C * Aug. Samson non aliter excusatur, quod seipsum cum
 hosti-

hostibus domus ruina opprēsserit, nisi quia Spiritus latenter D
 hoc iusserat, qui per illum miracula faciebat.

* Chrysoft. Samson moriens, inimicos suos concussis æ-
 dificijs ruina cōprimis: & dñs tunc cum mori dignatus est,
 non vna domo sed toto mundo concusso, diabolum cum

Homil. 4. in
 diuersos.
 Mathæi lo-
 cos.
 lib. 29 Mora-
 lium. cap. 7.

luderet. Qui adductus de carcere Iudebat ante eos, fece-
 runtque eum stare inter duas columnas. Qui dixit puero re-
 genti gressus suos: † Dimitte me vt tangam columnas quib-
 us omnis imminet domus, & † recliner super eas, & paulu-
 lum requiescam. Domus autem erat plena virorum ac mu-
 lierum, & erant ibi omnes principes Philisthinorum, ac † de
 recto & solario, circiter tria milia viriusque sexus spectantes
 ludentem Samson. At ille inuocato domino ait: Domine
 Deus meus memento mei, & redde mihi nunc fortitudi-
 nem * pristinam, Deus meus, vt vlciscar me de hostibus meis:
 & pro amissione duorum luminum vnā vltionem reci-
 piam. Et apprehendens ambas columnas quibus innitebatur
 domus, alteramque earum dextera, & alteram læua tenens,
 ait: † Moriatur anima mea cum Philisthijm. Concussilque
 fortiter columnis, cecidit domus super omnes principes &
 cæteram multitudinem quæ ibi erat. Multoque plures in-
 terfecit moriens, quàm ante viuus occiderat. Descendentes
 autem fratres eius & vniuersa cognatio, tulerunt corpus eius,
 & sepelierunt inter Saraa & Esthaol, in sepulchro patris sui
 Manue: Iudicauitque Istaël viginti annis.

ab elatione superbiæ paucos eum viueret, plures cum cor-
 poris sui templum solueretur extinxit, atque electos ex gen-
 tibus quos viuendo sustinuit, simul omnes moriendo pro-
 strauit.

1 In hoc loco per Sam-
 2 son Christus signifi-
 catur. Samson enim
 dum viueret paucos
 interfecit: euerso ve-
 rò templo moriens
 maximam aduerfa-
 riorum multitudinē
 3 strauit. Et domino
 nostro prædicante
 pauci ex Iudæis cre-
 4 diderunt: innumeri
 verò Gentilium po-
 puli viam vitæ illo
 moriente sunt secu-
 ti. Superbos enim
 dum adhuc passibilis
 5 viueret pertulit: im-
 passibili verò vita
 mortuus strauit. Hunc Samson in se-
 metipso dudum figu-
 raliter expressit, qui
 paucos dum viueret
 interemit: destructo
 verò templo multos
 cum moreretur oc-
 cidit, quia dominus

† super terrā.

E

* meam.

† 23. q. 5. c. si
 non licet. &
 cap. reos. De
 diuor. c. gau-
 demus.

F

☞ CAP.

NICOLAUS DE LYRA.

- 1 Qui. Hic describitur mors eius & consummatio.
- 2 Dimitte me. Tum quia ex collisionibus prædictis erat fa-
 tigatus vt requiesceret: tum ut per earum impulsū cum
 Dei adiutorio de quo sperabat, domum cadere faceret: ideo
 subditur.
- 3 At ill. Quia videbat quod eius delusio reuertebatur in
 opprobrium diuinum, eò quòd captio Samsonis attribue-
 batur idolis, & de hoc idola laudabantur ab idololatriis.
- 4 Vt vlciscar me de hostibus. Hoc enim dixit non liuore vin-
 dictæ, sed zelo iustitiæ & honoris diuini nominis: ita quòd
 Philisthæi Deum blasphemabant idola laudando, ideo non
 peccauit, Philisthæos occidendo, nec etiam occidendo se
 cum ipsis, prout subditur.
- 5 Moriatur. Et accipitur hic anima per toto composito,
 quod est corruptibile, licet anima sit immortalis. Non enim
 Samson intendebat se occidere per se sed tantum per acci-
 dens: quia non poterat blasphematores nominis diuini oc-
 cidere nisi seipsum cum eis occidendo. Præterea voluntas
 domini erat, quòd hoc fieret: quod patet per hoc, quòd for-
 titu-

titudinem miraculosè sibi reddidit ad hoc faciendum. Qui-
 libet autem debitor est mortis ipsi Deo: & hoc debitum po-
 test reperere quando vult, & quomodo vult: & ideo Sam-
 son non peccauit se cum alijs occidendo ex Dei voluntate
 & instinctu diuino. Credendum est etiam quòd de pecca-
 tis prius perpetratis penituit: & quòd illa mors pœna pec-
 catorum suorum fuit, quam non solūm acceptauit, sed etiā
 pro ea dominum rogauit & ideo computatur in catalogo
 sanctorum ad Heb. 11.

Moraliter. Samson Nazareus est homo per baptismum
 domino consecratus. Dalila quæ situla interpretatur, est
 sensualitas, per quam voluptas carnis quasi per situlam hau-
 ritur: Per hanc Samson decipitur, quia per sensualitatem
 homo aliquando à gratia in baptismo recepta deijcitur. Se-
 ptem crinibus denudatur, quia septem donis spiritus sancti
 spoliatur. Oculis priuatur per mentis excecationem. Ca-
 tenis ligatur per peccandi assuefactionem: carcere claudi-
 tur per obstinationem, sed tunc capilli eius incipiunt recre-
 scere, quando diuinæ faciei respectu incipit penitere, qui
 moriens triumphat de hostibus, quia moriendo peccato
 triumphat de dæmonibus.

Moraliter.

Tom. 2.

I 2

CAP.

C A P. XVII.

A
com. in Lib.
Iud. cap. 26.

Fuitq; eo tempore, &c. * Rupert. Duo gentis Israelitica mala, duplicemque fornicationem ex hoc loco, usque ad finem huius libri scriptura sancta culpare, & execrari laborat: propter quae penes continua, & nunquam nisi paucissimis Iudicibus, siue Regibus iustis frequentibus, interdum coercita, dominus terrae illi & populo toties iratus est, &c. Ihuic manus eius extenta. Ima namque, id est, fornicatio animae est, qua à Deo legitimo viro creatura recedens, idolis prostituitur, & diuini nominis adulterium perpetrat, sculptili atque conflati communicando illud. Hanc fornicationem spirituales in gente illa praesens lectio vehementer percutit: quo in tantum ardebat, vt non solum Michas, vnus homo sculptile fecerit, sed & integra tribus Dan pro magno commodo sibi illud furata sit: cum adhuc inter ceteras tribus sortem non accepisset.

† maledixeras

B

b Et fecit Ephod, etc. Rupert. Ephod indumentum sacerdotale significat, quod in Exodo & Leuitico superhumeralis dicitur

C

C A P. XVII.
Vtque eo tempore vir quidam de monte Ephraim, nomine Michas, qui dixit matri suae. Mille & centum argenteos † quos separaueras, & super quibus me audiente iuraueras, ecce ego habeo † & apud me sunt. Cui illa respondit; Benedictus filius meus domino. Reddidit ergo eos matri suae, quae dixerat ei; Consecraui & voui hoc argentum domino, vt de manu mea suscipiat filius meus, & faciat sculptile atque conflatile, & nunc trado illud tibi. Reddidit igitur eos matri suae. Quae tulit ducentos argenteos, & dedit eos argentario, vt faceret ex eis sculptile atque conflatile, quod fuit in domo Michae. Qui adicula quoque in ea Deo separauit, & fecit Ephod & Teraphim,

cimus. Teraphim autem proprie appellantur, figure & simulacra. * Hieron. In volumine Iudicum legimus Micham de monte Ephraim mille centum argenti siclos matri, quos illa uouerat reddidisse, atque sculptile inde fecisse & conflatile. Et audis post haec modicum, vocari Ephod & Teraphim, cum utique si zona sit, aut vestimenti genus, sculptile atque conflatile esse non possit. Agnosco erroris penam omnium Latinorum, putatum Ephod & Teraphim quae postea nominantur, de hoc argento fuisse conflata, cum scriptura sic referat: et accepit mater eius, haud dubium quin Micham, argentum, & dedit illud conflatori, & fecit illud sculptile atque conflatile, quod fuit in domo Michae, &c. Ergo post matris idolum, quod dicitur sculptile atque conflatile, Micham fecit Ephod & Teraphim, sicut ex consequentibus approbatur, &c. Idolum igitur positum est, ad cuius uenerationem, sicut ad Dei mysterium, Ephod & Teraphim insigne conficitur. Illud etiam attende, quod Ephod nunquam nisi in sacerdotio nominetur. Scito quoque Teraphim ab Aquila interpretari, quas nos figurat,

D
Tom. 3
130. 4
ad M.

† Qui
laci
Lxx.
† ego
illos.
E

NICOLAUS DE LYRA.
CAP. XVII.

Fuitque. Haec est ultima pars principalis huius libri in qua agitur de quibusdam casibus tempore Iudicum accidentibus. Et sunt tres casus. Secundus ponitur c. 10. tertius ponitur in libro Ruth, qui secundum Hebraeos antiquos non est liber distinctus à libro Iudicum, vt patet per Hieron. in prolog. galat. Circa primum dubitatur quo tempore accidit casus Michae. Et dicunt expositores nostri cõiter, qd accidit post mortem Iosue antequam surgerent iudices, & ad hoc probandum inducunt qd hic bis dicit: In diebus illis non erat rex in Israel, &c. quia tunc non erat rex vel iudex qui errata corrigeret. Dicunt etiam qd haec historia hic describitur ad ostendendum necessitatem dandi iudices Israeli ad corrigendum errata. Sed istud dictum non videtur multum valere. Tunc quia sicut dictum est pluries iudices praerant per modum directionis & consilij, non per modum dominij: propter quod non habebant efficaciam corrigendi: sed reges eis succedentes habuerunt autoritatem & potestatem subditos coercendi. Causa etiam suscitandi iudices inducta non habetur ex praecedentibus, quia ubique scriptura dicit: Suscitauit eis dominus talē, vel talē iudicem, praemittitur pro causa huius suscitationis tribulatio in qua erat populus Israel: vt per iudicē suscitari liberaretur. Hebraei vero dicunt, qd factum Michae contigit sub Othoniel, qui successit Iosue. Et ad hoc probandum inducunt quod scribitur in fine 18. c. Mansitq; apud eos idolum Michae omni tempore quo fuit domus Dei in Silo. Hoc tempus incepit ante mortem Iosue: vt habetur Iosue 18. Tempore autem Iosue non declinauerunt ad idololatriam, vt habetur supra 2. c. Et ideo dicunt qd hoc accidit in principio temporis Othoniel, quod fuit propinquius positioni tabernaculi in Silo post tempus Iosue. Igitur circa historiam Michae sic proceditur: quia primo describitur idololatria perpetratio. Secundo idololatriae spoliatio, c. 18. Circa primum praemittitur fabricatio idoli. Secundo subditur abusus sacerdotij, ibi: Impleuitq;. Circa primum, quia litera est intricata considerandum, quod mater Michae consecrauerat summam pecuniam pro fabricatione idoli. Michas autem volens illam in alios usus expendere subtraxit illam occulte: postea vero penitens: tunc quia et ipse idololatra erat, tunc quia maledictionem matris timebat, quae illi pecuniam subtraxerat frequenter maledicebat: dictam pecuniam matri restituit: vt inde fieret quod ipsa promiserat. Et hoc est quod dicitur.

1 Fuitq; eo tpe vir. Hoc non refertur ad tps Sasonis de quo immediate supra dictum est: quia factum istud accidit longe ante. s. immediate post mortem Iosue, vt praedictum est, sed refertur in generali ad tempus Iudicum: tamen intelligitur pro prima parte illius temporis.
2 Mille & centum arg. Ex hoc dixerunt aliqui, qd ista mater Michae

chae fuit Dalila, & qd ista pecunia fuit illa quam recepit pro prodicione Sasonis vt dictum est ca. pra. sed hoc patet falsum: tunc quia istud factum contigit diu ante ipsam Sasonis & Dalila, vt iam dictum est, tunc quia summa pecuniae non est eadem hic & ibi, quia ipsi Dalila dederunt satrapae Philistinorum singuli mille & centum argenteos, erant autem quinque, & sic summa illius pecuniae ascendit ad quinq; millia & quingentos argenteos: hic autem ponuntur tantum mille centum argentei.

- 3 Quos sepa. scilicet, à communibus vsibus idolo dedicando.
- 4 Et super. i. voto & iuramento promiseras, secundum expositores nostros. In Hebraeo autem habetur; Me audiente maledixeras, scilicet ei qui pecuniam abstulerat.
- 5 Ecce ego. q. d. paratus sum reddere tibi ppter causas praedictas.
- 6 Reddidit ergo. id est, reddere promisit, qd de redditione actuali postea agitur.
- 7 Quae dixerat. s. antequam confitetur pecuniam se habere, secundum istam literam, in Heb. habetur; Et dixit ei. s. post confessionem pecuniae.
- 8 Consecraui. Dominum vocat falsum Deum quem colebat.
- 9 Vt de manu. In hoc explicat modum voti sui, sic enim uouerat qd de manu sua argentum traderet filio, ut inde faceret fieri idolum.
- 10 Et nunc. i. statim cum mihi reddideris pecuniam secundum formam uoti mei, statim tradam eam tibi ad faciendum quod uouisti.
- 11 Reddidit igitur. scilicet ipse Michas.
- 12 Matri. redditione actuali.
- 13 Quae tulit. Residuum autem pecuniae fuit consumptum in alijs quae pertinebant ad cultum illius idololatriae utpote in edicula, Ephod, & consimilibus, de quibus postea subditur.
- 14 Et dedit. non per manum propriam, sed per manum filij sui secundum formam uoti praedictam.
- 15 Vt faceret ex eis sculptile, &c. Dicunt aliqui qd fuit unum idolum, quod uocatur hic sculptile & conflatile, id est, factum per transfusionem & conflationem, quia metalla prius calefiunt in igne & postea malleo tunduntur, ut ex eis aliquid facilius formetur. Alij autem dicunt, qd fuit duplex idolum, unum per sculpturam, quod notatur cum dicitur hic, sculptile; Aliud per conflationem, quod notatur per hoc quod dicit, conflatile.
- 16 Qui adicula. id est, paruam adem, De. se. idolo dedicando & ab alijs vsibus separando & uocatur hic idolum Deus. Et in tota historia hoc nomen Deus uel dominus pro Deo falso accipitur. Excepto quod in fine dicitur; Omnia tempore quo fuit domus Dei in Silo, hic enim accipitur pro uero Deo.
- 17 Ephod & Teraphim. Quod autem sequitur, id est, vestem sacerdotalem & idola, non est in Hebraeo, sed appositum fuit à trãlatore * ad exprimendum

MORALITER.

1 Fuit, Ecclesia mater dicitur omnium Christianorum, licet multi eorum sint eius filij solo numero & non merito. Itē pastor mutilis ecclesiae dicitur idolum. Zach. 11. d. O pastor & idolum accliquens gregem. Igitur Michas qui matri suae tradidit argentum

gentum ad fabricandum idolum, signat illum qui filius est ecclesiae, vt ipse promoueatur ad pastoris officium, & sic fiat idolum, quia sic promotus non solum inutilis est ecclesiae, sed etiam nociuus, & de tali subditur.

Impleuitq;

C figuras, siue figurationes possumus dicere, &c. Iuxta igitur hunc sensum & Micha cum veste sacerdotali, cetera quoque, quae ad ornamenta sacerdotalia pertinent, per Teraphim fecisse monstratur. **a** *In diebus illis non erat rex, &c.* Rupert. Itidem scriptura vehementer ingemiscit, cum inter narrandum, semel & iterum, ac tertio dicit.

A Quem putas vel qualem regem, in diebus illis in Israel non fuisse deplorat? Nunquid quando rex datus est Saul, abstulit fornicationes istas? Nunquid Achaz? Nunquid Manasses? Illi ergo regem scriptura deplorat non fuisse, cuius solius adventu vel regno confummareretur peccatum, & finem acciperet peccatum, & videretur sanctus sanctorum. Hic nempe deerat Rex, cum data esset lex. Et lex quidem peccatum ostendere poterat, sed a peccato liberare non poterat:

C Solus

id est, vestem sacerdotalem & idola. **†** Impleuitque vnus filiorum suorum manum, & factus est ei sacerdos. **†** In diebus illis non erat rex in Israel, sed vnusquisque quod sibi rectum videbatur hoc faciebat. Fuit quoque alter adolescens, de Bethleem Iuda, ex cognatione eius, eratque ipse Leuites, & habitabat ibi. Egressusque de ciuitate Bethleem: peregrinari voluit vbiunque sibi commodum reperisset. Cumque venisset in montem Ephraim, iter faciens, & declinasset parumper in domum Michae, interrogatus est ab eo vnde venisset: Qui respondit: Leuita sum de Bethleem Iuda: & vado vt habitem vbi potuero, & vtile mihi esse prospexero. Dixitque Michas: Mane apud me & esto mihi parens ac sacerdos: daboque tibi per annos singulos decem argenteos, ac **†** vestem duplicem, & quae ad victum sunt necessaria. Acquieuit & mansit apud hominem: fuitque illi quasi vnus de filiis. **†** Impleuitque Michas manum eius, & habuit puerum sacerdotem apud se. Nunc scio, dicens, quod beneficiat mihi Deus habenti Leuitici generis sacerdotem.

Solus iste rex eos omnes qui regnum eius susceperant. Cum igitur tanta enarrat scriptura peccata populi Israel, recte congemiscit, *In diebus illis non erat rex in Israel.*

b *Fuit quoque alter adolescens de Bethleem, &c.* Theod. Est probabile cum fuisse Leuitam ex patre, matrem autem habuisse de tribu Iuda.

Quest. in Iudic. interp. Herueto.

Ceterum vir iste contra legem fecit. Nam cum Deus fixisset tabernaculum in Silo: in alio locoungebatur suo munere praeter legem. Praeterea manufactis idolis offerebat sacrificia. Ad haec, lex prohibuit Leuitis ne sacerdotali munere fungerentur, sed misit eos ministrare sacerdotibus. Fuit etiam ingratus in eum, qui ipsum coluerat. Nam fraude acceptis instrumentis, secutus est eos, qui erant

† Consecrauitque. † infra 18. 2. & 21. d.

† ordinem vestimentorum. Alii constitutas vestes. Chald. interp. par vestium.

ex tribu Dan, & fuit conciliator erroris in adorandis idolis.

CAP.

NICOLAUS DE LYRA.

ad exprimendum interpretationem Ephod & Teraphim. Ephod enim est idem quod superhumeralis: vt habet Exo. 28. & est vestis principalis summi sacerdotis, & per ipsam hic intelligunt alia vestimenta sacerdotalia qua fecit Michas, vt dicunt expositores cõiter. Si autem per Teraphim hic intelliguntur idola in plurali, nescio. Dicunt tamen Hebraei quod Teraphim est caput pueri primogeniti demoni immolati: quod aromatibus conditur, ut possit diu permanere sine putrefactione & super linguam eius in lamina aurea parua ponitur nomẽ demonis. Sic dat responsa: prout dictum est diffusius Gen. 31. Et huic dicto videt concordare illud quod habetur sequenti cap. Nostis quod in domibus istis sit Ephod & Teraphim & sculptile atque conflatile. ita quod Teraphim videtur esse aliud a duobus idolis predictis: quorum vnus fuit factum per susuram, aliud per sculpturam: vel aliud ab vno duobus modis factum: vt predictum est.

1 Impleuitque. Hic consequenter describitur abusus sacerdotij duplex. Primo: quia facit sibi sacerdotem unum de filiis suis, quod notatur cum dicitur: Impleuitque; id est, obtulit ad manum eius oblationem vel sacrificium per eum offerendum tanquam per sacerdotem. Ideo subditur. **2** Et factus. Cum tamen nullus esset promouendus ad sacerdotium nisi de filiis Aaron. Michas autem non erat de stirpe illa, sed de tribu Ephraim. Secundo

Secundo quia fecit sibi sacerdotem de tribu Leui, sed non de filiis Aaron. quod notatur cum dicitur.

3 Fuit quoque. Hoc dicitur ad differentiam alterius Bethleem quae erat in tribu Zabulon, ut habetur Iosue 19.

4 Ex cognatio. scilicet, ipsius Michae, ut dicunt aliqui. Sed hoc est falsum, quia in Hebraeo habetur: Ex cognatione Iuda. Mulieres enim quae non succedebant in hereditate paterna, poterant contrahere cum viris alterius tribus, ut dictum fuit Num. ult. et ideo mater istius Leuitae fuit de tribu Iuda: pater autem de tribu Leui. Dicitur etiam de Bethleem Iuda, quia tribus Leui per omnes tribus erat dispersa, ut dictum fuit Iosue 21.

5 Egressusque. Quia filii Israel iam declinauerant ad idololatriam: nec reddebant decimas ad sustentationem Leuitarum ut tenebantur: & ideo Leuitae cogebantur quaerere victum per alium modum. Cetera patent usque ibi.

6 Fuitque illi quasi. Tenebat enim eum in domo sua honorifice nec occupabat eum operibus seruilibus.

7 Impleuitque. Exponatur sicut prius.

8 Nunc scio. Licet enim esset idololatra iste Michas, & coleret Deum falsum, ut pote demonem in idolo: tamen credebat quod obsequium sacerdotis de stirpe Leui esset ei magis placitum, quam de altera tribu.

CAP.

MORALITER.

1 Impleuitque. Quia talis non dat aliquid nisi nepotibus & consanguineis in vita ac scientia defectuosis, quibus dat praebendas si sit episcopus: & bona ecclesiae si sit inferioris gradus: & parum aut nihil dat pauperibus: & huic bene conuenit hoc nomen

nomen Michas, quod interpretatur quis, id est, quasi nullus. Sicut de Sobna praeposito templi dicitur Esai. 23. c. *Quis tu hic aut quasi quis, &c.* Sequitur. *Ecce dominus asportari te faciet sicut asportatur gallus gallinaceus.*

In diebus.

ADDITIO.

In cap. 17. ubi dicitur in postilla: *Et uocauit idolum Deus in tota ista historia, &c.*

Si quis obiciat quomodo sacra scriptura utatur nomine diuino pro Deo falso seu idolo praesertim nomine domini tetragrammaton, quod secundum doctores catholicos et Hebraeos est incommunicabile creaturae prout potest haberi Exod. 3. Dicendum, quod scriptura sacra in talibus recitat

recitat idololatrarum opinionem, licet erroneam & falsissimam non asserendo, sed tantummodo referendo. Idololatrae enim Gentiles qui legem Moisaicam non susceperant: demonia sua deos uocant in communi, idololatrae uero ab Israelitico ritu peruersi qui nomen Dei tetragrammaton ex fide habuerant, hoc idem nomen suis idolis perniciosè attribuebant, prout in hoc capitulo & in similibus reperitur, &c.

Tom. 2.

I 3

CAP. XVIII.

A *IN diebus illis non erat, &c.* * Petrus. Comestor. Hunc euentum, & alterum de vxore Leuitæ, dicit Iosephus cõ-
tigit post mortem Iosue, & ante Othniel, cum plurimū
peccasset corā
domino Israel, 2
& tradidisset
eos dominus in
manus Chana-
neorum.

Lib. 5. Anti-
quit. cap. 7.

B * Iosephus.
Cum Israhelæ
bellorum iam
studium reli-
quissent, & ad
opera se terræ
dedissent, Cha-
nanai contem-
nentes eos, nec
aliquid se ab
eis pati creden-
tes, suum colle-
gerunt exerci-
tum, firmam ha-
bentes sp̄, quasi
Hebræos affli-
gerēt. Et de tri-
bu quidem Iu-
da, Ascalon &
Accaron abstu-
lerunt: & ipsos
Danitas in mō-
tana fugere cō-
pulerunt, nec
paululum eis lo-
cum in campe-
stribus

L *IN diebus illis non erat rex in Israel: & tribus*
Dan querebat possessionem sibi, vt habitaret
in ea. Vsq̄ ad illum enim diem inter ceteras
tribus sortem non acceperat. Miserunt ergo fi-
lij Dan, stirpis, & familiae suæ quinque viros for-
tissimos de Saraa, & Esthaol, vt explorarent ter-
ram, & diligenter inspicerent. Dixeruntque eis:
Ite, & considerate terram. Qui cum pergentes
venissent in montem Ephraim, & intrassent domum Michæ, requieue-
runt ibi. Et agnoscentes vocem adolescentis Leuitæ, vtentesq̄; illius di-
uersorio: dixerunt ad eum: Quis te huc adduxit? Quid hic agis? Quam
ob causam huc venire voluisti? Qui respondit: Hæc & hæc præstitit mi-
hi Michas, & me mercede conduxit, vt sim ei sacerdos. Rogauerunt
autem eum vt consuleret dominum, & scire possent an † prospero iti-
nere pergerent, & res haberet effectum. Qui respondit eis: Ite cum pa-
ce. † Dominus respicit viam vestram & iter quò pergitis. Euntes igitur
quinque viri venerunt Lais, videruntque populum habitantem in ea,
absque vilo timore, iuxta consuetudinem Sidoniorum, securum &
† quietum nullo eis penitus resistente, magnarumque opum & procul
à Sidone atque à cunctis hominibus separatū. Reuersiq̄; ad fratres suos
in Saraa & Esthaol, & quid egissent sciscitantibus responderūt; Surgite
& ascēdamus ad eos. † Vidimus enim terrā valde opulētam & vberem.
Nolite

tribus relinquentes. Et dum illi nec a' l' he'landum essent
idonei, nec terram iam tibi sufficientem haberent, miserūt
de suis quinque viros ad loca mediterranea, qui terram re-
spicerent in qua habitare de cætero possent, &c.

CAP. XVIII.

b Venerunt Lais.

* Hieronymus. Lib. Heb.
Laisam filij Dā
capram manu,
possederunt, cū
esset procul a
Sidone, & vo-
cauerunt eam
Dan. Fuit au-
tem terminus
terræ Iudæ con-
tra Septentrio-
nem à Dan vs-
que ad Bersa-
beæ se tenden-
tis. Esthaol in
tribu Dan, vbi
mortuus est Sā-
son, quæ vsque
hodie ostendi-
tur in decimo
Eleutheropo-
leos milliario
contra Aquilo-
nem pergenti-
bus Nicopo-
lim. Saraa in tri-
bu Dan, vbi
Samson fuisse
legimus, iuxta
Esthaol.

NICOLAUS DE LYRA.

CAP. XVIII.

I *IN diebus illis. Hic consequenter describitur idololatriæ spo-
liatio. vbi primò describitur spoliandi occasio, secundo spo-
liantium occupatio, ibi. Profectique. tertio spoliati con-
questio, ibi: Cumque iam. quarto spoliantium abusus, ibi: Posue-
runt. Circa primū sciendum: quod occasio spoliationis Michæ fuit
missio exploratorum à filijs Dan: qui cundo ad locum explorandum di-
uerterunt in domum Michæ ad hospitandum ibi, qui erat homo potens
& diues & de filijs Israel. & hoc est quod dicitur.
2 Tribus Dan. Licet enim accepisset sortem possessionis suæ ab ip-
so Iosue: vt habetur Iosue 19. sicut & alia tribus: tamen in sorte cu-
iustibet tribus adhuc manebant Gentiles, qui non erant adhuc deleti,
nec expulsi per filios Israel: & maxime in sorte Dan: quia Amor-
rhæus auerit filios Dan in monte: nec dedit eis locum vt ad planio-
ra descenderent, vt habetur supra cap. 1. & sic intelligendum est quod
subditur.
3 Vsq̄ ad illum, scilicet sufficientem pro tanta multitudine, ideo
subditur.
4 Miserunt, scilicet ad explorandam ciuitatem Lais quomodo pos-
sent eam capere ad habitandum ibi.
5 Et intrassent. erat enim homo diues, & poterat eos recipere.
6 Et agnoscent. per loquelam enim cognouerunt quod esset de Be-
thleem. Licet enim omnes filij Israel haberent vnum idioma, scilicet,
He-*

Hebraicum, tamen aliquando aliter pronuntiabatur in diuersis parti-
bus terræ Israel. Sicut idioma Gallicum aliter in Normandiâ, & ali-
ter in Picardia.

7 Vtentesque. id est, loco ei assignato ad manendum, ad quem di-
uertebat ad dormiendum, & ad alia sibi necessaria. Cætera patent
vsque ibi.

8 Rogauerunt, id est, falsum Deum. Iam enim dixerat quod ido-
la colebat, vt patebit infra. Iam enim multi de Israel declinauerant
ad idololatriam.

9 Dominus. Dicunt aliqui quod hoc dixit eis de capite suo, volens
eis loqui placentia. Alij verò dicunt quòd hoc dixit eis ex responso de-
monis loquentis in idolo, vel in Theraphim modo supradicto. Deus e-
nim permittit aliquando demones dare talia responsa idololatriæ, quia
ex malitia sua demerentur quòd sic in erroribus nutriantur, & talia
responsa aliquando sunt vera.

10 Venerunt Lais. sic debe scribi. Illa enim ciuitas quæ vocatur
Lachis, fuerat capta ante ab ipso Iosue, vt habetur Iosue 10. Et ista
quæ vocatur hic Lais, vocatur Lesem, Iosue 19.

11 Videruntque. & per consequens improvisum ad resistendum
aduersarijs repente superuenientibus.

12 Iuxta. quia Sidon erat ciuitas fortis, & munita. & ideo habi-
tatores eius non timebant ab extranis. ita nec isti de Lais, quamuis
non haberent ciuitatem ita fortem.

13 Et procul. ita quod non poterant citò iuuari ab illa ciuitate.

14 Atque. id est non habentem fœdus societatis cum aliquibus alijs
per quos succurri ei possit. Cætera patent.

† Profe-

MORALITER.

I *IN diebus illis non erat rex in Israel: Et tribus Dan.* Secundum
doctores de Antichristo loquētes, ipse nascet de tribu Dan.
Propter quod Apoc. 7. inter seruos domini signatos non fit
mentio de tribu Dan. Igitur per tribum Dan conuenienter
potest Antichristus cum sibi adherentibus designari. Per vi-
ros autem de tribu Dan missos ad considerandam terrā, de-
signantur eius prænuntij ad prædicationem & dilatationem
sui Imperij. Per Lais quæ dicitur ciuitas magnarum opum
& eius terram, Ierusalem & Iudæa designantur, cò quòd
Iudæa

Iudæa dicitur in facta scriptura optima terra fluens lacte &
melle. Per hoc autem quod viri de tribu Dān spoliauerunt
Micham, & domum eius antequam caperent Lachis signifi-
cātem Ierusalem, significatur quod Antichristus alias terras
saltem plures, antequam capiat Ierusalem, subiugabit sibi.
Per hoc autem quod tribus Dan posuit idolum in Lachis, fi-
guratum fuit, quòd Antichristus in Ierusalem sit ponendus,
sicut idolum adorandus. Vnde dicit Apostolus secundo The-
salon. secundo capite de ipso. Qui extollitur supra omne id quod
dicitur Deus, aut quod colitur, ita vt in templo Dei sedeat, tamquam
sit Deus. Per hoc autem quod subditur.

Vsq̄

A Nolite negligere, nolite cessare. Eamus & possideamus eam: nullus erit labor. Intrabimus ad securos in regionem latissimam, † tradetque nobis dominus locum in quo nullius rei est penuria eorum quæ gignuntur in terra. Profecti igitur sunt de cognatione Dan, id est, de Saraa & Esthaol sexcenti viri accincti armis bellicis, ascendentesque manserunt in Cariathiarim Iudæ, qui locus ex eo tempore castrorum Dan nomen accepit: & est post tergum Cariathiarim. Inde transferuntur in montem Ephraim. Cumque venissent ad domum Michæ, dixerunt quinque viri qui prius missi fuerant ad considerandam terram Lais, cæteris fratribus suis: † Nostis quod in domibus istis sit Ephod & Theraphim, & sculptile atque conflatile. Videte quid vobis placeat. Et cum paululum declinassent, ingressi sunt domum adolescentis Leuitæ qui erat in domo Michæ: salutaueruntque eum verbis pacificis: sexcenti autem viri ita ut erant armati, stabant ante ostium. At illi qui ingressi fuerant domum iuuenis*: Sculptile & Ephod & Theraphim atque conflatile † tollere nitentur: & sacerdos stabat ante ostium sexcentis viris fortissimis haud procul expectantibus. Tulerunt igitur qui intrauerant sculptile, Ephod & † idola atque conflatile. Quibus dixit sacerdos: Quid facitis? Cui responderunt: Tace & pone † digitum super os tuum, venique nobiscum ut habeamus te patrem ac sacerdotem. Quid tibi melius est, ut sis sacerdos in domo vnus viri, an in vna tribu & familia in Israël? Quod cum audisset † acquieuit sermonibus eorum, & tulit Ephod & idola ac sculptile, & profectus est cum eis.

7 eis. Qui cum pergerent & ante se ire fecissent paruos, ac iumenta, & omne quod erat pretiosum, iamque à domo Michæ essent procul, viri qui habitabant in ædibus Michæ † conclamantes secuti sunt, & post tergum clamare cœperunt. Qui cum respexissent, dixerunt ad Micham. Quid tibi vis? † Cur clamas? Qui respondit: Deos meos quos mihi feci, tulistis, & sacerdotem, & omnia quæ † habeo, & dicitis: quid tibi est? Dixeruntque ei filij Dan, Caue ne ultra loquaris ad nos, & veniant ad te viri animo concitati, & ipse cum omni domo tua pereas. Et sic cœpto itinere perrexerunt. Videns autem Michas, quod fortiores se essent, reuersus est in domum suam. Sexcenti autem viri tulerunt sacerdotem, & quæ † supra diximus, veneruntque in Lais ad populum quiescentem atque securum, & percusserunt eos in ore gladij, urbemque incendio tradiderunt, nullo penitus ferente præsidium, eò quod procul habitarent à Sidone, & cum nullo hominum haberent quicquam societatis, ac negotij.

11 Erat autem ciuitas sita in regione Rohob. quam rursus extruentes habitauerunt in ea, vocato nomine ciuitatis Dan, iuxta vocabulum patris sui quem genuerat Israël, quæ prius Lais dicebatur. Posueruntque sibi sculptile, & Jonathan filium Gersom filij † Moyfi ac filios eius sacerdotes in tribu Dan vsque ad diem captiuitatis suæ. Mansitque apud eos idolum Michæ omni tempore quo fuit domus Dei in Silo. In diebus illis non erat rex in Israël. **E**

CAP.

NICOLAUS DE LYRA.

1 *Profecti ig.* Hic consequenter describitur spoliantium occupatio. Sexcenti enim viri bellatores de tribu Dan euntes ad capiendum ciuitatem Lais exploratam, dum transfrent iuxta domum Michæ, abstulerunt idola & ornamenta sacerdotalia, ducentes secum sacerdotem, de consensu tamen ipsius. Et patet litera paucis exceptis quæ discurrentur exponendo.

2 *Manser.* Non in ciuitate, sed extrà, vt patet ex hoc quod subditur.

3 *Post, &c. Nostis.* id est, cognoscere debetis. Ex quo patet quod prædictum est, scilicet quod sciebant quinque viri supradicti idola esse in domo Michæ per Leuitam qui eis indicauerat: aliter non alijs potuissent hoc indicasse.

4 *Quod in do.* Capitulo præcedenti dictum est quid significent ista.

5 *Videte.* videlicet de ablatione idolorum & ornamentorum ad hoc pertinentium. Et quia erant propi ad idololatriam, consenserunt quod hoc fieret.

6 *Sexcenti.* Parati inuare illos qui ingressi fuerant ad tollendum prædicta si indigerent. Cætera patent vsque ibi.

7 *Qui cum.* Bellatores enim ita fecerunt, ne Michas & illi qui cum eo erant sequentes talia raperent, vel paruulis uocarent, qui defendere se non possent.

8 *Iamque.* Hic consequenter describitur spoliatio cōquestio. Et patet litera vsque ibi.

9 Deor.

9 *Deos.* In Hebræo habetur: *Et quid mihi amplius?* quasi diceret illa quæ tulistis, ita pretiosa erant mihi, quod parum aut nihil appretior residuum: & sic intelligenda est translatio nostra quæ habet: *Et omnia quæ habeo.* Non enim abstulerunt bona Michæ alia cum esset de filijs Israel, quos spoliare nolebant, sed tantum acceperunt illa quæ erant ad cultum idolorum pertinentia: quod credebant ad religionem pertinere, non ad furtum. Et hoc est quod subditur.

10 *Caue ne ultra loquaris ad nos.* id est, cum familia tua & bonis tuis. Cætera patent ex supradictis vsque ibi.

11 *Erat autem ci.* In Hebræo habetur: *In torrente Rohob.*

12 *Posueruntque.* Hic consequenter describitur spoliatorum abusus: quia illis quæ abstulerat de domo Michæ, abusi sunt ad idololatriam exercendam. Et hoc est quod dicitur: *Posueruntque sibi.* Per hoc intelligitur alia ad idololatriam pertinentia, quæ sibi posuerunt, scilicet ad exercendum idololatriam. ideo subditur.

13 *Et Ionathā.* iste ē Leuites quæ adduxerūt dē domo Michæ.

14 *Ac filios eius sacerdotis.* prædictorum idolorum.

15 *Vsque ad di. cap. sue.* quæ facta est per Salmanasar regem Assyriorum, ut habetur 4. Reg. 17. Et secundum hanc expositionem *ly captiuitatis suæ,* refertur ad tribum Dan. Hieron. autem super librum Paral. dicit, quod refertur ad domum domini id est vsque ad captionem arcæ per Philistinos quæ habetur 1. Reg. 4. quia tunc translatum fuit tabernaculum de Silo. Et hoc dictum consonat literæ sequenti, cū dicitur.

16 *Mansitque.* quasi dicat, non amplius.

CAP.

MORALITER.

15 *Vsq; ad diem.* significatur quod Antichristus per Christum

sit deiciendus, sicut dicitur 2. Thessal. 2. *Quem dominus Iesus interijciat spiritum oris sui: & destruet illustratione aduentus sui.*

Tom. 2.

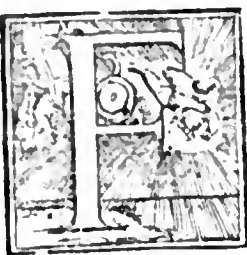
1 4

CAP. XIX.

Fuit quidam vir Leu. a
 * Rupert. Altera fornicatio hic de-
 scribitur, quæ diuer-
 sis libidinum ludi-
 brijs corpora com-
 maculat: tunc peini-
 ciosior, quando con-
 tra naturam Sodomi-
 tica debacchatur in-
 fania. Hæc quanta ef-
 frenatiõe populũ illũ
 distoluerit acerrimẽ
 p̄sens lectio insinuat.
 * Iosephus. Cũ
 Leuita vehementer
 amat et coniugem, &
 eius pulchritudine vi-
 etus afficeretur, quã-
 do ab illa non simili-
 ter amabatur, & ille
 propterea passiones
 amoris ei⁹ potius ve-
 reret, lites frequẽter
 inter eos eueniebãt.
 Ad vltimũ verò mu-
 lier hæc grauata, relin-
 quens virum, abiit ad
 parẽtes inẽle quarto.

Intro

familiariter. Die autem quarto † de nocte confur-
 gens proficisci voluit. Quem tenuit focer, & ait ad
 eum: † Gusta prius pusillum panis, & conforta
 stomachum, & sic proficisceris. Sederuntque si-
 mul, ac comederunt & biberunt. Dixitque pater
 puellæ ad generum suum: Quæso te, vt hodie hic
 maneas, pariterque lætemur. At ille confurgens

Vit quidam
 vir Leuites
 habitas in
 latere mō-
 tis Ephraim,
 qui acce-
 pit vxorẽ de Bethlehẽ Iuda.
 Quæ reliquit eũ: & reuerfa
 est in domũ patris sui in Beth-
 lehẽ, māsītq; apud eum qua-
 tuor mensibus. Secutusq; est
 eã vir suus, † volēs recõciliari
 ei, atq; blãdiri, & secũ redu-
 cere: habēs in comitatu pue-
 rũ, & duos asinos. Quæ susce-
 pit eũ, & introduxit in domũ
 patris sui. Quod cum audisset
 focer eius, eũq; vidisset, oc-
 currit ei lætus, & amplexatus
 est hominẽ. Mansitq; gener
 in domo foceris tribus dieb⁹,
 comedens cum eo & bibens

cepit velle proficisci. Et nihilominus † obnixè eũ
 focer tenuit, & apud se fecit manere. Mane autẽ
 facto parabat leuites iter Cui focer rursus: Ob-
 secro, inquit vt paululũ cibi capias, & assumptis
 viribus donec increseat dies postea proficiscaris.
 Comederũt ergo simul, surrexitq; adolescens, vt
 pergeret eũ vxore sua & puero Cui rursus lo-
 cutus est focer: Considera quòd dies ad occa-
 sum declinior sit & propinquet ad vesperum. Ma-
 ne apud me etiam hodie, & duc lætum diem, &
 cras proficisceris, vt vadas in domum tuam. No-
 luit gener acquiescere sermonibus eius, sed sta-
 tim perrexit & venit † contra Iebus, quæ altero
 nomine vocabatur Ierusalem: ducens secũ duos
 asinos onustos, & concubinam. Iamque aderãt
 iuxta Iebus, & dies mutabatur in noctem. Dixit-
 que puer ad dominum suum: Veni obsecro, de-
 clinemus ad vrbem Iebusæorum, & maneamus
 in ea Cui rñdit dñs: Non ingrediar oppidũ gẽtis
 alienæ, quæ non est de filijs Israël, sed transibo
 vsq; Gabaa: & eũ illuc peruenero, manebimus
 ea, aut certè in vrbe Rama. Trãsierũt ergo Iebus,
 & cœptũ carpebãt iter, occubuitq; eis sol iuxta
 Gabaa quæ est in tribu Benjamin, diuerteruntq;
 ad eã, vt manerẽt ibi. Quòd eũ intrasẽt, sedebant
 in platea ciuitatis, & nullus eos recipere volebat
 hospitio. Et ecce apparuit homo senex reuertens
 de agro, & de opere suo vesperi, qui & ipse de
 monte erat Ephraim, & peregrinus habitabat
 in Gabaa. Homines autem † regionis illius erant

NICOLAUS DE LYRA. CAP. XIX.

Fuit quidam. Hic ponitur casus secundus de vxore Leui-
 tæ quæ in ciuitate Gabaa mortua fuit ex nimia libine abu-
 tenti ipsa. Circa quod ita proceditur: quia primò describi-
 tur hic sceleris perpetratio, secundò perpetrantiũ vastatio 20. capit.
 tertio vastatorum reparatio 21. cap. Prima pars diuiditur in tres,
 quia primò describitur occasio peccati. Secundò modus perpetrandi,
 ibi: Illis epulantibus. Tertio manifestatio facti, ibi: Quam cum
 esset ingressus. Occasio autem peccati fuit in hoc, quod Leuites vxo-
 rem suam quæ recesserat ab eo, reduxit per ciuitatem Gabaa, in qua
 erant aliqui homines pessimi & luxuriosi nimis. Circa hoc igitur sic
 proceditur, quia primò describitur vxoris reconciliatæ reductio, ibi:
 Die autem quarto. Tertio in Gabaa hospitatio, ibi: Occubuit-
 que eis sol. Circa primum dicitur.

2 Qui accepit. Hoc dicitur ad differentiam alterius Bethlehẽm,
 quæ est in tribu Zabulon, vt supra dictum est 17. cap.

3 Quæ reliquit. In Heb. habetur, quæ fornicata est super eũ,
 & sic in Hebr. videtur tangi causa recessus, vt pote quia propter for-
 nicationem vir eius eiecit eam: vel quia ipsa ignorante viro recessit
 ab eo cum adultero, & postea non fuit ausa reuerti ad maritum suũ:
 & ideo inuit ad domum patris sui.

4 Secutusque. Sicut frequenter contingit, quòd viri scientes ux-
 ores suas male egisse contra legem thori, adhuc eas tamen reuocant.

ALLEGORICÆ.

1 Fuit quidam. Per hunc Leuitam qui dicitur vir à virtute,
 potest allegoricè Deus significari, de quo dicitur Exo. 15. a.
 Dominus quasi vir pugnator.

2 Qui accepit, id est, synagogam in datione legis in monte
 Sinai sibi coniungens eam.

3 Quæ reliquit, Per idololatriam multipliciter fornicando:
 Vnde in Hebræo habetur hic. Quæ fornicata est super eum. Et hæc
 fornicatio per idololatriã patet ex decursu veteris testi.

4 Secutusq; Per quod significatur quod Deus voluit sibi re-
 conciliari synagogã, & ad hoc misit prophetas, p̄ ipsos eam
 reuocans ad idololatriã. Iere. 4. Tu autem fornicata es cum ama-
 toribus multis: tamen reuertere & ego suscipiam te dicit dñs. Tandẽ
 post prophetas ipse venit in propria persona, ad reconcilia-
 dum ipsam sibi per fidem & dilectionem. vnde dicit Matth.
 15. cap. Non sum missus nisi ad oues quæ p̄cierunt domus Israel. Et
 quĩ aliqui de synagoga receperunt eum per fidem & dile-
 ctionem. s. Apostoli & alij credẽtes de Iudæa, ideo subditur,

5 Habens in ea. id est, seruum. Cætera patet in litera.

6 Die autem quarto de. &c. Hic consequenter describitur ux-
 oris reconciliatæ reductio. Et patet litera usque ibi.

7 Considera, quod dies. nõ quia esset ita prope noctem, sed quia
 transierat horam meridionalem, à qua hora incipit sol declinare à sua
 altitudine.

8 Et venit. De rationibus horum nominum & aliorum quibus no-
 minata est hæc ciuitas secundum diuersa tempora, dictum fuit Gen.
 28. Ex hoc autem loco dicunt Hebræi, quod ista historia contigit tem-
 pore Othoniel ante illam, quæ scribitur in principio huius libri de ca-
 ptione Ierusalem per filios Iuda, quia subditur hic.

9 Non ingre. Ex quo videtur quod adhuc filij Iuda non ceperant
 illam ciuitatem. Catholici autem. aliqui dicunt, quod contigit ante
 Othoniel: eò quod in fine huius historiae dicitur: In diebus illis nõ
 erat rex in Israel: sic supra dictum est de historia Michæ cap. 17.

10 Occubuitque. Hic consequenter describitur redeuntium hospi-
 tatio, cum dicitur: Occubuitque eis sol iuxta. Et ideo non pote-
 rant bono modo ultra transire.

11 Et nullus. Quia boni timebant eos recipere timentes inuasiõe
 domus suæ de nocte ab hominibus insolentibus, qui erant in ciuitate:
 sicut & contigit ei qui eos recepit. Mali autem homines vagi & inso-
 lentes non habent hospitia ad recipiendum transientes, nec ipsi liben-
 ter declinant ad eos. Cætera patet vsque ibi.

† Quæ susce. in paucis tamen personis respectiue. Morali-
 ter. Autem per virum intelligitur ratio secundũ Aug. & per
 vxorem sensualitas, cui rō dẽe dominari sicut vir mulieri.
 Ipsa tñ sensualitas recedit ab obedientia rationis illicitæ, de-
 lectabilibus sensuum inbærendo. Sed tunc ratio debet esse
 diligens, ut ad eius obediẽtiã reducat. Et quia personis ad
 Deũ reuertentibus fide & dilectione diabolus procurat tri-
 bulationes multas & magnas: propter hoc Apostolis & alijs
 credentib. procurant tribulationes: primò per sacerdotẽ &
 scribas Iudæorũ, ut patet Act. 8. & 9. & pluribus alijs locis. &
 postea per imperatores Romanorũ, in quibus tribulationi-
 bus Apostoli & plures alij cum illusionibus magnis fuerunt
 mortui, & hoc fuit figuratũ in interfectione prædictæ mulie-
 ris cum magna illusionẽ. Quod autem eius interfectio fuit
 per terram Israel nuntiata, per hoc significatum fuit quòd
 Apostolorum aliorumque sanctorum martyria debent de-
 nuntiari per totam ecclesiam: vt fideles eorum constantiã
 imitentur, & deuotione debita venerentur.

A Introduxitq; eum in domū suā. Ioseph. Senior, & pro cognatione, & eo quod eandē possideret tribū, & pp colloquium ad suū duxit hospitū. Quidā vero iuuenuli Gabaanitarum mulierē in platea videntes, & pulchritudinē eius stupefcentes, dum apud illum senem eam successisse cognoscerent,

contēnentes eorum infirmitatē & paucitatem, venerunt ad ianuās eius. Et cū eis senior, vt abscederent, supplicaret, & vt nec violentiam inferrent hospitij, nec iniuriam, illi petebant, vt data sibi muliere, a rerum inuasiōe recederent. Seniore vero dicente, q; & cognata cēt Leuitis, & per libidinē in leges iniquam delinquerent, deficiētes circa iustitiā, deridebant, minabaturq; se eū in terficere, eo q; eorū cōcupiscentiā impediret.

B RVP. Quid hoc auditu turpius, scelestius, crudelius? Venerunt, inquit, filij Belial. i. absq; iugo & circumdantes domū senis, fores pulsare cœperunt, clamantes. Educ virū, & c. Illo obsecrate, vix abacti ne scelus hoc q; naturā oparent in virū, facta cōmuratione nequissima, vxorē eius tota nocte abutendo, incredibili libidinis furore vexauerūt.

C Ioseph. Illi vxorē rapiētes, & adijciētes p libidine violentiā, p totā noctē vsq; ad principiū diei, in eius corpore ludibria sunt extēti. Illa vero defec̄ta in his, q; euenerāt, ad hospitē redijt, & p̄tristata, p verecūdiā ad faciē mariti minime p̄sumebat accedere, deniq; lectulo recūbēs, aīam dereliquit. Vir arbitratus mulierē sopore graui detineri, excitare eam tentabat

rentabat, & consolari, quasi à raptoribus, non spontanea voluntate se præbisset iniurij passam.

B Eduxit ad eos concubinam suam, & c. Aug. Concubina interdum pro vxore vsurpatur. Agitur enim, & Cethura, & vxores & concubinae Abraham vocantur.

C Cadaver vxoris in duodecim partes, p̄scid. misit etc. Athana. Vxoris corpus in partes diuisum ad oēs tribus misit, vt iniuria nō ad se, solū, sed ad oēs aque pertinere crederetur, vtq; vel vicē eius dolentes, vindices se præberēt, vel negligentes, ei⁹ sceleris pudore cōfunderentur.

L. 5. de ciui. cap. 34. Epistad Orth. cum per Arrianos persecutio fieret.

filij Iemini Eleuatifq; oculis vidit senex¹ sedentem hominem cū farcinulis suis in platea ciuitatis, & dixit ad eum Vnde venis, & quo vadis? Qui respondit ei. Profecti sumus de Bethlehem Iuda, & pergimus ad locum nostrum, qui est in latere montis Ephraim, vnde ieramus in Bethlehem. Et nūc vadimus ad domū Dei, nullusque sub tectū suū nos vult recipere, habētes paleas, & fœnū in asinorum pabulo, & panem ac vinū in meos, & ancillæ tuæ vlus, & pueri, qui mecū est, nullare indigemus, nisi hospitio. Cui respondit senex. Pax tecū sit. Ego præbebo omnia, quæ necessaria sunt, tantum quæso ne in platea mancas.

A Introduxitq; eum in domū suam, & pabulum asinis præbuit, ac postquam lauerūt pedes suos, recepit eos in conuiuiū Illis epulantibus, & post laborem itineris cibo, & potu reficiētib; corpora, venerunt viri ciuitatis illius¹ filij Belial, id est, absque iugo, & circumdantes domum senis, fores pulsare cœperunt, clamantes ad dominum domus atq; dicentes. Educ virum, qui ingressus est domum tuam, vt abutamur eo.

Egressusq; est ad eos senex, & ait: Nolite fratres, nolite facere malum hoc, quia ingressus est homo hospitium meū, & cessate ab hac stultitia. Habeo filiam virginē, & hic homo habet concubinam, educam eas ad vos, vt humilietis eas, & vestram libidinem compleatis, tātum obsecro ne scelus hoc contra naturā operemini in virū. Nolebant acquiescere sermonibus illius. Quod cernens homo eduxit ad eos cōcubinam suam, & † eis tradidit illudendā. Qua cum tota nocte abusi essent, dimiserunt eam mane. At mulier recedentibus tenebris, venit ad ostium domus, vbi manebat dominus suus, & ibi corruit. Mane facto surrexit † homo, & aperuit ostiū domus, vt cœptam expleret viam, & ecce cōcubina eius iacebat ante ostiū, sparsis in limine manibus. Cui ille, putans eam quiescere loquebatur¹ Surge, & ambulemus. Qua nihil respondente, intelligens, quod erat mortua tulit eā, & imposuit asino, reuersusque est in domū suam. Quam cum esset ingressus, arripuit gladium, & cadaver vxoris cum ossibus suis in duodecim partes ac frusta concidens, misit in omnes terminos Israel. Quod cum vidissent singuli conclamabant Nūquam res talis facta est in Israel ex eo die quo ascenderunt patres nostri de Aegypto vsque in præsens tempus. † Ferre sententiam, & in commune decernite quid facto opus sit.

B Eduxit ad eos concubinam suam, & † eis tradidit illudendā. Qua cum tota nocte abusi essent, dimiserunt eam mane. At mulier recedentibus tenebris, venit ad ostium domus, vbi manebat dominus suus, & ibi corruit. Mane facto surrexit † homo, & aperuit ostiū domus, vt cœptam expleret viam, & ecce cōcubina eius iacebat ante ostiū, sparsis in limine manibus. Cui ille, putans eam quiescere loquebatur¹ Surge, & ambulemus. Qua nihil respondente, intelligens, quod erat mortua tulit eā, & imposuit asino, reuersusque est in domū suam. Quam cum esset ingressus, arripuit gladium, & cadaver vxoris cum ossibus suis in duodecim partes ac frusta concidens, misit in omnes terminos Israel. Quod cum vidissent singuli conclamabant Nūquam res talis facta est in Israel ex eo die quo ascenderunt patres nostri de Aegypto vsque in præsens tempus. † Ferre sententiam, & in commune decernite quid facto opus sit.

gis ē, pietas ab impietate p̄secutionē p̄petit. Tūc singulę trib. singulis partib. mulieris visis, attonitæ, p̄sternatæq; ferebant, nūc totius Ecclē mēbra diuisa sūt. Obsecro igit vos, vt ita vros aīos p̄moueat rerū idignitas, quasi nos nō tm̄mō, sed ip si quoq; iniuriā accepissetis, quo quisq; vt iustus, opē i cōe p̄ferat ne paulatī ecclēastici canōes, & Ecclē fides corrūpā.

† CAP.

NICOLAUS DE LYRA.

1 Et nunc. hoc est in silo, vbi erat tabernaculum, & arca testamenti, quia antequā intraret domum suā volebat Deo gratiari de hoc quod direxerat eum in via, & custodierat, vt ex hoc deberent homines inclinari ad ipsos recipiendum. **2** Illis epu. Descripta peccā di occasione. hic consequenter describitur peccati perpetratio, cum subditur. Venerunt viri, & c. Quod autem sequitur. **3** Id est. nō est in Hebræo. sed est interpretatio huius dictionis Belial. quia tales homines sunt sine disciplina, & timore Dei. **4** Fores pulsare cœperunt clama. cum tamen secundum dīctamen rationis recte peregrini in hospitio debeant esse securi. **5** Educ virum, qui ingref. & c. vt ab eo. concubitu Sodomitico, vt communiter dicunt expositores. Iosephus autem dicit, quod non querebant, nisi mulierem, sed sic loquebantur, vt inclinarent dominum domus, & maritum mulieris ad tradendum eam. Vnde, & in fine intentabant viro mortem, nisi traderet eis vxorem suam, secundum quod allegat cap. seq. dicens. Volentes me occidere, & c. Et hoc videtur ex hoc, quod tradita eis vxore fuerunt contenti, vt habetur infra. **6** Habeo filiam. Dicunt aliqui quod non peccauit offerendo eis filiam suam, ad cuiusdā manus manū, s. peccatum contra naturā, quod ipsi præcedebant ad iniuriā hospitium

spitum suorū. Sed hoc non est verū, quia nullus debet consentire in hoc qd est peccatū, maxime mortale de genere, vt euitet in alio manus peccatū, put declaratū fuit diffuse Gen. 19. de Lot, q in casu cōsimili noluit tradere filias suas virgines. **7** Et hic. i. vxorē, q sic nominatur à cōcubitu. Et similis modus loquendi habetur 2. Reg. 16. vbi Achitophel dixit ad Absalō: Ingredere ad concubinas patris tui. q tū erāt vxores David, non. n. habebat cōcubinas ad exercendū adulteriū. **8** Qua cū tota no. abusi, & c. quia non erat corū vxor. & iō talis concubitus erat abusus, vel quia utebantur ea concubitu innaturali. **9** Et ibi cor. Tū quia erat nimis afflicta, tum etiam ex verecūdiā. **10** Quam cum esset ingressus. Hic describitur facti diuulgatio cū dicitur. **11** Arripuit gladium, & c. Erāt. n. 12. tribus p̄ter tribū Leui. Trib. aut Manasse erat diuisa in duas partes, quarum una erat ultra Iordanē, alia citra, & sic p̄ illa tribu fecerūt duas partes alter non fuisset notificatum factū sufficienter, pro tribu vero Benjamin neque pro tribu Leui, quia erat dispersa per omnes tribus, & ideo denuntiato facto alyz tribubus sufficienter erat denūtiatum tribui Leui. **12** Misit in omnes terminos Israel. s. per nuntios, qui factum, & modum faciendi populo explicabant. Cetera parent.

† viri impij.

† domin⁹ eius.

- purans eam quiescere.

F

* nec visa.

C A P. XX.

Egressi itaq. &c. Jos. h. Miserrunt filij Israel ad Gabaa-
ntas accusates nuntios de m. iere, & eos dari ad sup-
pacia depose-
tes, q legitime si-
egissent, vt p oi-
bus illi poti' no-
rerentur. Illi ve-
ro nec iuuenes
traciderunt, &
crud. le rad ca-
uerunt, timore
belli alienis obe-
dite pceptis,
in nullo se pu-
tantes esse mi-
nores armis, ne-
que multitudine,
nec bellan-
di psumptione.
Erant enim
nimis instructi,
& super al. a stri-
bus indultis,
& indignati snt
e diuerso tan-
quam compres-
furi violentiam
facientes.

Egressi itaque sunt omnes filij Israel, & pariter congregati, quasi vir vnus de Dan vsque Bersabee, & terra Galaad ad Dominum in Maspha, omnesque anguli populorum, & cuncte tribus Israel in ecclesiam populi Dei conuenerunt quadringenta milia peditum pugnatorum. Nec latuit filios Benjamin, quod ascendissent filij Israel in Maspha. Interrogatusque Leuire maritus mulieris interfecte quomodo tantum scelus perpetratum esset, respondit: Veni in Gabaa Benjamin cum vxore mea, illucque diuertere. Et ecce homines ciuitatis illius circumdederunt nocte domum in qua manebam volentes me occidere, & vxorem meam incredibili furore libidinis vexantes, denique mortua est. Quam arreptam in frustra concidi, misiq; partes in omnes terminos possessionis vestrae, quia nunquam tantum nefas, & tam grande piaculum factum est in Israel. Adestis oes filij Israel, decernite quid facere debeatis. Stansque omnis populus, & quasi vnus hominis sermone respondit: Non recedemus in tabernacula nostra, nec suam quisquam intrabit domum, sed hoc contra Gabaa in conuentione faciamus. Decem viri eligantur ex centum ex omnibus tribus Israel, & centum de mille, & mille de decem milibus, vt comportent exercitui cibaria, vt possimus pugnare contra Gabaa Benjamin, & reddere ei pro scelere, quod meretur. Conuenitque vniuersus Israel ad ciuitatem quasi homo vnus, eadem mente, vnoque consilio, & miserunt nuntios ad omnem tribum Benjamin qui dicerent: Cur tantum nefas in vobis repertum est? Tradite homines de Gabaa, qui hoc flagitium perpetrarunt, vt moriantur, & auferatur malum de Israel. Qui noluerunt fratrum suorum filiorum Israel audire mandatum, sed ex cunctis vrbus, quae sortis suae erant conuenerunt in Gabaa, vt illis ferrent auxilium, & contra vniuersum populum Israel dimicarent. Inuenitiq; sunt viginti quinque milia de Benjamin educentium gladium, praeter habitatores Gabaa, qui septingenti erant viri fortissimi, ita sinistra vt dextera praeliantes, & sic fundis lapides ad certum iactantes, vt capillum quoque possent percutere, & nequaquam in alteram partem ictus lapidis deferretur. Virorum quoque Israel absque filiis Benjamin inuenta sunt quadringenta milia educerium gladios, & paratorum ad pugnam. Qui surgentes venerunt in domum Dei, hoc est in Silo, consulue-

men iudicare aliena merita non valet, cui conscientia propria innocentiae nullam iudicij regulam praebet. Hinc est, quod cum tribus Benjamin in carnis scelere fuisse obrupta collectus omnis Israel iniquitatem vlcisci voluit, sed tamen semel, & iterum in bello prostratus est. Consulto autem domino si ad vlciscendum ire debuisset, iustum est, vt iter. Qui iuxta imperium diuinum vocis perrexit, semel, & secundo perdidit, & tunc demum peccaticum tribum valde feriens, penitus extinxit. Quid est ergo, quod vltione sceleris inflammatur, & prius ille proflernitur, nisi quod prius ipsi purgandi sunt per quos aliorum culpa feriuntur, vt ipsam mundi per vltionem veniant, qui aliorum vitia corrigere festinant? vnde. Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat. Ad aliena quippe peccata puniendi ibant, & sua relinquabant. Reuocentur igitur intus ad conscientiam, vt prius propria peccata corrigant, & tunc aliena

† Israel.

B

† per sortem Com. in Iudi. cap. 26.

† feditate. † Quod malu est hoc, quod factum est in hoc vos.

† f. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20.

C

3. 4. 5. in 6.

NICOLAUS DE LYRA. CAP. XX.

Egressi itaque. Hic consequenter describitur peccatum vastatio, ubi primo facti veritas disquiruntur. secundo iustitia & equitas requiruntur, ubi: Et miserunt. tertio iniquitas defenditur, ubi: Qui noluerunt. quarto iuste inuaditur, ubi: Virorum quoque Israel. Circa primum dicitur. Egressi itaque sunt omnes. Sequitur.

2 De Dan. Hic exprimitur latitudo terrae Israel, quia civitas Dan est in termino eius. Aquilonari, & Bersabee in termino Australi. 3 Et terra Galaad. In hac exprimitur latitudo, quae incipit a terra Galaad, quae est vltima Iordanem, & protenditur usque ad mare mediterraneum. 4 Omnes anguli. Hebraei dicunt, Domini populorum. i. capitanei in tribubus, & in famulis. 5 Et cuncte tribus. excepta tamen tribu Benjamin. 6 In ecclesiam. i. congregationem. Tac enim non fuerunt congregati in Silo, ubi erat domus Dei, sed in Maspha. 7 Interrogatusque. quia non debet procedi ad punitionem tanti facti absque disquisitione diligenti. 8 Respondit veni. modo expresso cap. praeced. 9 Volentes me occidere, nisi eis traderem vxorem meam, secundu' hunc Ioseph. dicit: Volentes me occidere, affligedo me carnali concubitu, & in vario, secundu' autem aliorum. 10 Nunquam tantum nefas, & tam grande piaculum factum est in Israel. Piaculum dicitur a piopias, quod significat purgare. Vnde dicitur piaculum, quasi factum nullo modo absque purgatione pena transendum. Sciendum tamen, quod Leuire non solum factum retulit, sed etiam testibus probavit

bavit, s. per seruū quem habebat in comitibus, & per senē, q recuperat eos ho. p. tio, & familiā eius, aliter nō esset procedendū contra filios Benjamin ad bellū ad dictum vnus hominis. 11 Stansq; omnis. Ex admiratione facti. 12 Quasi vnus hominis sermone. i. concorditer, & sine retrahitione, & dilatione. ideo subditur. 13 Non recedemus in tabernacula nostra, &c. Cetera patent in litera. 14 Et miserunt. Hic consequenter iustitia equitas requiruntur, vide licet, ut actores sceleris tradantur, cum dicitur. 15 Cur tantum nefas in vobis repertum. quasi dicerent, nullo modo deberis sustinere actores tanti mali. ideo subditur. 16 Tradite ho. &c. Et auferat de ill. q. i. experimento d. dicerat, q. p. flagitio vnus, uel paucorum infor: vnū ueniebat sup totū populū, sicut dictum fuit Ios. 7. de peccato Achaz. 17. Qui nolue. Hic consequenter iniquitas perue defenditur, quod notatur cū subditur. 18 Conue. in Gabaa, &c. In uen. sunt vi. quinq; &c. In Hebraeo habetur Viginti sex milia. Et uide hic litera nostra corrupta p aliquos correctores, q ex hoc, quod infra co. c. conuenerunt uiri de Benjamin, qui ceciderunt in plio, inueniuntur tū viginti quinque milia atque sexcenti uiri, qui fugerunt, propter, quod ab isto numero subtraxerunt mille ex ignorantia Hebraice ueritatis. 19 Et sic fundis, lapi. &c. Locutio est hyperbolica ad exprimeudā excellentiā artis fundibulariae in ipsis. Sicut autē nō dicitur. Tota ciuitas currit ad tale spectaculum, cū tamen aliquādo maior pars remaneat. 20 Virorū quoque Israel, absque filiis Benjamin. Hic consequenter contumacia iuste inuaditur per bellum aper-

MORALITER.

1 Egressi sunt, &c. Ad puniendum tam nefarium peccatum in

morte vxoris Leuire nequiter perpetratum. aduertendū tamen quod licet haberent bellum iustum contra filios Benjamin: tamen

A aliena reprehendant. Vnde necesse est, ut dū cōtra nos vltio diuina cessat ipsa cōscientia se reprehēdat, & ad lamēta pœnitentiæ cōtra semetipsam erigat se, nec cōtra bonos elata, & sibi humilis, sed cōtra se rigida, bonis vero omnibus sit submissa.

B * RVPERTVS. Sed, & cūctum Israel, qui congregatus fuerat, reddere Beniamitis p̄ scelere, quod merebantur, indubitabilis diuini oraculi iustitia, sceleris eiusdem coarguisse videt. Consultus enim Dominus de principe certaminis, respondit: Iudas. Attamen Beniamitæ occiderunt, de Israelitis ipso die viginti duo milia virorum, &c. Cur enim vindicibus tanti sceleris victoria tam fera, tamque luctuosa prouenit, nisi quia in quo alios impugnabant, se ipsos accusabant? Igitur fornicationis animæ, & corporis populum Israel presens locus vehementer accusat, ad hoc valēs, ut, quemadmodum ait **R. 13.** *Apoſto. Omne os obſtruat, & non magis Iudæus, quam Græcus, de inſtitia coram Deo gloriatur.*

C * PROCOP. Hic de duabus rebus maximis eruduntur homines. Primum, ne peccata exemplo Beniamitarum approbent. Deinde, ne in puniendis peccatoribus, fauiores sese præbeant. Idcirco enī Beniamitæ grauiorem videntur dedisse pœnam, quod vltra

runtque Deum, atque dixerūt: Quis erit in exercitu nostro princeps certaminis cōtra filios Beniamin? Quibus respōdit dominus: Iudas sit dux vester. Statimque filij Israel surgētes manē castrametati sunt iuxta Gabaa, & inde procedētes ad pugnam cōtra Beniamin, urbem oppugnare cœperūt. Egressique filij Beniamin de Gabaa, occiderūt de filiis Israel die illo viginti duo milia virorum. Rursum filij Israel, † & fortitudine, & numero cōfidentes, in eodem loco in quo prius certauerāt aciem direxerunt, ita tamē, ut prius ascenderent, & flerent coram domino vsque ad noctem, cōsulerentque eum & dicerēt: Debeo vltra procedere ad dimicandum contra filios Beniamin fratres meos, an non? Quibus ille respondit. Ascendit ad eos, & inite certamen. Cumque filij Israel altera die cōtra filios Beniamin ad prælium processissent, eruperūt filij Beniamin de portis Gabaa, & occurrentes eis, tanta in illos cæde bacchati sunt, ut decem, & octo milia virorum educentium gladium proſternerēt. Quāobrem omnes filij Israel venerūt in domum Dei, & sedentes flebāt coram domino. Ieiunauerūtq; die illo vsq; ad vesperā, & obtulerūt ei holocausta atque pacificas victimas, & super statu suo iterogaerūt. Eo tēpore ibi erat arca fœderis domini, & Phinees filius Eleazari filij Aarō præpositus domus. Consuluerunt igitur dominū atq; dixerūt. Exire vltra debemus ad pugnam contra filios †

tra peccatum suum tot Israel. **D.** icatum iuste quidem, quāuis apud Deum iuste, occiderunt.

* HEBR. AE. I. Propter idolū Michæ, quod grauius erat eo peccato, quod Gabaoitæ commiserunt. Israelitæ tacuerunt, & non studuerunt illud mox eliminare, sed plurimos in eius culura perire permisserunt, tam pauci Beniaminitæ tantum numerum Israelitarum prima, & altera vice percusserunt.

* a Q. *Quāobrem omnes filij Israel, etc.* THEODORETUS.

Quoniam similibus vſerant iniquitatibus, & aliorum quidem videbant libidines, & flagitia, sua autē non aspiciēbant. Dicit autem Apōstolus: *In quo aliū indicas, te ipsum indicas, eadem enim facis, qui indicas.* Et rursus: *Exiſtimas autem hoc homo, qui indicas alios, qui talia agunt, & facis ea, quod tu effugies iudicium Dei, &c.* Permisit ergo Deus, ut Israelitæ semel, & bis superarentur, & multa ex his milia interficerentur.

Postquam autem vidit eos, & disciplinam accepisse, lamentarique, & eiulare, & multas funderē lacrymas, adiuuit eorum animi alacritatē, & sceleratam tribum perdidit, præter admodum paucos. Libidinosi enim adolescentibus erāt peiores, qui pro eis pericula adierunt.

Bethel.

F † Ibat ante eam, id est præfectus erat ipsi arce fœderis.

☞ CAP.

NICOLAUS DE LYRA.

tum, ubi primo reprimitur superbia. & secundo confunditur cōtumacia, ubi. Quāobrem. Circa primum sciendum, quod licet filij Israel haberent iustum bellū, tamen nimis confidebant in sua multitudine, et fortitudine. Tō dominus permisit eos bis in principio debellari, ut humiliarentur, & ad Deū recurrerent, magis confidentes de virtute diuina, quam de sua. Hebræi autē dicunt, quod istud contigit eis, eo quod negligentes erant de punitione idololatriæ in domo Michæ, & in tribu filiorum Dan, quod quidem factum contigerat immediate ante istud, ut dicunt Hebræi, & fuerat notorium, propter quod filij Israel tenebantur illud corrigere, quia fuit, ita graue, & grauius isto. Sicut, & cōitas populi Israel voluit ire ad prælium contra Ruben, & Gad, & dimidiā tribum Manasse, eo quod credebant eos edificasse altare sacrilegum, ut habetur Iosue 22. c. Satis conuenienter potest dici, quod vtrumque ditorum fuit in causa debellationis populi Israel per filios Beniamin in principio, ut sic peccatum primum prius puniretur, quam secundū. His dicitis veniamus ad literam, quæ patet vsque ibi.

1 Iudas sit dux vester, id est tribus Iuda sit principalis, & prima, & ille, qui est capitaneus in illa tribu sit dux exercitus.

2 Rursum filij Israel, & fortitudine, & numero cō. Ex quo patet, quod

tet, quod supra dictum est, quod nimis præsumebant de seipsis ratione multitudinis, & fortitudinis. Cætera patent in litera.

3 Quāobrem. Hic consequenter confunditur contumacia, ubi primo describitur filiorum Israel humiliatio. & secundo filiorum Beniamin confutatio, ubi. Posueruntq; Circa primum dicitur. Quāobrem, id est propter casum suorum præcedentem.

4 Omnes filij Israel venerunt, &c. Vtrum autem venerunt in Silo, vel vtrum domus Dei hic vocetur arca testamenti, & tabernaculum, quæ aliquando portabantur ad exercitum, ut habetur 1. Reg. 4. cap. non habetur expresse. veruntamen satis videtur, quod conueniunt in Silo, quia ciuitas Gabaa, quam oppugnabant, non est longe à Silo, sed satis prope, ita quod poterant illuc satis conuenienter accedere absque arce, & tabernaculi translatione.

5 Eo tempore ibi erat arca domini. Quod autē subditur. In Silo non est in Hebræo, sed subintelligitur, quia arca non fuit transportata ad exercitū. veruntamen ubicunque erat arca cū qua transferebatur tabernaculum, & altare holocaustorum, poterat ibi sacrificium fieri.

6 Et Phinees filius Eleazari filij Aaron præpositus domus. id est summus sacerdos.

7 Consuluerunt igitur dominum atque dixerunt. per ipsam Phinees. Cætera patent.

* Posuerunt

MORALITER.

tamen antequam haberent victoriā bis fuerunt ab eis debellati, qđ secundū Hebræos contigit propter idolum Michæ, qđ in tribu Dan colebatur publice, & hoc erat populo Israel notorium, & sic tenebantur punire, sicut præcipitur Deu. 13. propter quod dominus istud peccatum, quod erat primum, & cōmunius voluit primo punire per gladios filiorū Beniamin. Et in hoc documentum habent procedentes ad bellū iustum, ut diligenter considerent ne habeant in se notabile peccatum per aduersariorum gladios puniendum.

† Exire vltra debemus ad pugnam, &c. Per hoc autē, quod fratres vo-

tres vocant illos, quos impugnant, ostenditur quod licet vitia sint puniēda, natura tamen est diligenda.

MORAL. per hoc bellum filiorum Israel contra Beniamin, bellum contra vitia designatur, in quo bello tria requiruntur, scilicet contritio vera, confessio integra, & satisfactio perfecta. Confessio designatur per hoc, quod dicitur: *Iudas sit dux vester.* Iudas enim confessio, vel confitens interpretatur. Contritio vero, per hoc quod ante congressum venerunt coram domino, & fleuerunt. Satisfactio vero per hoc quod dicitur: *Ieiunaueruntque die illo, & obtulerunt holocausta.* Et sic habuerunt plenam victoriā, per quam designatur plena victoria de peccatis.

A Benjamin fratres nostros, an quiescere? Quibus ait Dominus. Ascendite, Cras enim tradam eos in manus vestras. Posueruntque filij Israel insidias per circumitum vrbs Gabaa, & tertia vice, sicut semel, & bis, contra Benjamin exercitum prodixerunt. Sed & filij Benjamin audacter eruperunt de ciuitate, & fugientes aduersarios longius persecuti sunt, ita vt vulnerarent ex eis, sicut primo die, & secundo, & cæderent per duas semitas verentes terga, quarum vna ferebatur in Bethel, & altera in Gabaa, atque prosternerent triginta circiter viros. Putauerunt enim solito eos more cædere. Qui fugam arte simulantes, inierunt consilium, vt abstraherent eos de ciuitate, & quasi fugientes ad suprascriptas semitas perducerent. Omnes itaque filij Israel surgentes de sedibus suis, tetederunt aciem in loco, qui vocatur Baalthamar.

† Israel exiit hanc loco suo, & peruenit ad cluuium Gabaa. Et venerunt milia virorum electorum Israel contra Gabaa, ingrauatique.

† 3. q. 7. c. qui fine.

† percuti.

† insidias autem festinantes in peruenit fecerunt contra Gabaa, protrahentes buccinas ionium, & perculserunt.

B Insidias quoque, quæ circa urbem erant, paulatim se aperire cœperunt, & ab Occidentali vrbs parte procedere. Sed, & alia decem milia virorum de vniuerso Israel habitatores vrbs ad certamina prouocabant. Ingrauatumque est bellum contra filios Benjamin, & non intellexerunt, quod ex omni parte illis instaret interitus. Percussitque eos Dominus in conspectu filiorum Israel, & interfecerunt ex eis in illo die vigintiquinque milia, & centum viros omnes bellatores, & educentes gladium. Filii autem Benjamin cum se inferiores esse vidissent, cœperunt fugere. Quod cernentes filij Israel dederunt eis ad fugiendum locum, vt ad præparatas insidias deuenirent, quas iuxta urbem posuerant. † Qui cum repente de latibulis surrexissent, & Benjamin terga cædentibus daret, ingressi sunt ciuitatem, & percusserunt eam in ore gladii. Signum autem dederant filij Israel his quos in insidiis collocauerant, vt postquam

urbem cepissent, ignem accenderent, vt ascenderent in altum fumo captam urbem demonstrarent. Quod cum cernerent filij Israel in ipso certamine positi, putauerunt enim filij Benjamin eos fugere, & instantius persequerentur, cæsis de exercitu eorum * triginta viris, & viderunt quasi columnam fumi de ciuitate conscendere. Benjamin quoque respiciens retro, cum captam cerneret ciuitatem, & flammam in sublime ferri, qui prius simulauerant fugam, versa facie fortius resistebant. † Quod cum vidissent filij Benjamin, in fugam versi sunt, & ad viam deserti ire cœperunt. Illuc quoque eos aduersariis persequentibus. Sed, & hi, qui † urbem succenderant occurrerunt eis, atque ita factum est, vt ex vtraque parte ab hostibus cæderentur, nec vlla erat requies morientium. Ceciderunt atque prostrati sunt ad Orientalem plagam vrbs Gabaa. Fuerunt autem, qui in eodem loco interfecuti sunt decem, & octo milia virorum, omnes robustissimi pugnatore. Quod cum vidissent, qui remanserant de Benjamin, fugerunt in solitudinem, & pergebant ad petram, cuius vocabulum est Remmon. † In illa quoque fuga palantes, & in diuersa tendentes, occiderunt quinque milia viros. Et cum ultra tenderent, persecuti sunt eos, & interfecerunt etiam alia duo milia. Et sic factum est, vt omnes, qui ceciderant de Benjamin in diuersis locis, essent vigintiquinque milia † pugnatore ad bella promptissimi. † Remanserunt itaque de omni numero Benjamin, qui euadere potuerunt, & fugere in solitudinem sexcenti viri, sederuntque in petra Remmon mensibus quatuor. Regressi autem filij Israel, omnes reliquias ciuitatis à viris vsque ad iumenta gladio percusserunt, cunctasque vrbes, & viculos Benjamin vorax flamma consumpsit.

NICOLAUS DE LYRA.

1 Posuerunt filij Israel insidias per circumitum, &c. Hic consequenter describitur filiorum Benjamin confutatio. Iustum enim erat quod eorum contumacia puniretur. Et quia litera videtur intricata, eo quod secundum modum loquendi Hebraicum idem pluries aliquibus interpositis replicatur: Ad intellectum ipsius sciendum, quod exercitus filiorum Israel fuit in tres partes diuisus, in æquales tamē. Vna pars fuit posita retro ciuitatem in insidiis, vt cum filij Benjamin ciuitatē exirent, ipsi intraret, & cōburerent ciuitatē, atque occurrerent filiis Benjamin, si de bello uellent refugere ad ciuitatē. Alia pars in qua erant decem milia bellatorū, ante ciuitatē prouocabat filios Benjamin ad bellū, & cum filij Benjamin exissent contra eos inceperunt fugere uersus duas semitas, vt sic filij Benjamin eos insequentes, à ciuitate se aliquā uulū clongarent, & sic daretur in insidiis latentibus spatium intrandi ciuitatem

ciuitatem, & comburendi, & cum hoc filij Benjamin inciderent in tertiā partē filiorum Israel, in qua erat multitudo exercitus, quæ erat iuxta duas semitas prædictas, & sic factum est. Et per talē modū fuerunt debellati filij Benjamin, & fere omnes trucidati. quia erant inter aduersarios inclusi. His dictis, patet litera satis longa vsque ibi.

2 Remanserunt. Secundum autem Hebraicam ueritatem de filiis Benjamin erant 25. milia, & cum hoc sexcenti viri de ciuitate Gabaa vt sup. dictū est, & sic deficiunt mille, & sexcenti viri. Et de istis dñs Hebr. xi, quod refugerunt ad ciuitates alias de sorte Benjamin unde uenerant in Gabaa, vt supra habitum est. Homines enim fugiētes de praelio fugiunt ad diuersa loca, secundum quod melius possunt, & in illis ciuitatibus fuerunt interfecuti cum mulieribus, & animalibus, & hoc uidetur per hoc, quod subditur.

3 Regressi. post uictoriam in campo habitam. Cetera patent.

CAP.

CAPVT XXI.

CAPVT XXI.

D

*Vrauerunt quoque; etc. * Iosephus. Israelitę iusiurā dium fecerunt, nullam suarum*

vito Beniamitę dare nuptijs filiam, sed armari contra eos & ampli⁹ eis, quam aduersus Chanaanos existere, quos hebrei sepius expugnassent, &c. Post hæc p calamitate Benjamin penitentia ducti sunt, & super hoc ieiunare proposuerunt, licet iusta passi essent, eo quod in legem peccauerint. Tunc sexcentos viros, qui fugerant, euocauere legationibus, suadentes eis, vt patienter ferrent, & ad illorum cętū concurrerent, dicebantq; . Simul cedimus vobis terram, quantumcunque tollere potueritis . Illi verò obediētes, vocantibus, aduenerunt, &c.

* Athanasius. Fuerunt iudices Israelis numero tredecim . Anni vero illorum fuerunt quadringēti, & vndecim.

aūt die diluculo cōsurgentes extruxerunt altare, obtulerūtq; ibi holocausta, & pacificas victimas, & dixerunt: Quis nō ascendit in exercitum dñi, de vniuersis tribubus Israel? Grandi enim iuramento se constrinxerant cum essent in Malpha interfici eos, qui defuissent, ducti que penitentia filij Israel super fratre suo Benjamin, cęperunt dicere: Ablata est tribus vna de Israel. Vnde vxores accipient *? Omnes enim † in commune iurauimus, non duros nos his filias nostras. Idcirco dixerunt: Quis est de vniuersis tribubus Israel, qui non ascendit ad Dominum in Malpha? Et ecce inuenti sunt habitatores Iabes Galaad in illo exercitu non fuisse. Eo quoque tempore † cum essent in Silo nullus ex eis ibi repertus est. Miserunt itaque † decem milia viros robustissimos, & præceperunt eis: Ite, & percutite habitatores Iabes Galaad in ore gladij, tam vxores, quam paruulos eorum, & hoc erit, quod ob-

seruare debetis. Omne generis masculini, & mulieres, quę cognouerunt viros, interficite; virgines autem reseruate. Inuentę que sunt de Iabes Galaad quadringentę virgines, quę nescierunt viri thorum, & adduxerunt eas ad castra in Silo in terram Chanaan. Miseruntque

† In Bethel.

† Israel.

E

* qui remanserunt. † per dominū.

† numeratus est populus, & nullus ex habitatoribus Iabes Galaad. † duodecim.

F

NICOLAUS DE LYRA.
CAPVT XXI.

Vrauerunt quoque. Hic consequenter describitur tribus Benjamin dissipatę reparatio. Circa, quam primo describitur effectus compassionis, secundo effectus reparationis, ibi. Idcirco dixerunt. Circa primū pponitur motiuū com-

passionis cum dē. *Iurauerunt quoque. Hoc iurauerūt ante bellū. Et quia illi, qui euaserant, non poterant accipere vxores alienigenas, cum esset lege diuina prohibitū, ideo non videbatur via qualiter tribus Benjamin reparari posset per generationem, quia omnes mulieres tribus Benjamin fuerant interfectę, quod satis miserabile videbatur, quod vna trib. tota de populo Israel deleteretur, maxime cum hoc dominus nō præcepisset, sed tantum dixisset. Cras tradam eos in manus vestras, vt habetur cap. præcedenti, ideo subditur.*

1 *Extruxerunt altare.* Quia forte illud, qđ erat ibi prius, erat dissipatū, vel forte, quia arcā transportauerant ad exercitū, & reportatio ad locū suū, & situatio vocatur hic extractio.

2 *Obtuleruntque ibi holocausta.* Pro gratiarum actione de victoria habita, licet compateretur tribui Benjamin sic dissipatę.

3 *Et dixerunt. Quis non ascendit.* Cui⁹ cā subditur cum dicitur.

4 *Grandi enim iuramento se constrinxerant, etc.* Eo quod bellum p filios Benjamin pertinebat ad totam cōmunitatem populi, cui sufficiēter fuerat nūtiatū scel⁹ eorū, vt patet p p̄dicta.

6 Idcirco

6 *Idcirco dixerunt.* Hic consequenter describitur tribus Benjamin reparatio studiosa, & primo per mulieres eis datas. secundo per mulieres ab eis acceptas, ibi. *Dixeruntque maiores natu, &c.* Circa primum dicitur.

7 *Quis est de vniuersis tribubus, &c.* Hoc aut quęsierunt duplici de causa. Vna vt occiderent rōne iā dicta. Secda, vt virgines ibi repertę filijs Benjamin, q de bello euaserant, dāret.

8 *Et ecce inuenti sunt babi.* Et modus huius inuentionis subditur cum dicitur.

9 *Eo quoque tempore.* scilicet filij Israel redeuntes de prælio, vt gratias agerent domino, vt prædictum est.

10 *Nullus ex eis.* scilicet de habitatoribus Galaad.

11 *Ibi repertus.* Et per hoc scitum fuit, quod non fuerant in prælio, quia redissent in Silo ad reddendum gratias cum alijs, ideo sequitur punitio eorum, cum dicitur.

12 *Ite, & percutite habitatores Iabes Galaad in ore gla. &c.* In de testationem enim sui criminis, quia subtraxerant se a negotio totius communitatis, facta est tanta punitio.

13 *Inuentęque sunt de Iabis.* Si autem quęratur qualiter cognoscebant eas ab alijs? Potest dici, sicut dictum fuit Num. 31. de virgibus Madianitarum, scilicet, quod faciebāt mulieres transire ante arcam domini, & ex ligno ibidem dato cognoscebant, quę essent virgines, & quę non.

14 *Miseruntque nuntios ad fil. Benjamin.* qui ducerent illas virgines.

* Et præ-

MORALITER.

1 *Iurauerunt quoque filij, &c.* In hoc capitulo consequenter describitur compassio filiorum Israel super tribum Benjamin, quam destruxerant paucis exceptis, & eorum diligentia ad ipsius reparationem. In hoc autem documentum habēt iudices temporales, & ecclesiastici, seculares, & religiosi compatiendi punitis per eos, & reparandi defectus, prout potest fieri bono modo. Si tamen aliqua persona singularis sit morte punita, reparatio locum non habet in ea, sed in illis, qui peiorati sunt per eam. Nam eius morte terribi retrahuntur ab actu peccandi. Si vero communitas morte punita fuerit aliqua sui parte debent esse solliciti qualiter in remanentibus

reparetur, prout secundum Deum fieri poterit. Si autem punitio non sit scienda per mortem, solliciti debent esse punientes, ne punitio per sui duritiam ad desperationem inducat, nec per sui lenitatem occasionem tribuat delinquendi.

REGOR. Inesse bonis rectoribus debet iuste consulens misericordia, & pie sauiens disciplina, ne iustitia nimis sit aspera, & pietas sit remissa. Per hoc autem, quod filij Benjamin remanentibus datę fuerunt virgines ad suę tribus reparationem, significatur, quod peccatoribus sufficienter punitis debent dari exhortationes sanctę, ob bonorum omnium (prout fieri potest) recuperationem.

A nuntios ad filios Benjamin, qui erant in petra Remmon, & + praeceperunt eis, ut eas susciperent in pace. Veneruntque filij Benjamin in illo tempore, & datae sunt eis uxores de filiabus Iabes Galaad, alias autem non repererunt quas simili modo traderet: + uniuersusque Israel valde doluit, & egit poenitentiam super interfectione unius tribus ex Israel, dixeruntque maiores natu: Quid faciemus reliquis, qui non acceperunt uxores? Omnes in Benjamin foeminae conciderunt? & magna vobis cura ingentis; studio prouidendum est, ne vna tribus deleatur ex Israel. Filias enim nostras eis dare non possumus, constricti iuramento, & maledictione qua diximus: Maledictus, qui dedit de filiabus suis uxorem Benjamin. Ceperuntque consilium atque dixerunt. Ecce solennitas domini est in Silo anniuersaria, quae sita est ad Septentrionem urbis Bethel, ad Orientalem plagam viae, quae de Bethel tendit ad Si-

chimam, & ad Meridiem oppidi Lebona. Praeceperuntque filij Benjamin, atque dixerunt. Ite & latitate in vineis. Cumque videritis filias Silo ad ducendos choros ex more procedere, exite repente de vineis, & rapite ex eis singuli uxores singulas, & pergite in terram Benjamin. Cumque venerint patres earum ac fratres, & aduersum vos queri coeperint, atque iurgari, dicemus eis. Misere mini eorum. Non enim rapuerunt eas iure bellantium atque victorum, sed rogantibus ut acciperent, & non dedistis, & a vestra parte peccatum est. Feceruntque filij Benjamin, ut sibi fuerat imperatum, & iuxta numerum suum rapuerunt sibi de his, quae ducebant choros uxores singulas, abieruntque in possessionem suam aedificantes vrbes, & habitantes in eis. Filij quoque Israel reuersi sunt per tribus, & familias in tabernacula sua. + In diebus illis non erat rex in Israel, sed unusquisque quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat.

CAP.

NICOLAUS DE LYRA.

1 Et praeceperunt eis, ut eas susciperent in pace. In Hebraeo habetur: Praeceperunt eis, ut eos susciperent in pace. Et utrumque fuit verum, quia preceptum fuit filiis Benjamin, quod reciperent illas virgines in uxores, & virginibus, quod in hoc consentiret. **2** Dixeruntque. Hic consequenter describitur reparatio dictae tribus per mulieres ab eis captas, de consilio tamen, & voluntate maiorum de Israel. Circa quod primo ponitur dictum maiorum, & consultatio, secundo consultationis denuntiatio, ibi: Praeceperuntque. Circa primum dicitur: Dixeruntque maiores natu, ad quos spectabat cura totius populi. **3** Quid faciemus reliquis, quia adhuc remanebant 200. viri de Benjamin absque vxoribus. **4** Filias, &c. dare non pos. Dicitur tamen communiter, quod poterant, quia filij Benjamin non poterant ducere alienigenas uxores, & sic iuramentum illud videbatur esse contra charitatem, quia erat contra reparationem unius tribus, quae reparatio cedebat in bonum communitatis totius populi, & ideo non erat seruandum. Veruntamen, quia tunc temporis horridum erat frangere quodcumque iuramentum, ideo habuerunt aliud consilium, videlicet, quod filij Benjamin non habentes uxores venirent latenter prope locum Silo, & ibi de virginibus ducentibus choros acciperent sibi secundum numerum suum, & fugerent in terram Benjamin. Nec maiores natu hoc consulentes venerunt contra iuramentum suum, quia nullus iurauerat, nisi de proprijs filiabus. Similiter nec

nec patres earum, quia non fuerunt in hoc consilio, nec dederunt eas. Similiter nec Benjamin eas rapientes peccauerunt, quia hoc fecerunt de mandato illorum ad quos spectabat cura totius populi, ut dictum est, & probabile est, quod illae virgines consenserunt in matrimonium antequam cognoscerentur ab eis, & ex dictis patet litera usque ibi. **5** Misere mini eo, non enim ra. cas iure. Non propter negationem dationis, quia sic etiam maiores natu hoc allegantes essent in consimili culpa, eo quod suas filias illis non dederant, & sic non haberent frontem sic loquendi. Sed illud peccatum est intelligendum, eo quod non custodierant filias suas diligenter, sed permisissent eas ducere choros per campos, ubi poterant capi, eo enim ipso, quod iurauerant non dare eas filiis Benjamin, debebant eas sic custodire, quod illi non haberent facultatem rapiendi. Sic ergo exponitur hic passus secundum translationem nostram. In Hebraeo autem habetur sic. Misere mini eorum. Non enim cepimus viro uxorem suam in bello, nec vos dedistis eis. quasi tempore culpemini. Quod sic exponit Hebraei. Misere mini eorum. ut possint reparare tribum per generationem. Non enim cepimus viro uxorem suam, id est cuilibet viro uxorem sibi copulandam, in bello contra viros Iabes, sed deficiunt ducenti. Nec vos dedistis eis, quasi tempore culpemini, id est non potest vobis imponi culpa transgressionis iuramenti ex tempore quo acceperunt eas, scilicet post tempus iuramenti vestri, quia non dedistis eis, nec post iuraueritis, nisi quod non daretis eis. Quod non fecistis, quia non ceperunt eas de voluntate vestra.

CAP.

Libri Iudicum Finis.